

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚОНУН ҲУЖЖАТЛАРИ ТҮПЛАМИ

52-сон
(292)
2007 й.
декабрь

Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари түплами беш бўлимдан иборат:

тўпламнинг биринчи бўлимида Ўзбекистон Республикаси қонунлари ва Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг қарорлари эълон қилинади;

иккинчи бўлимда Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармон, қарор ва фармойишлари эълон қилинади;

учинчи бўлимда Вазирлар Маҳкамасининг қарор ва фармойишлари эълон қилинади;

тўртиничи бўлимда Ўзбекистон Республикаси Конституциявий судининг қарорлари эълон қилинади;

тўпламнинг бешинчи бўлимида вазирликлар, давлат қўмиталари ва идораларининг Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигига давлат рўйхатидан ўтказилган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлари эълон қилинади.

+

-

МУНДАРИЖА

Биринчи бўлим

532. «Ахборотлаштириш ва маълумотлар узатиш соҳасида қонунга хилоф харакатлар содир этганлик учун жавобгарлик кучайтирилганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айrim қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида» Ўзбекистон Республикасининг 2007 йил 25 декабрдаги ЎРҚ-137-сон Қонуни

533. «Ўзбекистон Республикасининг Солиқ кодекси қабул қилиниши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айrim қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш, шунингдек айrim қонун ҳужжатларини ўз кучини ўйқотган деб топиш тўғрисида» Ўзбекистон Республикасининг 2007 йил 28 декабрдана ЎРҚ-138-сон Қонуни

Иккинчи бўлим

534. «Ўзбекистон Республикасининг 2008 йилги асосий макроиқтисодий кўрсаткичлари ва Давлат бюджети параметрлари тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2007 йил 12 декабрдаги ПҚ-744-сон қарори [Кўчирма]
535. «Халқаро шартномаларни тасдиқлаш тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2007 йил 20 декабрдаги ПҚ-750-сон қарори
536. «Халқаро шартномани тасдиқлаш тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2007 йил 26 декабрдаги ПҚ-758-сон қарори
537. «Халқаро шартномани тасдиқлаш тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2007 йил 27 декабрдаги ПҚ-759-сон қарори
538. «Ўзқишлоқхўжаликмаш-холдинг» компаниясини тугатиш чора-тадбирлари тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2007 йил 29 декабрдаги ПҚ-766-сон қарори

Учинчи бўлим

539. «Ўзмелиомашлизинг» давлат лизинг компаниясини ташкил этиш тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2007 йил 21 декабрдаги 266-сон қарори

+

Бешинчи бўлим

540. «Божхона тўловларини тўлаш муддатини узайтириш ва кечиктириш бўйича йўриқномага ўзгартириш киритиш тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Давлат божхона қўмитасининг 2007 йил 5 декабрдаги 01-02/8-16-сонли қарори. (*Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 2007 йил 26 декабря 697-4-сон билан давлат рўйхатидан ўтказилди*)
541. «Божхона юк декларациясини тўлдириш тартиби тўғрисидаги йўриқномага ўзгартишлар киритиш ҳақида» Ўзбекистон Республикаси Давлат божхона қўмитасининг 2007 йил 13 ноябрдаги 01-02/19-35-сонли қарори. (*Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 2007 йил 26 декабря 834-15-сон билан давлат рўйхатидан ўтказилди*)
542. «Юкори частотали қурилмаларнинг рухсат берувчи ҳужжатларини расмийлаштириш, қурилмаларни рўйхатга олиш ва уларнинг техник параметрларини ўлчашни ўтказиш тартиби тўғрисида йўриқномани тасдиқлаш ҳақида» Ўзбекистон алоқа ва ахборотлаштириш агентлиги бош директорининг 2007 йил 18 ноябрядаги 176-сонли бўйруғи. (*Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 2007 йил 26 декабря 1751-сон билан давлат рўйхатидан ўтказилди*)

543. «Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлигининг тергов ҳибсоналари ва жазони ижро этиш муассасаларида сақланаётган ОИВ инфекциясини юқтирганлар ва ОИТСга чалинган беморларга антиретровирус даволаш тақдим этиш тартиби тўғрисидаги йўриқномани тасдиқлаш ҳақида» Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги, Соғлиқни сақлаш вазирлигининг 2007 йил 27 ноябрдаги 19, 16-сонли қарори. (*Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 2007 йил 26 декабрда 1752-сон билан давлат рўйхатидан ўтказилди*)
544. «Давлат мактабгача таълим муассасаларига болаларни қабул қилиш бўйича қабул комиссиясининг фаолият кўрсатиш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида» Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирининг 2007 йил 28 ноябрдаги 297-сонли буйруғи. (*Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 2007 йил 26 декабрда 1753-сон билан давлат рўйхатидан ўтказилди*)
545. «Вино ишлаб чиқариш ходимлари учун меҳнат муҳофазаси қоидаларини тасдиқлаш ҳақида» Ўзбекистон Республикаси Мехнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирининг 2007 йил 5 ноябрдаги М-44-сонли буйруғи. (*Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 2007 йил 27 декабря 1754-сон билан давлат рўйхатидан ўтказилди*)
546. «Спирт ва ликёр-ароқ ишлаб чиқариш ходимлари учун меҳнат муҳофазаси қоидалари»ни тасдиқлаш ҳақида» Ўзбекистон Республикаси Мехнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирининг 2007 йил 5 ноябрдаги М-45-сонли буйруғи. (*Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 2007 йил 27 декабря 1755-сон билан давлат рўйхатидан ўтказилди*)

+ Вазирликлар, давлат қўмиталари ва идораларининг умумий мажбурий тусдаги норматив ҳужжатларини давлат рўйхатидан ўтказиш ҳолати тўғрисида 2007 йил 22 декабрдан 29 декабргача бўлган маълумот

Тузатиш

БИРИНЧИ БЎЛИМ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНинг ҚОНУНИ

532 Ахборотлаштириш ва маълумотлар узатиш соҳасида қонунга хилоф ҳаракатлар содир этганлик учун жавобгарлик кучайтирилганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида*

Қонунчилик палатаси томонидан
2007 йил 27 сентябрда қабул қилинган

Сенат томонидан 2007 йил 30 ноябрда
маъқулланган

1-модда. Ўзбекистон Республикасининг 1994 йил 22 сентябрда қабул қилинган 2012-XII-сонли Қонуни билан тасдиqlанган **Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодексига** (Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1995 йил, № 1, 3-модда; Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1996 йил, № 9, 144-модда; 1997 йил, № 2, 56-модда, № 9, 241-модда; 1998 йил, № 5-6, 102-модда, № 9, 181-модда; 1999 йил, № 1, 20-модда, № 5, 124-модда, № 9, 229-модда; 2000 йил, № 5-6, 153-модда; 2001 йил, № 1-2, 23-модда, № 9-10, 165-модда; 2002 йил, № 9, 165-модда; 2003 йил, № 1, 8-модда, № 9-10, 149-модда; 2004 йил, № 1-2, 18-модда, № 9, 171-модда; Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2005 йил, № 9, 314-модда, № 12, 417, 418-моддалар; 2006 йил, № 6, 261-модда, № 12, 656-модда; 2007 йил, № 4, 158, 166-моддалар, № 6, 248-модда, № 9, 416, 422-моддалар) кўйидаги ўзгартиш ва қўшимчалар киритилсан:

- 1) **174-модда** чиқариб ташлансан;
- 2) қўйидаги мазмундаги **XX¹ боб** билан тўлдирилсан:

«XX¹ боб. Ахборот технологиялари соҳасидаги жиноятлар

278¹-модда. Ахборотлаштириш қоидаларини бузиш

Ахборотлаштириш қоидаларини бузиш, яъни белгиланган ҳимоя чораларини кўрмаган ҳолда ахборот тизимлари, маълумотлар базалари ва банкларини, ахборотга ишлов бериш ҳамда уни узатиш тизимларини яратиш, жорий этиш ва улардан фойдаланиш ҳамда ахборот тизимларидан рухсат билан фойдаланиш фуқароларнинг хуқуқларига ёки қонун билан қўриқланадиган манфаатларига ёхуд давлат ёки жамоат манфаатларига кўп миқдорда зарар ёхуд жиддий зиён етказилишига сабаб бўлса, —

* Ушбу Қонун «Халқ сўзи» газетасида 2007 йил 26 декабрда эълон қилинган.

энг кам ойлик иш ҳақининг эллик бараваригача миқдорда жарима ёки бир йилгача ахлоқ тузатиш ишлари билан жазоланади.

Ўша ҳаракатлар жуда кўп миқдорда зарап етказган ҳолда содир этилган бўлса, —

энг кам ойлик иш ҳақининг эллик бараваридан юз бараваригача миқдорда жарима ёки бир йилдан икки йилгача ахлоқ тузатиш ишлари ёхуд олти ойгача қамоқ билан жазоланади.

278²-модда. Компьютер ахборотидан қонунга хилоф равишида (рухсатсиз) фойдаланиш

Компьютер ахборотидан, яъни ахборот-хисоблаш тизимлари, тармоқлари ва уларнинг таркибий қисмларидағи ахборотлардан қонунга хилоф равишида (рухсатсиз) фойдаланиш, агар ушбу ҳаракат ахборотнинг йўқ қилиб юборилиши, тўсиб кўйилиши, модификациялаштирилиши, ундан нусха кўчирилиши ёхуд унинг қўлга киритилишига, электрон хисоблаш машиналари, электрон хисоблаш машиналари тизими ёки уларнинг тармоқлари ишининг бузилишига сабаб бўлса, —

энг кам ойлик иш ҳақининг юз бараваригача миқдорда жарима ёки уч йилгача муайян хукуқдан маҳрум қилиш ёхуд бир йилгача ахлоқ тузатиш ишлари билан жазоланади.

Ўша ҳаракат:

- а) бир гурух шахслар томонидан олдиндан тил бириктириб;
- б) такроран ёки хавфли рецидивист томонидан;
- в) хизмат мавқеидан фойдаланган ҳолда;
- г) уюшган гурух томонидан ёки унинг манфаатларини қўзлаб содир этилган бўлса, —

+

-

энг кам ойлик иш ҳақининг юз бараваридан уч юз бараваригача миқдорда жарима ёки бир йилдан икки йилгача ахлоқ тузатиш ишлари ёхуд уч йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади.

278³-модда. Компьютер тизимидан қонунга хилоф равишида (рухсатсиз) фойдаланиш учун маҳсус воситаларни ўтказиши мақсадини кўзлаб тайёрлаш ёхуд ўтказиш ва тарқатиш

Ҳимояланган компьютер тизимидан қонунга хилоф равишида (рухсатсиз) фойдаланиш учун маҳсус дастурий ёки аппарат воситаларини ўтказиш мақсадини кўзлаб тайёрлаш ёхуд ўтказиш ва тарқатиш —

энг кам ойлик иш ҳақининг икки юз бараваригача миқдорда жарима ёки бир йилгача ахлоқ тузатиш ишлари билан жазоланади.

Ўша ҳаракатлар:

- а) бир гурух шахслар томонидан олдиндан тил бириктириб;
- б) такроран ёки хавфли рецидивист томонидан;
- в) хизмат мавқеидан фойдаланган ҳолда;
- г) уюшган гурух томонидан ёки унинг манфаатларини қўзлаб содир этилган бўлса, —

энг кам ойлик иш ҳақининг икки юз бараваридан уч юз бараваригача миқдорда жарима ёки бир йилдан уч йилгача ахлоқ тузатиш ишлари билан жазоланади.

278⁴-модда. Компьютер ахборотини модификациялаштириш

Компьютер ахборотини модификациялаштириш, яъни компьютер тизимида сақланыётган ахборотни қонунга хилоф равишда ўзгартириш, унга шикаст етказиш, уни ўчириш, худди шунингдек била туриб унга ёлғон ахборотни киритиш фуқароларнинг хукуқларига ёки қонун билан қўриқланадиган манфаатларига ёхуд давлат ёки жамоат манфаатларига кўп микдорда зарап ёхуд жиддий зиён етказилишига сабаб бўлса, —

энг кам ойлик иш хақининг юз бараваригача микдорда жарима ёки бир йилгача ахлок тузатиш ишлари ёхуд икки йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади.

Ўша ҳаракатлар:

- а) жуда кўп микдорда зарап етказган ҳолда;
- б) бир гурух шахслар томонидан олдиндан тил бириктириб;
- в) такроран ёки хавфли рецидивист томонидан содир этилган бўлса, —
бир йилдан икки йилгача ахлок тузатиш ишлари ёки икки йилдан уч йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади.

278⁵-модда. Компьютер саботажи

Ўзганинг компьютер ускунасини ёки хизматда фойдаланиладиган компьютер ускунасини қасдан ишдан чиқариш, худди шунингдек компьютер тизимини бузиш (компьютер саботажи) —

уч йилгача муайян хукуқдан маҳрум қилиб, энг кам ойлик иш хақининг уч юз бараваридан тўрт юз бараваригача микдорда жарима ёки икки йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади.

Ўша ҳаракатлар:

- а) бир гурух шахслар томонидан олдиндан тил бириктириб;
- б) такроран ёки хавфли рецидивист томонидан содир этилган бўлса, —
икки йилдан уч йилгача ахлок тузатиш ишлари ёхуд икки йилдан уч йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади.

278⁶-модда. Зарар келтирувчи дастурларни яратиш, ишлатиш ёки тарқатиш

Компьютер тизимида сақланаётган ёки узатилаётган ахборотни рухсатсиз йўқ қилиб юбориш, тўсиб қўйиш, модификациялаштириш, ундан нусха кўчириш ёки уни қўлга киритиш мақсадини кўзлаб компьютер дастурларини яратиш ёки мавжуд дастурларга ўзгаришишлар киритиш, худди шунингдек маҳсус вирус дастурларини ишлаб чиқиш, улардан қасдан фойдаланиш ёки уларни қасдан тарқатиш —

энг кам ойлик иш хақининг юз бараваридан уч юз бараваригача микдорда жарима ёки икки йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади.

Ўша ҳаракатлар:

- а) жуда кўп микдорда зарап етказган ҳолда;
- б) бир гурух шахслар томонидан олдиндан тил бириктириб;
- в) такроран ёки хавфли рецидивист томонидан;
- г) уюшган гурух томонидан ёки унинг манфаатларини кўзлаб содир этилган бўлса, —
икки йилдан уч йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади».

2-модда. Ўзбекистон Республикасининг 1994 йил 22 сентябрда қабул қилинган 2013-XII-сонли Қонуни билан тасдиқланган **Ўзбекистон Республикасининг**

Жиноят-процессуал кодекси (Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1995 йил, № 2, 5-модда; Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси нинг Ахборотномаси, 1995 йил, № 12, 269-модда; 1997 йил, № 2, 56-модда, № 9, 241-модда; 1998 йил, № 5-6, 102-модда, № 9, 181-модда; 1999 йил, № 1, 20-модда, № 5, 124-модда, № 9, 229-модда; 2000 йил, № 5-6, 153-модда, № 7-8, 217-модда; 2001 йил, № 1-2, 11, 23-моддалар, № 9-10, 165, 182-моддалар; 2002 йил, № 9, 165-модда; 2003 йил, № 5, 67-модда; 2004 йил, № 1-2, 18-модда, № 9, 171-модда; Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2005 йил, № 12, 418-модда; 2006 йил, № 6, 261-модда; 2007 йил, № 4, 166-модда, № 6, 248, 249-моддалар, № 9, 422-модда) **345-моддасининг бешинчи қисмидаги «168 — 174» ва «266 — 278» рақамлари тегишинча «168 — 173» ва «266 — 278⁶» рақамлари билан алмаштирилсин.**

3-модда. Ўзбекистон Республикасининг 1994 йил 22 сентябрда қабул қилинган 2015—ХII-сонли Конуни билан тасдиқланган **Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексига** (Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1995 йил, № 3, 6-модда; Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1995 йил, № 9, 193-модда, № 12, 269-модда; 1996 йил, № 5-6, 69-модда, № 9, 144-модда; 1997 йил, № 2, 56-модда, № 4-5, 126-модда, № 9, 241-модда; 1998 йил, № 3, 38-модда, № 5-6, 102-модда, № 9, 181-модда; 1999 йил, № 1, 20-модда, № 5, 124-модда, № 9, 229-модда; 2000 йил, № 5-6, 153-модда, № 7-8, 217-модда; 2001 йил, № 1-2, 23-модда, № 9-10, 165, 182-моддалар; 2002 йил, № 1, 20-модда, № 9, 165-модда; 2003 йил, № 1, 8-модда, № 5, 67-модда, № 9-10, 149-модда; 2004 йил, № 1-2, 18-модда, № 5, 90-модда, № 9, 171-модда; 2005 йил, № 1, 18-модда; Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2005 йил, № 9, 312-модда, № 12, 413, 417, 418-моддалар; 2006 йил, № 6, 261-модда, № 9, 498-модда, № 10, 536-модда, № 12, 656, 659-моддалар; 2007 йил, № 4, 158, 159, 164, 165-моддалар, № 9, 416, 421-моддалар) қўйидаги қўшимчалар киритилсин:

1) қўйидаги мазмундаги **155¹-модда** билан тўлдирилсин:

«155¹-модда. Компьютер тизимидан фойдаланиш қоидаларини бузиш

Компьютер тизимидан фойдаланишга рухсати бўлган шахснинг ушбу тизимдан фойдаланишнинг белгиланган қоидаларини бузиши компьютер ахборотининг йўқ килиб юборилишига, тўсиб қўйилишига, модификациялаштирилишига, компьютер ускунаси ишлашининг бузилишига сабаб бўлса, —

фуқароларга энг кам иш ҳақининг беш бараваридан етти бараваригача, мансабдор шахсларга эса — етти бараваридан ўн бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади.

Худди шундай ҳуқуқбузарлик ўта муҳим ахборот мавжуд бўлган компьютер тизимидан фойдаланиш вақтида содир этилса, —

фуқароларга энг кам иш ҳақининг етти бараваридан ўн бараваригача, мансабдор шахсларга эса — ўн бараваридан ўн беш бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади»;

2) **245-модданинг биринчи қисми «155» рақамидан кейин «155¹» рақами билан тўлдирилсин.**

4-модда. Ушбу Қонун расмий эълон қилинган кундан эътиборан кучга киради.

Ўзбекистон Республикасининг
Президенти

И. КАРИМОВ

Тошкент ш.,
2007 йил 25 декабрь,
ЎРҚ-137-сон

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ҚОНУНИ

**533 Ўзбекистон Республикасининг Солиқ кодекси қабул
қилиниши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш, шунингдек айрим қонун ҳужжатларини ўз кучини йўқотган деб топиш тўғрисида***

— Конунчилик палатаси томонидан
2007 йил 23 ноябрда қабул қилинган

+

Сенат томонидан 2007 йил 30 ноябряда
маъқулланган

1-модда. Ўзбекистон Республикасининг 1993 йил 3 сентябрда қабул қилинган «Фуқароларнинг давлат пенсия таъминоти тўғрисида»ги 938-XII-сонли Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1993 йил, № 9, 338-модда; Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1995 йил, № 12, 269-модда; 1997 йил, № 4-5, 126-модда; 1998 йил, № 9, 181-модда; 1999 йил, № 5, 112-модда; 2001 йил, № 5, 89-модда; 2002 йил, № 4-5, 74-модда; Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2005 йил, № 5, 152-модда) **32-моддасининг биринчи қисми** қўйидаги таҳрирда баён этилсин:

«Қонун ҳужжатларига мувофиқ суфурта бадаллари хисобланадиган иш ҳақининг барча турлари пенсияларни хисоблаб чиқариш учун иш ҳақига қўшилади».

2-модда. Ўзбекистон Республикасининг 1995 йил 21 декабрда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг Марказий банки тўғрисида»ги 154-I-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1995 йил, № 12, 247-модда; 1998 йил, № 9, 181-модда; 1999 йил, № 5, 124-модда; 2001 йил, № 1-2, 23-модда; 2003 йил, № 1, 8-модда; 2005 йил, № 1, 18-модда; Ўзбекистон

* Ушбу Қонун «Халқ сўзи» газетасида 2007 йил 29 декабрда эълон қилинган.

Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2006 йил, № 9, 496-модда) **12-моддаси** чиқариб ташлансин.

3-модда. Ўзбекистон Республикасининг 1995 йил 21 декабрда қабул қилинган 163-I-сонли ва 1996 йил 29 августда қабул қилинган 256-I-сонли қонунлари билан тасдиқланган **Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодексига** (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1996 йил, 2-сонга илова, № 11-12; 1997 йил, № 2, 56-модда, № 9, 241-модда; 1998 йил, № 5-6, 102-модда; 1999 йил, № 1, 20-модда, № 9, 229-модда; 2001 йил, № 1-2, 23-модда, № 9-10, 182-модда; 2002 йил, № 1, 20-модда, № 9, 165-модда; 2003 йил, № 1, 8-модда, № 5, 67-модда; 2004 йил, № 1-2, 18-модда, № 5, 90-модда, № 9, 171-модда; Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2006 йил, № 4, 154-модда, № 9, 494, 498-моддалар; 2007 йил, № 1, 3, 5-моддалар, № 4, 156, 164-моддалар, № 8, 367-модда, № 9, 416-модда) куйидаги ўзгартишлар киритилсин:

1) **34-боб 6-параграфининг номидаги «(молиявий ижара)»** деган сўзлар чиқариб ташлансин;

2) **590-модданинг матни** куйидаги таҳрирда баён этилсин:

«Лизинг тўлови лизинг берувчига лизинг объекти қийматининг лизинг олувчи томонидан қопланишидан, шунингдек лизинг берувчининг фоизли даромадидан иборат бўлади».

+

-

4-модда. Ўзбекистон Республикасининг 1996 йил 26 апрелда қабул қилинган **«Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳукуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида»**ги 223-I-сонли Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1996 йил, № 5-6, 61-модда; 1997 йил, № 2, 56-модда; 1998 йил, № 3, 38-модда, № 9, 181-модда; 1999 йил, № 9, 229-модда; 2001 йил, № 1-2, 23-модда; 2003 йил, № 1, 8-модда, № 9-10, 149-модда; Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2006 йил, № 4, 154-модда; 2007 йил, № 7, 325-модда) **56-моддасининг биринчи қисми** куйидаги таҳрирда баён этилсин:

«Дивидендлар жамият тасарруфида қоладиган соф фойдадан ва (ёки) ўтган йилларнинг тақсимланмаган фойдасидан тўланади. Муайян турдаги имтиёзли акциялар бўйича дивидендлар жамиятнинг бунинг учун маҳсус мўлжалланган фондлари хисобидан тўланиши мумкин».

5-модда. Ўзбекистон Республикасининг 1996 йил 26 декабрда қабул қилинган **«Нотариат тўғрисида»**ги 343-I-сонли Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1997 йил, № 2, 42-модда; 2001 йил, № 1-2, 23-модда; 2003 йил, № 5, 67-модда; 2004 йил, № 1-2, 18-модда; Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2005 йил, № 9, 312-модда; 2006 йил, № 9, 498-модда) **21-моддасининг учинчи қисмидаги** «Давлат божи ҳақидаги қонун хужжатларида» деган сўзлар «Ўзбекистон Республикасининг Солик кодексида» деган сўзлар билан алмаштирилсин.

6-модда. Ўзбекистон Республикасининг 1997 йил 29 августда қабул қилинган **«Бож тарифи тўғрисида»**ги 470-I-сонли Конунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1997 йил, № 9, 228-модда; 1998 йил, № 9, 181-модда; 2001 йил, № 5, 89-модда; 2003 йил, № 1, 8-модда, № 5, 67-модда;

2004 йил, № 1-2, 18-модда, № 5, 90-модда; 2005 йил, № 1, 18-модда; Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2007 йил, № 7, 322-модда, № 9, 419-модда) **33-моддасига** қўйидаги ўзгартишлар киритилсин:

1) биринчи қисмининг:

ўн тўқизинчи хатбошиси қўйидаги таҳрирда баён этилсин:

«Ўзбекистон Республикаси ҳудудига қонун хужжатларига мувофиқ тасдиқла-
надиган рўйхат бўйича олиб кирилаётган технологик жиҳозлар, шунингдек бутлов-
чи буюмлар ва эҳтиёт қисмлар, агар уларни етказиб бериш технологик жиҳозлар-
ни етказиб бериш контракти шартларида назарда тутилган бўлса. Импорт қилин-
ган технологик жиҳоз олиб кирилган пайтдан эътиборан уч йил ичida экспортга
реализация қилинган ёки бепул берилган тақдирда, мазкур имтиёзнинг амал қили-
ши имтиёзлар қўлланилган бутун давр учун бож тўлаш мажбуриятлари тикланган
холда бекор қилинади»;

йигирманчи — йигирма тўртинчи хатбошилари чиқариб ташлансан;

йигирма бешинчи хатбошиси йигирманчи хатбоши деб хисоблансан;

2) иккинчи қисми чиқариб ташлансан;

учинчи — бешинчи қисмлари тегишинча **иккинчи — тўртинчи қисм-**
лар деб хисоблансан.

7-модда. Ўзбекистон Республикасининг 1997 йил 29 августда қабул қилинган
«Давлат солиқ хизмати тўғрисида»ги 474-I-сонли Конунининг (Ўзбекистон
Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1997 йил, № 9, 232-модда;
1998 йил, № 5-6, 102-модда; 1999 йил, № 9, 229-модда; 2000 йил, № 7-8, 217-модда;
2001 йил, № 5, 89-модда, № 9-10, 182-модда; 2003 йил, № 1, 8-модда, № 5, 67-мод-
да; 2004 йил, № 9, 171-модда; 2005 йил, № 1, 18-модда; Ўзбекистон Республикаси
Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2005 йил, № 5, 152-модда, № 9,
312-модда, № 12, 415-модда; 2006 йил, № 10, 536-модда) **7-моддасига** қўйидаги
ўзгартиш ва қўшимчалар киритилсин:

1) **иккинчи қисмдаги** «ва бошқа молия-кредит ташкилотлари» деган сўзлар
чиқариб ташлансан;

2) тўртинчи қисм:

биринчи хатбошисидаги «ва бошқа молия-кредит ташкилотлари» деган сўзлар
чиқариб ташлансан;

куйидаги мазмундаги **11-банд** билан тўлдирилсин:

«11) қонунда назарда тутилган ҳолларда давлат солиқ хизмати органларига бошқа
ахборотни ҳам тақдим этадилар»;

3) **бешинчи қисмдаги** «ва бошқа молия-кредит ташкилотларининг» деган
сўзлар чиқариб ташлансан;

4) **олтинчи қисмдаги** «ва бошқа молия-кредит ташкилотининг» ҳамда «ва бошқа
молия-кредит ташкилотидан» деган сўзлар чиқариб ташлансан.

8-модда. Ўзбекистон Республикасининг 1998 йил 30 апрелда қабул қилинган
598-I-сонли Конуни билан тасдиқланган **Ўзбекистон Республикасининг Ер ко-**
декси (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1998 йил,
№ 5-6, 82-модда; 2003 йил, № 9-10, 149-модда; 2004 йил, № 5, 90-модда; 2005 йил,
№ 1, 18-модда) **28-моддасининг тўртинчи қисми** қўйидаги таҳрирда баён этил-
син:

«Ер участкалари ижарага берилганда ер учун ҳақ ижарага ҳақи шаклида олина-
ди. Ижара ҳақи ер солигига тенглаштирилади. Ер участкаларини ижарага олган

шахслар ер учун ижара ҳақини ер солиги тўловчилар учун белгиланган тартибга мувофиқ бюджетга тўлайдилар».

9-модда. Ўзбекистон Республикасининг 1998 йил 30 апрелда қабул қилинган «Фермер хўжалиги тўғрисида»ги 602-I-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикасининг 2004 йил 26 августда қабул қилинган 662-II-сонли Қонуни билан тасдиқланган таҳририда) (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 2004 йил, № 9, 162-модда; Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2006 йил, № 3, 119-модда) **14-моддаси** чиқариб ташлансин.

10-модда. Ўзбекистон Республикасининг 1998 йил 30 апрелда қабул қилинган «Деҳқон хўжалиги тўғрисида»ги 604-I-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1998 йил, № 5-6, 88-модда; 2001 йил, № 1-2, 23-модда, № 5, 89-модда; 2003 йил, № 9-10, 149-модда; 2004 йил, № 1-2, 18-модда; 2005 йил, № 1, 18-модда; Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2005 йил, № 5, 152-модда) **23-моддаси** чиқариб ташлансин.

11-модда. Ўзбекистон Республикасининг 1999 йил 14 апрелда қабул қилинган «Лизинг тўғрисида»ги 756-I-сонли Қонунига (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1999 йил, № 5, 108-модда; 2003 йил, № 1, 8-модда) қуидаги ўзгартишлар киритилсин:

1) 2-модда биринчи қисмининг:

биринчи хатбошиси қуидаги таҳрирда баён этилсин:

«Лизинг — молиявий ижаранинг алоҳида тури бўлиб, унда бир тараф (лизинг берувчи) иккинчи тарафнинг (лизинг олувчининг) топшириғига биноан учинчи тарафдан (сотувчидан) лизинг шартномасида шартлашилган мол-мулкни (лизинг обьектини) мулк қилиб олади ва уни лизинг олувчига шу шартномада белгиланган шартларда ҳақ эвазига эгалик қилиш ва фойдаланиш учун ўн икки ортиқ муддатга беради. Бунда лизинг шартномаси қуидаги талаблардан бирига жавоб бериши керак»;

бешинчи хатбошиси қуидаги таҳрирда баён этилсин:

«лизинг шартномаси даври учун лизинг тўловларининг жорий дисконтланган (хисобга олинган) қиймати лизинг обьектининг лизингга топшириш пайтидаги жорий қийматининг тўқсон фоизидан ортиқ бўлса. Жорий дисконтланган (хисобга олинган) қиймат бухгалтерия хисоби тўғрисидаги қонун хужжатларига мувофиқ белгиланади»;

2) 22-модданинг биринчи қисми қуидаги таҳрирда баён этилсин:

«Лизинг тўловлари лизинг берувчига лизинг обьекти қийматининг лизинг олувчи томонидан қопланишидан, шунингдек лизинг берувчининг фоизли даромадидан иборат бўлади».

12-модда. Ўзбекистон Республикасининг 1999 йил 14 апрелда қабул қилинган «Нодавлат нотижорат ташкилотлари тўғрисида»ги 763-I-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1999 йил, № 5, 115-модда; 2004 йил, № 5, 90-модда) **32-моддасидаги** «соликлар, йигимлар ҳамда бюджетга ва бюджетдан ташқари фондларга бошқа тўловлар» деган сўзлар

«бюджетга ва давлат мақсадли жамғармаларига солиқлар ҳамда бошқа мажбурий тўловлар» деган сўзлар билан алмаштирилсин.

13-модда. Ўзбекистон Республикасининг 2000 йил 25 майда қабул қилинган «**Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида**»ги 69-II-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 2000 йил, № 5-6, 140-модда; 2001 йил, № 5, 89-модда; 2003 йил, № 5, 67-модда; 2004 йил, № 1-2, 18-модда, № 5, 90-модда; 2005 йил, № 1, 18-модда; Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2006 йил, № 3, 119-модда, № 9, 494-модда, № 10, 536-модда) **16-моддаси** чиқариб ташлансин.

14-модда. Ўзбекистон Республикасининг 2001 йил 7 декабрда қабул қилинган «**Махсулот таҳсимотига оид битимлар тўғрисида**»ги 312-II-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 2002 йил, № 1, 12-модда; 2003 йил, № 9-10, 149-модда) **20-моддасига** куйидаги ўзгартишлар киритилсин:

- 1) **иккинчи қисмидаги** «ер ости бойликларидан фойдаланганлик учун тўловлар» деган сўзлар «ер ости бойликларидан фойдаланувчилар учун солиқлар ва маҳсус тўловлар, бундан кўшимча фойда солиғи мустасно» деган сўзлар билан алмаштирилсин;
- 2) **иккинчи ва учинчи қисмларидаги** «даромад (фойда)» деган сўзлар «фойда» деган сўз билан алмаштирилсин;
- 3) **еттинчи қисмидаги** «йифимлар ва тўловларни» деган сўзлар «ва бошқа мажбурий тўловларни» деган сўзлар билан алмаштирилсин.

15-модда. Ўзбекистон Республикасининг 2003 йил 11 декабрда қабул қилинган «**Хусусий корхона тўғрисида**»ги 558-II-сонли Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 2004 йил, № 1-2, 8-модда; Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2006 йил, № 3, 119-модда) **24-моддасининг биринчи қисми** чиқариб ташлансин.

- 16-модда.** Куйидагилар ўз кучини йўқотган деб топилсин:
- 1) Ўзбекистон Республикасининг 1992 йил 9 декабрда қабул қилинган «**Давлат божи тўғрисида**»ги 740-XII-сонли Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1993 йил, № 1, 22-модда);
 - 2) Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг 1992 йил 9 декабрда қабул қилинган «**Давлат божи тўғрисида**»ги **Ўзбекистон Республикаси Қонунини амалга киритиш тўғрисида**»ги 740a-XII-сонли Қарори (Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1993 йил, № 1, 23-модда);
 - 3) Ўзбекистон Республикасининг 1992 йил 9 декабрда қабул қилинган «**Патта тўлови тўғрисида**»ги 742-XII-сонли Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1993 йил, № 1, 25-модда);
 - 4) Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг 1992 йил 9 декабрда қабул қилинган «**Патта тўлови тўғрисида**»ги **Ўзбекистон Республикаси Қонунини амалга киритиш тартиби тўғрисида**»ги 743-XII-сонли Қарори (Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1993 йил, № 1, 26-модда);
 - 5) Ўзбекистон Республикасининг 1994 йил 6 майда қабул қилинган «**Ўзбекистон Республикасининг айrim қонунларига ўзгартишлар ва қўшимчалар**

киритиш тўғрисида»ги 1086–ХII-сонли Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1994 йил, № 5, 161-модда) I бўлимнинг 3-банди;

6) Ўзбекистон Республикасининг 1995 йил 22 декабрда қабул қилинган «Муддатида тўланмаган солиқлар ва бошқа мажбурий тўловларни ундириб олиш тўғрисида»ги 177–I-сонли Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиснинг Ахборотномаси, 1995 йил, № 12, 267-модда);

7) Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиснинг 1995 йил 22 декабрда қабул қилинган «Муддатида тўланмаган солиқлар ва бошқа мажбурий тўловларни ундириб олиш тўғрисида»ги Қонунини амалга киритиш ҳақида»-ги 178–I-сонли Қарори (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиснинг Ахборотномаси, 1995 йил, № 12, 268-модда);

8) Ўзбекистон Республикасининг 1996 йил 30 августда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг айrim қонун хужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги 281–I-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиснинг Ахборотномаси, 1996 йил, № 9, 144-модда) IV бўлими;

9) Ўзбекистон Республикасининг 1996 йил 27 декабрда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг айrim қонун хужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги 357–I-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиснинг Ахборотномаси, 1997 йил, № 2, 56-модда) V ва XV бўлиmlари;

10) Ўзбекистон Республикасининг 1997 йил 24 апрелда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг Солик кодексини тасдиқлаш тўғрисида»ги 396–I-сонли Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиснинг Ахборотномаси, 1997 йил, № 4-5-сонга илова);

11) Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиснинг 1997 йил 24 апрелда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикаси Солик кодексини амалга киритиш тартиби тўғрисида»ги 397–I-сонли Қарори (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиснинг Ахборотномаси, 1997 йил, № 4-5-сонга илова);

12) Ўзбекистон Республикасининг 1997 йил 25 апрелда қабул қилинган «Айrim қонун хужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш, шунингдек айrimларини ўз кучини ўйқотган деб топиш тўғрисида»ги 421–I-сонли Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиснинг Ахборотномаси, 1997 йил, № 4-5, 126-модда) I бўлимнинг 5-банди;

13) Ўзбекистон Республикасининг 1997 йил 30 августда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг айrim қонун хужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги 485–I-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиснинг Ахборотномаси, 1997 йил, № 9, 241-модда) V ва XVI бўлиmlари;

14) Ўзбекистон Республикасининг 1997 йил 26 декабрда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг айrim қонун хужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги 549–I-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиснинг Ахборотномаси, 1998 йил, № 3, 38-модда) XV бўлими;

15) Ўзбекистон Республикасининг 1998 йил 1 майда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг айrim қонун хужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги 621–I-сонли Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиснинг Ахборотномаси, 1998 йил, № 5-6, 102-модда) I бўлиmining 4 ва 14-бандлари;

+

-

16) Ўзбекистон Республикасининг 1998 йил 29 августда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун хужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги 681—I-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1998 йил, № 9, 181-модда) **V** ва **XVII бўлимлари;**

17) Ўзбекистон Республикасининг 1998 йил 25 декабрда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун хужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги 729—I-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1999 йил, № 1, 20-модда) **IV** ва **XVII бўлимлари;**

18) Ўзбекистон Республикасининг 1999 йил 15 апрелда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун хужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги 772—I-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1999 йил, № 5, 124-модда) **XVI бўлими;**

19) Ўзбекистон Республикасининг 1999 йил 20 августда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун хужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги 832—I-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1999 йил, № 9, 229-модда) **V** ва **XX бўлимлари;**

20) Ўзбекистон Республикасининг 2000 йил 26 майда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун хужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги 82-II-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 2000 йил, № 5-6, 153-модда) **XXIV бўлими;**

21) Ўзбекистон Республикасининг 2000 йил 15 декабрда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун хужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш, шунингдек айримларини ўз кучини йўқотган деб топиш тўғрисида»ги 175-II-сонли Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 2001 йил, № 1-2, 23-модда) **I бўлимининг 2 ва 20-бандлари;**

22) Ўзбекистон Республикасининг 2001 йил 12 майда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун хужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги 220-II-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 2001 йил, № 5, 89-модда) **III, IX ва XII бўлимлари;**

23) Ўзбекистон Республикасининг 2001 йил 30 августда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун хужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги 271-II-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 2001 йил, № 9-10, 182-модда) **I ва VI бўлимлари;**

24) Ўзбекистон Республикасининг 2001 йил 7 декабрда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун хужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги 320-II-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 2002 йил, № 1, 20-модда) **II ва IX бўлимлари;**

25) Ўзбекистон Республикасининг 2002 йил 5 апрелда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун хужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги 364-II-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 2002 йил, № 4-5, 74-модда) **IV бўлими;**

26) Ўзбекистон Республикасининг 2002 йил 30 августда қабул қилинган «**Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун хужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида**»ги 405-II-сонли Конунигининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 2002 йил, № 9, 165-модда) **IX бўлими;**

27) Ўзбекистон Республикасининг 2002 йил 13 декабрда қабул қилинган «**Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун хужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида**»ги 447-II-сонли Конунигининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 2003 йил, № 1, 8-модда) **IX ва XIV бўлимлари;**

28) Ўзбекистон Республикасининг 2003 йил 25 апрелда қабул қилинган «**Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун хужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида**»ги 482-II-сонли Конунигининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 2003 йил, № 5, 67-модда) **IV ва XIX бўлимлари;**

29) Ўзбекистон Республикасининг 2003 йил 30 августда қабул қилинган «**Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун хужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида**»ги 535-II-сонли Конунигининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 2003 йил, № 9-10, 149-модда) **XVI бўлими;**

30) Ўзбекистон Республикасининг 2003 йил 12 декабрда қабул қилинган «**Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун хужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида**»ги 568-II-сонли Конунигининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 2004 йил, № 1-2, 18-модда) **II ва XIII бўлимлари;**

31) Ўзбекистон Республикасининг 2004 йил 30 апрелда қабул қилинган «**Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун хужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида**»ги 621-II-сонли Конунигининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 2004 йил, № 5, 90-модда) **XII бўлими;**

32) Ўзбекистон Республикасининг 2004 йил 27 августда қабул қилинган «**Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун хужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш тўғрисида**»ги 671-II-сонли Конунигининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 2004 йил, № 9, 171-модда) **X бўлими;**

33) Ўзбекистон Республикасининг 2004 йил 3 декабрда қабул қилинган «**Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун хужжатларига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш, шунингдек айрим қонун хужжатларини ўз кучини йўқотган деб топиш тўғрисида**»ги 714-II-сонли Конуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 2005 йил, № 1, 18-модда) **I бўлимининг 13, 14 ва 36-бандлари;**

34) Ўзбекистон Республикасининг 2005 йил 23 майда қабул қилинган «**Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун хужжатларига ўзгартышлар киритиш тўғрисида**»ги ЎРҚ-2-сонли Конунигининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2005 йил, № 5, 152-модда) **3 ва 4-моддалари;**

35) Ўзбекистон Республикасининг 2005 йил 16 сентябрда қабул қилинган «**Ўзбекистон Республикасининг Солиқ кодексига ҳамда «Чет эллик инвесторлар хукуқларининг кафолатлари ва уларни ҳимоя қилиш чоралари**

+

-

тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида»ги ЎРҚ-6-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2005 йил, № 9, 310-модда) 1-моддаси;

36) Ўзбекистон Республикасининг 2005 йил 22 сентябрда қабул қилинган «Тадбиркорлик субъектларининг фаолияти тартибга солиниши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айrim қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги ЎРҚ-7-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2005 йил, № 9, 311-модда) 3-моддаси;

37) Ўзбекистон Республикасининг 2005 йил 23 сентябрда қабул қилинган «Фуқароларнинг жамғарив бориладиган пенсия таъминоти тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни қабул қилинганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айrim қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида»ги ЎРҚ-8-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2005 йил, № 9, 312-модда) 5-моддаси;

38) Ўзбекистон Республикасининг 2005 йил 27 сентябрда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикаси Солик кодексининг 58-моддасига ўзгартиш киритиш тўғрисида»ги ЎРҚ-9-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2005 йил, № 9, 313-модда) 1-моддаси;

39) Ўзбекистон Республикасининг 2005 йил 19 декабрда қабул қилинган «Баъзи давлат бошқарув органларининг қайта ташкил этилганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айrim қонун ҳужжатларига ўзгартишлар киритиш тўғрисида»ги ЎРҚ-14-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2005 йил, № 12, 413-модда) 1-моддаси;

40) Ўзбекистон Республикасининг 2005 йил 20 декабря қабул қилинган «Тадбиркорлик субъектларига солик солиш ва уларнинг хисобот бериш тизими тартибга солиниши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айrim қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги ЎРҚ-16-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2005 йил, № 12, 415-модда) 1-моддаси;

41) Ўзбекистон Республикасининг 2005 йил 27 декабря қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг Солик кодексига ўзгартишлар киритиш тўғрисида»ги ЎРҚ-17-сонли Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2005 йил, № 12, 416-модда);

42) Ўзбекистон Республикасининг 2005 йил 31 декабря қабул қилинган «Ўйжой-коммунал хўжалиги соҳасида ислоҳотларнинг амалга оширилиши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айrim қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги ЎРҚ-19-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2005 йил, № 12, 418-модда) 1-моддаси;

43) Ўзбекистон Республикасининг 2006 йил 21 июня қабул қилинган «Ўзбекистон Республикаси Солик кодексининг 8, 71-моддаларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги ЎРҚ-35-сонли Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2006 йил, № 6, 259-модда);

44) Ўзбекистон Республикасининг 2006 йил 21 июня қабул қилинган «Аҳоли-

+

ни иш билан таъминлаш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига, Ўзбекистон Республикасининг Солиқ кодексига ҳамда Ўзбекистон Республикасининг Уй-жой кодексига қўшимчалар киритиш ҳақида»ги ЎРҚ-36-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2006 йил, № 6, 260-модда) **2-моддаси**;

45) Ўзбекистон Республикасининг 2006 йил 10 октябрда қабул қилинган «**Тадбиркорлик субъектларини ҳуқукий ҳимоя қилиш тизими такомиллаштирилганлиги** ҳамда уларнинг молиявий жавобгарлиги эркинлаштирилганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айrim қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги ЎРҚ-59-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2006 йил, № 10, 536-модда) **16-моддаси**;

46) Ўзбекистон Республикасининг 2006 йил 22 декабрда қабул қилинган «**Давлат божи тўғрисида**»ги **Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 2-моддасига ўзгартиш киритиш ҳақида**»ги ЎРҚ-72-сонли Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2006 йил, № 12, 658-модда);

47) Ўзбекистон Республикасининг 2006 йил 29 декабрда қабул қилинган «**Ўзбекистон Республикасининг Солиқ кодексига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида**»ги ЎРҚ-74-сонли Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2006 йил, № 12, 660-модда);

48) Ўзбекистон Республикасининг 2007 йил 2 январда қабул қилинган «**Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодексининг 71-моддасига ўзгартиш киритиш тўғрисида**»ги ЎРҚ-75-сонли Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2007 йил, № 1, 1-модда);

49) Ўзбекистон Республикасининг 2007 йил 12 июлда қабул қилинган «**Ўзбекистон Республикаси телекоммуникациялар тармоқларида тезкор-қидирув тадбирларини ташкил этиш самарадорлигини ошириш мақсадида Ўзбекистон Республикасининг айrim қонун ҳужжатларига қўшимчалар киритиш тўғрисида**»ги ЎРҚ-101-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2007 йил, № 7, 322-модда) **1-моддаси**;

50) Ўзбекистон Республикасининг 2007 йил 23 июлда қабул қилинган «**Ўзбекистон Республикасининг иқтисодий соҳадаги айrim қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида**»ги ЎРҚ-104-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2007 йил, № 7, 325-модда) 3-моддаси;

51) Ўзбекистон Республикасининг 2007 йил 1 августда қабул қилинган «**Ҳакамлик судлари тўғрисида**»ги **Ўзбекистон Республикаси Қонуни қабул қилинганлиги** муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айrim қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида»ги ЎРҚ-106-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2007 йил, № 8, 367-модда) **1-моддаси**;

52) Ўзбекистон Республикасининг 2007 йил 14 сентябрда қабул қилинган «**Қимор ва таваккалчиликка асосланган бошқа ўйинларни ташкил этиш ҳамда ўtkазишини тартибга солиш муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айrim қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида**»ги ЎРҚ-109-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2007 йил, № 9, 416-модда) **4-моддаси**;

53) Ўзбекистон Республикасининг 2007 йил 19 сентябрда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг Солиқ кодексига ва «Бож тарифи тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 33-моддасига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш хақида»ги ЎРҚ-112-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2007 йил, № 9, 419-модда) **1-моддаси**;

54) Ўзбекистон Республикасининг 2007 йил 20 сентябрда қабул қилинган «Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида»ги ЎРҚ-113-сонли Қонунининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2007 йил, № 9, 420-модда) **1-моддаси**.

17-модда. Ушбу Қонун 2008 йил 1 январдан эътиборан кучга киради.

**Ўзбекистон Республикасининг
Президенти**

И. КАРИМОВ

Тошкент ш.,
2007 йил 28 декабрь,
ЎРҚ-138-сон

—

+

ИККИНЧИ БЎЛИМ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ҚАРОРИ

534 Ўзбекистон Республикасининг 2008 йилги асосий макроиқтисодий кўрсаткичлари ва Давлат бюджети параметрлари тўғрисида

[Кўчирма]

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг «Ўзбекистон Республикасининг 2008 йилги Давлат бюджети тўғрисида» 2007 йил 30 ноябрдаги 410-I-сон қарорига мувофиқ:

1. Қуидагилар:

2008 йилда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг асосий макроиқтисодий кўрсаткичлари 1-иловага* мувофиқ;

Ўзбекистон Республикасининг 2008 йилги Давлат бюджети асосий параметрлари 2-иловага* мувофиқ;

+ Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги хузуридаги бюджетдан ташқари
Пенсия жамғармасининг, Республика йўл жамғармасининг, Мактаб таълими жамғармасининг, Суфориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш жамғармасининг 2008 йилги асосий параметрлари 3 — 6-иловага* мувофиқ тасдиқлансан.

-

2. 2008 йилги Давлат бюджети тақчиллигининг чекланган миқдори ялпи ички маҳсулот ҳажмига нисбатан 1,0 фоиз миқдорида белгилансин.

Белгилаб қўйилсинки, Давлат бюджети тақчиллигини молиялаштириш республика бюджети маблағларининг 2008 йил бошидаги қолдиклари ва бошқа қадрзизланмайдиган манбалар ҳисобидан амалга оширилади.

3. 2008 йил учун:

юридик шахслардан олинадиган фойда солиги ставкалари 7-иловага** мувофиқ;
жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиги ставкалари 8-иловага** мувофиқ;

ягона солик тўлови ставкалари 9, 9-1 ва 9-2-иловаларга** мувофиқ;

тадбиркорлик фаолияти айрим турлари бўйича юридик ва жисмоний шахсларга белгилаб қўйилган солик ставкалари 10-иловага** мувофиқ;

юридик шахс бўлмаган тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланувчи жисмоний шахслар (якка тартибдаги тадбиркорлар)га белгилаб қўйилган солик ставкалари 11-иловага** мувофиқ;

Ўзбекистон Республикаси резидентларига дивидендлар ва фоизлар тарзида тўланадиган даромад солиги ставкалари 10 фоиз миқдорида;

кушилган қиймат солиги ставкалари 20 фоиз миқдорида;

республикада ишлаб чиқариладиган ва рўйхат бўйича четдан келтирилладиган товарларга акциз солиги ставкалари 12-1 ва 12-2-иловаларга** мувофиқ;

* 1—6-иловалар берилмайди.

** 7—12-2-иловалар рус тилидаги матнда берилган.

сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ ставкалари 13-иловага* мувофиқ;

ер ости бойликларидан фойдаланганлик учун солиқ ставкалари 14-иловага* мувофиқ;

айрим турдаги маҳсулотлар бўйича ортиқча фойдадан солиқ ставкалари 15-иловага* мувофиқ;

юридик ва жисмоний шахслардан олинадиган мулк солиғи ставкалари 16 ва 17-иловаларга* мувофиқ;

юридик ва жисмоний шахслардан олинадиган ер солиғи ставкалари 18-иловага* мувофиқ;

ягона ер солиғи ставкалари 19-иловага* мувофиқ;

маҳаллий солиқлар ва йиғимлар ставкалари 20-иловага* мувофиқ;

Республика йўл жамғармасига мажбурий ажратмалар ва йиғимлар ставкалари 21 ва 22-иловаларга* мувофиқ;

белгиланган солиқка тортиш обьектларининг бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасига ва бюджетдан ташқари Мактаб таълими жамғармасига бир фоиз миқдорида мажбурий ажратмалар ставкалари 23-иловага* мувофиқ;

маблағларни бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси, Бандликка кўмаклашиш давлат жамғармаси ва Касаба уюшмалари Федерацияси ўртасида 24-иловада* келтирилган нормативларга мувофиқ тақсимлаган ҳолда ягона ижтимоий тўлов ставкаси 24 фоиз миқдорида;

фуқароларнинг бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасига мажбурий суурита бадаллари ставкаси 2,5 фоиз миқдорида тасдиқлансин.

4. Белгилансинки, ягона ижтимоий тўловидан тушумлар Давлат бюджети, Республика йўл жамғармаси, бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси ва Мактаб таълими жамғармаси ўртасида Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги томонидан белгиланган миқдорларда тақсимланади.

2008 йил 1 январдан бошлаб Қорақалпоғистон Республикаси, Қашқадарё, Наманган, Сирдарё вилоятлари ва Тошкент шахри қишлоқ хўжалиги товар ишлаб чиқарувчилари учун қишлоқ хўжалиги ерларининг норматив қийматидан келиб чиқсан ҳолда ягона ер солиғини ҳисоблаб чиқариш татбиқ этилсин.

Ўзбекистон Республикаси Ер ресурслари, геодезия, картография ва давлат кадастри давлат қўмитаси Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси билан биргаликда:

2008 йил 1 марта қишлоқ хўжалиги ерларининг норматив қийматидан келиб чиқарувчиларининг;

2008 йил 1 майгача қишлоқ хўжалиги ширкатлари қайта ташкил этилиши натижасида тузилган фермер ҳўжаликларининг қишлоқ хўжалиги ерлари баҳоланишини таъминласин.

Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитаси Ўзбекистон Республикаси Ер ресурслари, геодезия, картография ва давлат кадастри давлат қўмитаси билан биргаликда ягона ер солиғини ҳисоблаб чиқариш учун қишлоқ хўжалиги ерларининг норматив қийматини барча қишлоқ хўжалиги товар ишлаб чиқарувчиларига белгиланган тартибда етказсин.

5. Маҳаллий ҳокимият ва бошқарув органларининг барча даражалардаги маҳаллий бюджетлар даромадлари ва харажатларини шакллантиришдаги роли, мус-

* 13—24-иловалар рус тилидаги матнда берилган.

тақиллиги ва масъулиятини ошириш, маҳаллий бюджетларнинг Давлат бюджетидаги улушкини кўпайтириш мақсадида қўйидаги умумдавлат солиқлари:

сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солик;

юридик ва жисмоний шахсларнинг тадбиркорлик фаолияти айрим турлари бўйича катъий белгиланган солик;

юридик шахс бўлмаган тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланувчи жисмоний шахслардан олинадиган катъий белгиланган солик;

республикада ишлаб чиқариладиган пиво ва ўсимлик ёғига акциз солиги бўйича тушумлари тўлиқ миқдорда маҳаллий бюджетлар даромадларига ўтказилсин.

6. 2008 йил учун:

Қорақалпоғистон Республикаси бюджети, вилоятлар ва Тошкент шаҳар маҳаллий бюджетларининг даромад ва харажат ҳажмлари, республика бюджетидан дотациялар ва мақсадли субвенцияларнинг чекланган миқдорлари 25-иловага* мувофиқ;

Қорақалпоғистон Республикаси бюджетига, вилоятлар ва Тошкент шаҳар маҳаллий бюджетларига умумдавлат солиқлари тушумларидан ажратмалар нормативлари 26-иловага* мувофиқ;

республика бюджети, Қорақалпоғистон Республикаси бюджетининг, вилоятлар ва Тошкент шаҳар маҳаллий бюджетларининг накд пул касса айланмасининг йўл кўйиладиган энг кам миқдорлари 27-иловага* мувофиқ тасдиқлансин.

7. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлигига:

тегишли бюджетларга дотациялар, мақсадли субвенциялар ва бюджет ссудалари (даромадлар ва харажатлар ўртасидаги вақтинчалик касса тафовутларни қоплаш учун) ажратиша уларнинг миқдорларини ҳудудлар бўйича барча солиқлар ва тўловларнинг тўлиқ тушишидан, шунингдек Давлат бюджетининг биринчи навбатдаги харажатларини (хисоблаб ёзилган иш ҳақи, стипендиялар, нафақалар ва уларга тенглаштириладиган тўловларни) сўзсиз молиялаштириш зарурлигидан келиб чиқкан ҳолда аниқлаштириш;

республика бюджетидан Қорақалпоғистон Республикаси бюджети ва Андижон, Самарқанд ҳамда Хоразм вилоятлари маҳаллий бюджетларига бериладиган даромадларнинг тасдиқланган ҳажмларига ушбу ҳудудларда шаклланадиган солик тушумларини ҳисобга олиб, даромадлар ва харажатлар ўртасида вужудга келадиган касса бўйича тафовутларни ўзаро хисоб-китоб қилиш орқали тартибга солган ҳолда аниқлаштиришлар киритиш ҳуқуки берилсин.

8. 2008 йил учун Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Махкамасининг захири жамғармаси ҳамда Қорақалпоғистон Республикаси бюджети, вилоятлар ва Тошкент шаҳар маҳаллий бюджетларининг захири жамғармалари миқдорлари 28-иловага* мувофиқ тасдиқлансин.

9. 2008 йил 1 январдан бошлаб ташқи иқтисодий фаолият қатнашчилари бўлган жисмоний шахсларга юридик шахслар учун назарда тутилган божхона тўловлари тартиби белгилансин.

10. 2008 йил 1 январдан бошлаб нодавлат мактабгача тарбия болалар муассасалари асосий (иҳтисослик) фаолият тури бўйича барча солиқлар ва бошқа мажбурий тўловлардан (ягона ижтимоий тўлов бундан мустасно) мазкур маблағлардан моддий-техник базани мустаҳкамлаш, асбоб-ускуналар ва анжомлар, дидактик материаллар, болалар ўйинчоқлари ва адабиётлар сотиб олиш учун мақсадли фойдаланилган ҳолда уч йил муддатга озод қилинсин.

11. Белгилансинки, 2008 йилда Ўзбекистон Республикаси номидан ёки унинг

* 25—28-иловалар берилмайди.

кафолати остида жалб қилинган хорижий кредитлар ҳажми 2007 йилдаги хорижий кредитлар бўйича асосий қарзни тўлаш ҳажмидан ортиқ бўлмаслиги керак.

17. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги 2008 йил 1 январдан бошлаб:

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги ҳамда Олий ва ўрта маҳсус таълим вазирлиги билан биргаликда Бухоро, Фарғона вилоятлари ва Тошкент шаҳрида 1 ўқувчига (тарбияланувчига) харажатларнинг базавий меъёларидан келиб чикқан ҳолда мактабгача тарбия болалар муассасалари, умумтаълим мактаблари ва қасбхунар коллежларининг бюджетини режалаштириш ва харажатларини молиялаштиришнинг янги тартибини жорий этсин;

Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги билан биргаликда Сармарқанд, Сирдарё, Фарғона вилоятлари ва Тошкент шаҳрида бириктирилган 1 киши ҳисобига харажатлар меъёридан келиб чикқан ҳолда шаҳар бирламчи тиббий-санитария ёрдами муассасалари (амбулатория-поликлиника муассасалари) бюджетини режалаштириш ва молиялаштиришга ўтказсин.

Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги, Халқ таълими вазирлиги, Олий ва ўрта маҳсус таълим вазирлиги, Соғлиқни сақлаш вазирлиги бюджетни режалаштириш ва молиялаштиришининг янги тартибига ўтказилаётган бюджет муассасаларининг хар бирига молиялаштириш меъёрлари ўз вактида етказилишини таъминласин.

18. 2008 йил 1 январдан бошлаб давлат бюджети маблағлари ҳисобидан молиялаштириладиган мактабгача тарбия болалар муассасалари ва мактаб-интернатлардаги болалар таъминотига тўловлар миқдори 29-иловага* мувофиқ белгилансин.

Мактабгача тарбия болалар муассасалари ва мактаб-интернатлардаги болалар таъминоти учун тўланадиган тушумлар назарда тутилган бошқа бюджет маблағлари билан бирга мақсадли тартибда тарбияланувчиларни озиқ-овқат билан таъминлашни яхшилашга йўналтирилиши белгилаб қўйилсин.

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги Молия вазирлиги билан биргаликда бир ҳафта муддатда кам таъминланган оиласалар болалари учун тўловдан озод қилишни назарда тутган ҳолда (тарбияланувчилар умумий сонининг 15 фоизи доирасида) Мактабгача тарбия болалар муассасалари ва мактаб-интернатлардаги болалар таъминотига ҳақ тўлаш тартиби тўғрисида янгиланган низомни тасдиқласин.

19. Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, Молия вазирлиги Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгashi, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари билан биргаликда икки ой муддатда ишлаб турган мактабдан ташқари таълим муассасаларини хатловдан ўтказсин ва 2008 йилнинг 1 апрелигача тармокни ва ходимлар сонини мақбуллаштириш, улар негизида харажатларининг 50 фоизигача миқдорда бюджетдан молиялаштиришни сақлаб қолган ҳолда болалар ижодиёти марказларини ташкил этиш тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Махкамасига таклифлар киритсин.

20. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги, Мехнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги, Олий ва ўрта маҳсус таълим вазирлиги, Маданият ва спорт ишлари вазирлиги бошқа манбаатдор вазирликлар ҳамда идоралар билан биргаликда 2008 йилнинг 1 июлигача ходимларни бюджет муассасалари ишининг якуний натижаларига қўшган шахсий улуши билан меҳнатига ҳақ тўлаш ва моддий рағбатлантириш миқдорларининг ўзаро боғлиқлигини кучайтиришни назарда тутадиган олий, ўрта маҳсус таълим ва маданият соҳаларида меҳнатга ҳақ тўлашнинг

* 29-илова рус тилидаги матнда берилган.

такомиллаштирилган тизимини жорий этиш бўйича таклифларни тайёрласинлар ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Махкамасига киритсинлар.

21. Кам таъминланган оиласаларни давлат томонидан аниқ қўллаб-кувватлашни кучайтириш мақсадида «Махалла» жамғармаси, Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳамда Мехнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлигининг 2008 йил 1 январдан бошлаб бола икки ёшга тўлгунга қадар унинг парвариши бўйича ижтимоий нафақаларни бюджет соҳасида ишлаётган оналарга ўзини-ўзини бошқариш органлари орқали тайинлаш ва тўлаш тартиби жорий этилиши тўғрисидаги таклифи қабул қилинсин.

22. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлигининг Ўзбекистон Республикасининг 2007 йилги Давлат бюджети асосий параметрлари ва Ўзбекистон Республикасининг мақсадли давлат жамғармаларини аниқлаштириш тўғрисидаги таклифи қабул қилинсин ҳамда:

Давлат бюджети даромадлари 5973,7 млрд. сўм, харажатлари — 5840,5 млрд. сўм микдорида, бюджет профицити ялпи ички маҳсулот ҳажмига нисбатан 0,5 фоиз оширилган холда;

Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузуридаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси даромадлари 1881,6 млрд. сўм, шу жумладан ягона ижтимоий тўловдан, бадаллар ва мажбурий ажратмалардан тушумлар ҳисобидан — 1640,4 млрд. сўм, Давлат бюджетидан дотациялар — 96,0 млрд. сўм микдорида, шунингдек харажатлар — 1840,5 млрд. сўм микдорида;

Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузуридаги Республика йўл жамғармаси даромадлари 377,7 млрд. сўм ва харажатлари — 317,9 млрд. сўм микдорида;

Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузуридаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасининг касса айланмаси нақд суммаси нормативлари 2008 йилнинг 1 январига республика бюджети маблағлари ҳисобига 80 млрд. сўм микдорида тасдиқлансан.

Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги, Молия вазирлигининг Фазначилиги бюджет ташкилотлари ва Ўзбекистон Республикаси Марказий банки билан биргаликда 2008 йилнинг январь ойида ўтказилган операцияларни 2007 йилги Давлат бюджетининг ижроси тўғрисидаги ҳисботда акс эттирган холда 2007 йилги Давлат бюджети ижроси бўйича қонун хужжатларида белгиланган тартибда якуний операциялар ўтказсан.

23. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги Иқтисодиёт вазирлиги билан биргаликда макроиктисодий кўрсаткичлар прогнози бажарилишини ва 2008 йилги Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети ижросини таҳлил этиш натижалари бўйича, зарурат бўлганда, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Махкамасига Давлат бюджети асосий параметрларини Давлат бюджетининг белгиланган тақчиллиги доирасида аниқлаштиришга доир таклифлар киритсинлар.

24. 2008 йилнинг 1 январидан Ўзбекистон Республикаси Президентининг ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Махкамасининг 30-иловага мувофиқ қарорлари ўз кучини ўйқотган деб ҳисоблансан.

2008 йилнинг 1 январидан Ўзбекистон Республикаси Президенти ва Ўзбекистон Республикаси Ҳукуматининг айrim қарорларига 31-иловага мувофиқ ўзгартиш ва қўшимчалар киритилсан.

25. Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги манбаатдор вазирликлар ва идоралар билан биргаликда бир ой муддатда мазкур қарорнинг қабул қилиниши муносабати билан қонун хужжатларига ўзгартиришлар ва қўшимчалар бўйича Вазирлар Махкамасига таклифлар киритсан.

Вазирликлар ва идоралар, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар хокимликлари бир ҳафта муддатда илгари чиқарилган норматив хужжатларини ушбу қарорга мувофиқлаштирилган.

26. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Баш вазирининг ўринбосари Р.С. Азимов зиммасига юклансин.

**Ўзбекистон Республикаси
Президенти**

И. КАРИМОВ

Тошкент ш.,
2007 йил 12 декабрь,
ПҚ-744-сон

Ўзбекистон Республикаси
Президентининг 2007 йил 12 декабрдаги
ПҚ-744-сон қарорига
30-ИЛОВА

**Ўзбекистон Республикаси Президенти ва Ўзбекистон
Республикаси Ҳукуматининг 2008 йил 1 январдан ўз кучини
йўқотадиган қарорлари**

— 1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Экспорт-импорт операцияларини тартибга солиш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида» 2005 йил 19 сентябрдаги ПҚ-183-сон қарори 1-бандининг учинчи хатбоши ва қарорга 2а-илова.

+

2. Вазирлар Махкамасининг «Импортни тарифлар билан бошқариш чора-тадбирлари тўғрисида» 1998 йил 24 февралдаги 80-сон қарори 1-бандининг учинчи хатбоши.

3. Вазирлар Махкамасининг «Алкоголли маҳсулотлар ишлаб чиқариш ва уларнинг айланиши устидан давлат монополиясини кучайтириш ҳамда Ўзбекистон Республикаси ҳудудида алкоголли ва тамаки маҳсулотларини сотишдан бюджетга турушумни кўпайтириш юзасидан қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида» 1998 йил 21 майдаги 221-сон қарори 1-бандининг иккинчи хатбоши.

4. Вазирлар Махкамасининг «Қишлоқ хўялиги товар ишлаб чиқарувчилари учун ягона ер солигининг муваққат базавий ставкаларини тасдиқлаш тўғрисида» 1998 йил 26 декабрдаги 539-сон қарорининг 1-банди.

5. Вазирлар Махкамасининг «Жисмоний шахслар томонидан Ўзбекистон Республикаси ҳудудига товарлар олиб келинишини тартибга солиш тўғрисида» 2002 йил 6 майдаги 154-сон қарорининг 1 ва 4-бандлари (Ўзбекистон Республикаси ҚТ, 2002 й., 5-сон, 20-модда).

6. Вазирлар Махкамасининг «Жисмоний шахслар томонидан Ўзбекистон Республикаси ҳудудига товарлар олиб келинишини тартибга солишга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида» 2002 йил 12 июлдаги 248-сон қарори (Ўзбекистон Республикаси ҚТ, 2002 й., 7-сон, 40-модда).

7. Вазирлар Махкамасининг «Ўзбекистон Республикаси Ҳукуматининг республика ҳудудига жисмоний шахслар томонидан товарлар олиб келинишини тартибга солишга доир айrim қарорларига ўзгартиришлар киритиш тўғрисида» 2002 йил 27 сентябрдаги 335-сон қарори (Ўзбекистон Республикаси ҚТ, 2002 й., 9-сон, 55-модда).

8. Вазирлар Мажкамасининг «Ўзбекистон Республикаси худудига жисмоний шахслар томонидан истеъмол товарлари олиб келинишини янада тартибга солиш тўғрисида» 2003 йил 19 июнданги 279-сон қарори (Ўзбекистон Республикаси КТ, 2003 й., 6-сон, 47-модда).

9. Вазирлар Мажкамасининг «Ўзбекистон Республикасининг 2004 йилги Давлат бюджети параметрлари тўғрисида» 2003 йил 25 декабрдаги 567-сон қарори 9-бандининг тўртинчи хатбоши.

Ўзбекистон Республикаси
Президентининг 2007 йил 12 декабрдаги
ПҚ-744-сон қарорига
31-ИЛОВА

**Ўзбекистон Республикаси Президентининг ва
Ўзбекистон Республикаси Ҳукуматининг айrim қарорларига
2008 йил 1 январдан бошлаб киритилаётган ўзгартириш ва
қўшимчалар**

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2006 йил 16 майдаги ПҚ-350-сон қарори билан тасдиқланган Ўзбекистон Республикасининг Тикланиш ва тараққиёт жамғармаси, Жамғарма маблағларини шакллантириш ва улардан фойдаланиш принциплари тўғрисидаги низомнинг 12-бандига қўйидаги мазмундаги учинчи хатбоши кўшилсин:

+ «Жамғарманинг эълон қилинган устав капиталини қайта кўриб чиқиш тўғрисида қарор қабул қиласди, бирок у Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикасининг Тикланиш ва тараққиёт жамғармасини ташкил этиш тўғрисида» 2006 йил 11 майдаги ПФ-3751-сон Фармонида белгиланган даражадан паст бўлмаслиги керак»;

учинчи — еттинчи хатбоши тегишли равиша тўртинчи — саккизинчи хатбоши деб хисоблансан.

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2006 йил 25 октябрдаги ПҚ-499-сон қарори билан тасдиқланган Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги хузуридағи Республика йўл жамғармаси тўғрисидаги низомда:

а) 7-банднинг тўртинчи хатбоши қўйидаги таҳрирда баён қилинсин:

«инвестиция лойиҳалари ва капитал таъмирлаш обьектларининг ТИАларини, умумий фойдаланиладиган автомобиль йўлларини капитал ва ўрта таъмирлаш обьектлари ишчи хужжатларини ҳамда умумий фойдаланиладиган автомобиль йўлларини жиҳозлаш учун тендер ҳужжатларини экспертизадан ўтказиш»;

б) 8-бандда:

ўн олтинчи хатбоши қўйидаги таҳрирда баён қилинсин:

«умумий фойдаланиладиган автомобиль йўлларини сақлаш ва жорий таъмирлаш учун «Ўзавтойўл» давлат-акциядорлик компанияси томонидан тасдиқланадиган харажатлар сметасини белгиланган тартибда келишиб олади»;

куйидаги мазмундаги ўн еттинчи хатбоши қўшилсин:

«Ўзавтойўл» давлат-акциядорлик компанияси ижро этувчи аппарати ва унинг Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятлардаги ҳудудий йўл-фойдаланиш ташкилотлари таъминоти харажатлари сметасини бюджет ташкилотлари учун белгиланган тартибда рўйхатдан ўтказади»;

ўн еттинчи — ўйигирма бешинчи хатбоши тегишли равишда ўн саккизинчи — ўйигирма олтинчи хатбоши деб ҳисоблансан;

в) 9-бандда:

куйидаги мазмундаги еттинчи хатбоши қўшилсан:

«миллий ва хорижий валютадаги бўш маблағларни Жамғармани бошқариш Кенгаши томонидан белгиланадиган Ўзбекистон Республикаси тижорат банклари депозитларига жойлаштириш»;

еттинчи — ўн биринчи хатбоши тегишли равишда саккизинчи — ўн иккинчи хатбоши деб ҳисоблансан.

3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Давлат бюджетининг ғазна ижроси тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида» 2007 йил 28 февралдаги ПҚ-594-сон қарорининг 6-банди куйидаги таҳрирда баён қилинсан:

«6. Белгилаб қўйилсанки, бюджет ташкилотларининг товарлар (ишлар, хизматлар) етказиб берувчилар билан шартномалари, шунингдек буюртмачиларнинг Давлат бюджети маблағлари хисобига капитал қурилишга оид шартномалари мажбурий тартибда Фазначиликда рўйхатга олиниши шарт;

бюджетдан маблағ олувчиликнинг бюджет маблағлари хисобига тузиладиган шартномаларида, коидага кўра, 15 фоиз микдорида олдиндан ҳак тўлаш назарда тутилади, қонун хужжатларида назарда тутилган ҳоллар бундан мустасно».

4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2007 йил 31 октябрдаги ПҚ-718-сон қарори билан тасдиқланган Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги хузурида Суфориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш жамғармаси тўғрисидаги низом 4-бандининг иккинчи хатбоши қўйидаги таҳрирда баён қилинсан:

«кишлоп хўжалиги товар ишлаб чиқарувчилари томонидан тўланадиган ягона ер солиғи бўйича тушган маблағларга тенг микдорда Давлат бюджетидан ажратмалар».

5. Вазирлар Маҳкамасининг «Бюджет ташкилотларини маблағ билан таъминлаш тартибини такомиллаштириш тўғрисида» 1999 йил 3 сентябрдаги 414-сон қарорининг 4-бандига (Ўзбекистон Республикаси ҚТ, 1999 й., 9-сон, 51-модда) куйидаги мазмундаги хатбоши қўшилсан:

«Ушбу имтиёз Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги хузуридаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасига, Республика йўл жамғармасига ва бюджетдан ташқари Мактаб таълими жамғармасига ажратмалар тўлашга ҳам жорий этилиши маълумот учун қабул қилинсан».

6. Вазирлар Маҳкамасининг «Иш хақининг ўз вақтида тўланиши учун вазирликлар, идоралар ва хўжалик юритувчи субъектлар раҳбарларининг жавобгарлигини ошириш юзасидан қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида» 1999 йил 17 ноябрдаги 504-сон қарорининг 5-бандида:

куйидаги мазмундаги иккинчи хатбоши қўшилсан:

«иши хақига кредитлар берилганда ягона ижтимоий тўлов ҳамда фуқароларнинг Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги хузуридаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасига мажбурий сугурта бадаллари тўланиши назарда тутилсан;»;

иккинчи ва учинчи хатбоши тегишли равишда учинчи ва тўртинчи хатбоши деб ҳисоблансан.

7. Вазирлар Маҳкамасининг «Тендер савдоларини ташкил этишини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида» 2000 йил 21 ноябрдаги 456-сон қарорининг 2-бандига (Ўзбекистон Республикаси ҚТ, 2000 й., 11-сон, 72-модда) куйидаги мазмундаги иккинчи хатбоши қўшилсан:

«Белгилаб қўйилсанки, бюджетдан маблағ олувчиликнинг товарлар, ишлар, хизматлар

ларнинг барча турларини харид қилишда ушбу Низомга амал қиладилар, қонун ҳужжатларида назарда тутилган ҳоллар бундан мустасно.»;

иккинчи хатбоши учинчи хатбоши деб ҳисоблансан.

8. Вазирлар Махкамасининг «2001 / 2002 ўқув йилида Ўзбекистон Республикасининг олий таълим муассасаларига қабул тўғрисида» 2001 йил 12 июндаги 250-сон қарорининг 9-бандидаги «беш йил муддатга» сўзлари «2010 йил 1 январгача» сўзлари билан алмаштирилсин.

9. Вазирлар Махкамасининг «Олий ўқув юртлари талabalariга стипендиялар тўлаш тартиби ва микдорлари тўғрисида» 2001 йил 17 августдаги 344-сон қарорининг 1-бандига (Ўзбекистон Республикаси ҚТ, 2001 й., 8-сон, 46-модда) қўйидаги мазмундаги хатбоши кўшилсан:

«Бунда, ўқув йили учун тўлов-контракт қиймати микдорига киритилган ҳар ойда тўланадиган стапендия суммаси талabalarning ўзлаштириш рейтинг кўрсат-кичларидан катъи назар, қайта ҳисобланмайди ва қайтарилмайди».

10. Вазирлар Махкамасининг «Иш ҳакининг ўз вактида тўланишига доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида» 2002 йил 19 мартағи 88-сон қарорининг 1-бандига (Ўзбекистон Республикаси ҚТ, 2002 й., 3-сон, 15-модда) «ягона ижтимоий тўлов ҳамда фуқароларнинг бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасига мажбурий суурита бадаллари бўйича қарздорлик мавжуд бўлмаган тақдирда» сўзлари кўшилсан.

11. Вазирлар Махкамасининг «Осиё тараққиёт банки иштироқида «Гулистан, Жиззах ва Қарши шаҳарларининг сув таъминоти тизимини такомиллаштириш» лойиҳасини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида» 2002 йил 26 мартағи 98-сон қарорида:

а) 2-бандда:

бешинчи хатбошига «етишмаётган қисми эса — республика бюджети маблағлари ҳисобига» сўзлари кўшилсан;

куйидаги мазмундаги хатбоши кўшилсан:

«2008 йилдан бошлаб ҳар йили Давлат бюджетини шакллантиришда Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги томонидан ОТБ кредити бўйича асосий қарзни, фоизлар ва воситачилик ҳақи тўлашга етишмаётган қисмiga маблағлар назарда тутилади»;

б) 7-банддаги «2006-2007» рақамлари «2006 — 2009» рақамлари билан алмаштирилсан;

в) 9-банднинг иккинчи хатбошидаги «2008 йил 1 январгача» сўзлари «2010 йил 1 январгача» сўзлари билан алмаштирилсан.

12. Вазирлар Махкамасининг «Кўнирот сода заводи қурилишини тугаллаш тўғрисида» 2002 йил 14 майдаги 158-сон қарори 11-бандининг иккинчи хатбошига «қўшилган қиймат солиғидан ташқари» сўзлари кўшилсан.

13. Вазирлар Махкамасининг 2002 йил 15 ноябрдаги 393-сон қарори (Ўзбекистон Республикаси ҚТ, 2002 й., 11-сон, 69-модда) билан тасдиқланган Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлигининг Назорат-тафтиш бош бошқармаси ва унинг худудий назорат-тафтиш бошқармалари тўғрисидаги низомда:

а) 7-бандга куйидаги таҳрирдаги хатбоши кўшилсан:

«Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлигининг Фазначилиги томонидан аниқланган, ташкилотларнинг бюджет маблағларидан самарасиз фойдаланишини, бюджетдан маблағ олувчиларнинг харид қилинадиган товарлар (ишлар, хизматлар) нархини сунъий равишда ошириб юборишини, бюджетдан маблағ олувчиларнинг кредиторлик қарзлар суммасини асоссиз равишда кўпайтирганлигини кўрсатувчи холатлар бўйича текширишлар ўтказиш»;

6) 8-бандга қўйидаги мазмундаги хатбоши қўшилсин:

«ғазначилик бўлинмалари томонидан аниқланган, ташкилотларнинг бюджет маблағларидан самарасиз фойдаланишини, бюджетдан маблағ олувчиларнинг харид қилинадиган товарлар (ишлар, хизматлар) нархини сунъий равишда ошириб юборишини, бюджетдан маблағ олувчиларнинг кредиторлик қарзлар суммасини асоссиз равишда кўпайтирганлигини кўрсатувчи ҳолатлар бўйича текширишлар ўтказиши».

14. Вазирлар Махкамасининг 2002 йил 26 ноябрдаги 407-сон қарори (Ўзбекистон Республикаси КТ, 2002 й., 11-сон, 71-модда) билан тасдиқланган Улгуржи ва чакана савдо фаолиятини рўйхатдан ўтказиш ва амалга ошириш тартиби тўғрисидаги низомнинг 41-бандидаги «ягона божхона тўлови ва белгиланган солик» сўzlари «божхона тўловлари ва қатъий солик» сўzlари билан алмаштирилсин.

15. Вазирлар Махкамасининг «Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги фаолиятини ташкил этишини такомиллаштириш тўғрисида» 2003 йил 28 июнданги 290-сон қарорининг (Ўзбекистон Республикаси КТ, 2003 й., 6-сон, 51-модда) 7-бандига қўйидаги мазмундаги хатбоши қўшилсин:

«Белгилаб қўйилсанки, Республика чорвадорлар илфор тажрибаси мактабида ва Республика боғбонлар мактабида 2008 йилдан бошлаб ўқишига қабул қилинадиган ўқувчиларни ўқитиши бюджетдан ташқари маблағлар ҳисобидан амалга оширилади».

16. Вазирлар Махкамасининг «Ички бозорни ёғоч-тахта материаллари билан тўлдиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида» 2003 йил 7 июлдаги 305-сон қарорида (Ўзбекистон Республикаси КТ, 2003 й., 7-сон, 58-модда):

— 1-банд қўйидаги таҳрирда баён қилинсин:

«1. Юридик ва жисмоний шахслар иловага мувофиқ четдан келтириладиган ёғоч-тахта материаллари ва ёғоч учун импорт божхона божи ва қўшилган қиймат солиги тўлашдан озод қилинсин»;

илованинг номи қўйидаги таҳрирда баён қилинсин:

«Четдан келтиришда юридик ва жисмоний шахслар импорт божхона божи ва қўшилган қиймат солиги тўлашдан озод қилинадиган ёғоч-тахта ва арраланган материаллар, ёғоч-тахта ва ёғочдан ясалган буюмларнинг айрим турлари рўйхати».

17. Вазирлар Махкамасининг «Капитал қурилишда хўжалик муносабатлари механизмини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида» 2003 йил 12 сентябрдаги 395-сон қарорида (Ўзбекистон Республикаси КТ, 2003 й., 9-сон, 83-модда):

а) Марказлаштирилган манбалар ҳисобига қурилишни ташкил этиш, молиялаштириши ва кредитлаш тартиби тўғрисидаги низомда:

5-банднинг учинчи хатбошига «(Давлат бюджетининг ғазна ижроси билан қамраб олинган минтақаларда — Газначилик ва унинг худудий бўлинмалари)» сўzlари қўшилсин;

44-бандда:

биринчи хатбошидаги «банкка» сўзидан кейин «(худудий ғазначилик ҳисоб рақамларидан фойдаланган ҳолда Давлат бюджети ғазна ижроси билан қамраб олинган минтақалардан ташқари)» сўzlари қўшилсин;

қўйидаги мазмундаги хатбоши қўшилсин:

«давлат экология экспертизаси хулосасининг нусхаси (зарур бўлганда)»;

45-банднинг «а» кичик бандида:

иккинчи хатбошига «тўловлари» сўзидан кейин «қурилишнинг прогноз қилинаётган йили учун» сўzlари қўшилсин;

учинчи ва тўртинчи хатбоши қўйидаги таҳрирда баён қилинсин:

+

«ажратилган аванснинг мутаносиб равишда ушлаб қолинишини хисобга олган ҳолда, бажарилган ишлар қийматининг 95 фоизи микдорида ҳар ойда жорий молиялаштириш;

белгиланган тартибда тузилган шартномаларда назарда тутилган кафолатли муддат ўтгандан кейин амалга ошириладиган объект қийматининг 5 фоизини тўлаш»;

бешинчи — еттинчи хатбоши чиқариб ташлансин;

48-банда:

олтинчи хатбошига «банк» сўзидан кейин «(худудий ғазначилик хисоб рақамларидан фойдаланган ҳолда Давлат бюджети газна ижроси билан қамраб олинган минтақалардан ташқари)» сўzlари қўшилсин;

куйидаги мазмундаги хатбоши қўшилсин:

«давлат экология экспертизаси хуносасининг нусхаси (зарур бўлганда)»;

б) Объектларни фойдаланишга тайёр ҳолда қуришга доир Намунавий пурдат шартномасининг XVII бўлимига куйидаги мазмундаги хатбоши қўшилсин:

«Изоҳ: Худудий (республика) ғазначилик хисоб рақамларидан фойдаланган ҳолда Давлат бюджетининг ғазначилик ижроси билан қамраб олинган минтақалар учун буюртмачининг банк реквизитлари ўрнига унинг ғазначилик реквизитлари кўрсатилади».

18. Вазирлар Маҳкамасининг «Бюджетдан ташқари Мактаб таълими жамғарасини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида» 2004 йил 7 июндаги 263-сон қарорида (Ўзбекистон Республикаси КТ, 2004 й., 6-сон, 52-модда):

а) 1-банднинг иккинчи хатбошидаги «бюджет» сўзидан олдин «мактаб таълимини ривожлантириш учун мажбурий ажратмалар тўловидан тушадиган маблағларни» сўzlари қўшилсин;

б) 3-банда:

куйидаги мазмундаги иккинчи хатбоши қўшилсин:

«мактаб таълимини ривожлантириш учун мажбурий ажратмалар тўловидан тушадиган маблағларни»;

иккинчи — ўнинчи хатбоши тегишли равишда учинчи — ўн биринчи хатбоши деб хисоблансин;

в) 7-банднинг учинчи хатбошидаги «жамғарасига» сўзидан кейин «шунингдек бюджетдан ташқари Мактаб таълими жамғарасига» сўzlари қўшилсин;

г) Бюджетдан ташқари Мактаб таълими жамғараси маблағларини шакллантириш ва улардан фойдаланиш тартиби тўғрисидаги низомда:

4-банддаги «ресурсларни» сўзидан кейин «мактаб таълимини ривожлантириш учун мажбурий ажратмалар тўловидан тушадиган маблағларни» сўzlари қўшилсин;

5-банднинг иккинчи хатбошига «бюджет» сўзидан олдин «мактаб таълимини ривожлантириш учун мажбурий ажратмалар тўловидан тушадиган маблағларни» сўзла-ри қўшилсин;

21-банда:

«б» кичик бандининг иккинчи хатбошидаги «мукаммал» сўзидан кейин «ва жорий» сўzlари қўшилсин;

«в» кичик банди чиқариб ташлансин;

23-банда:

учинчи хатбоши чиқариб ташлансин;

тўртинчи хатбошидаги «Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт вазирлиги, Молия вазирлиги, Xалқ таълими вазирлиги хамда Давлат архитектура ва қурилиш қўмитаси томонидан ишлаб чиқилган бюджетдан ташқари Мактаб таълими жамғараси маблағлари хисобидан амалга ошириладиган мактаблар қуриш, уларни ре-

конструкция қилиш ва мукаммал таъмирлашни ташкил этиш тартибига» сўзлари «капитал қурилиш соҳасидаги амалда бўлган қонун ҳужжатларида белгиланган тартибига» сўзлари билан алмаштирилсин;

24-банддаги «Маблағларни» сўзидан кейин «(шу жумладан товарлар етказиб берувчилар ва хизматлар кўрсатувчилар томонидан шартномавий мажбуриятларнинг бажарилмаганлиги учун жарима санкциялари қўллашдан олинган маблағларни)» сўзлари кўшилсин;

28-банднинг иккинчи хатбошидаги «биринчи ойи» ва «15 фоизи» сўзлари тегишли равишда «дастлабки икки ойи» ва «30 фоизи» сўзлари билан алмаштирилсин.

19. Вазирлар Махкамасининг 2004 йил 21 октябрдаги 490-сон қарори (Ўзбекистон Республикаси КТ, 2004 й., 10-сон, 98-модда) билан тасдиқланган Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузуридаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси тўғрисидаги низомнинг 36-бандида:

иккинчи хатбоши кўйидаги таҳрирда баён қилинсин:

«жорий тўлов ойининг 15-кунигача — ўтган ойнинг эҳтиёжи ҳисоб-китобидан келиб чиқсан ҳолда 50 фоизи микдоридаги суммани»;

учинчи хатбошидаги «20-кунигача» сўзлари «27-кунигача» сўзлари билан алмаштирилсин;

кўйидаги мазмундаги хатбоши кўшилсин:

«Ижро этувчи дирекция Жамғармани бошқариш Кенгашининг қарорларига кўра, ишламаётган ва ишлаётган фуқароларга пенсиялар, нафакалар ва компенсация тўловлари тўлаш учун туман (шаҳар) ижтимоий таъминот бўлимларини бевосита молиялаштиришни амалга ошириши мумкин».

—

+

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ҚАРОРИ

535 Халқаро шартномаларни тасдиқлаш тўғрисида

1. Қўйидагилар:

Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати билан Польша Республикаси Ҳукумати ўртасида 2007 йил 2 октябрь куни Тошкент шаҳрида имзоланган иқтисодий ҳамкорлик ҳақидаги Битим;

Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати билан Бирлашган Араб Амирликлари Ҳукумати ўртасида 2007 йил 26 октябрь куни Тошкент шаҳрида имзоланган инвестицияларни рафбатлантириш ва ўзаро химоя қилиш ҳақидаги Битим;

Ўзбекистон Республикаси Ҳукумати билан Бирлашган Араб Амирликлари Ҳукумати ўртасида 2007 йил 26 октябрь куни Тошкент шаҳрида имзоланган иккى ёқлама солик солинишига ўйл қўймаслик ҳамда даромад ва капитал солиги тўлашдан бўйин товлашнинг олдини олиш ҳақидаги Битим тасдиқлансан.

2. Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлиги Ўзбекистон Республикаси мазкур халқаро шартномалар кучга кириши учун зарур бўлган ички давлат тартиб-қоидаларини бажаргани тўғрисида тегишли билдиришномалар йўлласин.

Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2007 й.

3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳамда тегишли вазирлик ва идоралар раҳбарлари ушбу халқаро шартномалар кучга киргандан кейин белгиланган тартибда Ўзбекистон Республикасининг мажбуриятлари бажарилиши устидан назоратни таъминласинлар.

4. Мазкур қарорнинг ижросини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Бош вазари Ш.М. Мирзиёев зиммасига юклансин.

**Ўзбекистон Республикаси
Президенти**

И. КАРИМОВ

Тошкент ш.,
2007 йил 20 декабрь,
ПҚ-750-сон

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ҚАРОРИ

536 Халқаро шартномани тасдиқлаш тўғрисида

+

1. Шанхай ҳамкорлик ташкилотига аъзо давлатлар хукуматлари ўртасида 2007 йил 16 августда Бишкек шаҳрида имзоланган маданият соҳасида ҳамкорлик қилиш тўғрисидаги Битим тасдиқлансан.

-

2. Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлиги Ўзбекистон Республикаси мазкур халқаро шартнома кучга кириши учун зарур бўлган ички давлат тартиб-қоидаларини бажаргани тўғрисида тегишли билдиришнома йўлласин.

3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳамда тегишли вазирлик ва идоралар раҳбарлари ушбу халқаро шартнома кучга киргандан кейин белгиланган тартибда Ўзбекистон Республикасининг мажбуриятлари бажарилиши устидан назоратни таъминласинлар.

4. Мазкур қарорнинг ижросини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Бош вазари Ш.М. Мирзиёев зиммасига юклансин.

**Ўзбекистон Республикаси
Президенти**

И. КАРИМОВ

Тошкент ш.,
2007 йил 26 декабрь,
ПҚ-758-сон

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ҚАРОРИ

537 Ҳалқаро шартномани тасдиқлаш тўғрисида

1. Ўзбекистон Республикаси Хукумати билан Туркманистон Хукумати ўртасида 2007 йил 18 октябрь куни Ашхобод шаҳрида имзоланган давлат чегараси орқали ўтиш пунктлари ҳақидаги Битим тасдиқлансан.

2. Ўзбекистон Республикаси Ташки ишлар вазирлиги Ўзбекистон Республикаси мазкур ҳалқаро шартнома кучга кириши учун зарур бўлган ички давлат тартиб-коидаларини бажаргани тўғрисида тегишли билдиришнома йўлласин.

3. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳамда тегишли вазирлик ва идоралар раҳбарлари ушбу ҳалқаро шартнома кучга киргандан кейин белгиланган тартибда Ўзбекистон Республикасининг мажбуриятлари бажарилиши устидан назоратни таъминласинлар.

4. Мазкур қарорнинг ижросини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Бош вазари Ш.М. Мирзиёев зиммасига юклансин.

**Ўзбекистон Республикаси
Президенти**

И. КАРИМОВ

Тошкент ш.,
2007 йил 27 декабрь,
ПҚ-759-сон

—

+

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ҚАРОРИ

538 «Ўзқишлоқхўжаликмаш-холдинг» компаниясини ту- гатиш чора-тадбирлари тўғрисида

Иқтисодий ислохотларни янада чукурлаштириш ва қишлоқ хўжалик машина-созлигига бошқарувни такомиллаштириш, жаҳон стандартларига жавоб берадиган қишлоқ хўжалик техникасини ишлаб чиқаришга хорижий инвестицияларни кенг жалб этиш, тармоқ корхоналари иши самарадорлигини ошириш мақсадида:

1. «Ўзқишлоқхўжаликмаш-холдинг» холдинг компанияси ва унинг таркибига кирувчи корхоналар акциядорларининг, Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт вазирлиги, Молия вазирлиги, Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги, Давлат мулки қўмитаси, Монополиядан чиқариш, ракобат ва тадбиркорликни қўллаб-куватлаш давлат қўмитасининг «Ўзқишлоқхўжаликмаш-холдинг» холдинг компаниясини ту-гатиш тўғрисидаги таклифи қабул қилинсин.

2. «Ўзқишлоқхўжаликмаш-холдинг» холдинг компаниясини тугатиш ва унинг корхоналарини қайтадан ташкил этиш бўйича иловага* мувофиқ таркибда Хукумат комиссияси ташкил этилсин.

* Илова берилмайди.

3. Ҳукумат комиссияси:

«Ўзқишлоқхўжаликмаш-холдинг» холдинг компаниясини тугатиш бўйича чоратадбирлар қонун хужжатларида белгиланган муддатларда амалга оширилишини таъминласин;

Ўзбекистон Республикаси Мехнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги билан биргаликда «Ўзқишлоқхўжаликмаш-холдинг» холдинг компаниясининг бўшайдиган мутахассисларини, биринчи навбатда, қишлоқ хўжалик машинасозлиги корхоналарига ишга жойлаштириш чора-тадбирлари амалга оширилишини таъминласин;

бир ой муддатда, чуқур таҳлил асосида, қишлоқ хўжалиги техникаси ишлаб чиқарилишини оқилона жамлашни, шунингдек, қайта ташкил этиладиган корхоналарнинг кўчмас мулкини бўшайдиган майдонларда ишлаб чиқаришларни жойлаштириш шарти билан замонавий ускуналардан фойдаланиш бўйича инвестиция мажбуриятларини қабул қилган хорижий инвесторларга сотишини назарда тутган ҳолда, тармоқ корхоналарини қайта ташкил этиш бўйича таклифларни Вазирлар Маҳкамасига киритсин.

4. Ўзбекистон Республикаси Давлат мулки кўмитаси Молия вазирлиги, Адлия вазирлиги билан биргаликда тугатилаётган «Ўзқишлоқхўжаликмаш-холдинг» холдинг компаниясининг устав капиталидаги хорижий қатнашчи улушининг миқдори ва компенсация шаклини белгиланган тартибда у билан ҳал қилиб олсин.

5. Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги тегишли вазирликлар ва идоралар билан биргаликда икки ой муддатда Ўзбекистон Республикасининг қонун хужжатларига мазкур қарордан келиб чиқадиган ўзгартиш ва қўшимчалар тўғрисида таклифлар киритсин.

6. Ушбу қарорнинг ижросини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Бош вазири Ш.М. Мирзиёев зиммасига юклансин.

**Ўзбекистон Республикаси
Президенти**

И. КАРИМОВ

Тошкент ш.,
2007 йил 29 декабрь,
ПҚ-766-сон

УЧИНЧИ БЎЛИМ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ
ҚАРОРИ

539 «Ўзмелиомашлизинг» давлат лизинг компаниясини ташкил этиш тўғрисида

Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Суфориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида» 2007 йил 29 октябрдаги ПФ-3932-сон Фармонини бажариш юзасидан, шунингдек мелиоратив техниканинг кўп профилли мавжуд паркини янгилаш ва шакллантиришни рағбатлантириш, суфориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш фаолияти билан шуғулланувчи сув хўжалиги қурилиш ва фойдаланиш ташкилотларига замонавий мелиорация техникаси ва асбоб-ускуналари етказиб берилишини таъминлаш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси **қарор қиласди**:

1. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги, Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги ҳамда Иктисодиёт вазирлигининг давлат унитар корхонаси шаклидаги ихтинослаштирилган «Ўзмелиомашлизинг» давлат лизинг компаниясини ташкил этиш тўғрисидаги таклифига розилик берилсин.

Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги икки ой муддатда Ўзбекистон Республикаси Марказий банки фойдасининг республика бюджети даромадига йўналтириладиган қисми ҳисобига «Ўзмелиомашлизинг» давлат лизинг компаниясига устав фондини шакллантириш учун 5 млрд сўм маблағ ажратсин.

2. Суфориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш фаолияти билан шуғулланувчи сув хўжалиги қурилиш ва фойдаланиш ташкилотларига, шунингдек сувдан фойдаланувчилар уюшмаларига ва фермер хўжаликларига уларнинг топшириғига кўра харид қилинадиган мелиорация техникаси, машиналари ва бошқа механизациялаш воситаларини лизингга бериш «Ўзмелиомашлизинг» давлат лизинг компаниясининг асосий вазифаси этиб белгилансин.

3. «Ўзмелиомашлизинг» давлат лизинг компаниясига қўйидаги функциялар юклансин:

суфориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш фаолияти билан шуғулланувчи сув хўжалиги қурилиш ва фойдаланиш ташкилотлари, шунингдек сувдан фойдаланувчилар уюшмалари ва фермер хўжаликларининг мелиорация техникаси, машиналари ва бошқа механизациялаш воситаларини етказиб бериш юзасидан буюртманомаларини умумлаштириш;

Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги хузуридаги Суфориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш жамғармасининг кафолат хатлари билан тасдиқланган молиявий манбалар ҳамда тендер савдолари асосида мамлакатимиз корхоналарида ва хорижий корхоналарда мелиорация техникаси, машиналари ва бошқа механизациялаш воситаларини ишлаб чиқариш юзасидан буюртманомаларни жойлаштириш;

жойлаштирилган буюртманомаларга мувофиқ ишлаб чиқариладиган мелиора-

ция техникаси учун аванс тўловларини ва узил-кесил хисоб-китобларни ўз вақтида амалга ошириш;

лизинг шартномалари тузиш ва сугориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш фаолияти билан шуғулланувчи сув хўжалиги қурилиш ва фойдаланиш ташкилотлари, шунингдек сувдан фойдаланувчилар уюшмалари ва фермер хўжаликларига мелиорация техникаси, машиналари ва бошқа механизациялаш воситаларини лизингга бериш;

мелиорация техникаси харид қилишга мўлжалланган ресурсларни шакллантириш учун дононларнинг, шу жумладан ҳалқаро молия институтларининг маблағларини имтиёзли асосда жалб этиш;

лизинг шартномалари бўйича тўловларнинг ўз вақтида тушишини назорат қилиш.

4. «Ўзмелиомашлизинг» давлат лизинг компанияси ижро этувчи аппаратининг ходимларининг чекланган сони (хизмат кўрсатувчи ходимлардан ташқари) 18 нафар бўлган тузилмаси 1-иловага мувофик маъқуллансин.

Белгилансинки, «Ўзмелиомашлизинг» давлат лизинг компаниясининг ижро этувчи директори ва унинг ўринбосари лавозимга Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Махкамаси томонидан тайинланади.

«Ўзмелиомашлизинг» давлат лизинг компаниясининг ижро этувчи директори мақоми, майший таъминот, тиббий ва транспорт хизмати кўрсатиш шартлари бўйича вазир ўринбосарига тенглаштирилсин.

5. «Ўзмелиомашлизинг» давлат лизинг компанияси бир ой муддатда Компания уставини ишлаб чиқсин ва тасдиқлаш учун белгиланган тартибда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Махкамасига киритсин.

6. Белгилаб кўйилсанки, мелиорация техникаси, машиналари ва бошқа механизациялаш воситалари сугориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш фаолияти билан шуғулланувчи сув хўжалиги қурилиш ва фойдаланиш ташкилотларига, шунингдек сувдан фойдаланувчилар уюшмаларига ва фермер хўжаликларига 10 йил муддатга лизингга куйидаги шартлар билан берилади:

лизингга берилаётган техника қийматининг 15 фоизини сугориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш фаолияти билан шуғулланувчи сув хўжалиги қурилиш ва фойдаланиш ташкилотлари, шунингдек сувдан фойдаланувчилар уюшмалари ва фермер хўжаликларининг аванси шаклида уларнинг ўз маблағлари хисобидан тўлаш;

лизингга берилаётган техника қийматининг 85 фоизини «Ўзмелиомашлизинг» давлат лизинг компанияси томонидан унга қарз асосида Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги хузуридаги Сугориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш жамғармаси томонидан бериладиган маблағлар хисобига молиялаштириш;

мелиорация техникасини факат олинаётган техниканинг мулкий таваккалчилигини лизингнинг бутун даври учун суғурта полиси мавжуд бўлганда бериш;

Лизинг компанияси даромад ставкаси (маржаси)нинг шартномалар тузилиши санасида Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг қайта молиялаштириш ставкасининг 50 фоизидан ортиқ бўлмаслиги.

7. Қуидагилар:

Акциядорлик-тижорат «Пахта-банк» — компаниянинг барча хисоб-китобларига хизмат кўрсатиш, тўловларнинг ва лизинг олувчилар билан лизинг шартномалари бўйича, мелиорация техникасини етказиб берувчилар билан етказиб бериш шартномалари бўйича ўзаро молиявий мажбуриятларнинг ўз вақтида амалга оширили-

шини назорат қилиш вазифаларини бажарган ҳолда «Ўзмелиомашлизинг» давлат лизинг компаниясининг молиявий агенти этиб;

«Ўзагросуфурта» давлат-акциядорлик суфурта компанияси — лизингга бериладиган техникани суфурталаш вазифаларини бажарган ҳолда «Ўзмелиомашлизинг» давлат лизинг компаниясининг суфурта агенти этиб белгилансин.

8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги хузуридаги Суфориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш жамғармаси фаолиятини ташкил этиш тўғрисида» 2007 йил 31 октябрдаги ПҚ-718-сон қарори билан ташкил этилган Суфориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш жамғармаси Кенгашига «Ўзмелиомашлизинг» компанияси томонидан лизингга бериладиган мелиорация техникаси, машиналари ва бошқа механизациялаш воситалари рўйхатини тасдиқлаш ҳуқуқи берилсан.

9. Мелиорация техникаси, машиналари ва бошқа механизациялаш воситаларини харид қилиш ва лизингга бериш тартиби тўғрисидаги низом 2-иловага мувофиқ тасдиқлансин.

10. Белгилаб қўйилсинки, мамлакатимизда ва хорижда ишлаб чиқарилган мелиорация техникаси, машиналари ва бошқа механизациялаш воситалари «Ўзмелиомашлизинг» давлат лизинг компанияси томонидан тендер асосида харид қилинади.

«Ўзмелиомашлизинг» давлат лизинг компанияси томонидан харид қилинадиган мелиорация техникаси, машиналари ва бошқа механизациялаш воситаларини етказиб берувчиларни танлаш бўйича идоралараро тендер комиссияси таркиби З-иловага* мувофиқ тасдиқлансан.

11. «Ўзмелиомашлизинг» давлат лизинг компанияси «ЎзГИП» МЖЧнинг Тошкент шаҳар, Навоий кўчаси, 44-үй манзилидаги биносига жойлаштирилсан.

Ўзбекистон алоқа ва ахборотлаштириш агентлиги «Ўзмелиомашлизинг» давлат лизинг компаниясини зарур алоқа воситалари, шу жумладан ҳукумат алоқаси билан таъминласин.

12. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринbosари Р.С. Азимов зиммасига юклансин.

**Ўзбекистон Республикасининг
Бош вазари**

Ш.МИРЗИЁЕВ

Тошкент ш.,
2007 йил 21 декабрь,
266-сон

* З-илова берилмайди.

Вазирлар Махкамасининг
2007 йил 21 декабрдаги 266-сон қарорига
1-ИЛОВА

**«Ўзмелиомашлизинг» давлат лизинг компанияси ижро этувчи
аппаратининг тузилмаси**

Ходимларнинг чекланган умумий сони — 18 нафар
(хизмат кўрсатувчи ходимлардан ташқари).

Вазирлар Махкамасининг
2007 йил 21 декабрдаги 266-сон қарорига
2-ИЛОВА

**Мелиорация техникаси, машиналари ва бошқа
механизациялаш воситаларини харид қилиш ва
лизингга бериш тартиби тўғрисида
НИЗОМ**

1. Ушбу Низом мелиорация техникаси, машиналари ва бошқа механизациялаш воситаларини (кейинги ўринларда мелиорация техникаси деб аталади) харид қилиш ва «Ўзмелиомашлизинг» давлат лизинг компанияси (кейинги ўринларда Лизингга берувчи деб аталади) томонидан лизингга бериш механизмини белгилайди.

2. Лизингга бериладиган мелиорация техникаси рўйхати Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги хузуридаги Суфориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш жамғармасини ташкил этиш тўғрисида» 2007 йил 31 октябрдаги ПҚ-718-сон қарори билан ташкил этил-

ган Суфориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш жамғармаси Кенгашининг қарори билан тасдиқланади.

3. Мелиорация техникаси суфориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш фаолияти билан шуғулланувчи сув хўжалиги қурилиш ва фойдаланиш ташкилотларига, шунингдек сувдан фойдаланувчилар уюшмаларига ва фермер хўжаликларида (кейинги ўринларда Лизингга олувчилар деб аталади) 10 йил муддатга лизингга қўйидаги шартлар билан берилади:

лизингга берилаётган техника қийматининг 15 фоизини Лизингга олувчиларнинг аванси шаклида уларнинг ўз маблағлари хисобидан тўлаш;

лизингга берилаётган техника қийматининг 85 фоизини Лизингга олувчи томонидан унга қарз асосида Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузуридаги Суфориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш жамғармаси (кейинги ўринларда Жамғарма деб аталади) томонидан бериладиган маблағлар хисобига молиялаштириш;

техникани Лизингга олувчиларга факат олинаётган техниканинг мулкий таваккалчилигини лизингнинг бутун даври учун суфурта қилиш бўйича «Ўзагросуфурта» давлат-акциядорлик компаниясининг суфурта полиси мавжуд бўлганда бериш;

Лизингга берувчи даромад ставкаси (маржаси)нинг шартномалар тузилиши санасида Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг қайта молиялаштириш ставкасининг 50 фоизидан ортиқ бўлмаслиги.

4. Лизингга берувчи ҳар йили 1 августдан кечикмай, Лизингга олувчилардан олинган буюртманомалар асосида лизинг бўйича етказиб бериладиган мелиорация техникасига келгуси йилдаги эҳтиёж прогнозини шакллантиради.

— Мелиорация техникасига бўлган эҳтиёж прогнозидан келиб чиқиб Лизингга берувчи ва «Пахта-банк» акциядорлик-тижорат банки (кейинги ўринларда Банк деб аталади) Жамғармага мелиорация техникаси харид қилишнинг прогноз ҳажмларини, шунингдек Лизингга олувчилар томонидан тўлов амалга оширилишини хисобга олувчи келгуси йилда воситаларга бўлган эҳтиёж прогнозини (йил чораклари бўйича) тақдим этади.

+

5. Жамғарма мавжуд молиявий ресурсларни хисобга олган ҳолда Лизингга берувчига лизинг операцияларини амалга ошириш учун келгуси даврга ажратиладиган пул маблағлари хажми учун кафолат хатлари тақдим этади.

6. Лизингга берувчи Жамғарманинг ажратиладиган пул маблағлари тўғрисидағи тасдиқланган кафолат хатлари асосида мамлакатимиз ва хориж корхоналарида ишлаб чиқариладиган мелиорация техникасини тендер асосида сотиб олади.

7. Лизингга бериладиган мелиорация техникасини етказиб берувчилар Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланадиган Идораларро тендер комиссияси томонидан тендер асосида аниқланади.

8. Лизингга берувчи келгуси йилга:

Жамғарма билан — мелиорация техникаси сотиб олиш учун молиявий ресурслар ажратиш юзасидан шартнома тузади. Бунда лизинг бўйича даромад (маржа) миқдори, шунингдек Лизингга олувчилар томонидан тўланадиган лизинг тўловларидан ушлаб қолиниши керак бўлган Лизингга берувчининг хизматларига ҳақ тўлаш миқдори белгиланади;

Етказиб берувчилар ва ишлаб чиқарувчи корхоналар (кейинги ўринларда етказиб берувчилар деб аталади) билан — Лизингга олувчининг буюртмасига мувофиқ мелиорация техникасини етказиб бериш юзасидан;

Банк билан — унинг томонидан молиявий агент функциялари бажарилиши юзасидан;

«Ўзагросуфурта» давлат-акциядорлик компанияси билан — сұғурта агенти функцияларини бажариш юзасидан шартномалар тузади.

9. Лизингга берувчи Лизингга олувшылар билан мелиорация техникаси лизинги шартномалари тузади. Ҳар бир шартномага лизинг түловлари (асосий сумма плюс лизинг бўйича фоизлар) жадвали илова қилинади. Бунда шартноманинг битта асл нусхаси Банкка жўнатилади.

10. Лизингга берувчи пул маблағлари ажратиш юзасидан Жамғармага буюртманома тақдим этади. Ушбу буюртманомалар асосида Жамғарма уч банк куни мобайнида пул маблағларини келгуси даврга Жамғарма маблағлари билан операциялар учун мўлжалланган Лизингга берувчининг Банкдаги маҳсус ҳисоб рақамига (кейинги ўринларда «Операция ҳисоб рақами» деб аталади) ўтказади.

11. Мелиорация техникаси учун ҳақ тўлаш тартиби Лизингга берувчи билан етказиб берувчи ўртасида тузилган лизинг обьектининг олди-сотди шартномасига мувофиқ тартибга солинади.

12. Лизингга берувчи лизинг бўйича олинган фоизлардан тижорат агенти функцияларини бажариш учун шартномада белгиланган миқдорда унинг хизматларига ҳақ тўлаш ҳисобига маблағларни ушлаб қолади. Лизингга олувшылардан олинган сумманинг қолган қисмини уч кун муддатда Жамғарманинг банкдаги ҳисоб рақамига ўтказади.

13. Лизингга берувчи ҳар бир календарь йил чораги тамом бўлгандан кейин 20 кундан кечикмай Жамғармага тамом бўлган йил чораги учун Операция ҳисоб рақамида пул маблағларининг харакати тўғрисида Банк томонидан тасдиқланган ҳисобни тақдим этади.

14. Лизингга олувчи:

Лизингга берувчига лизингга олинадиган техника қийматининг 15 фоизини аванс тўлови тарзида тўлайди;

лизингга олинадиган мелиорация техникасини Лизингга берувчи фойдасига ўз маблағлари ҳисобига сұғурта қиласи;

лизинг тўловлари жадвалига мувофиқ техника қийматининг қолган 85 фоизини ва лизинг бўйича фоизларни лизинг муддати мобайнида Лизингга берувчига тўлайди.

15. Лизингга олувшылар лизинг шартномаларида белгиланган муддатларда ва миқдорларда лизинг тўловларини Лизингга берувчига тўлайдилар. Кўрсатиб ўтилган маблағлар тўлиқ ҳажмда Лизингга берувчининг Операция ҳисоб рақамига ўтказилади.

16. Лизингга берувчи, Банк ва уларнинг бўлинмалари раҳбарлари Жамғарма маблағларидан мақсадли фойдаланилиши учун қонун хужжатларида белгиланган тартибда жавоб берадилар.

17. Лизингга олувчи томонидан жадвалда назарда тутилган лизинг тўловлари ўз вақтида амалга оширилмаган тақдирда, Лизингга берувчи молия агенти орқали Лизингга олувшынинг банк ҳисоб рақамига белгиланган тартибда бажарилиши кепрек бўлган тўлов талабномаларини тақдим этади. Тўлов талабномалари бўйича Лизингга олувшылардан ундирилган пул маблағлари Лизингга берувчининг Операция ҳисоб рақамига ўтказилади.

+

-

БЕШИНЧИ БЎЛИМ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ДАВЛАТ БОЖХОНА ҚЎМИТАСИННИГ
ҚАРОРИ

540 Божхона тўловларини тўлаш муддатини узайтириш ва кечиктириш бўйича йўриқномага ўзгартириш ки- ритиш тўғрисида

*Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 2007 йил
26 декабря 697-4-сон билан давлат рўйхатидан ўтказилди*

(2008 йил 5 январдан кучга киради)

Ўзбекистон Республикаси Божхона кодексининг 110-моддаси (Олий Мажлис ахборотномаси, 1998 йил, 2-сон, 36-модда) ва Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2006 йил 14 июлдаги ПҚ-416 сонли «Махаллий дори-дармон ва тиббиёт буюлари ишлаб чиқарувчиларни қўллаб-кувватлаш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарорига (Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2006 йил 28-29-сон, 267-модда) мувофиқ **қарор қиласди:**

1. Ўзбекистон Республикаси Давлат божхона қўмитасининг 1999 йил 16 марта даги 03/8-78-сонли қарори билан тасдиқланган ва Марказий банк билан 121-В-сонли ва Молия вазирлиги билан 24-сонли рўйхат рақамлари орқали келишилган «Божхона тўловларини тўлаш муддатини узайтириш ва кечиктириш бўйича йўриқнома»га (1999 йил 8 апрель, рўйхат рақами 697) иловага* мувофиқ ўзгартиришлар кири tilsin.

2. Мазкур қарор Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигига давлат рўйхатидан ўтказилган кундан бошлаб ўн кун ўтгач кучга киради.

**Давлат божхона
қўмитаси раиси**

С. НОСИРОВ

Тошкент ш.,
2007 йил 5 декабрь,
01-02/8-16-сон

* Илова рус тилидаги матнда берилган.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ДАВЛАТ БОЖХОНА ҚЎМИТАСИННИГ
ҚАРОРИ

541 Божхона юқ декларациясини тўлдириш тартиби тўғрисидаги йўриқномага ўзгартишлар киритиш ҳақида

*Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 2007 йил
26 декабрда 834-15-сон билан давлат рўйхатидан ўтказилди*

(2008 йил 5 январдан кучга киради)

Ўзбекистон Республикаси Божхона кодексининг 90-моддаси, Ўзбекистон Республикаси «Давлат божхона хизмати тўғрисида»ги Қонунининг 6-моддасига мувофик Ўзбекистон Республикаси Давлат божхона қўмитаси **қарор қилади**:

1. Ўзбекистон Республикаси Давлат божхона қўмитасининг 1999 йил 24 сентябрдаги қарори билан тасдиқланган «Божхона юқ декларациясини тўлдириш тартиби тўғрисида»ги йўриқномага (1999 йил 3 ноябрь, рўйхат рақами 834 — Меърий хужжатлар ахборотномаси, 1999 й., 12-сон) иловага* мувофик ўзгартишлар киритилсин.

2. Мазкур қарор Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигига давлат рўйхатидан ўтказилган кундан бошлаб ўн кундан сўнг кучга кирилсин.

**Давлат божхона
қўмитаси раиси**

С. НОСИРОВ

Тошкент ш.,
2007 йил 13 ноябрь,
01-02/19-35-сон

* Илова рус тилидаги матнда берилган.

ЎЗБЕКИСТОН АЛОҚА ВА АХБОРОТЛАШТИРИШ АГЕНТЛИГИ
БОШ ДИРЕКТОРИНИНГ
БУЙРУФИ

542 Юқори частотали қурилмаларнинг рухсат берувчи хужжатларини расмийлаштириш, қурилмаларни рўйхатга олиш ва уларнинг техник параметрларини ўлчашни ўтказиш тартиби тўғрисида йўриқномасини тасдиқлаш ҳақида

*Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 2007 йил
26 декабря 1751-сон билан давлат рўйхатидан ўтказилди*

(2008 йил 5 январдан кучга киради)

Ўзбекистон Республикасининг «Радиочастоталар спектри тўғрисида»ги Ко-нуни, шунингдек Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004 йил 7 майдаги 215-сон «Ўзбекистон алоқа ва ахборотлаштириш агентлиги фаолиятини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарорига мувофиқ **буюраман**:

1. «Юқори частотали қурилмаларнинг рухсат берувчи хужжатларини расмийлаштириш, қурилмаларни рўйхатга олиш ва уларнинг техник параметрларини ўлчашни ўтказиш тартиби тўғрисида йўриқнома» иловага мувофиқ тасдиқлансан.

2. Мазкур буйруқ Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигига давлат рўйхатидан ўтганидан ўн кун кейин кучга кирган деб хисоблансан.

3. Мазкур буйруқ кучга кирган кундан бошлаб 1999 йил 27 иулда ЎзПТАнинг Бош директори биринчи ўринbosари томонидан тасдиқланган «Барча турдаги юқори частотали қурилмаларнинг рухсат берувчи хужжатларини расмийлаштириш, қурилмаларни рўйхатга олиш ва уларнинг техник параметрларини ўлчашни ўтказиш тартиби тўғрисида Йўриқнома» (1999 йил 20 август, рўйхат рақами 802) ўз кучини ўқотган деб хисоблансан.

4. Ушбу буйруқ бажарилишини назорат қилиш Бош директор ўринbosари М. Сангилов зиммасига юклансин.

**Ўзбекистон алоқа ва
ахборотлаштириш агентлиги
Бош директори**

А. АРИПОВ

Тошкент ш.,
2007 йил 18 ноябрь,
176-сон

Ўзбекистон алоқа ва ахборотлаштириш
агентлигининг 2007 йил 18 ноябрдаги
176-сон бўйруғи билан
ТАСДИҚЛАНГАН

**Юқори частотали қурилмаларнинг рухсат берувчи
хужжатларини расмийлаштириш, қурилмаларни рўйхатга
олиш ва уларнинг техник параметрларини ўлчашни
ўтказиш тартиби тўғрисида
ЙЎРИҚНОМА**

Мазкур Йўриқнома Ўзбекистон Республикасининг «Радиочастота спектри тўғрисида»ги Қонуни (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Ахборотномаси 1999 йил, 1-сон) ҳамда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004 йил 7 майдаги 215-сон «Ўзбекистон алоқа ва ахборотлаштириш агентлиги фаолиятини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарорига (Ўзбекистон Республикаси қонун хужжатлари тўплами, 2004 йил, 19-сон, 220-модда) мувофиқ, юқори частотали қурилмалар (кейинги ўринларда ЮЧҚ деб юритилади) учун рухсат берувчи хужжатларни расмийлаштириш, уларни рўйхатга олиш, ўрнатиш ҳамда ишлатиш жараёнида уларнинг техник параметрларини ўлчаш бўйича ишларни бажариш тартибини белгилайди.

1-§. Умумий қоидалар

1. Ушбу Йўриқнома саноат, илмий ва тиббий мақсад учун мўлжалланган ЮЧҚни сотиб оладиган ва улардан фойдаланадиган Ўзбекистон Республикаси фуқаролари, шу жумладан хорижий юридик шахслар ва фуқаролар, фуқаролиги бўлмаган шахсларга (кейинги ўринларда ЮЧҚ эгалари деб юритилади) тааллуқлидир ва Ўзбекистон Республикаси ҳудудида улар томонидан сотиб олинадиган ва фойдаланилдиган саноат, илмий ва тиббий мақсад учун мўлжалланган ЮЧҚга зарур рухсат берувчи хужжатларни расмийлаштириш масалаларини тартибга солади.

ЮЧҚ — радиочастота энергиясини саноат, илмий, тиббий, майший ёки бошқа мақсадларда ҳосил қилиш ва фойдаланиш учун мўлжалланган ускуналар ёки асбоблар, улардан радиотўлқинларни тарқатиш ёки қабул қилиш мақсадида фойдаланиш холлари бундан мустасно.

2. Ушбу Йўриқноманинг амал қилиши қўйидагиларга татбиқ этилмайди:

Ўзбекистон Республикасининг Мудофаа вазирлиги Ички ишлар вазирлиги, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Хукумат алоқа хизмати ва Миллий хавфсизлик хизмати радиочастота органларининг радиочастота таъминотида бўлган вазирликлар ва муассасаларига;

Электромагнит мослашуви марказининг (кейинги ўринларда ЭММ деб юритилади) рухсатномасисиз фойдаланишга рухсат этиладиган юқори частотали қурилмаларга.

3. Техник параметрларнинг назорат ўлчашларини амалга оширишда қўйидаги стандартларга амал қилинади:

O'z DSt 1032:2003 Индустрисал радиохалақитлар. Индустрисал радиохалақитлар манбаларининг синов услублари;

O'z DSt 1033:2003 Саноат, илмий, тиббий ва майший юқори частотали қурилмалардан индустрисал радиохалақитлар. Ўлчов меъёрлари ва услублари;

O'z DSt 1063:2004 Техник воситаларнинг электромагнит мослашувчанлиги. Индустрисал радиохалақитларни ўлчаш учун асбоблар. Техник талаблар ва синов усууллари.

2-§. Рухсат берувчи ҳужжатларни расмийлаштириш

4. ЮЧҚни сотиб олиш, олиб кириш, бошқага ўтказиш, сотиш ва фойдаланишга рухсат берувчи ҳужжатларни расмийлаштириш учун дастлаб Ўзбекистон Республикаси радиочастоталар бўйича давлат комиссиясининг (кейинги ўринларда РЧДК деб юритилади) ушбу ЮЧҚни муайян радиочастотага мувофиқлиги бўйича қарори талаб қилинади.

Бунда, 18,0 kHzдан 245,0 GHzгача радиочастоталар диапазонидаги радиочастоталарда ишлайдиган ЮЧҚ учун тегишли рухсат берувчи ҳужжатлар расмийлаштирилиши зарур.

5. ЮЧҚни рухсат берувчи ҳужжатларни расмийлаштириш ЮЧҚ эгалари томонидан тақдим этилган буюртма асосида ЭММ томонидан амалга оширилади.

6. Турли мақсадларда қўлланиладиган ЮЧҚ учун тегишли рухсат берувчи ҳужжатларни расмийлаштириш фақат РЧДК томонидан ажратилган радиочастота полосаларида ишлайдиган ЮЧҚ учун амалга оширилади.

7. ЮЧҚни ишлаб чиқариш, модернизация қилиш учун (радионурланишларнинг техник тавсифларини ўзгартирган ҳолда) ЮЧҚ эгалари Ўзбекистон Республикаси стандартларига мувофиқ тайёрланган техник топшириқ ва техник шартларни ЭММга келишиш учун тақдим этадилар.

— ЮЧҚни ишлаб чиқариш ва модернизация қилиш фақатгина техник топшириқ ва техник шартлар ЭММда келишилгандан сўнг амалга оширилади.

8. Тақдим этилган техник топшириқ ва техник шартлар стандартлар талабларига тўғри келмагандан ёки ЮЧҚни РЧДКнинг қарори бўлмаган радиочастоталарда ишлаб чиқариш мўлжалланганда, талабгорга асосланган рад жавоби юборилади.

9. ЮЧҚни сотиб олиш, олиб кириш, бошқага ўтказиш ва сотиш учун (шу жумладан, бир вазирлик ёки муассасанинг ичидаги) рухсатнома олиш учун ЮЧҚ эгалари ЭММга унинг вазифаси тўғрисидаги маълумот билан бирга буюртма тақдим этадилар.

10. Буюртмага қўйидагилар илова қилинади:

ЮЧҚнинг давлат ёки рус тилидаги техник тавсифи;

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида ЮЧҚнинг ушбу туридан фойдаланиш имконияти тўғрисидаги РЧДК қарори;

Ўзбекистон Республикасининг мувофиқлик сертификати.

ЮЧҚни сотиб олиш, олиб кириш, бошқага ўтказиш ва сотишга рухсатнома намунаси мазкур Йўриқноманинг 1-иловасида келтирилган.

11. ЮЧҚни сотиб олиш, олиб кириш, бошқага ўтказиш ва сотишга ЭММнинг рухсатномасиз ўйл қўйилмайди.

12. ЭММ Ўзбекистон Республикаси ҳудудида ЮЧҚдан фойдаланиш имконияти тўғрисида РЧДКнинг тегишли қарори мавжуд бўлганда, буюртмани кўриб чиқиш учун қабул қиласида ва уни сотиб олиш, олиб кириш, бошқага ўтказиш ва сотиш учун рухсатномани расмийлаштиради.

13. ЮЧҚни сотиб олиш, олиб кириш, бошқага ўтказиш ва сотиш учун рухсатнома ЮЧҚ эгасига ундан фойдаланиш хукукини бермайди.

14. ЮЧҚ учун тегишли рухсатнома олингандан сўнг, ЮЧҚ Ўзбекистон Республикасида белгиланган тартибда сертификатлаштирилиши, ўрнатилиши, ЭММ

+

томонидан ўлчатилиши ва ЮЧҚдан фойдаланиш мақсадида рухсатнома олишга ЭММга мурожаат қилиниши лозим.

15. ЮЧҚдан фойдаланишга рухсатнома олиш учун унинг эгаси ЭММга ЮЧҚдан фойдаланиш учун рухсатномани бериш тўғрисида буюртма беради.

16. Буюртмага қўйидагилар илова қилинади:

хар бир сўралаётган ЮЧҚ учун икки нусхада белгиланган шаклдаги тўлдирилган анкета;

ЮЧҚнинг эгаси юридик шахс бўлганда, корхонада рухсат берувчи хужжатларни ўз вактида расмийлаштириш ва ЮЧҚни ҳисобга олиш учун жавобгар мансабдор шахснинг тайинланганлиги тўғрисидаги бўйруқнинг нусхаси;

ўтказилган ўлчашларнинг баённомаси.

ЮЧҚ учун анкетанинг намунаси мазкур Йўриқноманинг 2-иловасида келтирилган.

17. ЮЧҚнинг эгаси ҳар бир ЮЧҚ техник параметрларини индустрiali радиохалакитларнинг йўл қўйилган даражалари учун **O'z DSt 1032:2003**га мувофиқ назорат ўлчашлари ўтказилишини ва ишчи радиочастота текширилишини таъминлаши керак.

18. ЮЧҚнинг эгасида тегишли шароитлар, зарур ўлчаш аппаратуралари ва малакали ходимлар бўлмаганда, ЮЧҚ эгасининг ЮЧҚни синаш бўйича мурожаатида кўрсатилган ўлчашларни ўтказиш Ўзбекистон алоқа ва ахборотлаштириш агентлиги (кейинги ўринларда ЎзААА деб юритилади)нинг ихтисослашган корхоналари томонидан амалга оширилади.

+ 19. Ушбу Йўриқноманинг 16-бандига мувофиқ тақдим этилган хужжатларнинг тўлиқ тўплами ва ўлчашларнинг ижобий натижалари мавжуд бўлганда, ЭММ ЮЧҚнинг эгасига фойдаланиш учун мазкур Йўриқноманинг 3-иловасида белгиланган шаклдаги рухсатнома беради.

- 20. ЮЧҚни Ўзбекистон Республикаси ҳудудида фойдаланишга ЭММ томонидан берилган маҳсус рухсатномасиз ва мувофиқлик сертификатисиз йўл қўйилмайди.

21. ЭММ ва ЮЧҚ эгасининг ўзаро муносабатлари ЮЧҚни фойдаланиш учун рухсатнома расмийлаштираётганда тузиладиган фойдаланиш шартномасида белгиланади.

22. ЮЧҚдан фойдаланиш Ўзбекистон Республикасининг норматив-хукукий хужжатлари, мазкур Йўриқноманинг 4-параграфи ҳамда фойдаланишга рухсатнома берилётганда ЭММ томонидан белгиланган талабларга мувофиқ амалга оширилади.

23. Навбатдаги назорат ўлчашлари ўтказилганда, ЮЧҚдан фойдаланиш учун аввал берилган рухсатномага ЭММ тегишли ёзув киритади ва гербли муҳр билан тасдиқлайди.

Технологик жараён, иш тартиби, фойдаланиш шартлари ва жойлари, халакитларни бостириш тизимлари ўзгарганда, шунингдек ЮЧҚ, унинг ишчи элементи (пресс, куритиш камераси, индуктор, тигель ва ш.к.) ёки халақитларни бостириш воситалари ўрта ёки капитал таъмирлаш ишлари бажарилганидан сўнг, ЮЧҚдан фойдаланиш учун берилган рухсатномага тегишли ўзгаришлар киритилиши, яъни йўл қўйилган индустрiali радиохалакитлар нормаларига ва рухсат берилган частоталар полосасида фойдаланишга мос келиши текширилиши керак.

24. ЮЧҚ эгаси фойдаланиш учун аввал берилган рухсатномага тегишли ўзгаришларни киритиш учун ЮЧҚни ўрнатиш жойи, корхона номи ёки корхона жойи-

лашган жойи ўзгаришининг барча ҳолатлари тўғрисида ЭММни ёзма равишда хабардор қилиши керак.

25. ЮЧҚ фойдаланишдан чиқарилганда, унинг эгаси ЭММга асосий воситаларни хисобдан чиқариш ва фойдаланишдан чиқариш далолатномасини ЮЧҚдан (мулк эгаси юридик шахс бўлганда) фойдаланиш мақсадида берилган рухсатномани илова қилиб, хат билан мурожаат қилиши керак.

ЮЧҚ эгаси жисмоний шахс бўлганда, ЮЧҚни фойдаланишдан чиқаришда фойдаланиш учун берилган рухсатнома тегишли маълумот билан ЭММга қайтарилади.

26. ЮЧҚ бошқа юридик ёки жисмоний шахсга ўтказилганда ёки сотилганда, ЮЧҚ эгаси 10 кун муддатда уни хисобдан чиқариши ва ЭММга фойдаланиш учун берилган рухсатномани қайтариши керак.

Олувчи тараф, ўз навбатида, мазкур Йўриқномага мувофиқ ЮЧҚни сотиб олишга рухсатнома олиши лозим.

3-§. ЮЧҚ техник параметрларини синовдан ўтказиш бўйича ишларни ўтказиш

27. ЮЧҚ техник параметрларини синовдан ўтказиш бўйича ишларни ўтказишда радиохалақитлар майдонининг кучланиши ва кучланганлигини, ишчи частотани ва унинг барқарорлигини ўлчаш (технологик цикл вақтида ишчи частотанинг тебраниш чегараларини аниқлаш) учун ўлчаш воситаларидан фойдаланилади.

28. Ўлчаш воситалари стандартлар (**O'z DSt 1063:2004**) талабларига мувофиқ бўлиб, Ўзбекистон Республикасида белгиланган тартибда аккредитациядан ўтказилган лабораторияларда синовдан ўтказилган бўлиши ва белгиланган муддатда фойдаланилиши керак.

29. ЭММнинг вакиллари, улар томонидан ўлчашлар бўйича ишлар бажарилганда, хавфсизлик техникаси қоидалари бўйича билимлари текширилганлиги тўғрисида гувоҳномага, учинчидан паст бўлмаган малака гурухига ҳамда тегишли ўлчашлар бўйича малака гувоҳномасига эга бўлишлари керак.

30. ЮЧҚни синовдан ўтказишдан олдин ЭММнинг вакиллари ўлчаш воситалари ва бошқа зарур аппаратуранинг ишга яроқлилигини текшириши керак.

31. Ўлчаш воситаларини электр тармоққа улашдан олдин уларнинг корпуси ерга уланиши зарур.

32. Синовдан ўтказиш ушбу ЮЧҚ тури бўйича Ўзбекистон Республикасининг норматив-ҳукуқий ҳужжатлари талабларига мувофиқ, ҳар бир ЮЧҚ учун алоҳида амалга оширилади. Ўлчашлар жараёнида ЮЧҚ иш тартиби технологик жараёнга мос келиши керак.

ЮЧҚни ўлчаш билан боғлиқ барча ишлар факат ЮЧҚ эгасининг рухсати билан ва унинг бевосита кузатувида (ЮЧҚ эгаси жисмоний шахс бўлса) ёки маҳсус ажратилган шахснинг бевосита кузатуви остида (ЮЧҚ эгаси юридик шахс бўлса) ўтказилиши лозим.

33. ЮЧҚ техник параметрларини синовдан ўтказишда унинг ишчи частотаси ва барқарорлиги, радиохалақитлар майдонининг кучланиши ҳамда кучланганлигини ўлчаш амалга оширилади.

34. Ишчи радиочастотани ўлчаш ва унинг барқарорлигини аниқлаш бевосита ЮЧҚнинг яқинида амалга оширилади.

35. Частота ўлчагич ЮЧҚ ёки унинг ишчи элементи (индуктор, пресс, вайма

ва ш.к.)дан шундай масофада жойлаштириладики, бунда ўлчаш асбобининг барқарор иши таъминланиши керак.

36. Частота ўлчагичнинг кўрсатгичлари бўйича технологик цикл даврида ЮЧҚнинг максимал ва минимал ишчи радиочастотаси аниқланади. Ҳар бир муайян ЮЧҚ бўйича ишчи частотанинг ўлчамлари ва унинг барқарорлик натижалари ЭММнинг вакиллари томонидан иш дафтарига ёзил қўйилади.

Технологик цикл киска муддатли бўлганда, (масалан, полихлорвинил плёнкаларни пайвандлашда) ишчи радиочастотани қайд этиш натижаларининг ишончлилигини ошириш учун ЮЧҚ ишининг 3 — 5та цикли учун унинг тебраниши аниқланади.

37. Ўлчашлар натижалари ЭММ томонидан берилган ва РЧДКнинг қарорига мувофиқ фойдаланиш шартномасида қайд этилган фойдаланиш учун рухсатномада белгиланган радиочастоталар полосаси билан таққосланади.

38. Ўлчашлар жараёнида аниқланган ишчи радиочастотанинг мос келмаслиги (руҳсат этилган радиочастоталар полосасида, ҳаттоқи технологик циклнинг бир қисмидан ташкарида ишлаш) ҳам ЭММнинг вакиллари томонидан иш дафтарига ёзилади.

39. Радиохалақитлар майдонининг кучланиши ва кучланганлигини ўлчаш асосий радиочастота ва унинг гармоникларида **O'z DSt 1033:2003** стандарти билан белгиланган услуб бўйича амалга оширилади.

40. Тураг жойларнинг электр тармоқларига уланган ёки корхоналарда ишлатиладиган ЮЧҚ томонидан юзага келадиган радиохалақитлар кучланишини ўлчаш, ЮЧҚдан камида 10 м масофада энг яқин жойлашган тақсимлаш шчитининг кискичларида амалга оширилади.

Тармоқ эквивалентларининг электр тармоққа уланишини ЮЧҚ эгаси ёки унинг вакили амалга ошириши керак.

41. Радиохалақитлар майдонининг кучланганлигини ўлчаш ЮЧҚ ўрнатилган корхона худуди ёки хонанинг (ЮЧҚ эгаси жисмоний шахс бўлса) тўрт тарафидан ЮЧҚдан 10 м масофада амалга оширилади. Ўлчашлар нукталарини танлашда алоҳида эътибор текширилаётган ЮЧҚдан энг кам масофада жойлашувига қаратилиши керак.

Агар нормага келтирилган масофада (корхона худуди чегараси ёки хонадан 10 м) майдон кучланганлик ўлчашларини ўтказишнинг имконияти бўлмаса (йўлнинг транспорт қатнайдиган қисми, ҳайдалган ер, шахсий уй ва ш.к.), ўлчашлар нуктасини нормага келтирилгандан кўпроқ масофаларда (300 метргача) танлаш мумкин. Рухсат берилган қиймат билан солишириладиган майдон кучланганлигининг қиймати эса, **O'z DSt 1033:2003** стандартига биноан ҳисоблаш билан аниқланади.

42. Радиохалақитлар майдони кучланиши ва кучланганлигининг ўлчанган қийматлари иш дафтарига ёзилади.

43. Ўтказилган ўлчашлар натижалари бўйича 2 нусхада мазкур Йўриқноманинг 4-иловасида келтирилган шаклда баённома тузилади. Баённомада ЮЧҚнинг иш тартиби, ишчи радиочастотани ўлчаш натижалари, радиохалақитлар майдонининг кучланиши ва кучланганлиги, уларни ўтказиш жойлари (нукталари), ҳар бир текширилган қурилманинг белгиланган талабларга мувофиқлиги ва аниқланган камчиликлари қайд этилади.

44. Баённомаларни ЭММ ва корхона вакиллари, ЮЧҚ эгаси имзолашади ва унинг бир нусхаси ЮЧҚ эгасига топширилади.

45. ЮЧҚ индустрисал радиохалақитларнинг йўл қўйилган даражаларида белгиланган нормаларига мос келганда, уларни ишга тушириш ёки бундан кейин ишлатиш мумкинлиги тўғрисида баённомага тегишли ёзув киритилади.

46. ЮЧҚни индустрисал радиохалақитларнинг йўл қўйилган даражалари нормалари талабларига мос келмаслиги ёки унинг рухсат берилмаган радиочастоталар

полосасида ишлаши аниқланганда, ЭММнинг вакиллари қўйидаги кўрсатмани расмийлаштирган ҳолда, мазкур Йўриқноманинг 5-иловасида келтирилган намунадаги синовдан ўтказиш далолатномасини тузади:

ишга туширилаётган ЮЧҚ бўйича — аниқланган номувофиқликлар бартараф этилгунга қадар ишга туширилишини тақиқлаш;

ишлатилаётган ЮЧҚ бўйича аниқланган номувофиқликларни бартараф этиш учун аниқ муддат (бажарилиши зарур бўлган ишларнинг мураккаблигига караб, лекин 30 кундан ортиқ бўлмаган) белгиланади. Агар ЮЧҚ техник параметрларининг аниқланган бузилишлари радиоалоқа ишида, телевидение ва радиоэшиттириш дастурларини қабул қилишда халақитларни юзага келтирса, ушбу халақитлар сабаблари бартараф этилгунга қадар ЮЧҚдан фойдаланиш тўхтатилади.

47. Ушбу Йўриқноманинг 47-бандида баён қилинган барча аниқланган ҳолатлар бўйича ЭММ Давлат алоқа инспекциясига ахборотни тақдим этади.

4-§. ЮЧҚ эгаларининг хуқуқ ва жавобгарликлари

48. ЮЧҚ эгалари ЮЧҚни ишлатиш жараёнида қўйидаги хуқуқларга эга:

берилган рухсатнома доирасида радиочастота спектридан фойдаланиш жараёнида конун хужжатлари билан тақиқланмаган хар қандай фаолиятни амалга ошириш;

радиохалақитлар манбаларини аниқлаш ва бартараф этишда қатнашиш;

ЭММ мансабдор шахсларининг хатти-харакатлари устидан конун хужжатларига мувофиқ шикоят қилиш.

49. ЮЧҚ эгалари қўйидагилар учун жавобгардирлар:

ЮЧҚ учун рухсат берувчи хужжатларни ўз вақтида расмийлаштириш ва сошиб олинган ёки фойдаланилаётган ЮЧҚ техник параметрларини ўлчаш бўйича ишларни ўз вақтида ўтказишга;

ЮЧҚни рухсатномага ва радиочастота спектридан фойдаланиш шартномасига мувофиқ ишлатишга.

5-§. Якуний қоида

50. Ушбу Йўриқнома Ўзбекистон Республикаси Мудофаа вазирлиги, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Ҳукумат алоқа хизмати, Ўзбекистон Республикаси Монополиядан чиқариш, рақобат ва тадбиркорликни қўллаб-кувватлаш давлат қўмитаси ва «Ўзстандарт» агентлиги билан келишилган.

Мудофаа вазири

P. МИРЗАЕВ

*Тошкент ш.,
2007 йил 9 ноябрь*

*Вазирлар Маҳкамасининг
Ҳукумат алоқа хизмати
бошлиги в.в.б.*

T. АСЛАНОВ

*Тошкент ш.,
2007 йил 9 ноябрь*

Ўзбекистон Республикаси қонун хужжатлари тўплами, 2007 й.

*Монополиядан чиқариш, рақобат
ва тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш
давлат қўмитаси раиси в. б.*

Б. УЛАШОВ

*Тошкент ш.,
2007 йил 12 ноябрь*

*«Ўзстандарт» агентлиги
Бош директори*

P. БЎРИЕВ

*Тошкент ш.,
2007 йил 12 ноябрь*

Юқори частотали қурилмаларнинг
руҳсат берувчи хужжатларини расмийлаш-
тириш, қурилмаларни рўйхатга олиш ва
уларнинг техник параметрларини ўлчашни
ўтказиш тартиби тўғрисида йўриқномага
1-ИЛОВА

**№
РУХСАТНОМА**

Сотиб олиш, олиб кириш, бошқага ўтказиш, сотиш
(тагига чизиб қўйилсин)

+

-

Эгаси:	
ЮЧҚ тури:	Корхона рақами:
Максимал қуввати:	Ишлаб чиқарилган йили:
Ишлаш частотаси:	
ЮЧҚнинг мўлжалланганлиги:	
Берилган сана	«___» «_____» 20__ й.
Изоҳ: ЮЧҚ ишлатиш мақсадида сотиб олинганда рухсат этувчи хужжатлар ўрнатилган тартибда расмийлаштирилиши керак.	
ЭММ бошлиғи	
М.Ў.	

Юқори частотали қурилмаларнинг рухсат берувчи хужжатларини расмийлаштириш, қурилмаларни рўйхатга олиш ва уларнинг техник параметрларини ўлчашни ўтказиш тартиби тўғрисида йўриқномага
2-ИЛОВА

ЮЧҚни ишлатиш ҳукуқи учун АНКЕТА

20___ йил «___» ____ даги ___-сонли рухсатномага мувофиқ сотиб олинган ___ ЮЧҚни рўйхатга олишингизни ва уни ишлатиш ҳукуқи учун рухсатнома беришингизни сўрайман.

1.	ЮЧҚ эгаси (хўжалик юритувчи субъект)	
2.	Юридик манзил	
3.	Банк реквизитлари	
4.	Ўрнатиш пункти (вилоят, туман, аҳоли яшайдиган пункт)	
5.	Ўрнатиш жойи (цех, участка, лаборатория, хона, корпус, қават ва ҳ.)	
6.	Қурилманинг тури	
7.	Корхона рақами ва чиқарилган йили	
8.	Ишлаб чиқарган мамлакат	
9.	Станция республикага олиб кирилган сана ва божхона декларациясининг рақами	
10.	Куввати, kV	
11.	ЮЧҚ вазифаси	
12.	Частотанинг барқарорлиги	
13.	ЮЧҚнинг иш режими	
14.	Ишчи частоталар, kHz	

20___ йил «___» ____ даги ___-сонли буйруққа биноан ЮЧҚни хисобга олиш ва ишлатиш учун жавобгар қилиб _____

тайинланди.

(лавозими, Ф.И.Ш., телефони, факси)

Жавобгар шахс ва хизмат қўрсатувчи ходим «Ўзбекистон Республикаси худудида радиочастота спектридан фойдаланиш ва радиоэлектрон воситаларни бошқариш тартиби тўғрисидаги низом» (2006 йил 7 декабрь, рўйхат рақами 1531) ва «Юқори частотали қурилмаларнинг рухсат берувчи хужжатларини расмийлаштириш, техник параметрларини рўйхатдан ўтказиш ва ўлчашларни ўтказиш тартиби тўғрисида йўриқнома» билан таниширилди ва ЮЧҚни ишлатиш тартиби бузилганини учун жавобгарлиги тўғрисида огоҳлантирилди.

Кўрсатилган хужжатларнинг талаблари бажарилишини тасдиқлайман.

ЮЧҚ эгаси _____
(рахбарнинг имзоси, телефони, факси)

Имзо

Мухр

20___ й. «___» _____

Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2007 й.

Юқори частотали қурилмаларнинг рухсат берувчи хужжатларини расмийлаштириш, қурилмаларни рўйхатга олиш ва уларнинг техник параметрларини ўлчашни ўтказиш тартиби тўғрисида йўрикномага
3-ИЛОВА

**№
РУХСАТНОМА
Юқори частотали мосламадан фойдаланиш
хуқуқини берувчи**

Эгаси:		
Ўрнатиш манзили:		Ўрнатиш жойи:
ЮЧҚ тури:	Корхона рақами:	Координатлар (ш. к.; ш.у.)
Қуввати:	Ишлаб чиқарилган йили	Частота турғунлиги:
Ишлаш частотаси:		
Рухсатнома ҳаракатдаги муддати:		
Берилган сана « ____ » « _____ » 20 ____ й.		
Асос: ўлчаш баённомаси ____ -сон _____ 20 ____ й.		
ЭММ бошлиги		
М.Ў.		

+

-

Юқори частотали қурилмаларнинг рухсат берувчи хужжатларини расмийлаштириш, қурилмаларни рўйхатга олиш ва уларнинг техник параметрларини ўлчашни ўтказиш тартиби тўғрисида йўрикномага
4-ИЛОВА

**Юқори частотали қурилмалар техник параметрларини
назорат ўлчашларининг
-сон
БАЁННОМАСИ**

1. Ўлчаш обьекти _____

(номи, тури, корхона раками ва чиқарилган санаси, ўрнатиш манзили)

2. Радиохалақитлар манбанинг эгаси _____

(эгасининг номи ва мансублиги)

3. Ўлчаш санаси ва жойи ҳамда ўлчашларни ким ўтказган _____

(Ф.И.Ш., лавозими, вилоят номи)

4. Ишлаш шароити, радиохалақитлар манбанинг қисқача тавсифи:

(халакитлар манбанинг қисқача тавсифи ва техник холати)

Унинг 20__ йилда __-сон билан тасдиқланган техник шартларга (TSH) муво-
фиқлиги _____

(-сон чизмаларга мувофиқлиги. Халакитларни бостириш қурилмаларининг қисқача тавсифи ва

техник холати. Ишлатиш учун атроф-мухит шароитлари)

5. Қўлланган ўлчаш аппаратураси _____

6. Ўлчашлар методи ва улар учун атроф-мухит шароитлари индустрисал радио-
халақитларнинг йўл қўйилган амалдаги чегаравий нормаларига мос келади, хусу-
сан: _____

а) тармоқда радиохалақитлар кучланишини ўлчаш
бажарилди _____

бажарилмади _____

б) эфир бўйича радиохалақитлар майдони кучланганлигини ўлчаш _____
DSt да кўрсатилган услугуб бўйича
бажарилди.

Ўлчашлар натижалари кўйидаги жадвалга тўпланган:

1. Радиохалақитлар кучланишининг жадвали (dB)

Частота, kHz	Симлар ва ер ўртасидаги халақитнинг кучланиши			Частота, MHz	Симлар ва ер ўртасидаги халақитнинг кучланиши		
	1-сим	2-сим	3-сим		1-сим	2-сим	3-сим

2. Радиохалақитлар майдони кучланганлигининг жадвали (dB)

Частота, MHz	E майдон, dB	Частота, MHz	E майдон, dB	Частота, MHz	E майдон, dB	Частота, MHz	E майдон, dB
1-сон нуқта	2-сон нуқта		3- сон нуқта		4- сон нуқта		

Ишчи частотанинг офиши _____ фоиздан ошмайди.

+

ХУЛОСАЛАР

ЮЧҚ томонидан юзага келтириладиган радиохалақитлар катталиги _____

(радиохалақитларнинг ушбу манбаи амалдаги нормаларни қаноатлантиради ёки қаноатлантирмайди)

Ўлчашлар баённомасини имзоладилар: 20____ й. «____» _____

ЎзААнинг вакиллари _____
(имзо) (Ф.И.Ш.)

(имзо) (Ф.И.Ш.)

ЮЧҚ (радиохалақитлар манбаи) вакили ёки эгаси _____

(имзо) (Ф.И.Ш.)

Юқори частотали қурилмаларнинг рухсат берувчи хужжатларини расмийлаштириш, қурилмаларни рўйхатга олиш ва уларнинг техник параметрларини ўлчашни ўтказиш тартиби тўғрисида йўрикномага
5-ИЛОВА

**—сон синовдан ўтказиш
ДАЛОЛАТНОМАСИ**

Тошкент шаҳри

20__ йил «___» _____

Эгаси _____
(вазирлик, муассаса, корхона)

(пошта манзили)

Радиохалақитлар манбанинг номи _____
(турни, корхона раками, чиқарилган жойи ва санаси)

Ушбу далолатнома аккредитация қилинган марказлар (лабораториялар)нинг вакиллари _____ иштирокида тузилди.
(Ф.И.Ш., эгаллаб турган лавозими)

—

+

Ўтказилган синов натижасида қўйидагилар аниқланди: _____

Хулоса ва кўрсатма _____

Илова: 1. _____ даги ўлчашлар баённомаси

2. Бошқа хужжатлар _____

Аkkредитацияланган марказлар (лабораториялар)нинг вакиллари _____

(имзо) (Ф.И.Ш.)

(имзо) (Ф.И.Ш.)

ЮЧҚ, радиохалақитлар манбай бўлган эгасининг вакили _____

(имзо) (Ф.И.Ш.)

Далолатнома билан танишдим ва далолатноманинг бир нусхасини олдим _____

(имзо) (Ф.И.Ш.)

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ИЧКИ ИШЛАР ВАЗИРЛИГИ
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ВАЗИРЛИГИНИНГ
ҚАРОРИ

543 Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги-нинг тергов ҳибсоналари ва жазони ижро этиш муассасаларида сақланаётган ОИВ инфекциясини юқтирганлар ва ОИТСга чалинган беморларга антиретровирус даволаш тақдим этиш тартиби тўғрисидаги Йўриқномани тасдиқлаш хақида

*Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 2007 йил
26 декабрда 1752-сон билан давлат рўйхатидан ўтказилди*

(2008 йил 5 январдан кучга киради)

Ўзбекистон Республикаси эпидемияга қарши курашиш Фавқулодда комиссияси мажлисининг 2007 йил 3 июлдаги «Ўзбекистон Республикасида 2007 — 2011 йилларда ОИВ инфекциясини тарқалишига қарши курашишнинг Стратегик дастурини тасдиқлаш тўғрисида»ги Баённомаси талабларини бажариш, шунингдек ОИВ инфекциясини юқтирганлар ва ОИТСга чалинган беморларни даволашга қаратилган чора-тадбирлар самарадорлигини ошириш мақсадида, Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги ва Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги **қарор қиладилар**:

1. Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлигининг тергов ҳибсоналари ва жазони ижро этиш муассасаларида сақланаётган ОИВ инфекциясини юқтирганлар ва ОИТСга чалинган беморларга антиретровирус даволаш тақдим этиш тартиби тўғрисидаги Йўриқнома иловага* мувофиқ тасдиқлансин.

2. Ушбу қарор Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигига давлат рўйхатидан ўтказилганидан сўнг ўн кундан кейин кучга киради.

Ички ишлар вазири

Б. МАТЛЮБОВ

Тошкент ш.,
2007 йил 27 ноябрь,
19-сон

Соғлиқни сақлаш вазири

Ф. НАЗИРОВ

Тошкент ш.,
2007 йил 27 ноябрь,
16-сон

* Илова берилмайди.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРИНИНГ
БҮЙРУФИ

544 Давлат мактабгача таълим муассасаларига болаларни қабул қилиш бўйича қабул комиссиясининг фаолият кўрсатиш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида

*Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 2007 йил
26 декабрда 1753-сон билан давлат рўйхатидан ўтказилди*

(2008 йил 5 январдан кучга киради)

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2007 йил 25 октябрдаги 225-сонли «Мактабгача таълим соҳасидаги норматив-хуқуқий ҳужжатларни тасдиқлаш тўғрисида»ги қарорига (Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2007 йил, 43-сон, 431-модда) мувофик **буюраман:**

- Давлат мактабгача таълим муассасаларига болаларни қабул қилиш бўйича қабул комиссиясининг фаолият кўрсатиш Тартиби иловага мувофик тасдиқлансан.
- Мазкур буйрук Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигига давлат рўйхатидан ўтказилганидан сўнг ўн кундан кейин кучга киради.

Халқ таълими вазири

Т. ЖЎРАЕВ

Тошкент ш.,
2007 йил 28 ноябрь,
297-сон

Халқ таълими вазирининг
2007 йил 28 ноябрдаги 297-сонли
буйруғи билан
ТАСДИҚЛАНГАН

**Давлат мактабгача таълим муассасаларига болаларни қабул қилиш бўйича қабул комиссиясининг фаолият кўрсатиш тартиби тўғрисида
НИЗОМ**

Мазкур Низом Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Мактабгача таълим соҳасидаги норматив-хуқуқий ҳужжатларни тасдиқлаш тўғрисида»ги 2007 йил 25 октябрдаги 225-сон қарорига (Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2007 йил, 43-сон, 431-модда) мувофик давлат мактабгача таълим муассасалари (кейинги ўринларда матнда мактабгача таълим муассасаси деб юритилиди) қабул комиссиясининг фаолиятини тартибга солади.

I. Умумий қоидалар

- Мактабгача таълим муассасасига болалар 2 ёшдан бошлаб 6-7 ёшгача бўлган болаларни қабул қилиш туманлар (шахарлар) ҳокимларининг қарори билан таш-

Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2007 й.

кил этиладиган ҳалқ таълими бўлимлари хузуридаги қабул қилиш комиссияси томонидан (кейинги ўринларда қабул комиссияси деб юритилади) амалга оширилади.

2. Қабул комиссияси туман (шаҳар) ҳалқ таълими бўлими хузурида беш кишидан иборат таркибда ташкил этилади ва унинг таркиби қўйидаги мутахассислардан шакллантирилади:

Қабул комиссияси раиси — туман (шаҳар) ҳалқ таълими бўлими мудири;

Қабул комиссияси котиби — туман (шаҳар) ҳалқ таълими бўлимининг мактабгача таълими бўлими мутахассиси;

Қабул комиссияси аъзолари — мактабгача таълим муассасаси мудирлари ва услубчилари.

3. Муассислари маҳаллий давлат хокимияти органлари бўлган мактабгача таълим муассасасига болаларни қабул қилиш қабул комиссиясининг қарорига биноан ҳалқ таълими бўлимлари томонидан мазкур низомнинг 1-иловасида келтирилган шаклда бериладиган йўлланмалари асосида амалга оширилади.

Муассислари бошқа органлар бўлган мактабгача таълим муассасаларига болаларни қабул қилиш уларнинг муассислари томонидан белгиланадиган тартибда амалга оширилади. Бўш ўринлар мавжуд бўлган тақдирда ушбу мактабгача таълим муассасалари болаларни ҳалқ таълими бўлимларининг йўлланмалари бўйича шартнома асосида қабул қилиши мумкин.

4. Нодавлат мактабгача таълим муассасасига болаларни қабул қилиш ва уларнинг чиқиб кетиш тартиби қонун хужжатларига мувофиқ ва нодавлат мактабгача таълим муассасининг устави билан белгиланади.

II. Қабул комиссиясининг иш тартиби, ҳужжатларни расмийлаштириш

5. Қабул комиссияси хафтада икки марта яъни, сешанба ва жума кунлари болаларни мактабгача таълим муассасаларига жойлаштириш масаласида фуқароларни қабул қиласди.

6. Мактабгача таълим муассасасига йўлланма олиш учун ота-оналар (уларнинг ўрнини босувчи шахслар) қабул комиссиясига қўйидаги хужжатларни тақдим этади:

- а) мактабгача таълим муассасасига қабул қилиш бўйича йўлланма бериш тўғрисида ариза;
- б) боланинг туғилганлиги ҳақидаги гувоҳномасининг нусхаси;
- в) боланинг отаси ёки онасининг паспорти нусхаси;
- г) турар жойидан шу манзилда ушбу оиланинг яшashi ҳақида фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органлари маълумоти;
- д) ота-онасининг (уларнинг ўрнини босувчи шахсларнинг) иш жойидан маълумотнома (ишламайдиган ота-оналар бундан мустасно).

Қабул комиссиясига ҳужжатлар топширилаётган вақтда ушбу банднинг «б» ва «в» кичик бандларида кўрсатилган ҳужжатларнинг асли солиштириш учун тақдим қилинади ва ҳужжатлар қабул қилингандан сўнг эгасига қайтарилади.

7. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Мажкамасининг «Мактабгача таълим соҳасидаги норматив-хуқуқий ҳужжатларни тасдиқлаш тўғрисида»ги 2007 йил 25 октябрдаги 225-сонли қарорига мувофиқ қўйидаги болалар:

- I ва II гурух ногиронлари;
- кўп болали оилаларнинг болалари;
- харбий хизматчиларнинг болалари;

талабалар ва педагогларнинг болалари мактабгача таълим муассасасига қабул қилишда имтиёзлардан фойдаланадилар.

Қабул комиссияси, шунингдек ота-оналари мактабгача таълим муассасасининг моддий-техника базасини мустаҳкамлашда ёрдам берган болаларни истисно тарзида навбатдан ташқари қабул қилиши мумкин. Бундай болалар контингенти мактабгача таълим муассасаси режадаги қуввати умумий сонининг 20 фоизидан ортиқ бўлмаслиги керак.

8. Мактабгача таълим муассасасига қабул қилишда имтиёзлардан фойдаланувчи болаларнинг ота-оналари (уларнинг ўрнини босувчи шахслар) қабул комиссиясига мазкур Низомнинг 6-бандида кўрсатилган хужжатлардан ташқари қўйидаги хужжатларни қўшимча равишда тақдим этади:

- а) I ва II гурух ногиронлигини тасдиқловчи хужжат нусхаси;
- б) кўп фарзандли оила эканлиги тўғрисида тураг жойидаги фуқароларни ўзини-ўзи бошқариш органларидан маълумотнома;
- в) талабалар учун таълим муассасасидан маълумотнома;
- г) ҳомийлар тўғрисида — мактабгача таълим муассасасининг раҳбарияти ва касаба уюшмаси томонидан тасдиқланган ҳомийлик ёрдами кўрсатилганлиги хақидаги далолатнома;
- д) педагоглар — иш жойидан маълумотнома.

9. Йўлланма олиш учун тақдим этилган хужжатлар қабул комиссияси томонидан 10 кунлик муддат ичida кўриб чиқилиб, тегишли қарор қабул қилинади ва бу хакда 3 кунлик муддат ичida ариза берувчиларга маълум қилинади.

10. Ота-оналар (уларнинг ўрнини босувчи шахслар) танлаган мактабгача таълим муассасасида бўш ўрин (жой) бўлмаган ҳолларда уларнинг хужжатлари қабул комиссиясининг қарорига асосан йўлланма олиш учун навбатга қўйилади.

11. Қабул комиссияси котиби қўйидаги хужжатларни юритади:
берилган йўлланмаларни қайд қилиш дафтари (мазкур низомга 2-илова);
туман (шаҳар) бўйича йўлланма олишга навбатга турғанларни қайд этиш дафтари (мазкур низомга 3-илова).

Дафтарлар рақамланган, тикилган ва тегишли туман (шаҳар) халқ таълим бўлими мудири томонидан имзоланган ва муҳрланган бўлиши шарт. Йўлланма олиш учун навбатга қўйилганларни қайд қилиш дафтари тегишли йилнинг 1 январь кунидан бошланиб, 31 декабрь кунида тутатилади ва ушбу хужжатлар З йил мобайнинда сақланиши лозим.

Бунда йил давомида берилган йўлланмалар сони ва уни олиш асослари қайд қилиниши лозим.

12. Ота-оналар (уларнинг ўрнини босувчи шахслар) 15 кунлик муддатда олинган йўлланмани мактабгача таълим муассасасига тақдим этиши шарт. Ушбу муддат ичida йўлланма тегишли мактабгача таълим муассасасига тақдим этилмаса, мазкур йўлланма ўз кучини йўқотади.

III. Қабул комиссияси фаолиятига қўмаклашиш ва тақсимот

13. Мактабгача таълим муассасаларининг мудирлари ҳар ойнинг биринчи санасида қабул комиссиясига мактабгача таълим муассасасидаги мавжуд бўш ўринлар ҳақида ёзма хабар берадилар ва шу асосда мактабгача таълим муассасаларидағи бўш ўринлар ҳар бир мактабгача таълим муассасаси бўйича ёшига қараб тақсимот қилинади.

14. Ҳар йили июль-август ойларида янги ўкув йили ҳисобига мактабгача таълим муассасаларига жадвал асосида оммавий равишда йўлланма берилади. Мактаб-

гача таълим муассасаларига болаларни йўлланмаларга асосан тегишли йилнинг сентябрь ойида мактабга чиқувчилар ҳисобига бўшаган ўринларга қабул қилинади.

15. Мактабгача таълим муассасаси тарбияланувчи бир вилоят (Қорақалпогистон Республикаси, Тошкент шаҳри) худудида бошқа тумандаги мактабгача таълим муассасасига ўтказилаётганда, тарбияланувчи ўтаётган жойдаги мактабгача таълим муассаси жойлашган жойдаги туман (шаҳар) ҳалқ таълими бўлими хузурида ташкил этилган қабул комиссияси билан сўров хати юбориш орқали амалга оширилади.

Бунда сўров хатини олган қабул комиссияси ўз худудида фаолият кўрсатаётган мактабгача таълим муассасалари томонидан ҳар ойда тақдим этиладиган маълумотлар асосида мавжуд бўш ўрин ҳақида З кунлик муддатда сўровнома юборган қабул комиссиясига жавоб хати юборади ва шу асосда мактабгача таълим муассаси тарбияланувчини бошқа мактабгача таълим муассасасига кўчириш амалга оширилади.

IV. Якуний қоидалар

16. Мазкур Низом талабларини бузилиши қонун хужжатларида белгиланган жавобгарликни келтириб чиқаради.

17. Мактабгача таълим муассасаларига қабул қилиш бўйича қабул комиссияси фаолият юритиши билан боғлиқ низолар қонун хужжатларида белгиланган тартибда ҳал этилади.

+ -
Мактабгача таълим муассасаларига болаларни қабул қилиш бўйича қабул комиссиясининг фаолиятини юритиш тартиби тўғрисидаги низомга
1-ИЛОВА

-сонли ЙЎЛЛАНМА

_____ туман (шаҳар)
халқ таълими бўлими
«___» ____ 20__ й.

____ сонли МТМ
Мудири _____

Боланинг фамилияси, исми, шарифи _____
Туғилган ўили _____
Ота-онасининг иш жойи: _____
Отаси _____
Онаси _____
Манзили _____
Асос: _____

Туман (шахар) ҳалқ таълими бўлими мудири _____ имзо Ф.И.Ш.
 қабул комиссияси раиси _____ имзо Ф.И.Ш.
 Мактабгача таълим бўлими услубчиси _____ имзо Ф.И.Ш.

Комиссия аъзолари: _____ имзо Ф.И.Ш.
 _____ имзо Ф.И.Ш.
 _____ имзо Ф.И.Ш.

Мактабгача таълим муассасаларига
 болаларни қабул қилиш бўйича қабул
 комиссиясининг фаолиятини юритиш
 тартиби тўғрисидаги низомга
 2-ИЛОВА

**Туман (шахар) ҳалқ таълими бўлими ҳузуридаги қабул
 комиссиясининг йўлланмаларни қайд қилиш дафтари**

T/р	Боланинг фамилияси, исми, шарифи	Тугилган йили	Манзили	МТМ рақами	Йўлланма рақами	Асос	Ота-онанинг имзоси

- та навбат
 — та хомийлик ёрдами
 — та кўп болали оила
 — та талаба
 — та ҳарбий
 — та мактабга тайёрлаш

+

Жами: та

Мактабгача таълим муассасаларига
 болаларни қабул қилиш бўйича қабул
 комиссиясининг фаолиятини юритиш
 тартиби тўғрисидаги низомга
 3-ИЛОВА

T/р	Навбатга қўйилган кун	Навбат рақами	Боланинг фамилияси, исми, шарифи	Тугилган йили	Йўлланма берилган МТМ рақами	Йўлланма берилган сана

Жами: та

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МЕҲНАТ ВА АҲОЛИНИ
ИЖТИМОЙ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ВАЗИРИНИНГ
БҮЙРУФИ

545 Вино ишлаб чиқариш ходимлари учун меҳнат муҳофазаси қоидаларини тасдиқлаш хақида

*Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 2007 йил
27 декабрда 1754-сон билан давлат рўйхатидан ўтказилди*

(2008 йил 6 январдан кучга киради)

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2000 йил «Меҳнатни муҳофаза қилишга доир меъёрий ҳужжатларни қайта кўриб чиқиш ва ишлаб чиқиш тўғрисида»ги 267-сонли қарори билан тасдиқланган «Меҳнатни муҳофаза қилиш қоидалари ва нормаларини қайта кўриб чиқиш ва жорий этиш дастури» ижроси ва Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигининг 2007 йил 6 июндаги 20-15-142/22-сонли хати ижросини таъминлаш мақсадида **буюраман**:

1. «Вино ишлаб чиқариш ходимлари учун меҳнат муҳофазаси қоидалари» иловага мувофиқ тасдиқлансан.
2. Ушбу буйрук Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигига давлат рўйхатидан ўтказилган кундан бошлаб ўн кун ўтгандан кейин кучга киритилсин.
3. Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлигининг 2007 йил 28 майдаги «Вино ишлаб чиқариш ходимлари учун меҳнат муҳофазаси қоидалари»ни тасдиқлаш хақидаги 14-27-сонли буйруги бекор қилинсин.

**Меҳнат ва аҳолини ижтимоий
муҳофаза қилиш вазири в.б.**

А. ХАИТОВ

Тошкент ш.,
2007 йил 5 ноябрь,
M-44-сон

Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза
қилиш вазирининг 2007 йил 5 ноябрдаги
M-44-сонли буйруги билан
ТАСДИҚЛАНГАН

Вино ишлаб чиқариш ходимлари учун меҳнат муҳофазаси ҚОИДАЛАРИ

I боб. Умумий қоидалар

1. Мазкур Виночилик соҳаси ходимлари учун меҳнатни муҳофаза қилиш қоидалари (кейинги ўринларда — Қоидалар) виночилик маҳсулотларини ишлаб чиқаришга доир барча ишларда меҳнатни муҳофаза қилиш, хавфсизлик техникаси, ходимларнинг саломатлигини сақлаш ва ишлаб чиқариш санитарияси бўйича асосий талаблар ва меъёрларни ўз ичига олади.

Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2007 й.

2. Қоидалар вазирликлар, идоралар, ташкилотлар ва барча ишлаб чиқариш усулларидағи корхоналар (ёки иш берувчилар), шунингдек ишлаб чиқаришда мөхнатни муҳофаза қилиш ахволини назорат қылувчи шахслар томонидан қўлланилиши шарт.

3. Қоидалар амалдаги қонунчилик, давлат стандартлари, қурилиш ва санитария меъёрлари ҳамда бошқа меъёрий ҳужжатларга мувофиқ ишлаб чиқилган.

4. Қоидалар Қурилиш меъёрлари ва қоидалари, Санитария қоидалари ва меъёрлари, Давлат стандартларининг тегишли бўлимлари ва боблари, шунингдек аниқ ишлаб чиқаришда белгиланган тартибда тасдиқланган бошқа тармок норматив ҳужжатлари талаблари бажарилиши шарт эканлигини истисно этмайди.

5. Қоидалар қонун ҳужжатлари, давлат стандартлари ва давлат органлари томонидан тасдиқланган бошқа меъёрий ҳужжатлар ўзгарганда ва янги техника ҳамда технологиялар жорий қилинганда амал қилиш муддати тугашидан олдин қайта кўриб чиқилиши мумкин. Қоидаларга киритиладиган ўзgartириш ва қўшимчалар мазкур Қоидалар келишилган вазирликлар ҳамда идоралар билан мажбурий тартибда келишилиши шарт.

6. Мазкур Қоидалар жорий қилиниши билан аввалги қоидалар ўз кучини йўқотади.

7. Мазкур Қоидаларнинг бажарилишини назорат қилиш корхона (ташкилот)-нинг хавфсизлик техникаси бўйича хизмати (муҳандиси) зиммасига юклатилади.

8. Ўзбекистон Республикаси Мөхнат ва ахолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги томонидан тасдиқланган «Мөхнат муҳофазаси бўйича ишларни ташкил қилиш тўғрисидаги Намунавий низом»га (1996 йил 14 август, рўйхат рақами 273 — Меъёрий ҳужжатлари ахборотномаси, 1996 йил) мувофиқ ички назоратнинг асосий турлари қўйидагилар хисобланади:

- а) ишларга раҳбарлик қилувчи ва бошқа мансабдор шахсларнинг тезкор назорати;
- б) маъмурий-жамоатчилик назорати (уч босқичли назорат);
- в) бош мутахассислар хизмати томонидан амалга ошириладиган назорат.

Қўйидагилар назорат қилиниши лозим:

- а) иш жойларининг ахволи;
- б) мөхнат қонунчилигига риоя қилиниши;
- в) мөхнатни муҳофаза қилишни бошқариш вазифаларини амалга оширишга доир ишларни бажариш;
- г) ишлаб чиқаришдаги баҳтсиз ҳодисаларнинг ўз вақтида ва тўғри ўрганиб чиқилиши;
- д) мөхнатни муҳофаза қилиш чора-тадбирларининг бажарилиши;
- е) мөхнатни муҳофаза қилишга ажратилган маблағларнинг тўғри сарфланиши.

II боб. Умумий хавфсизлик талаблари

1 §. Мөхнатни муҳофаза қилиш хизматини ташкил қилиш, ўқитиш ва билимларини синовдан ўтказиш

9. Корхоналарда мөхнатни муҳофаза қилиш борасидаги ишларни ташкил қилиш «Мөхнат муҳофазаси бўйича ишларни ташкил қилиш тўғрисидаги Намунавий низом»-га мувофиқ амалга оширилиши лозим.

10. Ўзбекистон Республикаси «Мөхнатни муҳофаза қилиш» тўғрисидаги Конунинг (Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1993 йил,

5-сон, 223-модда) 14-моддасига мувофиқ ишловчилар сони 50 ва ундан ортикни ташкил қилувчи корхоналарда маҳсус тайёргарликдан ўтган шахслар орасида меҳнатни муҳофаза қилиш хизмати ташкил қилинади (лавозимлари очилади). Ишловчилар сони 50 дан кам бўлган корхоналарда меҳнатни муҳофаза қилиш функцияларини бажариш раҳбарлардан бирининг зиммасига юклатилади.

11. Корхоналарда қўйидаги асосий ҳужжатлар ишлаб чиқилади (тузилади) ва юритилади:

- а) меҳнат шароитлари ва меҳнатни муҳофаза қилишни яхшилаш, санитария-соғломлаштириш чора-тадбирлари бўйича бўйлимни ўз ичига олган жамоавий шартнома;
- б) тасдиқланган меҳнат шароитларини баҳолаш ва иш ўринларини аттестация қилиш услубига мувофиқ иш ўринларини аттестация қилиш карталари;
- в) меҳнатни муҳофаза қилиш хизматининг чораклик иш режалари;
- г) ишчилар ва мухандис-техник ходимларни ўқитиш, йўл-йўрик бериш ва билимларини синовдан ўтказиш дастурлари;
- д) меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича маъмурий-жамоатчилик назоратини юритиш журнали (уч босқичли назорат);
- е) ишчи ва хизматчилар билан ёнғинга қарши йўл-йўрик бериш ва ёнғин-техникавий минимум машгулотларини ўтказиш дастури.

12. Корхоналарнинг барча ходимлари, шу жумладан раҳбарлари ўз касблари ва иш турлари бўйича давлат назорат идоралари белгилаган тартиб ва муддатларда ўқишлари, йўл-йўриклар олишлари, билимларини текширувдан ўтказишлари ҳамда қайта аттестациядан ўтишлари лозим.

+

-

13. Бевосита ишлаб чиқаришда ишларни ташкиллаштириш ва бажариш билан боғлиқ ишчилар, раҳбарлар, мухандис-техник ходимларнинг меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича билимларини синовдан ўтказиш «Меҳнат муҳофазаси бўйича ўқишларни ташкил қилиш ва билимларни синаш тўғрисидаги Намунавий низом»га мувофиқ амалга оширилиши лозим (1996 йил 14 август, рўйхат раками 272 — Меъёрий ҳужжатлари ахборотномаси, 1996 йил).

14. Ишларни технологик регламент бўйича хавфсиз юритиш йўриқномалари «Меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича йўрқномаларни ишлаб чиқиш тўғрисидаги низом»га (2000 йил 7 январь, рўйхат раками 870 — Меъёрий ҳужжатлари ахборотномаси, 2000 йил) мувофиқ ишлаб чиқилади ва ишловчилар ҳамда иш жойларини шу йўриқномалар билан таъминлаш тузилмавий бўлинмалар раҳбарлари зиммасига юклатилади.

15. Корхоналар, муассасалар, ташкилотларда меҳнат фаолияти билан боғлиқ равишда содир бўлган баҳтсиз ҳодисалар ва бошқа жароҳатланишларни ўрганиш ва хисобини юритиш Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1997 йил 6 июндаги 286-сонли қарори билан тасдиқланган «Ишлаб чиқаришда содир бўлган баҳтсиз ҳодисалар ва бошқа жароҳатланишларни ўрганиш ва хисобини юритиш тўғрисидаги низом»га мувофиқ амалга оширилиши лозим.

16. Корхоналарда ходимларнинг саломатлигини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигининг «Ўзбекистон Республикасида ходимларни ишга қабул қилишда дастлабки ва даврий тиббий кўрикдан ўтказиш тизими-ни такомиллаштириш тўғрисида» 2000 йил 6 июндаги 300-сонли буйруги асосида амалга ошириш мақсадга мувофиқ.

2 §. Хавфли ва заарли ишлаб чиқариш омиллари.
Иш худудининг ҳаводаги заарли моддалари

17. Виночилик маҳсулотларини ишлаб чиқарувчи ҳар битта корхона ГОСТ 17.2.3.02-78 бўйича хавфли ва заарли ишлаб чиқариш ҳамда технологик жараёнлар, ишлаб чиқариш омиллари, уларнинг таснифи, юзага келиш манбалари, ишчиларга таъсир қилиш хусусиятлари ва саломатлик учун хавфлилек дараражаси ва келгусидаги оқибатлари тўғрисида тўлиқ ва холисона маълумотга эга бўлиши лозим.

18. Иш жойларидаги ишлаб чиқариш муҳити ва меҳнат жараёнининг хавфли ҳамда заарли омиллари тўғрисидаги маълумотлар ишлаб чиқариш муҳитининг физик, кимёвий, радиологик, микробиологик ва микроқлим ўлчовлари натижалари ва иш жойларини аттестация қилиш, жумладан меҳнатнинг оғирлигини аттестация қилиш натижалари билан тасдиқланиши лозим.

19. Ҳар битта корхона ёки алоҳида ишлаб чиқариш хавфли ва заарли меҳнат шароитларга эга бўлган касблар, иш ўринлари ва худудларининг Санитария қоидалари ва меъёрларига мувофиқ заарлилек ва хавфлилек синфи кўрсатилган рўйхатига, ишлаб чиқариш омилларининг заарлилек ва хавфлилек кўрсаткичлари, меҳнат жараёнининг оғирлик кўрсаткичлари бўйича меҳнат шароитларининг амалдаги гигиеник таснифига эга бўлиши лозим.

20. Иш худудига ёки атроф муҳитга заарли моддаларни буғ, газ, чанг кўринишида ажратиши мумкин бўлган технологиялардан фойдаланишда уларнинг кимёвий ва микробиологик таркиби ва ГОСТ 12.1.005-88 «Иш худудининг ҳавоси. Умумий санитария-гигиеник талаблар» (мазкур Қоидаларнинг 1-иловасида келтирилган) бўйича рухсат этилган энг кўп миқдори кўрсатилган тўлиқ рўйхати тузилиши лозим.

21. Янги заарли моддалар пайдо бўлишига ёки хавфли ва заарли омиллар йўқолишига олиб келадиган технологик жараёнлар ўзгаришларида ёки янги ишлаб чиқариш ускуналарини жорий қилишда рўйхатларга тегишли ўзgartиришлар киритилиши лозим.

3 §. Ишловчиларнинг ҳимоя қилиш воситаларини қўллаши

22. Ишловчиларни заарли ва хавфли ишлаб чиқариш муҳити омилларидан ҳимоя қилиш ишловчиларни ҳимоя қилиш бўйича тегишли стандартлар талабларига, аниқ воситалар бўйича таснифлар ва стандартларга мос жамоавий ва шахсий ҳимоя воситаларидан фойдаланиш орқали таъминланиши лозим.

23. Жамоавий ҳимоя воситалари (вентиляция, аспирация, ерга улаш, тунукадан қилинган филофлар билан беркитиш, маҳаллий сўрчиchlар ва бошқалар) заарли ва хавфли ишлаб чиқариш муҳити омиллари хонадаги барча ишловчиларга таъсир қилганда қўлланиши шарт ва корхонани қуриш ёки реконструкция қилиш лойихаларига киритилиши лозим.

24. Янги ишлаб чиқариш ускуналари ва технологияларини жорий қилиш янги жамоавий ҳимоя воситаларини жорий қилиш ёки мавжуд бўлганларини реконструкциялаш билан бирга амалга оширилиши лозим.

25. Жамоавий ҳимоя воситалари заарли ва хавфли омилларни рухсат этилган миқдоргача камайтириш имконини бермаган ҳолларда шахсий ҳимоя воситалари қўлланилиши лозим. Бундай ҳолларда шахсий ҳимоя воситаларисиз кишиларнинг иштироки ва ишлар амалга оширилиши тақиқланади.

26. Ишчи ва хизматчилар шахсий ҳимоя воситалари билан корхона томонидан таъминланади.

27. Шахсий ҳимоя воситаларидан фойдаланган холда ишловчилар уларнинг қўлланилиши, ҳимоя хусусиятлари, амал қилиш муддати тўғрисида маълумотларга эга бўлиши ҳамда улардан фойдаланишга ўргатилиши лозим.

28. Корхона маъмурияти ёки иш берувчи қўйидагиларни таъминлаши шарт:

а) амалдаги меъёrlар бўйича мазкур ишлаб чиқариш учун талаб қилинадиган барча шахсий ҳимоя воситаларининг зарур микдори ва номенклатурасини;

б) ҳимоя воситаларини қўллаш ва тўғри фойдаланиш устидан доимий назоратни амалга ошириш;

в) қўлланилаётган ҳимоя воситаларининг самарадорлиги ва созлигини текшириш;

г) шахсий ҳимоя воситаларидан хавфли ва заҳарли моддалар муҳитида фойдаланилганда уларни дегазация ва дезинфекция қилиш (бир марта қўлланиладиган ҳимоя воситалари бундан мустасно).

4 §. Ўта хавфли касблар ва ишлар

29. Хар битта корхона ўта хавфли шароитда бажариладиган ишлар рўйхатига эга бўлиши лозим. Рўйхатда аниқ технологик жараён, ишлаб чиқариш ускунаси, ишлатиладиган хом ашё ва ишларни амалга ошириш хусусиятлари билан боғлик хавфлар хисобга олиниши лозим. Рўйхатга хавфли моддалар билан бажариладиган ишлар, баландликда, сифимларда, ифлосланган хаво ва сув муҳитида, юқори харорат ва намлик шароитида бажариладиган ишлар, қозонназорат объектларига, юк кўтариш кранлари, электр ускуналарга хизмат кўрсатиш билан боғлик ишлар ва амалдаги тармоқ рўйхатларига мувофиқ бошқа ишлар киритилиши шарт.

30. Ўта хавфли ишларга, буғ ва сув иситиши қозонлари, юк кўтариш механизми, босим остида ишлайдиган сифимлар, электр қурилмалари, маҳсус машиналар ва механизмларга хизмат кўрсатиш ишлари билан шуғулланишга фақат белгилangan тартибда тасдиқланган маҳсус ўқитилганлиги тўғрисидаги хужжатларга эга бўлган шахсларга рухсат этилиши лозим.

31. Ўта хавфли ишларни уларни бажаришнинг хавфсиз усувлари бўйича йўл-йўрик бермасдан ва масъул шахс томонидан тасдиқланган маҳсус расмийлаштирилган «наряд-руҳсатнома»сиз амалга ошириш ман этилади (мазкур Қоидаларнинг 2-ило-васида кўрсатилган). Электр ускуналарда бажариладиган ишлар хавфсизлигини таъминловчи ташкилий чора-тадбирлар Истемолчиларнинг электр қурилмаларидан фойдаланишда хавфсизлик техникаси қоидаларининг (2004 йил 20 август, рўйхат рақами 1400 — Ўзбекистон Республикаси қонун хужжатлари тўплами, 2004 йил, 33-сон, 379-модда) 2-параграфига мувофиқ бажарилади.

32. Корхона маъмурияти ёки иш берувчи хавфлилик даражаси юқори бўлган ишларни режалаштириш, ташкиллаштириш ва уларга нисбатан белгилangan талабларга қатъиӣ мувофиқликда амалга ошириш учун тўлиқ жавобгар ҳисобланади.

5 §. Касбий танлов

33. Хар битта виночилик ишлаб чиқариш корхонасига ишга қабул қилишда касбий танлов талаб қилинадиган касблар ва мутахассисликлар рўйхати бўлиши лозим.

34. Корхона маъмурияти ёки иш берувчи касблар ва мутахассисликлар бўйича касбий танловни ташкиллаштириши хамда амалга ошириши шарт.

35. Касбий танлов ваколатли органлар томонидан касбий мувофиқлиги тўғрисида расмий хулоса берилган холда амалга оширилиши лозим.

36. Маъмурият ёки иш берувчи касбий танловдан ўтган ва ишга қабул қилинган шахсларни танлов тўғри бўлганини амалий тасдиқлаш ва зарур ҳолларда туза-тишлар киритиш максадида назорат килишлари лозим.

6 §. Ходимларнинг ишлаб чиқариш жараёнида иштирок этишига рухсат бериш

37. Корхона ходимлари ишни бажаришнинг касбий усулларига, ишларни хавфсиз юритишига ўқитилиб, олинган билимлари «Мехнат муҳофазаси бўйича ўқишиларни ташкил қилиш ва билимларни синаш тўғрисидаги Намунавий низом»га мувофиқ хужжатли расмийлаштирилган холда синовдан ўтказилгандан сўнг ишлаб чиқариш жараёнида иштирок этишига рухсат этилиши мумкин.

38. Ўта хавфли ишларга, буф ва сув иситиш қозонлари, юк кўтариш механизми-лари, босим остида ишлайдиган сифимлар, электр қурилмалари, махсус технологик ускуналар ва машиналарга механизмларга хизмат кўрсатиш ишларига тегишли касбий маълумотга эга бўлмаган шахсларни қабул қилиш ман этилади.

39. Ўзбекистон Республикаси Мехнат ва ахолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирилиги томонидан тасдиқланган «18 ёшга тўлмаган шахсларнинг меҳнатидан фойдаланиш тақиқланган нокулай меҳнат шароитига эга ишлар рўйхати» (2001 йил 9 июнь, рўйхат рақами 1040 — Меъёрий хужжатлари ахборотномаси, 2001 йил)га мувофиқ 18 ёшга тўлмаган шахслар заарали ва нокулай меҳнат шароитига эга ишларга қабул қилинмаслиги лозим.

40. Ўзбекистон Республикаси Мехнат ва ахолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирилиги томонидан тасдиқланган «Аёллар меҳнатидан фойдаланиш қисман ёки тўлиқ тақиқланган нокулай меҳнат шароитига эга ишлар рўйхати»га мувофиқ аёллар заарали ва нокулай меҳнат шароитига эга ишларга қабул қилинмаслиги лозим (2000 йил 5 январь, рўйхат рақами 865 — Меъёрий хужжатлари ахборотномаси, 2000 йил).

7 §. Ходимларнинг саломатлигини назорат қилиш

41. Корхона маъмурияти (ёки иш берувчи) касаба уюшмаси қўмитаси ва ваколатли соғлиқни сақлаш органлари билан биргаликда хар ўили даврий тиббий кўрикдан ўтиши лозим бўлган ходимларнинг рўйхатини тузиши хамда ходимларнинг кўрикка келишини таъминлаши лозим.

42. Тиббий кўриклар корхонанинг тиббий-санитария қисмлари ва поликлиничалари, улар мавжуд бўлмаган холда даволаш-профилактика муассасаси томонидан ўтказилиши лозим. Тиббий кўриклар даволаш-соғломлаштириш тадбирлари белгиланган текшириш далолатномаси билан якунланиши лозим.

Корхона маъмурияти (ёки иш берувчи) ва касаба уюшмаси қўмитаси тиббий кўрик далолатномаси билан танишиб чиқиши, иш берувчи эса далолатномада кўзда тутилган барча тадбирлар ва кўрсатмаларни бажариши лозим.

43. Маъмурият даволаш-соғломлаштириш тадбирларини касаба уюшмаси билан келишишда тегишли хужжатларга (жамоавий шартнома, меҳнатни муҳофaza

қилиш бўйича битим, ишларни амалга ошириш бўйича шартнома ва ҳоказо) киритиши лозим.

44. Ходимнинг меҳнат фаолияти билан боғлиқ равишда юзага келган ва тиббий кўрик пайтида аниқланган касалликларга ташхис кўйиш мураккаб бўлган холларда маъмурият bemорни маҳсус даволаш муассасаларига юбориши шарт.

45. Ҳар битта ишлаб чиқаришда ишловчиларга биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш мақсадида зарур доривор препаратлар ва боғлаш воситалари билан таъминланган тиббиёт пункти ташкил этилиши лозим.

8 §. Корхона ҳудудининг тузилиши ва сақланишига доир талаблар

46. Саноат корхоналари ҳудудини режалаштириш ва қуриш, озик-овқат саноати корхоналарини лойиҳалаштиришга доир талаблар ҳисобга олинган ҳолда амалдаги қурилиш меъёрлари ва қоидалари талабларига қатъий мувофиқ равишда амалга оширилиши лозим.

47. Корхона ҳудудида кўйидагилар жойлаштирилиши лозим:

атмосфера ёғинларини бинолар ва иншоотлардан оқова сувлар чиқиб кетувчи кувурларга йўналтиргичлар;

юзаси каттиқ қоплама билан қопланган, тегишли ўлчамга, рухсат этилган қиялик ва доира радиусларига, йўл белгиларига эга ўтиш жойлари;

каттиқ қоплама билан қопланган омборхона, юк ортиш-юк тушириш майдончалари;

курилиш меъёрларига мувофиқ ташкил қилинган ёнгин ва хўжалик сув ўтказгичлари, канализация ва ёнгин сув ҳавзалари;

ташқи ёритиш тармоғи;

ҳудуднинг бўш жойларини кўкаламзорлаштириш.

48. Корхона ҳудудини кўкаламзорлаштириш:

а) санитария-химоялаш ҳудудида;

б) корхона ичи, магистрал ва бошқа йўллар бўйлаб;

в) қурилишдан ҳоли майдончалар ва майший хизмат кўрсатиш, ошхона, соғломлаштириш пунктлари, маъмурий бинолар ва дам олиш жойлари жойлашган ҳудудларда амалга оширилиши лозим.

49. Корхона ҳудуди баландлиги 2,4 м гача бўлган девор билан ўралиши ва умумий фойдаланиш йўлларига чиқиш учун ўтиш жойининг эни ва баландлиги 4,5 м дан кам бўймаган камида иккита дарвозага эга бўлиши лозим.

50. Кириш ва чиқиш дарвозалари уларни исталган киши ёпишига йўл қўймайдиган мосламага, транспорт харакатидан огоҳлантирувчи ёруғлик ёки товуш сигнализациясига эга бўлиши лозим.

Кириш дарвозалари ва автомобиль тарозилари майдончалари олдида йўналтирувчи устунчалар ўрнатилиши лозим.

51. Транспорт воситалари ўтиши учун мўлжалланган дарвозалардан корхона ёки цех ходимларининг доимий кириб-чиқиши учун фойдаланиш ман этилади.

52. Ишлаб чиқариш корпусларига борадиган йўлларнинг эни камида 6 м, автомобиллар бир томонлама харакатланадиган бошқа йўлларнинг эни эса камида 3,5 м бўлиши лозим.

53. Автомобиль йўлларининг темир йўл билан кесишган жойидаги ўтиш қисми рельсларнинг баландлигига teng даражада ҳар томонга камида 10 м узунликда такомиллашган қопламага эга бўлиши лозим.

54. Корхона маъмурияти автотранспорт воситаларини сақлаш жойларини ва

йўлнинг тўхташ ман этилган жойларини белгилashi ва уларни тегишли белгилар билан кўрсатиши лозим.

55. Ҳар битта корхонада рухсат этилган йўналишлар, бурилишлар, тўхташ, кириш, чиқиш жойлари кўрсатилган корхона ички транспортининг харакатланиш схемаси тузилиши лозим. Ушбу режа билан барча ходимларни таништириши, уни корхона ички транспортининг тўхташ жойлари, йўллар кесишган жойлари, темир йўл рампалари, юк ортиш-юк тушириш майдончаларида осиб қўйиш зарур (транспортнинг харакатланиш тезлиги мазкур Коидаларнинг З-иловасида кўрсатилган).

56. Темир йўлларни кесиб ўтиш жойлари автомобиль йўлларининг горизонтал қисмида жойлаштирилиши, рельслар ораси ёғоч қопламага эга бўлиши ва келиш йўллари устунлар ёки тўсиқлар билан тўсилган бўлиши зарур.

57. Темир йўлнинг корхона давозасига кириш жойларида локомотив якинлашиб келишига 50 м қолганда ишга тушадиган автоматик сигнализацияли йўл тўсиқлари приборлари ўрнатилиши лозим.

58. Корхона ичидаги темир йўлни кесиб ўтиш жойларида «Поезддан сақланинг» огохлантирувчи белгилари, шунингдек харакатланувчи таркиб тўғри йўлнинг кесиб ўтилган жойига яқинлашишига 50 м қолганда ва бурилиш жойларидағи йўлнинг кесиб ўтилган жойига яқинлашишига 75 м қолганда сигнал берувчи автоматик ёруғлик-товуш сигнализацияси ўрнатилиши лозим.

59. Йўловчилар учун йўлаклар максимал даражада қисқа, юк оқимлари билан кесишиш жойлари энг кам даражада: эни камида 1.6 м бўлиши лозим. Йўлаклар асфальт, бетон, плитка ёки бошқа қаттиқ материаллардан иборат қопламага эга бўлиши зарур.

— 60. Йўлларни кесиб ўтган, баланд ўтиш йўллари ва эстакадалар, уларнинг зинапоялари, каналлар ва траншеялар орқали ўтувчи қўприклар камида 1 м баландликдаги пастки қисми камида 0.2 м баландликдаги яхлит қисмдан иборат бўлган тўсиққа эга бўлиши лозим. Уларга туташувчи йўллар бўш бўлиши лозим.

61. Ер ости жойлаштирилган сифимлар, сув хавзалари, қудуклар, люклар, чукурлар, каналлар туташ худуд билан бир хил юзадаги мустахкам қопқоқлар билан ёпилиши ёки таъмирлаш ишларини бажаришда атрофи ўралган бўлиши лозим. Усти ёпилмайдиган чукурлар пастки қисми камида 0.2 м баландликдаги яхлит қисмдан иборат бўлган 1.2 м баландликдаги тўсиқларга эга бўлиши лозим.

62. Тез алангланувчи ва ёнилғи суюқликлар махсус идишларда ва ажратилган жойларда сақланиши зарур.

63. Корхона ҳудудининг юк ортиш-юк тушириш ишлари бажариладиган ва транспорт механизмлари мунтазам харакатланадиган участкалари «Юк ортиш-юк тушириш ишлари. Умумий хавфсизлик талаблари» (ГОСТ 12.4.026-76) га мос бўлиши лозим.

64. Барча доимий юк ортиш-юк тушириш майдончалари юкларни қўлда ташиш заруратини имкон қадар бартараф этувчи тегишли механизацияга (транспортёрлар, самоподавателлар, штабелукладчиклар, автоюклагичлар, бункерлар, узококолейкалар, лебедкалар, механик лопаталар, тушириш лотоклари ва хоказо) эга бўлиши лозим.

65. Доимий юк ортиш-юк тушириш ишларини амалга ошириш учун корхонада ёпик майдончалар-платформалар курилиши, уларнинг узунлиги бўйлаб қўриқлаш бортлари ўрнатилиши лозим.

+

Платформанинг юқори даражаси рельс йўли томондан рельс бошидан 1.2 м ва автотранспорт келадиган томондан ер сатхидан 0,9-1 м юқори бўлиши лозим.

66. Темир йўл вагонларидаги юкларни факат маҳсус ажратилган жойларда завод йўллари бўйлаб туширишга рухсат этилади, бунда тушириладиган материалларни вагондан камида 1,5 м узоқликда жойлаштириш лозим.

Ўтиш жойлари ва йўлларини, шунингдек уларга туташ йўлларни юклар билан ёпиб қўйиш ман этилади.

67. Юк штабелларини авто ва электр юк ортгичлар ёрдамида тахлашда ёки ажратишда уларнинг иш худудини юкларни қўлда ташиш йўллари кесиб ўтмаслиги лозим.

Корхонада турли юкларни авто ва электр юк ортгичларда ташишда тахлаш схемалари ишлаб чиқилиши лозим.

68. Юк ортгичда юкларни ташишда йўлнинг рухсат этилган максимал қиялиги КМК 2.09.12-98 «Омборхона бинолари» бўйича омбор ичидан 16 фоиздан ва унга келиш йўлларида 10 фоиздан ошмаслиги лозим.

69. Хом ашёни контейнерларда ва сочилган ҳолда етказиб бериш ва сақлашда барча юк ортиш-юк тушириш ишлари механизацияланishi лозим. Контеинерларда тахлаш баландлиги 1.5 м (3 катор)дан ошмаслиги лозим.

70. Хом ашёни қопларга солинган ҳолда автомашиналар (прицеплар)да келтиришда улар хом ашё майдончасида тагликдаги пакетларга жойланishi ва сақлаш ёки тушириш жойига авто ва электр юк ортгичлар билан ташилиши лозим. Ёпиқ хом ашё майдончаларида автоюортгичлардан фойдаланиш ман этилади. Тагликдаги қоплар бир-бирига перпендикуляр тахланishi лозим. Тахлаш баландлиги 2 м дан ошмаслиги лозим.

71. Корхонанинг барча худуди тоза сақланishi лозим. Атмосфера ёғинларини чиқариб юбориш учун мўлжалланган оқова сув тарновлари тасдиқланган жадвалга мувофиқ мунтазам равишда тозаланиши ва таъмирланиши лозим. Йўллар, ўтиш йўллари ва бинолар, курилмалар ҳамда иншоотлар орасидаги худудлардан материалларни сақлаш учун фойдаланиш, уларга ускуналар ёки ишлаб чиқариш чиқиндиларини тахлаб қўйиш ман этилади.

72. Ўтиш жойлари ва тор йўлларни мунтазам равишда ахлатдан тозалаб туриш, ёзги пайтда сув сепиш, қишки пайтда эса қордан тозалаш ва музлаб қолган тақдирда — кум ёки туз сепиш зарур.

73. Корхона ҳудудида ишлаб чиқарыш чиқиндилари ва ахлат ташлаш учун тўплагичлар ўрнатилиши лозим. Тўплагичлар бинолардан 25 метр узоқликда бўлиши керак. Улар сув ўтмайдиган, қопқоқлари мустаҳкам ёпиладиган бўлиши лозим.

Тўплагичлар ҳар кун тозаланиши лозим. Улар тозалангандан сўнг 10 фоизли хлорли оҳак эритмаси ёки 20 фоизли янги сўндирилган оҳак эритмаси билан дезинфекция қилиниши лозим.

Тўплагичнинг сифими икки кунлик тўпланадиган ахлат ва чиқиндилар миқдоридан ортиқ бўлмаслиги керак. Тўплагичлар бетонланган ёки асфальтланган майдончаларга жойлаштирилиши, майдончалар тўплагичнинг асосидан ҳар томонга 1 м катта бўлиши лозим. Майдончалар ювиш учун сув билан таъминланиши ва канализация тизимига уланган бўлиши лозим.

74. Корхона ҳудудини ёритиш мазкур Қоидаларнинг II боби 13-параграфи таълабларига мувофиқ амалга оширилиши лозим.

75. Градирня бассейнлари ва бошқа сув ҳавзаларидан чўмилиш учун фойдаланиш ман этилади. Уларнинг деворларига тақиқловчи ёзувлар осиб қўйилиши лозим.

76. Корхона худудида чекишга факат маҳсус ажратилган, «Саноат корхоналарида ёнгин хавфсизлиги бўйича намунавий қоидалар» ШМҚ 2.01.02-04 га мувофиқ жиҳозланган жойларда рухсат этилади.

77. Йўлларнинг алоҳида участкалари ва ўтиш жойларини факат ёнгиндан кўриклиш хизмати билан олдиндан келишилган ҳолда ёпишга рухсат этилади. Ёнгин ускуналари, ёнгин гидрантлари ва сув хавзаларига келиш йўллари доимо очик бўлиши лозим. Ёнгин гидрантлари олдида тунги пайтда ҳам ёритиладиган кўрсаткич ёзувлар осиб қўйилиши лозим.

78. Қудуклар ва магистралларни кўздан кечиришнинг барча турлари сув ўтказиш-канализация магистраллари аҳволи учун масъул шахсни хабардор қилган ҳолда амалга оширилади.

9 §. Ишлаб чиқариш хоналари ва уларнинг сақланишини назорат қилишга доир умумий талаблар

79. Ишлаб чиқариш, майший хоналар ва иншоотларни режалаштириш, жиҳозлаш ва сақлаш амалдаги қурилиш меъёрлари ҳамда қоидалари ва мазкур Қоидалар талабларига мувофиқ бўлиши лозим.

80. Ҳар битта ходим учун ишлаб чиқариш хонаси ҳажми камида 15 m^3 , майдони эса камида $4,5\text{ m}^2$ бўлиши лозим. Асосий ишлаб чиқариш хоналарининг полдан ёпиш конструкцияларигача бўлган баландлиги камида $2,6\text{ m}$ бўлиши кераклигини кўзда тутиш лозим.

Омборхоналарнинг баландлиги маҳсулотлар ва материалларни тахлаш усулига боғлик равишида белгиланиши зарур.

Энергетик хўжалик хоналарининг баландлиги ўрнатиладиган энергетик ускунанинг ўлчамидан келиб чиқсан ҳолда белгиланади.

Ишлаб чиқариш хоналарида майдончалар ўрнатилганда, майдончанинг баландлиги полдан жойлаштирилган конструкциялар ёки коммуникация линияларидан юқорида жойлашган чиқиб турувчи конструктив элементларнинг пастки қисмига ишловчилар мунтазам ўтиб турган жойда камида 2 m ва ишловчилар ўтадиган жойда камида $1,9\text{ m}$ бўлиши лозим. Майдончалар ва зиналарга доир талаблар мазкур Қоидаларнинг IV боби 3-параграфида кўрсатилган.

81. Галереялар ва эстакадалар ўлчами қўйидаги талаблардан келиб чиқсан ҳолда белгиланиши зарур:

а) полдан галерея томининг чиқувчи конструкцияларигача бўлган баландлик камида 2 m бўлиши лозим;

б) эвакуация галереяларидан ташқари, йўловчилар юрадиган галереяларнинг эни бир сменада битта йўналишда ўтувчилар сони кўпи билан 400 кишини ташкил қилганда камида $1,5\text{ m}$ бўлиши лозим, ўтувчилар сони кўрсатилган миқдордан юқори бўлганда галереянинг эни ортиқча 200 кишига $0,5\text{ m}$ дан кенгайтириб борилади;

в) транспорт ва коммуникация галереялари ва эстакадаларининг эни ускуналар ва қувурлардан холи камида $0,7\text{ m}$ ўйлак қолдириш имконини бериши лозим.

82. Иситиладиган биноларнинг деразалари ва ёритиш чироклари ойналарининг қатламлари сони ташки ва ички ҳаво ҳарорати хисоб ўзгаришларига боғлик равишида амалдаги лойиҳалаш меъёрларига мувофиқ белгиланиши лозим.

83. Ишлаб чиқариш хоналарида вентиляция қурилмалари ўрнатилган бўлишидан қатъи назар, шамоллатиш мосламалари кўзда тутилиши зарур. Ҳар битта дераза камидаги очиладиган фрамугага эга бўлиши лозим.

Хоналарни шамоллатиш учун ишлатиладиган ёруғлик тешиклари механик ва

кўлда очиладиган ускуналар ва мосламалар билан жиҳозланган бўлиши лозим. Кўрсатилган талаблар ҳаво кондиционерланадиган хоналарга тегишли эмас.

84. Ҳаво алмашуви аэрация ёрдамида амалга ошириладиган хоналардаги тавақали дераза панжаралари ёки бошқа очиладиган мосламалар шундай жойлаштирилиши лозимки, бунда полдан йилнинг иссиқ пайтида ҳаво кириши учун мўлжалланган дераза ўрни (тавақали панжара)гача бўлган масофа 1,8 м дан ортиқ бўлмаслиги лозим.

85. Деразалар ва чироқларни таъмирлаш ва уларга ойна қўйиш, ойналарни икки томондан тозалаш, шунингдек аэрацион тешиклар ва ёритиш арматурасига хизмат кўрсатиш учун ушбу ишларни қулай ва хавфсиз бажаришни таъминловчи маҳсус курилмалар ҳамда мосламалар кўзда тутилиши лозим. Курилмалар ва мосламалар хавфсиз ишлатиш учун синовдан ўтказилиши лозим.

86. Ишлаб чиқариш хоналаридаги поллар конструкцияси амалдаги қурилиш мезёrlари ва қоидаларига ҳамда зарур ҳолларда технологик талабларга мувофиқ қабул килиниши лозим.

87. Ишлаб чиқариш хоналаридаги поллар тешикларсиз, нотекис, нишабликсиз бўлиши ва кўйидаги материаллардан тайёрланиши лозим:

асфальт пол — хом ашё цехларида ва ёғоч тара ишлаб чиқариш цехларида, навбатчи слесарлар ва электр монтёрлар хоналарида, таъмирлаш-механика устахоналаридаги, тайёр маҳсулот, ёғоч тара омборларида, автомашиналар, авто юклагичлар, электр машиналар гаражларида;

бетон поллар — спирт олиш, саклаш ва бериш хоналаридаги;

цемент пол (ёки металл плиталардан иборат пол) — ювиш, калибровка хоналари, цех омборлари, чиқиндиларни утилизация қилиш, кир ювиш хоналаридаги, ёнилғи-мойлаш материаллари омборларида, насос, сув қувурлари ва канализация, қозонхона, электр станциялари ва бошқаларда. Озиқ-овқат маҳсулотлари сакланадиган хоналарда полларни бўяш учун корамой ва улар асосидаги мастикалардан фойдаланишига йўл қўйилмайди.

88. Ёндош хоналардаги поллар турли горизонтал даражада жойлашган ҳолда ўтиш жойлари ёки йўлларидағи энг юқори нишаблик ёки кўтарилиш 0,02 м дан юқори бўлмаслиги лозим.

89. Полларнинг металл қопламалари тарам-тарам новга эга бўлиши, майдончалар, эстакадалар, ўтиш йўллари, зинапоялар чўзиб тортилган пўлатдан тайёрланиши лозим.

90. Ишлаб чиқариш хоналарида одамлар ва юк оқимлари ўтадиган эшиклар ёки дарвозалар алоҳида бўлиши лозим.

91. Ишлаб чиқариш хоналарининг эшик ўринлари ва технологик тешикларида совук пайтда туман, девор ва ускуналар юзасида конденсат хосил бўлишининг олдини олиш, шунингдек ишчиларни ҳарорат ўзгаришлари ва шамолдан химоя қилиш учун тамбурлар ёки ҳаво-иссиқлик пардаси яратилиши лозим.

92. Ишлаб чиқариш хоналарининг деворлари силлик, осон ва тез тозаланадиган, юқори санитария-гигиеник талаблар қўйилган хоналарнинг (ювиш-қўйиш, араплаштириш ва бошқалар) деворлари керамик плиталар билан қопланиши ёки камидаги 2 м баландликка намликка чидамли бўёқ билан бўялиши лозим.

93. Барча ишлаб чиқариш биноларининг томларида амалдаги қурилиш мезёrlари ва қоидаларига мувофиқ оқова сувлар тарновлари ўрнатилиши лозим.

94. Ишлаб чиқариш хоналари ва ускуналарини бўяш саноат корхоналари ишлаб чиқариш биноларининг интеръерларига рангли безак беришни лойихалашга доир кўрсатмаларга, «Технологик ускуналар ва технологик қувурлар» ГОСТ 12.2003-76,

+

-

ГОСТ 12.2002-69 ва «Сигнал ранглари ва хавфсизлик белгилари» ГОСТ 12.4.026-76 курилиш меъёрлари ва қоидалари талабларига мувофиқ бажарилиши лозим.

95. Канализацион траплар технологик цехлар ва бўлинмаларнинг барча хоналарида ўрнатилиши лозим. Поллар канализацион траплар томонга 0,02 нишабликка эга бўлиши лозим, траплар панжаралар ва гидравлик тамбага эга бўлиши лозим. Траплар ускунадан оқова чиқиш жойлари олдида, ҳамда полнинг ҳар 100 м² га биттадан жойлаштирилади.

Оқова сувларни ускунадан канализацияга қўйиш ёпиқ усулда амалга оширилиши лозим.

Оқова сувларни ишлаб чиқариш хонаси полига ташлаш, шунингдек канализацияга ташлаш учун очик тарнов ўрнатилишига йўл қўйилмайди.

96. Корхона маъмурияти бинолар ва иншоотларни сақлаш, уларни эксплуатация қилиш ва таъмирлаш устидан назоратни амалга ошириши шарт.

Умумий текширишда барча бинолар ва иншоотлар, жумладан бино ёки ускунанинг барча конструкциялари, шу жумладан мухандислик ускуналари, турли пардоз ва ташқи безак элементлари ёки барча бинолар ва иншоотлар комплекси кўздан кечирилади. Қисман текширишда комплекснинг алоҳида бинолари ёки иншоотлари, ускуналар турлари кўздан кечирилади.

Қоидага кўра навбатдаги умумий техник текширишлар бир йилда икки марта — баҳорда ва кузда ўтказилади.

97. Баҳорги текширишдан кўзланган мақсад қишки қор-ёмғирлардан сўнг бинонинг ахволини аниқлашдан иборат бўлиши керак. Қор ёғмайдиган худудларда баҳорги текширишлар муддатлари корхона дирекцияси томонидан белгиланади.

— Баҳорги текширишда бажариладиган бинолар ва иншоотларни ёз пайтида жорий таъмирлаш ишлари ҳажми аниқланади ва кейинги йил режасига киритиш учун капитал таъмирлаш ишлари ҳажми белгиланади.

+

Кузги техник таъмирлаш пайтида қўйидагиларни бажариш зарур:

а) тутиб турувчи ва тўсувчи конструкцияларнинг холатини текшириш ва уларда ёғингарчиликлар ва бошқа таъсирлар натижасида юзага келган бузилишларни аниқлаш;

б) деразалар, фонарлар, дарвозалар, эшиклар ва бошқа қурилмаларнинг механизмлари ва очилувчи элементларини текшириш;

в) тарновлар, қувурлар ва сел қабул қилгичларнинг холатини текшириш ҳамда тартибга келтириш.

98. Кузги текшириш бинолар ва иншоотларни қишига тайёрлаш мақсадида амалга оширилади. Ушбу даврга келиб барча ёзги жорий таъмирлаш ишлари якунланиши лозим. Кузги текширишда қўйидагиларни бажариш зарур:

а) бинолар ва иншоотларнинг тутиб турувчи ва тўсувчи конструкциялари холатини синчиклаб кўздан кечириш ҳамда турли тешиклар ва ёрикларни бартараф этиш чораларини кўриш;

б) бинолар қопламалари, иш инвентарлари, шунингдек тарновлар ва қувурлар холатини текшириш;

в) деразалар, фонарлар, дарвозалар, эшиклар ва бошқа қурилмаларнинг очилувчи элементларининг созлиги ҳамда қиши шароитида ишлашга тайёрлигини текшириш.

99. Бинолар ва иншоотлар навбатли текширишлардан ташқари навбатдан ташқари кўздан кечирилиши ҳам мумкин (табиий оғатлар, бўронли шамоллар, кучли дўл ёки қор ёғишлар, сейсмик фаол худудларда содир бўлган зилзилалар ёки авария ва ёнғинлардан сўнг).

100. Техник текширишлар натижалари бўйича юкорида қайд этилган вазифалардан ташқари биноларни техник эксплуатация килишни яхшилаш, шунингдек барча турдаги таъмирлаш ишлари сифатини ошириш бўйича таклифлар ишлаб чикилиши лозим.

101. Бинолар ва иншоотларни умумий кўздан кечириш комиссияси таркиби корхона раҳбари томонидан тайинланади ва унинг ўзи комиссияга раҳбарлик қилади.

10 §. Омборхоналар, ярим фабрикатлар, тайёр маҳсулотлар ва хом ашёни сақлашга доир талаблар

102. Янги корхоналарни лойиҳалаш ва қуришда ҳамда реконструкция килишда омборхоналар КМК 2.09.12-98 «Омбор бинолари» талабларига жавоб бериши лозим.

103. Омборлар, айвонлар, эстакадалар ва очик омбор майдончалари қурилиш меъёрлари ва қоидалари ҳамда хом ашё ва материалларни очик сақлаш омборлари учун ёнгин хавфсизлиги қоидалари талабларига жавоб бериши лозим. Спирт, мазут, бензин ва бошқа портловчи ёнилғи моддаларни сақлаш учун хоналар ва майдончалар қурилиш меъёрлари ва қоидалари талабларига жавоб бериши лозим.

104. Газ билан тўлдирилган баллонларни сақлаш омбори Ўзбекистон Республикасининг Саноатда, кончиликда ва коммунал-маиший секторда ишларнинг бехатар олиб борилишини назорат қилиш давлат инспекцияси бошлиғи томонидан тасдиқланган «Босим остида ишлайдиган идишларнинг жиҳозланиши ва улардан хавфсиз фойдаланиш қоидалари» талабларига жавоб бериши лозим.

+ 105. Омборлардаги одамлар ўтиши учун мўлжалланган эшикларнинг эни ва бўйи 2 м дан кам бўлмаслиги лозим. Тайёр маҳсулот омборлари камида иккита эшикка эга бўлиши лозим.

106. Цех транспорти (тележка, штабел тахлагичлар, электр юк ортгичлар, электр машиналар ва бошқалар) ҳаракатланадиган омборлардаги ўтиш ўйларининг эни юк ортилган транспорт воситаларининг ўлчами хисобга олинган ҳолда қўшимча бир томонлама ҳаракатланишда яна 0,8 м, икки томонлама ҳаракатланишда девордан колоннагача ҳар икки томондан 1,0 м масофа бўлиши лозим.

107. Иккинчи ва ундан юкори қаватларда жойлашган омборларда полнинг 1 м² га рухсат этилган юк оғирлиги кўрсатилган ёзувлар осиб қўйилиши лозим.

108. Бутилкаларга қадокланган маҳсулотлар жойланган кутилар штабеллари баландлиги 2 м дан ортиқ бўлмаслиги ва штабеллар орасидаги масофа 2 м дан ортиқ бўлмаслиги лозим.

Бўш кутилар тўғри бурчакли штабелларга икки метрдан ортиқ бўлмаган баландликда тахланishi лозим, сўнгра кутилар ушбу штабелга пирамида қўринишида тахланади. Пирамиданинг горизонтга нисбатан қиялиги 45° дан ошмаслиги лозим. Штабелнинг умумий узунлиги 6 м дан ортиқ бўлмаслиги лозим. Кутилар «боғланиш» усулида тахланishi зарур.

109. Омборхона бинолари ва иншоотларини жойлаштиришда участкаларда уларга автомобиль транспортининг келиши кўзда тутилиши лозим. Темир йўл транспорти тегишли иқтисодий асос мавжуд бўлганда кўзда тутилади.

110. Омбор бинолари асосан биноларнинг биринчи қаватида жойлаштирилиши лозим.

Турли мақсадларга мўлжалланган омборхоналарни битта бинода ёки ишлаб чиқариш бинолари ёки бошқа бинолар билан блокировка қилиш, бу технологик жараён шартларига, санитария ва ёнгин хавфсизлиги талабларига зид бўлмаган ва

техник-иқтисодий мулоҳазаларга кўра мақсадга мувофиқ бўлган барча ҳолатларда амалга оширилиши мумкин.

111. Умумий мақсадларга мўлжалланган омборхоналарни ертўла ва ярим ертўла қаватларда жойлаштиришга факат тегишли асос мавжуд бўлган тақдирда йўл қўйилади.

112. Захарли газ (сульфидли ангидрид ва бошқалар) солинган баллонлар тегишли меъёrlар ва қоидалар билан тартибга солинадиган маҳсус ёпиқ хоналарда сақланиши лозим.

Бошқа газлар солинган баллонлар маҳсус хоналарда, шунингдек ёғингарчиликлар ва қуёш нури таъсиридан ҳимоя қилинган ҳолда очик ҳавода сақланиши мумкин.

113. Газ солинган баллонлар сақланадиган ёпиқ омборхоналардаги ҳарорат $+35^{\circ}\text{C}$ дан ошмаслиги лозим ва ушбу даражадан ошиб кетган ҳолда омборхоналарни совутиш чоралари кўрилиши лозим.

11 §. Санитария-маиший ва қўшимча хоналарга доир талаблар

114. Ҳар битта виночилик корхонасида қурилиш меъёrlари (ҚМК 2.09.12-98 «Корхоналарнинг маъмурий ва майший хоналари») талаблари, озиқ-овқат саноати корхоналари, бино ва иншоотларни лойихалаш қоидалари ва мазкур Қоидаларга мувофиқ санитария-маиший ва қўшимча хоналар қурилиши лозим. Майший ва қўшимча биноларни лойихалаш ҳамда қуриш уларни ишлаб чиқариш объектлари билан бир пайтда ишга тушириш зарурлигини хисобга олган ҳолда амалга оширилиши лозим.

— Maxsus майший хоналар ва қурилмалар таркиби ишлаб чиқариш жараёни гурӯхларига боғлиқ равишда белгиланади (мазкур Қоидаларнинг 4-иловасида кўрсатилган).

+

115. Майший хоналарни режалаштириш ишловчиларнинг қарши оқимини истисно этиши лозим. Майший хоналар имкон қадар иш жойларига яқин жойлаштирилиши зарур.

116. Ишлаб чиқариш бинолари ва уларнинг қўшимча биноларида жойлашган майший хоналар ишлаб чиқариш хоналаридан шлюзлар, йўлаклар ва зина хоналари билан ажратилиши лозим.

117. Уй ва иш кийимлари сақланадиган гардероблар, ҳожатхоналар, ювениш ва чўмилиш хоналари эркаклар ва аёллар учун алоҳида бўлиши лозим.

118. Гардероблар, ҳожатхоналар, ювениш ва чўмилиш хоналари, аёлларнинг шахсий гигиена хоналари полларида намлика чидамли, сирпанчик бўлмаган юзали, оч рангда, нишабликка эга траплар бўлиши лозим. Деворлар ва тўсиқлар юзалири осон тозалаш ва иссиқ сувда ювиш имконини берадиган оч рангдаги, намлика чидамли материаллар билан тўлиқ қопланган бўлиши лозим.

Ювениш хоналарининг шиплари билан оч ранглардаги намлика чидамли бўёклар, бошқа майший хоналарнинг шиплари эса сувли, ювилмайдиган бўёклар билан бўялган бўлиши лозим.

119. Майший хоналарни ҳўллаб тозалаш учун иссиқ ва совук сув кранлари кўзда тутилиши лозим. Гардероблар, душхоналар ва бошқа майший хоналар даврий равишда дезинфекция қилиб турилиши лозим.

120. Душхоналар ва ҳожатхоналардаги тарновлар, каналлар, траплар, писсуарлар ва унитазлар мунтазам равишда тозаланиши, ювилиши ва дезинфекция қилиниши лозим. Ҳожатхоналарнинг поллари куруқ ҳолда сақланиши лозим.

121. Овқатланиш пунктлари умумий овқатланиш корхоналари учун белгиланган санитария қоидалари талабларига жавоб бериши лозим.

122. Гардеробхоналар кўча, уй ва иш кийимларини сақлаш учун мўлжалланган бўлиши лозим.

123. Иш кийимлари учун мўлжалланган гардероблар кўча ва уй кийимлари гардеробларидан алоҳида жойлаштирилиши лозим. Майший хоналар ҚМК 2.09.12-98 «Корхонанинг майший ва маъмурий бинолари» талабларига мувофиқ оқиб келувчи ва сўрувчи вентиляция билан жиҳозланиши лозим.

124. Тоза ва кир иш кийимларини сақлаш омборчалари алоҳида ва ҳар бирининг майдони камидаги 3 м² бўлиши лозим.

125. Гардеробларда кийим сақлаш учун ўринлар сони қуидагича бўлиши лозим:

а) кийимлар илгакда сақланган ҳолда — иккита энг кўп киши ишлайдиган ёндош сменаларда ишловчилар сонига тенг микдорда;

б) кийимлар шкафларда сақланган ҳолда — барча ишловчиларнинг рўйхатдаги сонига тенг микдорда.

126. Гардероб ускуналари ва уларнинг жойлаштирилиши қурилиш меъёрлари ва қоидалари талабларига жавоб бериши лозим.

127. Ҳафтада камидаги бир марта шкафлар хўллаб тозаланиши ва бир ойда камидаги бир марта дезинфекция қилиниши лозим.

128. Гардероблар иссик ва совук сув келтирилган ва электр сочиқ ўрнатилган юваниш жойига эга бўлиши лозим.

129. Ҳожатхоналар энг чекка иш жойидан кўпи билан 75 м узоқликда жойлаштирилиши лозим. Ҳожатхонадан бино ташқарисидаги иш жойларигача бўлган масофа 150 м дан ошмаслиги лозим.

130. Кўп қаватли ишлаб чиқариш биноларида ҳожатхоналар ҳар бир қаватда бўлиши лозим.

Иккита ёндош қаватда ишловчилар сони 30 нафаргача бўлган ҳолда иккита қаватга битта ҳожатхона ўрнатишга йўл қўйилади ва ҳожатхона ишловчилар сони кўп бўлган қаватда жойлаштирилиши лозим.

Қаватларнинг бирида ишловчилар бўлмаган ҳолда, шунингдек уч қаватда ишловчилар сони 10 нафардан ошмаган ҳолларда учта қаватга битта ҳожатхона ўрнатишга йўл қўйилади.

131. Ҳожатхоналардаги шлюзларда 4 кабинага битта юваниш жиҳози, кабиналар сони кам бўлганда ҳар битта ҳожатхонага битта юваниш жиҳози ўрнатилиши лозим.

132. Канализация йўқ участкаларда жойлаштирилган стационар турдаги ташқи ҳожатхоналар тупроқ, кудуклар, ичимлик ва технологик сув таъминоти ҳавзаларини ифлослантирмаслиги лозим. Ушбу ҳожатхоналар иситиш, ҳаво тортиш ва сунъий ёритиш тизими билан жиҳозланган бўлиши лозим. Тозаланадиган ҳожатхоналар қопқофи зич ёпиладиган, сув ўтказмайдиган бўлиши лозим.

133. Юваниш жойлари гардеробларга ёндош хоналарда ёки гардероб хоналарида жойлаштирилиши лозим ва юваниш жойидан шкафгача бўлган масофа камидаги 2 м бўлиши лозим.

134. Маъмурий-бошқарув ходимлари учун юваниш жойлари ҳожатхоналарда шлюзларда жойлаштирилиши лозим.

135. Ҳар битта юваниш жиҳози иссик ва совук сув келадиган қувурларга уланган бўлиши лозим.

Юваниш хоналарида электр сочиқлар, кўзгу, кийим илгичлар, суюқ совун учун

идишлар ва қаттиқ совун солгичлар, шунингдек энг кўп сонли сменада 40 кишига битта қурилма ҳисобидан келиб чиқсан ҳолда қўлни хлорли эритмада ювиш мослами кўзда тутилиши лозим.

136. Ювениш жойларидағи кранлар сони ишлаб чиқариш жараёнлари гурухига боғлиқ равища әнг кўп сонли сменада ишловчиларнинг ҳисоб сони бўйича белгиланади. Ювениш жойларидағи кранлар сонини белгилашда ошхоналар ва ҳожатхоналарда ўрнатилган кранлар ҳисобга олинмайди.

137. Душхоналар гардеробларга ёндош хоналарда жойлаштирилади. Душхоналарда артиниш ва кийим алмаштириш учун мўлжалланган дахлизчалар кўзда тутилиши лозим.

138. Душхоналар бир қатор ёки икки қатор жойлаштирилган очик кабиналар билан жихозланниши лозим.

139. Душхона кабиналари кабинага кириш жойига ўрнатилган бошқарув арматурасига эга иссиқ ва совук сув мосламалари, шунингдек ювениш жихозлари учун полкалар ва резина гиламчалар билан жихозланган бўлиши лозим. Душхоналарда совук сувни иситиш учун буғдан фойдаланиш ман этилади.

140. Душхона сеткалари сони энг кўп сонли сменада ишлайдиган битта душсеткасига тўғри келадиган кишилар сонига ва ишлаб чиқариш жараёнлари гурухига боғлиқ равища белгиланади.

141. Энг кўп сонли сменада 15 ва ундан ортиқ аёллар ишлайдиган корхоналарда Санитария меъёrlари ва қоидаларига мувофиқ аёллар учун шахсий гигиена хоналари кўзда тутилиши лозим.

142. Аёллар учун шахсий гигиена хоналарида ечиниш жойи, шунингдек педалли бошқариладиган алоҳида иссиқ ва совук мосламаларига уланган гигиеник душлар билан жихозланган индивидуал кабиналар ўрнатилиши лозим.

Кабиналар сони энг кўп сонли сменада ишлайдиган 100 нафар аёлга битта кабина ҳисобида белгиланади.

143. Кундузги сменада 100 нафардан кам бўлмаган аёллар ишлайдиган корхоналарда болаларни эмизиш (овқатлантириш) хоналари бўлиши лозим.

144. Болаларни эмизиш (овқатлантириш) хоналари таркибида кутиш хонаси, ҳожатхона ва эмизиш хонаси бўлиши лозим.

Болаларни эмизиш (овқатлантириш) хонасида иссиқ ва совук сувга уланган ювениш мосламаси ва қўл учун электр қуригич ўрнатилган бўлиши лозим. Хонада камида иккита болани йўргаклаш столи, стуллар ва оёқ кийим қўйиладиган скамейка, зарур тиббий воситалар ва мосламалар (йод эритмаси, кўкдори, калий перманганат, вазелин, 2 фоизли сода эритмаси, болаларга (тальк) сепадиган дори, бинт, пахта, тиббий термометр, пипетка), электр плиткаси ёки сут иситиш учун бошқа асбоб ўрнатилиши лозим.

145. Болаларни эмизиш (овқатлантириш) хонасининг майдони бир нафар она-га $1,5 \text{ m}^2$ ҳисобида бўлиши керак. Бундай оналар сони энг кўп сонли сменада ишловчи аёлларнинг $2,5 \text{ m}^2$ фоизга тенг микдорда олинади.

146. Чекиш хоналари ҳожатхоналар ёки ишловчиларни иситиш хоналари билан ёндош жойлаштирилади. Ишловчилар сони энг кўп сонли сменада 100 нафардан ошмаган ҳолда чекиш жойларини тозалаш учун шлюзлар билан бирлаштиришга йўл қўйилади.

147. Чекиш жойининг майдони энг кўп сонли сменада ишловчи эркаклар учун бир кишига $0,03 \text{ m}^2$ ва аёллар учун $0,01 \text{ m}^2$ ҳисобида белгиланади, бирор 9 m^2 дан кам бўлиши мумкин эмас.

Чекиш хоналарида сигерет қолдиқлари учун сув солинган ахлат идишлари ва скамейкалар ўрнатилиши зарур.

+

148. Кир ювиш хоналари механизациялаштирилган ва ишлаб чиқариш хоналарига уланмаган бўлиши лозим.

149. Кир ювиш ва куритиш майдонлари амалдаги қурилиш меъёрлари ва қоидаларига мувофиқ белгиланиши лозим. Кир ювиш хоналарида иш кийимларини таъмирлаш устахонаси ташкил қилиниши лозим.

150. Ишловчиларни иситиш хоналари очик ҳавода, совуткичларда ва ҳарорати $+5^{\circ}\text{C}$ дан паст бўлган бошқа иш жойларида ишловчилар учун кўзда тутилиши лозим.

Иситиш хоналари ичкарида ишловчилар учун алоҳида ва очик ҳавода ишловчилар учун алоҳида бўлиши лозим.

Иситиш хонасининг майдони энг кўп сонли сменада ишловчи бир нафар ишчига $0,1 \text{ m}^2$ ҳисобида белгиланади ва 12 m^2 дан кам бўлмаслиги лозим.

151. Ҳар бир корхонада ишловчилар танаффус пайтларида ва тушлиқдан сўнг дам олишлари учун дам олиш хоналари кўзда тутилиши лозим.

12 §. Умумий овқатланиш хоналари ва ичимлик суви таъминотига доир талаблар

152. Энг кўп сонли сменада 200 нафар ва ундан ортиқ киши ишловчи корхоналарда ошхоналар бўлиши лозим.

Бир сменада ишловчилар сони 200 нафардан кам бўлган ҳолда ошхонадан келтириладиган иссиқ овқатлар тарқатиладиган буфетлар, бир сменада ишловчилар сони 30 кишидан кам бўлган шароитда эса — овқатланиш хоналари ташкил қилиниши лозим.

Узлуксиз технологик жараёнда иш жойларида овқатланиш ташкил қилиниши лозим.

153. Ошхона ва буфетларда ўтириш жойлари энг кўп сонли сменада 4 кишига битта ўрин ҳисобида белгиланиши лозим.

Ошхоналар, буфетлар ва ёрдамчи хизматлар умумий овқатланиш корхоналари санитария қоидалари талабларига жавоб бериши ва маҳсус ажратилган хоналарда жойлаштирилиши лозим.

154. Овқатланиш пунктларини портлаш ва ёнгин ҳавфи бўлган биноларда жойлаштиришга йўл қўйилмайди.

155. Сув таъминоти мосламалари энг кўп сонли сменада ишловчи 200 кишига битта мослама ҳисобида белгиланади.

156. Ишчиларни газ сув билан таъминлаш корхона маъмуриятини ишчиларни умумий асосда бир кишига сменада 4-5 л ҳисобида қайнатилган ичимлик суви билан таъминлаш мажбуриятидан озод қўлмайди. Ичимлик сувини тарқатиш отилиб чиқувчи учлик ва бошқа мосламаларга эга ёпик баклардан амалга оширилиши лозим.

157. Санитария қоидалари ва меъёрларига мувофиқ иш жойларидан сув ичиш мосламаларигача бўлган масофа 75 m дан ошмаслиги лозим. Сув ҳарорати Санитария қоидалари ва меъёрларига мувофиқ 20°C дан юқори ва 8°C дан паст бўлмаслиги лозим.

158. Ишчиларни сув билан таъминловчи ходимлар тоза халатларда ишлаши, белгиланган муддатларда тиббий қўриклар ва текширувлардан ўтиши ҳамда шахсий гигиена воситалари билан таъминланиши лозим.

Газли сув тарқатиш пунктлари стаканларни ювиш мосламасига, сувни оқизиб юбориш чаноқлари ёки маҳсус сув оқизиб юбориш қурилмаларига эга бўлиши ҳамда тоза сақланиши лозим.

**13 §. Ишлаб чиқаришни ёритиш ва ёритиш арматураларини
эксплуатация қилишга доир талаблар**

159. Корхонанинг ишлаб чиқариш ва майший хоналаридаги табиий ва сунъий ёритиш амалдаги қурилиш меъёрлари ва «Табиий ва сунъий ёритиш» қоидаларига мувофиқ (мазкур Коидаларнинг 5-иловасида кўрсатилган) бўлиши лозим.

160. Кишилар узок вақт давомида бўладиган барча ишлаб чиқариш ва қўшимча хоналар табиий ёритилиши лозим. Цех омборлари, моддий омборлар, термостат, бойлер, вентиляцион камералар табиий ёритилмайдиган хоналарда жойлаштирилиши мумкин.

161. Ёруғ бўлмаган ёки ёруғлик етарлича бўлмаган пайтда бир маромдаги иш, ишловчилар ва транспортнинг ҳаракати шароитини таъминлаш учун сунъий ёритишдан худуднинг барча хоналарида, платформалар ва майдончаларида фойдаланиши лозим.

162. Ишлаб чиқариш хоналарини табиий ёритиш (ТЁК) табиий ёритилганлик коэффициенти ва кўриш иши разрядига мувофиқ бажарилиши лозим.

163. Ишлаб чиқариш хоналарида ишчи юзаларни сунъий ёритиш, газ зарядли лампалар ва чўғланувчи лампалар ёрдамида Санитария қоидалари ва меъёрларига мувофиқ ёритилганлик меъёрларига риоя қилинган холда амалга оширилиши мумкин.

164. Ишлаб чиқаришда «Истеъмолчилар томонидан электр курилмаларини техник эксплуатация қилиш қоидалари» (2004 йил 9 июль) талабларига амал қилиниши лозим.

165. Ишлаб чиқариш хоналарининг ёруғлик лампалари шиша юзаларини кирдан тозалаш маҳаллий шароитларни хисобга олган холда тасдиқланган жадвал бўйича, бироқ бир ойда камида бир марта амалга оширилиши лозим.

166. Ёзги пайтда инсолициядан ҳимоя қилиш учун ҳимоя мосламалари (пардалар, шишани оқлаш) кўлланилади.

167. Ёруғлик ойналарини бино ташқарисидан ва ичкарисидан ускуналар, тайёр маҳсулотлар, ярим фабрикатлар ва хоказолар билан тўсиб қўйиш ман этилади.

168. Битта хонадаги сунъий ёритиш люминесцентли лампалар ёки чўғланма лампалар билан амалга оширилади.

Ранглар фарқланиши (хом ашёни текшириш, саралаш) талаб қилинадиган хоналарда чўғланма лампалар ўрнатилиши лозим.

Ишлаб чиқариш, қўшимча ва маъмурий-майший хоналардаги ёритилганлик меъери (мазкур Коидаларнинг 5-иловасида) кўрсатилган.

169. Умумий ёритиш чироғлари учун 220 В дан юқори бўлмаган кучланиш талаб қилинади.

170. Маҳаллий ва кўчма ёритиш чироғлари учун тегишли равища 42 В ва 12 В кучланишдан фойдаланиш лозим.

171. Чироқларнинг полдан ва иш майдончаларидан баландлиги камида 2,5 м бўлиши лозим. Электр симлари металл қувурлар ёки қопламларда олиб келинган, конструкцияси маҳсус мосламаларсиз чирокка етиб бўлмаслиги кўзда тутилган холда чироқларни 2,5 м дан паст баландликда ўрнатишга йўл қўйилади.

172. Чўғланма лампалар ва газ зарядли лампалар колба ёки у синганда шиша бўлаклари тушиб кетиш имконини бермайдиган ҳимоя ва ёруғликни сочувчи арматурага ўрнатилган бўлиши лозим.

173. Барча технологик цехлар ва очиқ хавода ўрнатилган чироқларнинг металл қисмлари атроф-мухит таъсиридан ҳимоя қилувчи (намдан сақловчи) қопламага эга бўлиши лозим.

174. Стеллажлар орасида ва юк платформаларида кўчма чироқларни улаш учун 42 В кучланишдаги штепсель розеткалар ўрнатилиши лозим.

175. Кўчма чироқлар чанг ўтказмайдиган бўлиши, шиша қалпок, металл тўр билан химояланган бўлиши лозим.

Кўчма чироқларни озиқлантириш алоҳида бирламчи ва иккиламчи электр ўрамли пасайтирувчи трансформаторлардан амалга оширилиши лозим.

176. Кўчма чироқлар, кўчма пасайтирувчи трансформаторларни электр тармоғига улаш розеткалари, умумий ўрама ёки шлангдаги эгилувчан симлар ёрдамида амалга оширилиши лозим.

177. Барча технологик цехлар ва бўлинмаларда мустақил қувват манбаидан фавқулодда ёритиш кўзда тутилиши лозим.

Ишларни давом эттириш учун фавқулодда ёритиш иш жойларини улар учун белгиланган меъёрнинг камидаги 10 фоизи даражасида ёритишни таъминлаши лозим.

178. Эвакуация қилиш учун фавқулодда ёритиш барча ишлаб чиқариш ва майший хоналарда, зиналар ва галереяларда ўрнатилиши хамда полда ёки зиналарда 0,3 Лк ёруғлик даражасини таъминлаши лозим.

Эвакуация қилиш учун фавқулодда ёритиш чироқлари ишчи ёритиш тармоғидан мустақил тармоқка уланиши лозим.

179. Фавқулодда ёритиш учун иш чироқларидан тури ёки ўлчамига кўра фарқ қилувчи чироқлар ўрнатилиши лозим ёки уларга чиқишига харакатланиш йўналиши кўрсатилган белгилар кўйилиши керак.

180. Ёритиш мосламаларини эксплуатация қилиш жараёнида қўйидагиларни амалга ошириш зарур:

+ даврий равища, бироқ бир йилда камидаги бир марта назорат нукталаридаги ёритилганлик даражасини ва хоналарнинг умумий ёритилганлик даражасини текшириш;

- даврий равища электр хўжалиги учун масъул шахс томонидан белгиланган муддатларда ёритиш мосламаларининг ахволини (лойихага мувофиқлигини, чироқларда ойна, панжара, тўрлар мавжудлигини ва ҳоказо) текшириш;

чироқлар ва ёритиш арматурасини даврий равища тозалаб туриш.

14 §. Вентиляция ва вентиляция ускуналарига доир талаблар

181. Ишлаб чиқариш, кўшимча, шунингдек санитария-майший хоналар ва овқатланиш пунктлари вентиляцияси «Иситиш, вентиляция ва кондиционерлаш» ҚМҚ 2.04.05-97, «Ишлаб чиқариш бинолари микроқлими санитария меъёрлари» СанҚМ 0058-96, «Умумий овқатланиш корхоналари санитария қоидалари» СанҚМ 0083-98 қурилиш меъёрлари ва қоидалари талабларига мувофиқ бўлиши тавсия этилади.

182. Вентиляция қўйидагиларни таъминлаши лозим:

санитария меъёрларига мувофиқ микро иқлимини;

иш худуди ҳавосидаги заарарли моддалар микдори — рухсат этилган концентрациядан юкори бўлмаслигини.

183. Корхона хоналарининг вентиляцияси ва вентиляция тизимларининг жиҳозланиши амалдаги Қурилиш меъёрлари ва қоидалари, иш худуди ҳавоси стандартлари ва мазкур Қоидалар талабларига мувофиқ бўлиши лозим.

Ишлаб чиқариш хоналари учун метрологик шароитлар меъёрлари (мазкур Қоидаларнинг 6-иловасида), оптималь ва рухсат этилган меъёрлар (мазкур Қоидаларнинг 7-иловасида) кўрсатилган.

184. Барча технологик цехларда механик ёқиладиган ва йилнинг совук фасли-

да узатиладиган ҳаво ҳароратини автоматик тартибга соладиган оқиб келувчи-сүрүвчи вентиляция ўрнатилиши лозим ва иссиқ фаслда эса табий усулда ҳаво алмаштиришга йўл қўйилади.

185. Карбонат кислота ажралиб чиқадиган хоналарда тоза ҳаво юқоридан берилиши ва пастки ҳудуддаги ҳаво сўриб олиниши лозим.

186. Виночилик ва конъяк ишлаб чиқаришда ачитиш, виноматериаллар ва винолар, конъяк спиртлари ва конъякларга ишлов бериш ҳамда уларни саклаш бўлимлари, кўпирувчи винолар ишлаб чиқаришда биокимёвий бўлимлар, назорат саклаши, ишлов бериш, ўраш омборлари оқиб келувчи-сүрүвчи вентиляцияга эга бўлиши лозим.

187. Бирламчи заводларнинг утилизация цехлари ачитиш ва аппарат бўлинмалари хоналарига табий ҳаво оқиб кириши таъминланиши лозим.

188. Бутилка ювиш бўлимлари оқиб келувчи-сүрүвчи вентиляцияга эга бўлиши лозим.

189. Лаборатория хоналарида, шкафлардаги ҳавони механик сўриб олишдан ташқари, юқори ва пастки ҳудудлардан ҳавони механик сўрүвчи соатига 2-3 марта ҳаво алмашишини таъминловчи умумий вентиляция мосламалари ўрнатилиши лозим. Йўлаклар ва ёндош хоналардан ҳаво оқиб келишига йўл қўйилади.

190. Сўрүвчи шкафлар юқори ва пастки сўрғичлар билан (енгил ва оғир газларни сўриб олиш учун) жиҳозланиши лозим.

191. Экспедиция ва бутилкаларни қабул қилиш бўлинмалари оқиб келувчи вентиляцияга ва тешикларда маҳсулотни қабул қилиш ва бериш учун ҳаво қатламига эга бўлиши лозим.

192. Шакар қайнатиш хоналари, вакуумбуғли мосламалар оқиб келувчи-сўрүвчи вентиляцияга эга бўлиши лозим.

193. Аммиакли ва фреонли совутиш мосламалари ўрнатилган хоналарни икки марта ҳаво алмаштирувчи оқиб келувчи вентиляция ва уч марта ҳаво алмаштирувчи-сўрүвчи вентиляция билан жиҳозланиши лозим. Бундан ташқари, хонада ҳавони соатига етти марта алмаштирувчи авария вентиляцияси ўрнатилиши лозим.

194. Қозонхонада дераза ва шахта фрамугалари орқали аэрациялари табий вентиляцияга рухсат этилади.

195. Барча ташқи дарвозалар, цех эшиклари, транспортёрлар учун кириш жойлари ён томондан иссиқ ҳаво урадиган бўлиши лозим.

196. Вентиляция мосламаларининг ҳаво ўтадиган қувурлари герметик ёпиладиган люклар ва тозалаш ҳамда ҳаво босимини аниқлаш учун тешикларга эга бўлиши лозим.

197. Вентиляция мосламаларининг ҳаво чиқадиган тешиклари томдан камида 1 м баланд бўлиши, оқиб келувчи вентиляция мосламаларининг сўрүвчи тешиклари худуд юзасидан камида 2 м баландликда ва ифлос ҳавони сўриш имконияти бўлмаган жойларда ўрнатилиши лозим. Ҳавони сўриш жойидан чиқариш жойигача бўлган масофа ҚМҚ 2.04.05-97 «Иситиш, вентиляция ва кондиционерлаш» талабларига мувофиқ бўлиши лозим.

198. Вентиляторлар орқали сув бувлари ўтадиган шароитда вентилятор кожухи конденсатни ушлаб қолиш учун сифонли дренаж билан жиҳозланиши лозим.

Вентиляторларнинг ҳаво қувурлари билан уланмаган сўрүвчи тешиклари ячейкаларининг ўлчами 15 — 20 мм бўлган химоя тўрлари билан ёпилиши лозим.

199. Ҳавога бирданига катта микдорда захарли ёки портловчи моддалар чиқиши эҳтимоли бўлган ишлаб чиқариш хоналарида фавқулодда сўрүвчи вентиляция ўрнатилиши лозим.

Фавқулодда сўрувчи вентиляция махсус ҳаво оқимини келтириш билан компенсацияланмайди ва ундан фойдаланишда хоналарни вақтинча совутишга йўл қўйилади.

200. Вентиляция ускуналарига хизмат кўрсатиш билан корхона бўйича буйрук билан ташкил қилинадиган комиссия томонидан билимлари синовдан ўтказилган шахслар шуғуланишига рухсат этилади. Текширишлар даврийлиги уч йилда бир марта ни ташкил қиласди.

201. Ёнгин ва портлаш ҳавфи бўлган барча ишлаб чиқариш хоналарида вентиляция тизимлари бузик бўлган технологик ускуналарни ишлатишга йўл қўйилмайди.

202. Вентиляция каналлари, қутилари ва шахталари орқали газ қувурлари ва тез аланга оладиган моддалар ҳайдаш қувурларини ўтказиш, шунингдек каналлар ва қутиларнинг ички ва ташки деморларига электр симларини монтаж қилиш ман этилади.

203. Портловчи моддалар сақланадиган хоналарнинг вентиляция тизимлари электр двигателлари ва вентиляторлари қўйидагича:

электр двигателлар портлашдан химоя қилувчи, вентиляторлар эса портлаш ҳавфи бўлмаган турда тайёрланган бўлиши лозим.

204. Деразалар ва чироклар фрамугалари хонанинг иш ҳудудидан механик очиш мосламалари билан жиҳозланган бўлиши лозим.

Фрамуганинг бошқарув пультида аэрация бўйича йўрикнома бўлиши лозим.

205. Ҳар битта янги монтаж қилинган ёки капитал таъмирланган вентиляция қурилмаси махсус ташкилот томонидан рухсат этилиши лозим. Ушбу ташкилот вентиляция ускунасининг паспортини тузади ва ундан фойдаланиш йўрикномасини тайёрлайди.

206. Ҳар битта вентиляция ускунаси монтаж қилинган ёки капитал таъмирлангандан сўнг корхона раҳбарияти томонидан тайинланган комиссия томонидан синовдан ўтказилиши ҳамда қабул қилиниши лозим. Синовлар пайтида иш жойидаги ҳарорат, намлик, ҳаракат тезлиги ва ҳавонинг ифлосланиш даражаси, шунингдек вентиляция ускуналарининг шовқин даражаси ўлчаниши лозим. Ушбу ўлчовлар натижалари санитария меъёrlарига мувоғиқ бўлмаган ҳолда лойиҳалаш ва монтаж ташкилотлари вентиляция ҳавони меъёр даражасида таъминлаши, вентиляция ускуналари ишлашида шовқин рухсат этилган даражадан ошмаслиги учун зарур чораларни кўриши шарт.

207. Вентиляция ускуналарини сақлаш ва ишлатишни назорат қилиш корхона бўйруғи билан мухандис-техник ходимлардан бирига юқлатилиши лозим. Ушбу шахснинг мажбуриятлари қўйидагилардан иборат:

вентиляция ускуналарини монтаж қилиш устидан техник назорат ўрнатиш;

вентиляция ускуналарини таъмирлаш жадвалини тузиш;

хоналар ва улардаги алоҳида участкалар вентиляцияларини реконструкция қилиш режасини тузиш;

цехларни реконструкциялаш ва уларга янги машиналар ҳамда аппаратларни ўрнатишда вентиляция тизимларини модернизация қилиш чора-тадбирларини ишлаб чиқиш;

бosh мухандисга вентиляцияни лойиҳалаш, монтаж қилиш ва ишга тушириш учун бошқа ташкилотларни жалб қилиш бўйича таклифлар бериш;

вентиляцияни қабул қилиш синовларини ташкиллаштириш ва уларда иштирок этиш;

вентиляцияни эксплуатация қилиш ва жиҳозлаш билан боғлиқ режалар, таклифлар ва бошқа масалалар бўйича бosh мухандисга хабар бериш;

вентиляция ускуналарининг паспортларини юритиш.

208. Вентиляция ускуналарини эксплуатация қилиш асосий хавфсизлик техникиндиң қоидаларига риоя қилинган ҳолда амалга оширилиши лозим. Ушбу Қоидалар күйидагилардан иборат:

вентиляция ускунаси фақат ҳаракатга келтирувчи ременлар, бирлаштирувчи муфталар ва бошқа айлантирувчи қисмлар, панжаралар ёки кожухлар билан ҳимояланган тақдирдагина ишга туширилиши мумкин;

вентиляция камералари, каналлари ва майдончаларини ортиқча бегона буюмлар билан тўсиб қўйиш мумкин эмас;

электр двигателлар, вентиляторлар ва бошқа ускуналарни фақат айланувчи қисмлар тўлиқ тўхтагандан сўнг тозалаш ва таъмирлаш мумкин;

шовқин, зарб ёки вибрация сезилиши билан ускуна ўчирилиши лозим.

15 §. Шовқин, вибрация хавфсизлигига оид талаблар

209. Корхонани қуриш ёки реконструкция қилишда лойиҳага амалдаги Қурилиш меъёрлари ва қоидаларининг шовқиндан, жумладан ҳам иш жойидаги, ҳам селитеб (оммавий) ҳудуд мухитидаги шовқиндан ҳимоялашга доир талаблари киритилиши лозим.

210. Технологик-ишчи лойиҳаларни ишлаб чиқишида уларга ишчиларга таъсир қилувчи умумий ва маҳаллий вибрация даражасини камайтиришга доир техник ечимлар киритилиши лозим.

211. Иш жойларидаги товуш даражаси «Шовқин. Умумий хавфсизлик талаблари» ва санитария меъёрлари ва қоидалари (мазкур Қоидаларнинг 9-иловасида кўрсатилган) стандартига доир руҳсат этилган меъёрлар даражасидан ошиб кетмаслиги лозим.

212. Иш жойлари, жумладан транспорт воситалари хайдовчиларининг ўринладиги умумий ва маҳаллий вибрация тезлиги даражаси амалдаги Вибрацион хавфсизлик, Умумий талаблар стандарти бўйича руҳсат этилган даражадан ошмаслиги лозим.

213. Барча технологик ускуналар, жумладан транспорт воситалари товуш қуввати даражалари ва/ёки иш жойларидаги товуш даражалари кўринишидаги шовқин тавсифномаларига эга бўлиши лозим. Улар мавжуд бўлмаган ҳолда амалдаги стандартлар бўйича аниқланиши лозим.

214. Транспорт воситаларининг иш жойларидаги умумий ва маҳаллий вибрация даражалари (вибротезлик, вибротезланиш) уларнинг техник паспортларида кўрсатилиши лозим. Ушбу маълумотлар мавжуд бўлмаган ҳолда улар амалдаги стандартлар услублари бўйича бутунлай соз ускунада ўлчаниши лозим.

215. Иш жойларини меҳнат шароитлари бўйича аттестация қилишда шовқин даражасини, умумий ва маҳаллий вибрация даражаларини ўлчаш шарт.

216. Ишловчиларни ишлаб чиқаришнинг заарли шовқинидан ҳимоя қилиш учун жамоавий ва индивидуал ҳимоя воситалари кўлланиши лозим, улар кўйидагиларни кўллашни кўзда тутади:

шовқинга қарши техник воситалар (шовқин манбаининг товуш қувватини камайтириш, кам шовқинли технологик жараёнлар ва товуш изоляцияси воситалари);

курилиш-акустика воситалари (шовқинли ва кам шовқинли технологик ускуналарни рационал жойлаштириш, хоналарнинг товуш изоляцияси ва товуш ютишини ошириш, акустик экранлаштириш);

товуш изоляцияланган бошқарув ва кузатув кабиналарини қўллаш;

ташкилий-профилактика чора-тадбирларини амалга ошириш (окилона иш ва дам

олиш режимини танлаш, шовкин даражаси юқори бўлган шароитда бўлиш вақтини қисқартириш, даволаш-профилактика чора-тадбирларини амалга ошириш);

товуш даражаси 80 дБа дан юқори бўлган иш жойларида индивидуал ҳимоя воситаларидан фойдаланиш.

217. Вентиляция, иситиш курилмалари, кондиционерлаш тизимлари, ҳаво компрессор станциялари ва қувурларнинг шовқинини камайтириш учун қўйидагилар қўлланилиши лозим:

шовқин пасайтиргичлар ва ҳаво чиқиши жойларида товуш изоляциясини ўрнатиш;

вентиляторлар ва электр двигателларни вибрация ва шовқин ютувчи конструкциялarda ўрнатиш;

ускуна остидаги фундаментларнинг хона поли ва деворлари билан ажралишларини тузатиш;

вентиляторларнинг кириш ва чиқиши тешикларини эгилувчан мосламалар ёрдамида бирлаштириш;

вентиляторлар ва электр двигателлари, харакатлантириш шкивлари ва бирлаштирувчи муфталарнинг техник ҳолати, вентиляторлар фидираклари ва электр двигателлар роторлари балансировкасини назорат қилиш.

218. Товушли маълумотларни олиш билан боғлик иш жойларида (ускуналар ишини назорат қилиш, товушли бўйруқлар, огохлантирувчи сигналлар ва ҳоказо) шовқиндан индивидуал ҳимоя воситаси сифатида фақат шовқинга қарши қулоқчинлардан фойдаланиш лозим. Бундай иш жойларида бошқа турдаги воситалардан фойдаланиш мақсадга мувофиқ эмас.

+ 219. Ишловчиларни умумий ва локал вибрациянинг заарали таъсиридан ҳимоя қилиш учун жамоавий ва индивидуал ҳимоя воситалари қўлланилиши лозим, уларда қўйидагиларни қўллаш кўзда тутилади:

вибрацияга қарши кураш техник воситалари (машина ва механизмларнинг вибрацион хусусиятларини яхшилаш, вибрацияланувчи ускуналарнинг тагидаги фундаментни хона поли ва бино деворларидан ажратиш, транспорт воситаларидаги иш жойларининг виброизоляция ва амортизацияси, ишлаб чиқариш ускунасининг техник ҳолатини назорат қилиш ва ҳоказо);

- ташкилий-профилактик тадбирлар (рационал иш ва дам олиш режимини танлаш, вибрациянинг таъсири вактини қисқартириш, даволаш-профилактика тадбирлари);

индивидуал ҳимоя воситалари (вибрациядан ҳимояловчи пойабзал, қўлқоплар, гиламчалар ва иш жойларидаги майдончалар).

220. 12 дБа ва ундан юқори даражадаги вибрация спектрининг октавали ва уч октавали чизигида рухсат этилган даражадан юқори бўлган вибрация хосил қилувчи машина ва механизмлар, қўл машиналаридан фойдаланиш.

221. Қўл машиналари ва механизмларининг вибрацион хусусиятларини ўрганиш бир йилда камида бир марта амалга оширилиши лозим.

222. Шовқин ва вибрациянинг таъсири билан боғлик касбий хасталиклар аникланган ҳолда уларнинг сабабларини аниқлаш ва бартараф этиш бўйича тезкор чоралар қабул қилиниши лозим.

16 §. Электр ҳавфсизлигига доир талаблар

223. Электр ускуналарини эксплуатация қилиш «Истеъмолчиларнинг электр курилмалардан техник эксплуатация қилиш қоидалари» ва «Истеъмолчиларнинг

электр қурилмаларидан эксплуатация қилишда хавфсизлик техникиси қоидалари»га риоя қилинган ҳолда амалга оширилиши лозим.

Корхонада ва ҳар битта цех ёки мустақил иш участкаси бўйича қўйидагилар бўлиши лозим:

- а) асосий электр ускуналари ва ҳимоя воситалари тавсифи берилган, хусусиятлари ва инвентарь рақамлари кўрсатилган карта паспортлари ёки журнал;
- б) электр ускуналари, қурилмалар ва иншоотлар чизмалари, эҳтиёт қисмлар чизма тўпламлари, ҳаво ва кабель тармоқларининг ижро чизмалари ва кабель журнallари;
- в) цех, участка электр ускуналарига хизмат кўрсатиш бўйича эксплуатацион йўриқномалар тўплами ва ҳар битта иш жойи бўйича лавозим йўриқномалари ва меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича йўриқномалар тўплами.

Юкорида кўрсатилган «Электр хўжалиги хужжатлари» тўплами энергия обьекти-нинг техник архивида сақланади.

224. Янги электр ускуналарини ўрнатиш ва мавжудларини реконструкция қилиш фақат электр таъминоти ташкилоти билан келишилган ҳолда лойиҳалар бўйича амалга оширилиши лозим.

225. Янги ишга туширилаётган обьектлар ёки реконструкция қилинган цехларни электр ускуналари тармоқларига улашга Электр энергетикасида назорат бўйича давлат инспекцияси вакили томонидан имзоланган эксплуатация қилишга рухсат бериш тўғрисидаги далолатнома, электр энергиясидан фойдаланиш учун тузилган шартнома тузилгандан сўнг, хисоблаш ускуналари ўрнатилгандан кейин рухсат этилади.

— 226. Хизмат кўрсатувчи ходимлар (навбатчи электр монтёрлар, электр кутиси олдидаги навбатчилар ва ҳоказо) учун корхона томонидан эксплуатацион йўриқномалар ишлаб чиқилиши ва унда қўйидагилар кўрсатилиши лозим:

- а) хизмат кўрсатувчи ходимларнинг хукуқлари, мажбуриятлари, ўзаро муносабатлари ва масъулияти;
- б) ускуналарни ишга тушириш ва тўхтатиш операцияларининг кетма-кетлиги;
- в) нормал иш шароитида ускунани эксплуатация қилиш қоидалари ва авария ҳолати юзага келганда, таъмирлаш пайтида кўриладиган чоралар;
- г) дизлектрик ҳимоя воситаларини кўллашдаги хавфсизлик чоралари ва кўллаш тартиби;
- д) электр ускуналаридан портлаш хавфи бўлган хоналарда фойдаланишда ён-финга қарши чоралар.

Эксплуатация йўриқномалари бош муҳандис (бош технолог) томонидан тасдиқлангандан сўнг хизмат кўрсатувчи ходимлар томонидан ўрганилиши ҳамда уларнинг кўлига берилиши лозим.

227. Сменали хизмат кўрсатувчи ходимлар (электромонтёрлар, чилангарлар) хоналарида ва электр устахонасида Электр энергетикасида назорат бўйича давлат инспекцияси ва Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигининг қўшма қарори билан тасдиқланган «Электр ускуналаридан фойдаланишдаги бахтсиз ходиса туфайли жабрланганларга биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш бўйича йўриқнома» осиб қўйилиши лозим (2005 йил 11 октябрь, рўйхат рақами 1193/5).

228. Корхонанинг бош тақсимлаш кутиси ва цехлардаги тақсимлаш қутилари панелларида панелга ўрнатилган асбоблар ва аппаратурга қайси линияга ёки қайси агрегатга тегишли эканлигини кўрсатувчи аниқ ёзувлар бўлиши лозим. Бундай ёзувлар ҳар бир панелнинг олд ва орқа томонларида бўлиши лозим.

229. Электр двигателларининг корпуслари ва уларни ҳаракатга келтирадиган

+

ускуналарда қизил стрелкалар билан айланиш йўналиши кўрсатилиши лозим, ишга тушириш мосламасида эса у тегишли бўлган машина ёки механизм кўрсатилган ёзув бўлиши лозим.

230. Корхонанинг портлаш хавфи бўлган цехларида ва бўлинмаларида, жумладан спирт ҳайдаш, утилизация цехларида, спирт омборида, аммиакли совутиш қурилмалари ўрнатилган хоналарда, портлаш хавфи бўлган моддалар сақланадиган омборлар ва хоказоларда электр техник ускуналар портлашдан химояланган тарзда тайёрланган бўлиши лозим.

Намлик микдори кўп бўлган бошқа ишлаб чиқариш хоналарида электр ускуналари нам ўтказмайдиган (ёпиқ) тарзда тайёрланган бўлиши лозим (мазкур Қоидарнинг 8-иловасида кўрсатилган).

231. Истисносиз барча цехлар ва майший хоналарда электр двигателларни ишга тушириш учун ёпиқ кожухлар билан таъминланган бўлса ҳам очиқ турдаги рубильниклардан фойдаланиш ман этилади. Фақат ёпиқ турдаги рубильниклардан фойдаланиш лозим.

Очиқ турдаги рубильниклардан фақат ёпиқ цех тақсимлаш қутиларига монтаж қилинганда, бош тақсимлаш қутисидан фойдаланиш мумкин ва уларни фақат маҳсус хизмат кўрсатувчи ходимлар ишлатиши лозим.

232. Электр мосламаларида одамлар хавфсизлигини таъминлаш, электр ускуналарини чакмок ва бошқа ортиқча кучланишлардан сақлаш учун ерга улаш мосламаси ўрнатилиши ва электр ускунасининг корпуси ерга уланиши лозим.

Электр ускуналарини ерга улаш ёки ноллаштириш қуидаги ҳолларда амалга оширилиши лозим:

+ 380 В ва ундан юқори кучланишли ўзгарувчан токда ва 440 В ва ундан юқори доимий токда — барча ҳолатларда;

- номинал кучланиш 42 В дан юқори, бироқ 380 В дан паст ўзгарувчан токда ва 110 В дан юқори, бироқ 440 В дан паст доимий токда — хавфлилк даражаси жуда юқори бўлган хоналарда (спирт ҳайдовчи ва ректификация цехларида, спирт омборлари, шиша идишларни ювиш бўлинмалари ва подвал хоналарида ва хоказо) ва ташки ускуналарда.

Номинал кучланиш 42 В гача бўлган ўзгарувчан токда ва 110 В гача бўлган доимий токда электр ускуналарини ерга улаш ёки ноллаштириш талаб қилинмайди, портлаш хавфи бўлган худудлардаги электр ускуналари, электр пайвандлаш трансформаторининг иккиласи ўрами, металл конструкцияларга ётқизилган назорат ва кучланиш кабелларининг металл қобиқлари ҳамда зирҳлари бундан мустасно.

233. Қуидагилар химоя мақсадида ерга уланиши лозим:

- а) электр машиналар, трансформаторлар, аппаратлар, чироқлар ва хоказоларнинг корпуслари;
- б) электр аппаратларининг приводлари;
- в) ўлчаш трансформаторларининг иккиласи ўрамлари;
- г) тақсимлаш қутилари, бошқарув қутилари, қутичалар ва шкафларнинг каркаслари;
- д) тақсимлаш мосламаларининг металл конструкциялари, назорат ва кучланиш кабелларининг металл қобиқлари ҳамда зирҳлари, симларнинг металл қобиқлари, электр токини ўтказиш пўлат қувурлар ва электр ускуналарини ўрнатиш билан боғлиқ бошқа металл конструкциялар;
- е) спирт сифимларининг металл корпуслари;
- ё) кўчмас ва кўчма электр қабул қилгичларнинг металл корпуслари;
- ж) ҳаво линияларининг металл таянчлари;

з) дастгоҳлар, машина ва механизмларнинг ҳаракатланувчи қисмларига жойлаштирилган электр ускуналар.

Ҳимоя мақсадида ерга улаш қийин бўлган кўчма электр ускуналари (электр насослар, электр пайвандлаш трансформаторлари ва бошқалар), ҳимоя учун олов ўчириш мосламаси билан жиҳозланиши лозим. Технологик ускунанинг корпусидан қайтиш сими сифатида фойдаланиш мумкин эмас.

234. Кучланиш 1000 В гача бўлган чуқур ерга уланган нейтралли электр ускуналарида авария участкасини автоматик ўчиришни таъминлаш мақсадида фазали ва ноль ҳимоя ўтказгичларининг ўтказувчанлиги Электр қурилмаларининг тузилиши қоидалари талабларига мувофиқ танланиши лозим. 1.7-бўлим, «Ерга улаш ва ноль ҳимоя ўтказгичлари» кичик бўлими.

235. Кўчма электр ускуналар (электр насослар, электр пайвандлаш трансформаторлари ва бошқалар), шунингдек пайвандланадиган конструкциялар ва маҳсулотлар Электр ускуналарини жиҳозлаш қоидалари талабларига мувофиқ ерга улашиши лозим. 1.7-бўлим, «Кўчма электр ускуналар» кичик бўлими.

236. Электр ускуналарини эксплуатация қилиш жараёнида ерга улашнинг яхлитлиги устидан назорат олиб бориш ва сақлагичларнинг эрувчан қисмлари қаршилик даражасидан ошиб кетишига йўл кўймаслик лозим. Худди шунингдек, ҳимоя учун ерга улаш элементлари устидан эксплуатацион назорат амалга оширилиши лозим.

Ерга улаш бир йилда бир марта шиналар контактлари бутунлиги ва ерга улаш қаршилигини ўлчаш мақсадида маҳсус эксплуатацион синовлардан ўтказилиши лозим. Ушбу синовлар қўйидаги тартибда амалга оширилади: бир йилда бир марта тупроқ қуриган ёз пайтида, келгуси йили қишида, энг кам музлаш пайтида, яъни тупроқнинг ўтказувчанлиги энг кам даражада бўлган пайтда.

237. Кучланиш 1000 В гача бўлган тармоқларда ҳар битта ҳимоя учун ерга улаш контурининг қаршилиги 4 Ом дан ортиқ бўлмаслиги лозим. Ҳимоя учун ноллаштириш мақсадида фойдаланиладиган нолли симда сақлагичлар ёки бир кутбли ўчиргичлар бўлмаслиги лозим.

Очиқ ўрнатилган яланғоч ерга улаш симлари, шунингдек барча ерга улаш тармоғи конструкциялари ва симлари бинафша рангга бўялиши лозим.

238. Электр ускуналари, бинолар ва иншоотларни яшин уришидан ҳимоя қилиш учун хавфли электр потенциали мавжуд хоналарга стерженли ва тросли яшин қайтаргичлар ўрнатилиши лозим.

239. Яшин уришидан корхона худудида жойлашган қўйидаги обьектлар ҳимояланиши лозим:

а) очиқ тақсимлаш мосламалари, жумладан подстанциялар ва алоҳида жойлашган трансформатор подстанциялари (ёки иншоотлари);

б) спирт омборлари, ёнилғи (бензин омборлари) ва мойлаш материаллари омборлари.

240. Электр асбоби Электр энегетикада назорат бўйича давлат инспекциясинг буйруги билан тасдиқланган Электр қурилмаларининг тузилиш қоидалари 1.7.94-1.7.97 кичик бандлари талабларига жавоб бериши мақсадга мувофиқ.

241. Хавфлилик даражаси юқори бўлган хоналарда кучланиши 220 В дан юқори бўлмаган электр асбоби, ўта хавфли хоналарда ва хоналардан ташқарида кучланиш 42 В дан юқори бўлмаган электр асбоби қўлланилиши лозим.

Виночилик корхоналарида қўйидаги шартлардан бири мавжуд бўлган хоналар хавфлилик даражаси юқори бўлган хоналар тоифасига киради:

а) нисбий намлик узоқ вақт давомида 75 фоиздан юқори;

- б) ток ўтказувчи поллар (темир бетон, тупроқ, ғишт ва бошқалар);
 в) кишининг бир томондан биноларнинг ерга уланган металл конструкциялари технологик аппаратларга, иккинчи томондан электр ускуналарининг металл корпусларига тегиши имконияти мавжуд бўлган холатларда.

«Ўта хавфли хоналарга» нисбий намлик 100 фоизга яқин ва кимёвий фаол муҳити, спирт, аммиак ва сульфидли ангидрид буғлари мавжуд бўлган, шунингдек айни пайтда бир ёки иккита юкори хавфлиллик шартига жавоб берган хоналар. Колган барча хоналар хавфлиллик даражаси юкори бўлмаган хоналарга киради. Хоналар мухитининг тавсифи қоидаларнинг 4-иловасида келтирилган.

Электр ускунасидан фойдаланиладиган «ўта нокулай иш шароитларига» металл конструкциялар, сифимлар, тоннеллар, шунингдек баландликда амалга ошириладиган ишлар киради.

242. Электр асбобининг 42 В кучланишда ишлаш имкониятини таъминлаш мумкин бўлмаган холда 220 В да ишлайдиган электр асбобидан фойдаланишга рухсат этилади. Бирок бунда химоя воситалари (қўлқоплар, калиш ва гиламчалар)дан фойдаланиш ва электр асбобининг корпусини ерга ишончли улаш шарт.

243. 42 В дан юкори кучланишда ишлайдиган электр асбобининг корпуси ерга улаш симига улаш учун «Ер» белгиси бўлган маҳсус қисқичга эга бўлиши лозим.

244. Электр асбоби, қўл чироқларини улаш учун мўлжалланган штепселли уланишларнинг ток ўтвичи қисмлари яширилган ва зарур ҳолларда ерга улаш контактига эга бўлиши лозим.

245. 12 ва 42 В кучланишларда қўлланиладиган штепселли уловчилар (розеткалар, вилкалар) ўзининг конструктив бажарилишига кўра 110 ва 220 В кучланишлар учун мўлжалланган штепSELЛИ уловчилардан фарқ қилиши, ва 12 ва 42 В кучланишлар учун мўлжалланган вилкаларнинг 110 ва 220 В кучланишли штепSELЛИ розеткаларига улаш имкониятига эга бўлмаслиги лозим.

12/42 В кучланишлар учун штепSELЛИ уловчилар 110/220 В кучланишлар учун штепSELЛИ уловчилардан рангига кўра кескин фарқ қилиши лозим.

246. Кабеллар ва симларнинг қобиқлари электр асбобга киритилган бўлиши ва синмаслиги ҳамда сийқаланиб кетмаслиги учун мустаҳкам ўрнатилиши лозим.

247. Хавфлиллик даражаси юкори бўлган хоналарда кўчма қўл электр чироқларидан фойдаланишга 42 В дан юкори бўлмаган кучланишда йўл қўйилади. Ўта хавфли хоналарда, сифимлар ва аппаратларнинг ичидаги хоналардан ташқарида 12 В дан юкори бўлмаган кучланишда кўчма қўл электр чироқларидан фойдаланиш мумкин.

248. Портлаш ва ёнгин хавфи юкори бўлган шароитда ишлаш учун кучланиши 12 В дан юкори бўлмаган, портлашдан химояланган кўчма электр чироқлар ёки шахтёрларнига ўхшаш аккумуляторли фонарлар зарур. Кўлда ишлатиладиган электр асбобидан портлаш ва ёнгин хавфи бўлган хоналарда фойдаланишга рухсат этилмайди.

249. Кўчма электрлаштирилган асбоб ва қўл электр чироқларидан фойдаланиш мақсадида кучланишни пасайтириш учун стационар камайтирувчи трансформаторлар қўлланилиши лозим.

250. Электр асбоби ва қўл электр чироқларининг сақланиши ва созлигини назорат қилиш корхона бўйича фармойиш билан ваколатли этиб тайинланган шахс амалга ошириши лозим. Электр асбоби навбат рақамига эга бўлиши ва қуруқ жойда сақланиши лозим.

251. Корпуда туташувлар ва симлар изоляциясининг ахволи:

а) ерга уланган сим, электр асбоби, қўл электр чироқлари, пасайтирувчи трансформаторлар изоляцияси ва частота ўзгартиргичлар изоляцияси мегомметр ёрдами-

+

-

да 3 ойда 1 марта малакаси III гурухдан паст бўлмаган шахс томонидан текширилиши лозим;

б) маҳсус журналда қайд этилиши керак.

252. Ишчининг қўлига электр асбобини беришдан олдин стендда ёки асбоб ёрдамида (масалан, «Нормометр») ерга уланадиган симнинг бутунлиги ва электр асбоби корпусида туташув йўклиги текширилади.

Текшириш натижалари ва электр асбобнинг берилиши маҳсус журналда қайд этилиши лозим.

253. Кўл электр асбоби ёки электр чироқларидан фойдаланишда уларнинг симлари ёки кабеллари иложи борича осиб қўйилган бўлиши лозим.

254. Электр асбобидан фойдаланувчи шахсларга қўйидагилар тақиқланади:

а) электр асбобини қисқа вақтга бўлсада бошқа кишига бериш;

б) электр асбобини қисмларга ажратиш ва мустақил таъмирлаш (электр асбобининг ўзини, симлари, штепселли уланишларини ва ҳоказо);

в) нарвонлар ёрдамида 2,5 м дан юқори баландликда ишлаш;

г) металл сифимлар, аппаратлар ичига бошқа кўчма трансформаторлар ва частота ўзгартиричларни олиб кириш.

255. Электр ускуналарининг аҳволи учун жавобгар шахсларнинг мажбуриятлари:

кабеллар, электр симлари, двигателлар, чироқлар ва бошқа электр ускуналарининг хоналарнинг ёнғин ва портлаш хавфи даражаси ва атроф мухит шароитларига боғлиқ равишда танлаш ҳамда қўлланишини назорат қилиш;

қисқа туташувлар, ортиқча зўриқишлиар, ички ва атмосфера қизишлари, шунингдек бошқа носоз иш режимларидан ҳимоя аппаратларининг аҳволини мунтазам равишида назорат қилиш.

256. Электр ускуналаридан фойдаланишда қўлланиладиган ҳимоя воситалари Электр энергетикада назорат бўйича давлат инспекциясининг буйруғи билан тасдиқланган «Электр ускуналарида ишлатиладиган ҳимоя воситаларини қўллаш ва синовдан ўтказиш қоидалари» талабларига тўлиқ жавоб бериши мақсадга мувофиқ.

Ушбу талабларга жавоб бермайдиган ҳимоя воситалари зудлик билан фойдаланишдан чиқарилиши тавсия этилади.

257. Ҳимоя воситаларига изоляцияловчи штангалар, қисқичлар, изоляцияловчи дастакларга эга асбоб, диэлектрик қўлқоплар, диэлектрик этик ва калишлар, изоляцияловчи тагликлар, резина гиламчалар ва йўлак гиламчалари, кўчма кучланиш қўрсаткичлари ва ток ўлчаш қисқичлари, қўчма вактинчалик ерга улаш ҳимоя мосламалари, қўчма деворлар, ҳимоя кўзойнаклари, брезент қўлқоплар ва противогазлар киради.

258. Фойдаланиш учун қабул қилинган барча ҳимоя воситалари амалдаги «Электр ускуналарида фойдаланиладиган ҳимоя воситаларини қўллаш ва синовдан ўтказиш қоидалари»га мувофиқ ҳолда эканлигини текшириш мақсадида мунтазам равишида назорат қилиниши тавсия этилади.

Синовдан ўтмаган ёки синов муддати тугаган ҳимоя воситаларини қўллаш тақиқланади.

259. Фойдаланишда бўлган ва захирада турган барча ҳимоя воситалари рақамланиши лозим. Рақамлаш корхона бўйича умумий ва ҳимоя воситаларининг ҳар бир тури бўйича алоҳида белгиланади.

260. Ҳимоя воситаларини тўғри сақлашни ташкиллашириш, уларнинг захирадарини тўлдириш, даврий текширишлар ва синовларнинг ўз вақтида амалга оширилиши, носоз воситаларни ўз вақтида фойдаланишдан чиқариш ва ҳимоя воситалари

хисобини юритишни ташкиллаштириш учун жавобгарлик корхонанинг бош энергетиги (механиги) зиммасига юклатилади.

261. Барча химоя воситаларининг мавжудлиги ва аҳволини ҳар З ойда текшириш, уларни белгиланган муддатда навбатдаги синовга топшириш ёки бузилган ҳолатда ўз вактида алмаштириш учун жавобгарлик корхона бош энергетиги (механиги)нинг фармойиши билан ваколатли шахс зиммасига, у бўлмаган пайтда бош энергетик (механик) зиммасига юклатилади.

Даврий текширишлар натижалари сана ва текширишни амалга оширган шахснинг фамилияси кўрсатилган ҳолда текширишлар журналига киритилиши лозим. Носозлик аниқланган ҳолда химоя воситаси зудлик билан фойдаланишдан олиниши лозим.

262. Химоя воситаларидан индивидуал фойдаланишда уларнинг бут сақланиши ва ишлатилиши, лозим даражада хизмат кўрсатилиши, белгиланган муддатда навбатдаги синовга топширилиши ва яроқсиз ҳолга келганда ўз вактида алмаштирилиши учун жавобгарлик химоя воситаси берилган шахснинг зиммасига юклатилади.

17 §. Корхонанинг санитария-технологик жиҳозланишига доир талаблар

+

-

263. Корхонанинг барча ишлаб чиқариш ва ёрдамчи бинолари хўжалик-ичимлик ички сув қувурлари тизими билан жиҳозланган бўлиши лозим. Ички сув қувурлари тизимини жиҳозлаш ва эксплуатация қилиш санитария меъёрлари коидалари, «Биноларнинг ички сув қувурлари ва канализацияси» қурилиш меъёрлари ва мазкур Коидаларга мувофиқ бўлиши лозим.

264. Технологик, хўжалик-ичимлик эҳтиёжлари, хом ашё ва ускуналарни ювиш учун зарур сувнинг сифати амалдаги стандартлар талабларига мувофиқ бўлиши лозим.

265. Хўжалик-ичимлик сув таъминоти манбаини танлаш маҳаллий давлат ҳокимият органлари ва тегишли давлат санитария назорати марказлари билан келишилиши лозим.

266. Бино атрофига хўжалик-ичимлик сув таъминоти манбаини танлаш маҳаллий ҳокимият органлари ва Давлат сув (сув ҳавзалари) санитария назорати маҳаллий органлари билан келишилиши, сув ҳавзаларининг атрофи баландлиги камида 1,2 м бўлган девор билан ўралиши лозим.

267. Сув қувурлари тармоғи ҳалқаланган бўлиши лозим.

268. Хўжалик-ишлаб чиқариш сув қувурларини ичимлик суви қувурларига улаш мумкин эмас. Шаҳар сув қувурлари тармоғига уланган ичимлик суви қувурлари маҳаллий манбалардан олинадиган бошқа ичимлик суви қувурларига доимий улашишга эга бўлмаслиги лозим.

269. Ичимлик сувини узатиш ва сақлашда Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан хўжалик-ичимлик сув таъминоти амалиётидаги фойдаланиш учун тавсия қилинган қувурлар, материаллар ва коррозияга қарши қопламалардан фойдаланиш тавсия этилади.

270. Хўжалик-ичимлик эҳтиёжлари учун сув сарфи меъёри қўйидаги хисобдан келиб чиқиб белгиланади:

хўжалик-ичимлик эҳтиёжлари учун — иссиқлик таъсири соатига 20 ккал/ m^3 ва ундан ориқ бўлганда бир сменада 1 кишига 45 л ва қолган ҳолатларда 25 л;

душхонали ишлаб чиқариш цехлари учун — бир душ сеткасига 37^0C хароратли 500 л/с;

ярим душхона, гурухли ва якка ювиниш мосламалари учун — битта кранга 37^0C хароратли 180-200 л/с

271. Ишловчиларни ичимлик суви билан таъминлаш мосламалари қурилиш меъёрлари ва қоидалари талабларига мувофик бўлиши лозим.

272. Корхона ходимларини қайнаган ичимлик суви билан таъминлаш бир сменада 1 кишига 4-5 л хисобида амалга оширилади.

273. Ичимлик сувининг ҳарорати 20^0C дан юқори ва 8^0C дан паст бўйламаслиги лозим.

274. Ичимлик сувини тарқатиш мосламаси стаканларни ювиш қурилмаси, сувни оқизиб юбориш чаноқлари ёки маҳсус сув оқизиб юбориш қурилмаларига эга бўлиши ҳамда тоза сақланиши лозим.

275. Газ суви ишлаб чиқариш учун сатуратор мосламаларининг жиҳозланиши ва эксплуатация қилиниши Ўзбекистон Республикасида Саноатда, кончиликда ва коммунал-маиший секторда ишларнинг бехатар олиб борилишини назорат қилиш давлат инспекцияси томонидан тасдиқланган «Босим остида ишлайдиган идишларнинг жиҳозланиши ва улардан хавфсиз фойдаланиш қоидалари» талабларига амал қилиш тавсия этилади.

276. Ичимлик сувининг сифати стандарт талабларига жавоб бермаган ҳолда маъмурят ёки иш берувчи ичимлик сувини тозалаш ускуналарини сотиб олиши ва ишга тушириши лозим.

277. Барча сув қувурлари мосламаларининг (кудуқлар, гидрантлар, насослар ва бошқалар) созлигини текшириш хизмат кўрсатувчи ходимлар томонидан корхона бош мухандиси тасдиқлаган жадвал бўйича бир ойда камида 1 марта амалга оширилиши тавсия этилади.

278. Корхоналарда ишлатилган ишлаб чиқариш ва хўжалик-чиқинди сувларини чиқариб юбориш учун ёпик канализация тармоқлари ўрнатилиши лозим. Хўжалик-чиқинди сувлари ва ифлосланган ишлаб чиқариш окова сувларини шимувчи кудуқлар ва ўраларга ташлашга йўл қўйилмайди.

279. Оқова сувларни сув ҳавзаларига оқизиш шарт-шароитлари «Ер усти сувларининг окова сувлардан ифлосланишидан химоялаш қоидалари»га мувофик бўлиши тавсия этилади.

280. Оқова сувларни сув ҳавзаларига оқизиш шарт-шароитлари қонун хужжатларига кўра ер усти сувларининг окова сувлардан ифлосланишидан химоялаш қоидаларига мувофик тегишли органлар билан келишилади.

281. Оқова сувлар сув ҳавзаларига оқизилишидан олдин тегишли органлар билан келишилган ҳолда биологик ёки механик тозалаш иншоотларида тозаланиши лозим. Оқова сувларни канализация тозалаш иншоотларида тозалашни назорат қилиш амалдаги Ер усти сувларининг окова сувлардан ифлосланишидан химоялаш қоидаларига мувофик амалга оширилиши мақсадга мувофик.

282. Барча сув таъминоти ва канализация таҳсиллаш тармоғи корхонанинг бош режаси (генплан)да кўрсатилиши лозим.

283. Текшириш қудуқлари чўян ёки бетон қопқоқлар билан ёпилган бўлиши лозим. Текшириш ва ёнғин қудуқларини бирон-бир материаллар, хом ашё, тара ёки тасодифий буюмлар билан ёпиб кўйиш ман этилади.

284. Шахта қудуқларига насослар ўрнатишда уларга эркин тушиш имконияти бўлиши, шахтага тушиш панжарали зиналар ёрдамида амалга оширилиши ва зиналар ёритилган бўлиши лозим.

285. Барча насосларнинг умумий иссиқ суюқликларни узатувчи қувурлари магистралга қайтариш клапанлари ва тартибга солувчи мосламалар билан жихозлашиши лозим.

286. Насосхоналардаги оқова сувлар чикиб кетишининг олдини олувчи канализация затворига эга бўлиши лозим.

287. Тозалашни талаб қилувчи ва талаб қилмайдиган ишлаб чиқариш оқова сувлари учун алоҳида канализация тармоқлари кўзда тутилиши лозим.

288. Технологик ускуналарни канализация тармоғига тўғридан-тўғри улашга йўл қўйилмайди.

Оқова сувлар учун воронкалар, траплар, олинадиган металл панжаралар билан ёпиладиган темир бетон лотоклар ўрнатилиши лозим.

289. Сувнинг сифати ва оқова сувларни тозалаш устидан лаборатория назоратини ўрнатиш ахоли пунктларини сув билан таъминлаш ва оқова сувларни чиқариш тизимларини техник эксплуатация қилиш қоидаларига мувофиқ амалга оширилиши лозим.

Тозалаш иншоотларининг техник ва санитария ҳолати устидан назорат қилиш маҳсус тайинланган шахс зиммасига юқлатилиши лозим.

290. Канализация насос станцияларини ишлатиш маҳсус тайёргарликка эга ходимлар томонидан амалга оширилади. Улар доимий фаолият юритувчи 3 марта ҳаво алмашувини таъминловчи сўрувчи вентиляцияга ва 7 марта ҳаво алмашувини таъминловчи фавқулодда вентиляцияга эга бўлиши лозим.

Вентиляция тизими ўчирилган ҳолатда ишларни амалга ошириш ман этилади.

291. Кузатиш, канализация, сув қувурлари, газ қудукларидаги барча ишлар масъул шахс томонидан берилган наряд-рухсатнома асосида амалга оширилиши лозим (мазкур Қоидаларнинг 2-иловасида кўрсатилган). Наряд-рухсатнома қудук билан технологик боғлиқ бўлган ишлаб чиқариш бўлинмалари раҳбарлари билан келишилган бўлиши лозим.

292. Қудукларда ишлаш учун 18 ёшдан кичик бўлмаган, жисмонан соғлом ва тиббий кўрикдан ўтган эркаклар қабул қилинади. Қудуклардаги ишлар камидан 3 кишидан иборат маҳсус ўқитилган ишчилар бригадаси томонидан амалга оширилади.

293. Ишчи қудукларда ишлаш пайтида қўйидагиларга эга бўлиши лозим:

қудук чуқурлигидан 3 м узун бўлган ва 300 кг дан ортиқ юкни кўтара олувчи арқонга эга эҳтиёт камари;

қудук чуқурлигидан 2 м узун бўлган ташқарига чиқариладиган шлангли противогаз;

кучланиши 12 В дан ортиқ бўлмаган портлашдан химояланган тарзда ясалган кўчма ёки шахтерлик чироғи;

кучланиши 42 В дан ортиқ бўлмаган кўчма вентилятор.

294. Қудукда ишларни амалга оширишдан олдин газ анализатори ёки индикатор ёрдамида қудукда газ йўқлигини аниқлаш, тўсик ва тақиқловчи йўл белгисини ўрнатиш лозим. Қудукда газ борлиги аниқланган тақдирда уни талаб даражасида шамоллатиш лозим.

Кудукда ишловчини эҳтиёт камари, шлангли противогаз ва қутқарув арқонига эга бир киши (дублёр) доим кузатиб туриши лозим.

295. Канализация-насос станциялари сўрувчи умумий алмашув ва фавқулодда (етти марта ҳаво алмашувини таъминловчи) вентиляция тизимлари билан жихозланиши лозим. Вентиляция ишламаган ҳолда станция хонасига кириш ман этилади.

296. Корхонанинг барча биноларида иситиш тизимлари қурилиш меъёrlари ва

қоидалари, санитария меъёрлари ва «Иш худуди ҳавоси» стандарти талабларига мос ҳарорат ва намликни таъминлаши лозим.

297. Иситиш асбоблари юзаси қизишининг рухсат этилган максимал ҳарорати куидаги даражалардан ошмаслиги лозим:

чанг ажралмайдиган ишлаб чиқариш хоналарида доимий кўрсаткичга эга иситиш тизимида 130°C ва ўзгарувчан кўрсаткичга эга иситиш тизимида 150°C ;

чанг ажраладиган ишлаб чиқариш хоналарида — 110°C .

298. Иситиш асбоблари куишидан сақловчи тўсиқларга эга бўлиши лозим.

18 §. Сигнализация ва алоқа тизимларига доир талаблар

299. Йирик корхоналар ўз телефон алоқаси коммутаторига эга бўлиши лозим. Кичик корхоналарда ишлаб чиқариш участкаси билан телефон алоқаси бўлиши лозим.

300. Ўзаро доимий ишлаб чиқариш алоқаси мавжуд бўлган асосий ва қўшимча ишлаб чиқариш хоналари, таъмирлаш устахоналари, совутиш қурилмаси, буф қозонхонаси ва бошқа ишлаб чиқариш участкалари ишлаб чиқариш шароитлари, бинолар ва ишлаб чиқариш участкаларининг корхона худудида жойлашувига боғлик равища телефон, диспетчерлик ёки селектор алоқаси билан жиҳозланиши лозим.

301. Корхона ўзининг трансляция тармоғига эга бўлиши керак. Репродукторлар барча хоналарда (омборхона ва гардероблардан ташқари) ва худудда ўрнатилиши лозим. Бунда алоҳида участкаларни трансляция тармоғидан узиб қўйиш имконияти кўзда тутилиши лозим.

302. Бошқарув пультидан қўринмайдиган машиналар, агрегатлар, иккитадан ортиқ хоналарни бирлаштирувчи, шунингдек 20 м дан узунроқ транспортёрлар энергия берилишидан 20 секунд аввал автоматик ишлаб кетувчи овоз сигнализацияси билан жиҳозланиши лозим.

303. Корхоналарнинг хоналари ва худудидаги омборлар амалдаги «Бинолар ва иншоотларнинг ёнгин ҳавфсизлиги» қурилиш меъёрлари ва қоидаларининг талабларига мувофик ёнгин сигнализациясининг воситалари билан жиҳозланиши лозим.

304. Газларнинг ажралиб чиқиши туфайли (спирт ҳайдаш ва углекислота цехлари, бижғиши бўлими, спирт омбори, совутиш қурилмаси ва хоказо) ёки аппаратларда, қурилмаларда босимнинг йўл қўйиладиган даражасидан ортиши туфайли (пиширгич ва илкпиширгичлар, аппарат бўлими, буф қозонхонаси, совутиш қурилмаси) одамлар учун ҳавф тугдириши мумкин бўлган цехлар, бўлимлар, ишлаб чиқариш участкалари хоналарнинг портлашдан, ёнгиндан ҳавфлилиги бўйича тоифаланишини ҳисобга олган ҳолда аварияли овоз ва ёруғлик сигнализацияси билан жиҳозланиши лозим.

Аварияли сигнализация хоналарда, иш участкаларида барча кириш ва чиқиш жойларида ўрнатилиб, соз ҳолда тутиб турилиши лозим.

III боб. Ишлаб чиқариш жараёнларига қўйиладиган ҳавфсизлик талаблари

1 §. Хом ашёни қабул қилиш ва қайта ишлаш

305. Узум ва бошқа хом ашёнинг шнекли таъминлагичли қабул қилиш бункерлари одамларнинг бункерларга тушиб кетиши имкониятининг олдини олувчи муҳофаза мосламалар (панжаралар) билан жиҳозланиши лозим.

306. Қабул қилиш бункерида юк солиш тарафидан таъминлагич шнекини тўхтатиш учун аварияли ўчиргич бўлиши лозим.

307. Майдаловчи машиналар, шнекли пресслар ва оқизгичларнинг бункерларида хом ашёни бевосита қўл билан текислаш ва ичига тиқиш тақиқланади.

308. Ричагли прессда ишловчилар ричагнинг кучи йўналтирилган тарафидан туришлари лозим.

309. Кисмларга ажратиладиган саватли прессларда куллфлар тўғри ёпилишини бригадир текшириши лозим.

310. Гидропрессларнинг тиргакларида қизил белги кўрсатилиши лозим, саватнинг корпусини ундан юқори кўтариш тақиқланади.

311. Гидропрессларнинг платформалари харакатланадиган рельслий йўлларнинг учларида платформаларнинг рельслардан тушиб кетишига йўл кўймайдиган тирагличлар қўйилиши керак.

312. Барча машиналар ва ускуналар уларнинг химоя мосламалари олинган ёки очилган ҳолда ишга тушишига йўл кўймайдиган блоклаш мосламаларига эга бўлиши лозим.

313. Вино ашёларидан спиртни ишлаб чиқариш учун бижфитиш бўлимларида аварияли шамоллатиш билан туташтирилган карбонат ангидрид газининг газ сигнализациялари ўрнатилиши лозим.

314. Узумни қайта ишлаш пунктларининг бижфитиш бўлимлари бошқа хоналардан чекланиши ҳамда хонанинг қуийи сатҳидан (пол ёнидан) сўриб олувчи умумалмашув ҳаво келиш-сўриб олиш шамоллатилиши билан жиҳозланиши лозим. Углекислотанинг ажралиб чиқиш манбалари маҳаллий сўриб олиш қурилмалари билан жиҳозланиши лозим ва хонада карбонат ангидрид газининг микдори 20 мг/м дан ошмаслиги лозим.

315. Бижфитиш бўлимида ҳаводаги захарли газлар, буғлар ва чангнинг санитария меъёрлари ва коидалари билан белгиланган йўл қўйиладиган микдоридан ошиб кетмаслиги устидан доимий назорат қилиб бориш лозим.

316. Барча ёпиқ технологик сифимлар шамоллатиш йўли билан углекислотани кетказиш учун юқори ва қуийи туйнукларга эга бўлиши лозим. Юқори туйнукнинг қопқофи остида панжара бўлиши лозим.

Амфоралар, бутлар ва бошқа сифимлардан қуийи ва тўкувчи жўмракларсиз фойдаланиш мумкин эмас.

Ерга чуқур киритилган сифимлардан углекислота суюқлик билан лим-лим тўлдириш орқали кетказилади.

317. Бочкаларни лагерга (2-3 қават қилиб) ўрнатишда қуидагилар зарур:

а) қават текис ва қаттиқ юзага ўрнатилади;

б) лагердаги бочкалар тагликлар-поналарни тиқиб мустаҳкамланади (ҳар бир томонидан иккита таглик);

в) таянч-тагликлар темир скобалар, михлар ёки шуруплар билан ўзаро бириклирилади, лагернинг учларида бочкалар думалаб кетмаслиги учун мустаҳкам боши берк анкерли тирагличлар ўрнатилади;

г) 2 ва 3-қаватларга бочкалар уста (бригадир) раҳбарлиги остида кўтариш меҳанизмлари ёрдамида ўрнатилади;

д) лагерда бочкаларнинг тўғри қўйилганлиги арқонча ва шоқул билан текширилади;

е) ишларни тугатишдан аввал барча қаватларни текшириб, тагликлар (поналар) ёғоч болға билан уриб, мустаҳкам киритилганлиги текширилади.

318. Бижфитиш бўлимида ишчиларда мавжуд бўлганидан ташқари цех устаси-

да сақланадиган химоя воситаларининг захира мажмуи (кучланиши 12 В дан ошмаган кўчма чироқ) ва зарурий дори-дармон солинган дорихона бўлиши лозим.

2 §. Виноларга ишлов бериш, уларни ушлаб туриш ва сақлаш

319. Виноларга ишлов бериш, уларни ушлаб туриш ва сақлаш хоналари, мөдер камералари ва купаж-фильтрлаш бўлимлари 7-иловага мувофиқ кўрсаткичлар тутиб турилишини таъминлайдиган хаво келиш-сўриб тортиш шамоллатилиши билан жиҳозланиши лозим.

320. Спирт қўшилган вино материалларидан бўшаган сифимлар сув билан ювилиши ҳамда юқори ва қуий туйнуклар очилиб, яхшилаб шамоллатилиши лозим.

321. Иссиклик ташувчини пастеризаторларга ёки совутгичларга олиб келувчи ва улардан олиб чиқувчи қувурлар иссиқликдан изоляция қилиниши лозим. Қувурнинг пастеризатор ёнидаги жойида босим ва ҳароратни назорат қилиш асбоблари, шунингдек ҳароратни ростлагич ўрнатилиши лозим.

322. Фильтрларнинг кириш йўлларида йўл қўйиладиган иш босимининг кўрсаткичлари белгиланган ҳамда ҳар йили режали текширувдан ўтган манометрлар ўрнатилиши лозим.

323. Винони фильтрларга етказувчи насослар созловчи ҳамда гидравлик зарбаларнинг олдини олевчи мосламаларга эга бўлиши лозим.

324. Фильтрларни ўрнатиш жойи ёруғ, кенг ва тоза бўлиши лозим.

325. Фильтрлар барча зарурий арматура (аппаратура) ва асбоблар билан жиҳозланиши лозим, уларни ўз вактида синаш ва текшириш керак. Фильтрлар йиғилган ҳолида белгиланган босим билан текширилади.

326. Назорат шишалари ишончли металл тўрлар билан химояланиши лозим. Фильтрнинг кириши ва чиқишида энг юқори йўл қўйиладиган босим учун белгиланган қизил чизиқли манометрлар ўрнатилиши лозим.

327. Винолар, шарбатлар ва шиннининг центрифугалар билан қуюқ моддаларидан тозаланишида центрифугалар қуийш учун автоматик мосламалар билан жиҳозланиб, тўлиқ техник соз ҳолда тутиб турилиши лозим.

328. Шинни ва виноларни қуюқ моддалардан тозалаш центрифугасининг қопқофи унинг очик қопқофи билан ишга тушишининг олдини олевчи блоклаш мосламасига эга бўлиши лозим.

329. Центрифуга гилофининг кўринарли жойида ишлаб чиқарувчи корхона номи, айланишларнинг корхона рақами, энг юқори йўл қўйиладиган айланишлар сони ва энг катта юқ (кг) кўрсатилган жадвалча бўлиши керак.

330. Махсулот центрифугага бир текисда, фақат барабан белгиланган айланишлар сонига етганидан кейингина узатилиши керак.

331. Тебранувчи барабанли ёки носоз тормозли, блокланиши бўлган центрифугада ишлаш тақиқланади.

332. Заводнинг бош механизми ва цех бошлиғи (устаси) камида 6 ойда бир марта центрифугани (барабан, корпус, подшипниклар, тормоз, сақловчи мосламалар ва ҳоказолар) обдон текшириб, натижаларини махсус журнアルга расмийлаштириши лозим.

+

**3 §. Вино, шинни, шарбатларни сульфитлаш ҳамда
хоналарни дудлаш**

333. Вино, шинни, шарбатларни сульфитлаш очиқ ҳавода (бостирма тагида) ёки мазкур Қоидаларнинг 6-иловасида кўрсатилган талабларни таъминлайдиган шамоллатиш билан жиҳозланган хоналарда ўтказилиши лозим.

334. Сульфитлашни бажарувчи ишчилар маҳсус кийимда, резинали фартук, брезент қўлқопда ҳамда ХФТ русумли фильтрловчи қутичали противогазларда бўлишлари лозим. Танаси нам ва терлаган ҳолда ишлаши тақиқланади.

335. Сульфитометрларни зарядлаш ҳамда сульфитланган сувнинг бошланғич эритмаларини тайёрлаш фақат очиқ ҳавода тайёрланиши лозим.

336. Сульфитланган сувнинг бошланғич эритмалари ичидагининг номи аниқ кўрсатилган герметик идишларда сақланиши лозим.

337. Сульфитлаш хонасида, цех устасида сақланувчи ҳимоя воситаларининг захира мажмуи (резинали фартук, брезент қўлқопда ҳамда ХФТ русумли фильтрловчи қутичали противогазлар) ва зарурий дори-дармон солинган дорихона бўлиши лозим.

338. Шиннини сульфитлашда хонада фақат биргина олтингугурт ангиридили ишлайдиган баллон бўлишига рухсат этилади.

339. Баллонда колган ишлатилмаган олтингугурт ангирид шу баллоннинг ўзида доимий сақлаш жойига (омборга) юборилиши лозим.

340. Олтингугурт ангиридили баллонларни сақлаш амалдаги «Босим остида ишлайдиган идишларнинг тузилиши ва хавфсиз фойдаланишишининг қоидалари» га мувофиқ амалга оширилиши лозим.

341. Олтингугурт ангирид билан дудлаш учун мўлжалланган хоналар герметик ёпилиши лозим.

342. Хоналарни олтингугуртли пиликлар билан дудлаш маҳсус ўқитилган ва йўриқ олган ишчилар бригадаси томонидан олиб борилиши лозим.

Олтингугурт пиликларини тайёрлашда қуйидагилар лозим:

- а) ҳимоя кўзойнаклари ва резина қўлқопларида ишлаш;
 - б) олтингугуртни кичик бўлаклар билан чукур патнисларда очиқ ҳавода, шамолдан пана жойда эритиш;
 - в) қофоз парчаларини эритилган олтингугуртга металл косов ва куракчалар ёрдамида ботириш;
 - г) олтингугуртли патнисни қаровсиз оловда колдирмаслик;
 - д) эритилган олтингугурт патнисда ёниб кетган ҳолда уни оловдан тез олиб, нам бўз билан устини ёпиш керак.
343. Дудлашдан кейин хона яхшилаб шамоллатилиши керак.

**4 §. Бочка идишларини ва сифимларни ювиш ва уларга
ишлиов бериш**

344. Бочка идишларини ювиш бўлими мазкур Қоидаларнинг 6-иловасида кўрсатилган талабларни таъминлайдиган шамоллатиш билан жиҳозланган алохида хонада жойлашиши керак.

345. Бочка идишларини ювиш ва буғлатиш хонасида поллар сув ўтказмайдиган, ювиш сувларини тўлиқ кетказиш учун маълум қиялиги ва етарли миқдорда канализация траплари бўлиши лозим.

346. Ювиш бўлимига 0,5 атм. дан кўп ортиқча босимли буғ берилиши мумкин эмас.

347. Иш жойининг ёнида буғ қувурида энг юқори йўл қўйиладиган босим қизил чизик ёки кўрсаткич билан белгиланган манометр ўрнатилиши лозим.

348. Пол устида куйи қувурлар тармоғида буғ қувури йўналтирувчи тагликлар орасида ва улардан кўйироқда, юқори тармоғида эса пол сатҳидан камида 2,2 м баландликда жойлашиши лозим.

349. Бочкалар ёки сифимларни буғлатища фақат хомутлар ёрдамида бошқа қувурларга маҳкам уланган юқори босимли резина-матоли ичаклар қўлланиши мумкин.

Бочкани буғлатиши пайтида ёпилиб колишининг олдини олиш ичагининг уни бошқа уни киритиладиган узунасига ўтган қирраларига эга бўлиши лозим.

350. Ҳар бир юувчининг иш жойи ёнида ёроч болға (киянка) бўлиши лозим. Бочкаларни ювиш давомида бочкани чайқатиб туриб ҳар 3-5 дақика оралиғида шпунтни охиста уриб туриш лозим.

351. Сифимларни буғлатища бевосита сифимдан буғни маҳаллий кетказиш таъминланиши керак. Цех бўйлаб буғнинг тарқалишига йўл қўйилмайди.

352. Бочкалар ва сифимларни дудлаш пайтида ишчилар ХФТ русумли фильтрловчи кутичали противогазлардан фойдаланиши лозим.

353. Олтингугурт пиликларини 354-баннда келтирилган талабларга риоя қилинган ҳолда тайёрлаш лозим.

354. Олтингугурт пиликлари билан бочкаларни ва сифимларни дудлаш фақат олтингугурт оқиши учун маҳсус идиши бўлган дудлаш мосламалари ёрдамида бажарилиши мумкин.

355. Ўткир винолар ва спирт бочкаларини, шунингдек қуёш қаттиқ қиздирган бочкаларни ювиш ва қуритишдан аввал дудлаш рухсат этилмайди.

5 §. Виночилик корхоналарида чиқиндиларни утилизация қилиш

356. Сикиб олиш ўралари атрофи тўлиқ ҳолда камида 1,2 м баландликда тўсиқлар билан ўралиши, баландлиги 1,2 м панжараси бўлган мустаҳкам ўтиш кўприкчалари билан жиҳозланиши ва пастдан улар камида 0,15 м баландликкacha ёппасига девор билан ёпилиши керак.

357. Ўраларга хом ашё юклаш ҳамда уларни бўшатиш, сиқилган хом ашёни хом спирт тайёрлаш учун кейинги ишловга ташиш жараёнлари механизациялашган бўлиши лозим.

358. Ишчиларни ўрага туширишдан аввал ўралардан углекислота кетказилиши лозим.

359. Углекислота йўқлиги ўра тубига ёниб турган шамни тушиш йўли билан текширилади.

360. Иш жойлари олиб чиқувчи ичаклари бўлган никоблар билан жиҳозланиши лозим.

361. Чиқиндилардан бўшатилган ўралар қалинлиги 40-60 мм ли тахта шчитлар билан ёпилиши лозим.

362. Виночилик чиқиндиларини хом спирт учун қайта ишлаш Қоидаларининг мазкур бобидаги 6-параграфда кўрсатилган меҳнатни муҳофаза қилиш талабларига мувофиқ ўтказилиши лозим.

6 §. Виночилик чиқиндиларидан вино кислотали оҳакни олиш

363. Вино кислотали оҳакни ишлаб чиқариш алоҳида хонада жойлашиши керак.

364. Кислоталар ва ишқорлар билан ишлашда мазкур Қоидаларнинг (III боб, 14-параграфи) талабларига риоя этиш лозим.

365. Хона камидаги 7 мартали ҳаво алмашувини таъминлаш учун ҳаво келувчи сўриб тортишли ҳамда аварияли шамоллатиш билан жиҳозланиши лозим.

7 §. Спиртни қабул қилиш, сақлаш ва бериш

366. Спирт омборларининг бинолари ва иншоотлари қўйидаги талабларга мос келиши лозим:

- а) амалдаги курилиш ва ёнғинга қарши меъёрлар ва қоидалар;
- б) амалдаги «Осон ёнувчан ва ёнувчан суюқликларни сақлаш учун омбор хоналарини лойихалаштиришнинг меъёрлари ва техник шартлари»;
- в) амалдаги «Электр курилмаларининг тузилиш қоидалари».

367. Спирт қабул қилиш бўлими спиртни сақлаш хоналаридан брандмауэр (ёнмайдиган) девор билан ажратилиши лозим.

368. Спирт қабул қилиш бўлими асосий киришдан ташқари бевосита ташқарига чиқадиган қўшимча чиқиш йўли бўлиши ҳамда 102-бандда келтирилган талабларга риоя этилиши лозим.

369. Спирт омбори ва спирт қабул қилиш бўлими хоналарида пол темир қўшилиб цементланиши, эшикка қарама-карши томонга қиялиги бўлиши лозим.

370. Спирт омборининг ўраси чуқурлиги спирт омборида мавжуд бўлган барча сифимларнинг ҳажмига тенг бўлган ҳажмда бўлиши керак.

371. Бинодан ташқаридаги очик спирт омборида барча сифимларнинг пойдеворлари атрофида спирт омборида мавжуд бўлган барча сифимларнинг ҳажмига тенг бўлган ҳажмни ҳосил қилувчи деворлари бўлган темир қўшилиб цементланган майдончаси бўлиши лозим.

372. Спирт омборларининг хоналарида майдончалар, ўтиш кўприкчалари, панжарали зиналар металлдан бўлиши лозим (мазкур Қоидаларнинг IV боб, 3-параграфи).

373. Спирт омборида деразалар ер сатҳидан камидаги 2 м баландликда, шимолга қаратилган, панжаралар ва темир тўсинглар билан жиҳозланган бўлиши лозим.

374. Ёпик спирт омборида хонанинг ҳавосида этил спирти буғларининг микдори 1000 мг/м³ дан ошмайдиган равишда ҳаво алмашуви тутиб турилиши керак.

375. Спирт омборида яшин қайтаргич билан жиҳозланган сифимларнинг металл корпуслари эса ерга туташтирилган бўлиши керак.

376. Спирт омборларининг хоналарида факт буғли насослар ўрнатилиши рухсат этилади. Электр таъминотли насосларни қўллаш портлашдан ҳимояланган туррида электр двигатели таъминоти ўрнатилган ҳолдагина рухсат этилади.

377. Спирт омборида сифимлар ўртасида ҳамда сифим корпусидан деворгача 1,5 м дан камроқ масофа бўлишига рухсат этилмайди.

378. Спирт омборида спиртни бериш ва қабул қилиш учун мўлжалланмаган ускуналарни ўрнатиш тақиқланади.

379. Цистерналар ва ўлчагичларда спирт сатҳи кўрсаткичларининг шиша қисмлари механик зарарланишдан ҳимояланниши лозим.

380. Спирт омборида ва спирт қабул қилиш бўлимида ёнувчан материаллар ва чет буюмларни сақлашга йўл қўйилмайди.

381. Спирт омбори ва спирт қабул қилиш бўлимини ўт ўчиргичлар, буғ билан ўт ўчиришнинг ёнгин жўмраклари ҳамда бошқа ёнфинга қарши воситалар билан таъминлаш ёнгин назорати идораларининг талабларига мувофиқ амалга оширилиши лозим.

382. Спирт омборининг кириш эшигига «Бегоналарнинг кириши тақиқланган!» ёзуви билан, бинонинг ичидаги эса «Аланга ёндирилмасин!», «Чекиш тақиқланади!» ёзувлари осилиши керак.

383. Спирт омборининг хонаси ҳаво келувчи-сўриб тортишли ва аварияли шамоллатиш ва ёритиш билан (мазкур Коидаларнинг II боб, 14-параграфи) жихозланиши керак.

384. Спирт омборида ҳаво мухитининг ҳолати устидан доимий назорат юритилиши керак.

385. Спирт омборлари хоналарида пайвандлаш ишларини, шунингдек цистерналар ва ўлчагичларни улаш ва кесиш ишларини бажариш тақиқланади. Ушбу ишлар барча цистерналарни спиртдан бўшатиб, уларни тоза сув билан тўлдириб, ёнма-ён хоналарга борувчи спирт қувурларда барча жўмракларни ёпишдан кейин рухсат этилади (жўмраклар бўлмаган қувурларда тиқинлар ўрнатилади). Кесиш, улаш, пайвандлаш ва ҳоказолар керак бўлган цистерна сув билан ювилиши ва шамоллатилиши керак.

386. Цистерна ичига ювиш ёки таъмирлаш учун кириш лозим бўлганда уни аввал спиртдан тўлиқ бўшатиб, ички деворларини сув билан ювиш лозим.

387. Ишчилар цистернанинг ичига киришидан аввал масъул мухандис-техник ходим жойида шахсан тайёрлаш ишларининг тўғри ўтказилганига ишонч ҳосил қилиши, цистернага кириш учун тайинланган ишчи эса кислородли изоляцияловчи асбобни ҳамда арқон боғланган мухофаза белбоини тақиши лозим.

388. Таъмирлаш ишлари заҳарли ва портлашдан ҳавфли газлар бўлган сифимлар ичидаги ишларнинг умумий Коидаларига мувофиқ ўтказилади (мазкур Коидаларнинг IV боб, 5-параграфи).

389. Таъмирлаш ҳамда ёритиш етишмаган ҳолларида факат аккумуляторли чироқлардан фойдаланиш рухсат этилади.

390. Транспортдан спиртни қабул қилиш тугаганда унинг насос билан олинмаган қолдиқлари факат узатиш идишида қолиши мумкин. Ўлчагичларда ва босиб кириши қувурида спирт қолишига рухсат этилмайди.

391. Спиртни очик усуlda қуийш ман этилади.

392. Ёзги пайтда жўнатиш учун бочкаларга қуийлган спиртни кўпи билан икки суткагача сақлашга рухсат этилади.

393. Ёзги пайтда спиртни ташишда бочкалар ўз сифимининг 5 фоиз ҳажмига бўш қолдирилади.

394. Спирт омборида спирт солинган бўш бочкаларнинг сақланишига рухсат этилмайди. Шунингдек, спирт қуийлган бочкаларни бир-бирининг устига қўйиш ва уларни бўйига иккитадан ортиқ бочкани ёни билан қўйишга рухсат этилмайди.

395. Спиртни ташиш факат автомобиль, темир йўл цистерналарида ёки металл бакларда (бочкаларда) рухсат этилади.

396. Спиртдан бўшаган идишларни ювишдан кейин тиқинлар билан беркитиб, хоналарда ёки маҳсус майдончаларда бостирма остида омбор ва ишлаб чиқариш хоналаридан камида 20 м масофада сақлаш лозим.

+

8 §. Шиша идишларни қабул қилиш ва уларга ишлов бериш (идишлар цехи)

397. Идишлар цехи қуруқ, кенг ва иситиладиган хонада жойлашиши, идишларга ишлов бериш ва уларни ароқ, ликёр-ароқ маҳсулотларини ҳамда виночилик маҳсулотларини күйиш цехларига ташиш учун маҳсус механизмлар ва мосламаларга эга бўлиши керак.

398. Идиш қабул қилиш ва ишлов бериш бўлимларининг хоналарини бўшаган яшиклар ва ўраш материаллари билан тўлдириш тақиқланади. Хонада ишлатилган ўраш материалларини саралаш рухсат этилмайди.

399. Шиша идишларни саралаш-тандлаш конвейерида амалга оширилиши лозим.

400. Идишлар цехи ва қўйиш цехининг ёнида шиша синиқларини марказлаштирилган йиғиш учун металл бункер жойлашиши лозим. Бункернинг қопқоғи маҳсус ёпқич билан жиҳозланиши лозим.

401. Бункер шиша синиқларидан улар ўзи бевосита ағдарма автомобилнинг кузовига тушиб бориши йўли билан бўшатилиб бориши лозим.

402. Цехда юзага келган шиша синиқлари дарҳол металл хокандозлар ва чўтка-лар (супургилар) ёрдамида маҳсус яшикларга йиғилиб, бункерга олиб борилиши керак.

403. Шиша идишли яшиклар кўпи билан 2 м баландликда ғарамга тахланиши лозим. Ғарам ўртасидаги асосий ўтиш кенглиги камидаги 2 м, қолганлари камидаги 1 м бўлиши лозим. Идишли яшикларнинг ғарамлари тушиб кетмаслиги учун мустаҳкам ўрнатилиши лозим.

+ 404. Шиша идишларни яшикларсиз ғарамларга терилиши уларнинг сифумига қараб, кўпи билан қўйидаги баландликда рухсат этилади: 0,25, 0,5 ва 0,75 л сифумидаги бутилкалар учун 2,0 м, 1 л бутилкалар учун 1,5 м.

Ғарамлар ўртасида камидаги 1 м лик ўтиш йўллари қолдирилиши керак.

Идишлар бўлган қоплар кўпи билан 2,0 м баландликдаги ғарамларга қўйилиб, ғарамни мустаҳкамлаш учун каторлар ўртасида маҳсус зичлагичлар қўйилади.

405. Шиша ва идишларни ташиш механизацияли усусларда бажарилиши керак (электрокарлар, транспортёrlар ва хоказолар).

406. Транспортёrlарнинг ишга тушиши хақида огоҳлантириш учун хонада 10 — 15 сониялик оралиғи бўлган сигнализация ўрнатилиши лозим.

407. Транспортёrlар орасидан ўтиш учун панжарали металл кўприкчалар бўлиши лозим.

408. Заарланган ва тўлдирилган бутилкаларни ёритиб текшириш экранларининг чироқлари 42 В дан ошмаган кучланишда бўлиши керак, бунда ёруғлик бевосита шиша идишга қаратилиши лозим.

Операторнинг узлуксиз ишлаш вақти кўпи билан 2 соатни ташкил этиши, ундан кейин 15 дакиқалик танаффус бўлиши лозим.

409. Йилнинг совук фаслида ювиш-қўйиш цехига узатиладиган шиша идишлар камидаги 8° С ҳароратгача иситилиши лозим.

410. Шиша идишлар цехининг ёнида идишларни қабул қилиш, ташкил майдончалари бўлган ҳолда цех хонасининг ташкил эшикларида ҳаво иссиқлик тўсиқлари ёки тамбурлар бўлиши лозим.

411. Шиша идишларни тиқинлар қолдиқларидан тозалаш тиқинларни тортиб олиш мосламалари орқали амалга оширилиши лозим.

**9 §. Шиша идишларини ювиш ҳамда виночилик
маҳсулотини қўйиш**

412. Шиша идишларни ювиш бўлими мазкур Коидаларнинг 6-иловасида кўрса-тилган талабларга жавоб берадиган шамоллатиш билан жихозланган алоҳида хона-да бўлиши лозим.

Киши мавсумида хонага келувчи тоза ҳаво иситилиши лозим.

413. Буг кучли чиқадиган жойлар (машиналар, ванналар, кислотали ювиш жойлари) маҳаллий шамоллатиш сўрғичлари билан жихозланиши лозим.

414. Бўлим барча оқова сувларнинг олиб чиқилишини таъминловчи оқова қувур-лар билан жихозланиши лозим.

415. Бевосита бутилка ювиш машиналардан сувни олиб чиқиш учун панжара-ли тўшамалар ёпилган оқова ариқчалари бўлиши лозим.

416. Шиша идиш ювиш машинасига идиш юклаш механизациялашган бўлиши керак. Бутилкалар кўлда узатилганда бевосита машинанинг ёнида идишлар турган яшикларни йиғиши тақиқланади.

417. Буг етказиш қувурлари изоляцияланган бўлиши керак. Сувни, ишқор иситмасини иситувчи буг қувурида жўмрак хизмат кўрсатиш учун қулайроқ жой-да, полдан кўпи билан 1,5 м баландликда ўрнатилиши лозим.

418. Шиша идиш ювиш машиналарининг ванналарида ишқорли эритма ва сув-нинг хароратини белгиланган меъёридан ошириш тавсия этилмайди.

419. Шиша идиш ювиш машиналарининг ванналарини ишқор ёки кислота эрит-малари билан тўлдириш фақат қувурлар тармоғи орқали рухсат этилади. Ишчилар химоя кўзойнакларда, маҳсус кийимда ва маҳсус пойабзалда (резинали пешбанд, резина қўлқоп ва резина этиклар) бўлиши лозим.

420. Машинанинг ишлашини назорат қилиш учун унинг устки қопқоқларини очиши ювиш эритмаларини етказиб берувчи насос тўхтаганидан кейин рухсат эти-лади.

421. Ванналарни ёрлиқлардан тозалашда машинадан ишқорли эритмани тўкиш, кейин ванналарни сув билан ювиш, шундан кейингина туйнукларни очиб, ёрлиқ-ларни курак билан қириб тозалаш лозим.

422. Кислоталар ва ишқорларнинг иш эритмаларини тайёрлаш мазкур Коидалар бўлимининг 6-параграф кисми талабларига риоя қилган холда бажарилиши лозим.

423. Шиша идиш ювиш машиналарининг созлиги, қувурларнинг герметиклиги ва ишончлилиги камидан ойда бир марта текширилиши лозим.

Иш пайтида буг, ишқор ва кислота қувурларининг фланец гардишларини, жўмракларининг сальникларини тортиш тақиқланади.

424. Шиша идишларни кўл ванналарида ивitiшда ишқорлар эритмаларининг таркибиий микдори кўпи билан 0,5 фоиз, харорати 35° С дан ошмаслиги лозим.

425. Шиша идиш ювиш машиналарининг ёнида юувчининг иш жойида панжа-рали тўшамалар ҳамда шиша синиларини йиғиши яшиги бўлиши лозим.

Ювиш машинасидан синган бутилкаларни бевосита кўл билан олиш тақиқла-нади, бунинг учун маҳсус мосламалар (илмоқлар, қисқичлар ва ҳоказолар) бўлиши керак.

426. Маҳсулот қўйиш хонаси ёруғ, мазкур Коидаларнинг 6-иловасида кўрсати-лан талабларга жавоб берадиган шамоллатиш билан жихозланган бўлиши керак.

427. Қаторнлаш автоматлари маҳаллий сўрғичлар билан жихозланиши керак.

428. Маҳсулот қўйиш машиналарининг айланаси экран (органик шиша ёки металл) билан тўсилиши лозим.

429. Махсулот кўйиш ва тиқин беркитувчи машиналар бутилкалар тиқилиб қолганда автоматик ва қўл билан тўхтатилиши учун мосламалар билан жиҳозланиши лозим. Машиналар, автоматлар, конвейерлар ва транспортёрлар доимо шиша синиқларидан тозаланиб борилиши лозим. Шиша синиқларини олиш фақат машиналар тўлиқ тўхтатилганидан кейин рухсат этилади. Шиша синиқларининг ускуналарда ёки ёнида йигилиб қолишига рухсат этилмайди.

430. Шиша синиқлари махсус яшикка дархол солиниб, йигилиб борган сари ювиш ва қўйиш хонасидан чиқарилиши лозим.

431. Синтетик ёпиштирувчи моддалар қўлланган ёрликлар ёпиштириш автоматларига хизмат кўрсатишида ишчилар резина кўлқоп кийишлари лозим.

432. Тўлдирилган бутилкаларни кўриб текшириш экранини ёритиш чироқлари кучланиши 42 В дан ошмасдан, жилосиз шишалари ёки жилосиз электр чироқлари бўлиши керак.

433. Унумдорлиги соатига 6 минг бутилка ва ундан ортиқ бўлган махсулот қўйиш линиясининг бракераж автоматига бир киши хизмат кўрсатиши рухсат этилмайди. Операторнинг узлуксиз ишлаш вақти кўпи билан 2 соатни ташкил этиши, ундан кейин 15 дакиқалик танаффус бўлиши лозим.

10 §. Тайёр махсулотнинг ўралиши ва экспедицияси

434. Махсулотни ўраш ва экспедиция хоналари мазкур Коидаларнинг 7-иловасида кўрсатилган талабларга жавоб берадиган шамоллатиш билан, экспедициядаги шиша махсулотини бериш учун мўлжалланган девор туйнуклари — хаво иссиқлик тўсиклари билан жиҳозланган бўлиши керак.

435. Махсулот ўраш ва экспедиция хоналарини ўраш материаллари ва идишлар билан тўлдириш тақиқланади, улар сарфланган сари иш жойига етказиб бориш лозим. Иш вақти тугагандан ишчилар хоналарни ахлат, ўраш материаллари ва идишларни тозалашлари лозим.

Ўраш материалларини тайёрлаш заводнинг ёнгин муҳофазаси билан келишилган, шу мақсадда махсус ажратилган жойларда бажарилиши керак.

436. Шиша махсулоти билан яшиклар фарамлари кўпи билан 2 м баландликда, улар ўртасида камида 1 м ўтиш жойи сақланган ҳолда жойлаштирилиши керак.

437. Тайёр махсулотни экспедициядан автомашина кузовига етказиб бериш транспортёрлар ёрдамида ёки бошқача механизациялашган усулда бажарилиши керак.

438. Автомашина орқага кетишини чеклаш учун эстакада олдида чеклагичлар (чорқирра тахталар, тўнкалар ва хоказолар) қўйилади.

439. Эстакадада ўрнатилган транспортёрдан ўтиш учун зарур холларда панжали ўтиш кўпrikчалари ўрнатилиши керак.

11 §. Шакар қиёмини ва ранг берувчи шарбатни пишириш

440. Шакар қиёмини ва ранг берувчи шарбатни пишириш мазкур Коидаларнинг 6-иловасида кўрсатилган талабларга жавоб берадиган шамоллатиш билан жиҳозланган алоҳида хонада ўтказилади.

441. Шакар қиёмини ва ранг берувчи шарбатни пишириш, шунингдек шакарни эритиш буғ билан иситиладиган пишириш қозонларида бажарилади. Қозонлар шакар солиш учун туйнукли қопқоқлар билан жиҳозланиши лозим. Очик алангада иситиладиган қозонлардан фойдаланиш рухсат этилмайди.

442. Очиқ пишириш қозонининг четларида ишловчиларни қайнаётган қиём куидиришидан ҳимояловчи, очиладиган цилиндрик филофлар ўрнатилиши лозим.

443. Пишириш жараённида ҳосил бўладиган буғлар ва газларни кетказиш учун ҳар бир қозон маҳаллий сўргич билан жиҳозланиши лозим.

444. 0,7 атм.дан юкори қўшимча босимда ишлатиладиган пишириш қозонига хизмат кўрсатиш ва ундан фойдаланиш амалдаги «Босим остида ишлайдиган идишларнинг тузилиши ва хавфсиз фойдаланилиши коидалари» га мувофиқ амалга оширилиши лозим.

0,7 атм.гача бўлган қўшимча босимда ишлатиладиган пишириш қозонлари 0,7 атм. гача босим учун созланган манометр, саклагич клапани ва редукция клапани билан жиҳозланиши лозим.

445. Қайнаётган қиёмни аралаштириш учун ранг берувчи модда пишириш қозони механик аралаштиргич билан жиҳозланиши лозим.

446. Қозонларга маҳсулот солиш фақат улар тайёр маҳсулотдан бўшатилганидан кейин рухсат этилади.

447. Иссик маҳсулот истеъмол жойигача механизмлар ёрдамида етказилиши лозим.

448. Иссик маҳсулотни қўлда олиб бориш фақат 10 м дан ошмаган масофага, текис полда ва маҳсулот тўкилишининг олдини олувчи зич ёпиладиган идишларда рухсат этилади. Идишларнинг дасталари иссиқлик ўтказмайдиган материаллардан бўлиши лозим.

12 §. Шампан винолари заводлари

1. Шампанлаштиришнинг бутилкали усули

449. Тираж, ремюаж ва дегоржаж жараёнлари механикалаштирилган ва автоматлаштирилган бўлиши керак.

450. Тираж сифимларининг (бутилар, металл ва темир-бетон сифимлари), шунингдек бутилка ювиш, тираж аралашмасини қўйишнинг автоматлаштирилган линияларининг тузилиши ва уларга хизмат кўрсатиш мазкур Коидаларнинг (III боб) талабларига жавоб бериши керак.

451. Шампан винолари заводларида, «Озиқ-овқат суюқликлари учун шиша идишлар» ГОСТ ининг талабларига мувофиқ, етказилган шиша идишларнинг ишлаб чиқаришда ишлатиш жараённида хавфсизликни тъминлаш мақсадларида, шишаларнинг танланган гидравлик синови ташкил этилиши ва ўтказилиши керак.

452. Ачитиш бўлинмасида шиша идишларни ғарамлар шаклида, ғарамнинг турунлиги ва шишаларнинг думалаб кетишининг олдини олиш бўйича зарур чораларни қабул қилган холда, 18 қаторгача бўлган баландликда териб жойлаштиришга рухсат берилади. Шишаларнинг ғарамлар шаклида жойлаштирилиши, улар орасида кенглиги камида 1 м бўлган йўлаклар, ҳамда сув қувурлари ва ёнфинга қарши қранларга, захирадаги йўлакларга ўтиш эркин йўлларини қолдириш билан ўтказилиши лозим.

453. Пюпитрлар қаторлари орасидаги масофа камида 0,8 м бўлиши зарур.

454. Тўлдирилган шиша идишларни ювиш учун қўлланиладиган сув ҳарорати 25 С дан ошмаслиги шарт.

455. Ғарамларни ажратиш ва жойлаштириш, ремюаж, дегоржаж, чайқатиш машинасида ишлаш, советувчи ванналарни юклаш ва улардан юкларни чиқариши

ишлилар махсус кийимда, фартукда, қўлқопларда ва ҳимоя мосламаларида (органик шиша ёки майда симли тўрдан қилинган никобда) амалга оширишлари даркор.

456. Совуқ билан ишланган шиша идишларни ғарамларга жойлаштириши 18 қатордан юкори бўлмаган баландликкача амалга ошириш керак.

457. Дегоражаж, ликёрни микдорлаш ва мюзлени кийдиришни оқиб келувчи сўрувчи вентиляцияга эга бўлган, алоҳида, ажратилган хонада ўтказилиши лозим. Бу хонага кириш факат ушбу операцияни амалга оширувчи ишиларнага рухсат берилади.

458. Ликёрни қўшиш пайтида унинг микдорини назорат қилиб туриш зарур, чунки унинг ошиб кетиши шиша идишларнинг синишига ва ишиларнинг жароҳатланишига олиб келиши мумкин.

2. Шампанлаштиришнинг сифимли усули

459. Биокимёвий цех (бўлинма), мазкур Қоидаларнинг 6-илласининг талабларини таъминлайдиган, вентиляция билан жиҳозланган алоҳида хонада жойлаштирилиши шарт.

460. Акратофорларнинг таъминоти ва улардан фойдаланиш, амалдаги «Босим остида ишлайдиган идишларнинг ўрнатилиши ва хавфсиз фойдаланиш қоидалари» мувофиқ амалга оширилиши даркор.

461. Карбонат кислотаси станцияси алоҳида хонада жойлаштирилган бўлиши керак. Карбонат гази баллонлардан, акратофорнинг ишли босимиға созланган редукцион клапан орқали сарфланиши лозим.

+ 462. Шампан виносини қўйишнинг механизациялашган ва автоматлаштирилган тизими, Қоидаларнинг ушбу бўлимининг 449 ва 450-бандлари талабларига мос келиши зарур.

- 463. Назоратли маълум вақт сақлаб туриш цехида шиша идишларни ғарамларга, улар орасида кенглиги камида 1 м бўлган ўйлакларни қолдириш билан бирга 18 қаторгача бўлган баландликда териб жойлаштириш рухсат берилади. Йўйлаклар одамларни ёрилган шиша идишлардан жароҳатланишининг олдини оловчи тўсиклар билан тўсилган бўлиши шарт.

464. Қуийш, бракераж тизими ва шампан виносини безатиш тизимининг машиналари ва автоматлари, одамларни ёрилган шиша идишлар синикларидан жароҳатланишининг олдини оловчи тўсиклар ва мосламаларига эга бўлишлари керак.

13 §. Лаборатория. Ўювчи, заҳарли, ёнгин ва портлаш жиҳатидан хавфли моддаларнинг қўлланилиши

1. Лабораторияда ишлашга қўйиладиган умумий талаблар

465. Лаборатория хоналари амалдаги қурилиш ва санитария меърлари ва қоидалари талабларига жавоб бериши лозим.

Умумий оқма-тортма вентиляциядан ташқари, лаборатория хоналари ҳаво тортувчи мосламалар (шкафлар) ёки ҳавони сўриб олиш учун вентиляция қурилмалири билан жиҳозланган бўлиши керак.

466. Лаборатория ходимлари қўлланилаётган кимёвий моддалар, материалларнинг ёнгин жиҳатидан хавфлилик даражасини билишлари ва улар билан ишлаганда хавфсизлик чораларига риоя килишлари шарт. Моддалар ва материаллар лабораторияда ишлашга қўйиладиган умумий талабларига мос келиши мумкин.

рияда қатъий навлари бўйича сақланиши керак. Ўзаро кимёвий таъсири ёнгин ёки портлашни юзага келтириши мумкин бўлган моддаларни биргаликда сақлашга йўл қўйилмайди.

Лабораториядаги мебель ва ускуналар одамларнинг чиқишига тўсқинлик килмайдиган тарзда ўрнатилиши керак. Ускуналар оралиғидаги энг кам йўл қўйиладиган масофа 1 м дан кам бўлмаслиги лозим.

467. Захарли моддалар билан ишлашга мўлжалланган хоналар лабораториянинг бошқа хоналаридан ажратилган, тегишли тарзда жиҳозланган ва бошқа хоналарнинг вентиляциясига боғлиқ бўлмаган ҳаво тортувчи мосламаларга эга бўлиши лозим.

468. Заарарли ва ёнувчи буғ ва газлар ажралиши билан кечадиган ишлар олиб борилаётган тортувчи шкафлар юкори ва қўйи сўрмалар, шунингдек, суюқликнинг полга оқиб тушишининг олдини оловчи ён деворлар билан жиҳозланиши керак.

Шкафнинг 15 — 20 см га очиб қўйилган табақалари кўндаланг кесимида ҳавонинг тезлиги 0.5 дан 0.7 м/сек атрофида бўлиши лозим.

Ўта заарарли моддалар (сарик қонсимон туз) билан ишлаганда ҳавонинг тезлиги 1 дан 1,2 м/сек оралиғида бўлиши керак.

469. Тортувчи шкафлар герметик газ ўтказмайдиган арматура ичига жойлаштирилган электр лампочкалар билан жиҳозланиши, уларнинг включателлари тортувчи шкафдан ташқарида, штепсел розеткалари эса иш столининг қисқа ён томони бўйлаб тортувчи шкафдан ташқарида жойлашиши керак.

470. Олов ҳамда ёниш ва портлаш ҳавфи бор моддалар билан ишлашга мўлжалланган иш столлари ва шкафлар ёнмайдиган материал билан тўлиқ қопланган бўлиши, кислота ва ишқорлар билан ишлашга мўлжаллангани эса зангламайдиган материал билан қопланиб, ёнмайдиган материалдан ён девори бўлиши керак.

471. Иш столлари ва шкафлардаги газ ва сув кранлари уларнинг олд деворлари томонида жойлаштирилиши ва кранни тасодифан очиб юборишнинг имкони бўлмайдиган тарзда ўрнатилиши керак. Катта миқдордаги кимёвий лаборатория идишларини ювиш учун алоҳида ажратилган ювиш хонаси мавжуд бўлиб, имкон қадар лабораториянинг марказида жойлашиши керак.

472. Ювиш хонаси ювиш столлари билан жиҳозланиши керак. Улардан бири заарарли ва хиди кучли моддаларни йўқотиш ҳамда хромли аралашма билан ювиш учун тортувчи шкафли, иккитаси эса содали ва тоза сув билан ювиш учун.

473. Лабораториядаги ҳаво алмашинуви шундай хисоб-китоб қилиниши лозими, ишчи хоналарнинг ҳавосидаги захарли портловчи газлар, бувлар ва чангнинг амалдаги концентрацияси амалдаги СанҚМ да белгиланган энг кўп йўл қўйиладиган концентрациядан ортиб кетмаслиги керак.

2. Кислоталар ва ишқорлар

474. Кислота ва ишқорлар кимёвий моддалар омборида жойлаштирилиши керак. Кислота ва ишқорларни майдончаларда сақлаганда уларга ҳаво ёғинлари ва қуёш нурлари тушишининг олдини олиш учун соябон қилиниши керак.

475. Кислота ва ишқорларни подвал хоналарда сақлаш тақиқланади.

476. Кислота ва ишқорлар тўлдирилган шиша идишлар қўйиладиган поллар кислотага чидамли материалдан ишланиб, тўкилган кислотани маҳсус идишга йўналтирадиган тарновлар томон қиялиги бўлиши лозим.

477. Кимёвий моддалар омборлари тўкилган ишқор ёки кислотани нейтраллаш учун етарли даражада воситалар билан таъминланган бўлиши лозим.

478. Кислота ва ишқорлар тўлдирилган шиша идишлар дастали мустаҳкам тўкил-

ган саватларга ёки маҳсус яшикларга жойланиши лозим, уларсиз мазкур суюқликларни ташиш тақиқланади.

479. Кислота ва ишқорлар тўлдирилган шиша идишларни қўлда икки киши узоги билан 25 м масофага текис юза бўйлаб ташишга йўл қўйилади, бунда суюқлик сачрашига қарши зарур эҳтиёт чоралари кўрилиши лозим.

Кислота ва ишқорлар тўлдирилган шишеларни факат ичига асбест тўшалган маҳсус (тахтадан ёки металдан ясалган) яшикларда ташишга рухсат этилади.

480. Кислота ва ишқорлар билан ишлайдиган барча ходимлар сақлагич кўзойнаклар (гардиши теридан ёки резинадан ишланган) ва резина қўлқоплардан, айрим пайтларда эса резинали (ёки резина қопланган) фартук ва резина этиклардан фойдаланишлари лозим.

Кислота ва ишқорлар билан сақлагич кўзойнакларсиз ишлаш тақиқланади.

481. Кислота ва ишқорларни шиша идишлардан кичик идишларга сифон ёки қўл насослари воситасида кўйиш зарур.

482. Олтингугурт кислотасини тайёрлаш учун уни сувга тизиллаган оким билан кўйиб, тинмай аралаштириб туриш керак. Олтингугурт кислотасига сув кўйиш тақиқланади.

483. Қаттиқ ҳолатдаги ўювчи натрийли барабанлар (бочкалар) маҳсус кескичлар ёрдамида, ўюриқ олган тажрибали ишчилар томонидан очилиши керак. Шу мақсадда темир исказа ва болға ишлатиш тақиқланади.

484. Бўшаган барабан кристалли қаттиқ натрийнинг қолдиқларидан, сохта тубли алоҳида бакка очилган қопқоқли томони пастга қаратиб жойлаштирилиб, эритиши йўли билан тозаланиши лозим.

+ Барабанин бакка жойлаш ва уни сохта тубга ўрнатиш кўтарма механизmlар (тельфер, тал ва шу каби) ёрдамида бажарилиши лозим.

- Бўшаган барабанларни бакдан, уларни факат сув билан ювгандан кейин чиқаришга рухсат этилади.

485. Ишқор эритища тинмай аралаштирилаётган сувга модданинг кичик бўлакларини секин-аста кўшиб бориш зарур, бунда ишқор бўлакларини факат қисқич билан ушлаш даркор. Ўювчи ишқорларнинг катта бўлакларини маҳсус ажратилган жойда, устини зич мато (белтинг) бўлаги билан ёпиб, майда бўлакларга майдалаш зарур.

486. Тўкилган кислота ва ишқорлар устига дарҳол кум тўкилиши, нейтраллиниши ва шундан сўнг канализацияга, лойли ўрага ёки маҳаллий шароитдан келиб чиқиб, шу мақсадга мўлжалланган бошқа жойга тўкилиши керак.

487. Ишлатилган кислота ва ишқорлар маҳсус идишларга алоҳида тўпланиши ва нейтралланганидан сўнг канализацияга, лойли ўрага ёки маҳаллий шароитдан келиб чиқиб, шу мақсадга мўлжалланган бошқа жойга тўкилиши керак.

488. Кислота ва ишқорлардан бўшаган идишлар заарсизлантирилиб, пухта ювилиши лозим.

3. Сариқ қонсимон туз

489. Винога сариқ қонсимон туз билан ишлов беришга мазкур жараённи тешиши тарзда назорат қилиш имконини берувчи ишлаб чиқариш ускуналари ва лабораторияларига эга корхоналарда йўл қўйилади.

490. Сариқ қонсимон туз билан барча ишлар мухандис технолог раҳбарлиги остида ўтказилиши керак. Сариқ қонсимон туз билан ишлаш учун алоҳида маҳсус кийим комплекти (халат, резина қопланган фартук, резина қўлқоп, кўзойнак) ажратилиши керак.

491. Сариқ қонсимон тузни тортувчи шкафда ёпик ҳовончада майдалаш ва янчиш зарур. Сариқ қонсимон тузни майдалаш, тарозида тортиш, ўлчаш ва ағдариб тўкиш билан боғлик ишлар резина қўлқоп кийиб, ҳокандоз, куракча, қошиқча ва ш.к. ишлатиб бажарилиши лозим.

492. Сариқ қонсимон тузнинг ишлаб чиқариш захиралари қатъий ҳисобга олиниши, ёпиладиган ва муҳрланадиган алоҳида шкафда, устига «Эҳтиёт бўлинг захар!» деб ёзилган герметик ёпик идиша сақланиши лозим. Сариқ қонсимон тузнинг ишлаб чиқаришда фойдаланилмаган қолдиқлари кўрсатилган эҳтиёт чоралари билан саклаш учун дархол лабораторияга қайтарилиши лозим.

493. Сариқ қонсимон (ЖКС) тузининг қолдиқлари корхона худудидан, Давсанэпидназорат маҳаллий марказларининг кўрсатмаларига мувофиқ йўқ қилиш учун чиқарилиши лозим.

4. Ёнгин ва портлаш ҳавфи бор суюқликлар

494. Тез ўт оладиган ва ёнувчи суюқликлар (паст ҳароратда қайнайдиган моддаларни истисно қилганда) лаборатория хоналарида тиқини жипс ёпиладиган девори қалин банкалар (шиша идишлар)да сақланиши лозим. Банкалар қопқофи жипс ёпиладиган, девори ва тубига асбест қопланган махсус металл яшикларда сақланиши лозим.

495. Яшик етиб бориш учун қулай, ўйлаклар ва қизитадиган асбоблардан узоқда, полда жойлаштирилиши керак. Яшик қопқофининг ички томонида мазкур хона учун ёнувчи ва тез ўт оладиган суюқликларнинг номлари ва сақлашнинг умумий меъёrlари кўрсатилган аниқ ёзув туширилган бўлиши керак.

Тез ўт оладиган суюқликлар учун шиша идишнинг сифими 1 л дан ошмаслиги, сифими каттароқ бўлганда эса герметик ёпиладиган металл филофга эга бўлиши керак.

496. Лаборатория хоналарида паст кислотали моддаларни (диэтил эфири, ацетон ва бошқалар) сақлаш қатъиян ман қилинади.

Ишлар якунлангандан сўнг ушбу моддалар сақлаш учун махсус хона (омбор)га чиқарилиши лозим.

497. Диэтил (олтингугурт) эфири бошқа моддалардан ажратилиб совук ва қорони хонада сақланиши лозим, чунки уни ёруғда сақлагандан портловчи модда — этил перекиси хосил бўлади.

498. Тез ўт оладиган ва ёнувчи моддаларни омбордан лабораторияга ёпик, синмайдиган идиша ёки филофга солинган шиша идишда ташиб келтириш зарур.

499. Лабораториянинг ҳар бир ишчи хонасида бир пайтда сақланадиган ёнгиндан ҳавфли суюқликларнинг умумий микдори бир суткалик эҳтиёждан ортмаслиги лозим.

500. Тез ўт олевчи моддалар ва ёнувчи суюқликлар билан барча ишлар вентиляция ишлаб турган тортувчи шкафларда ва газ ёндиригичлар ва электр асбоблари қатъиян ўчирилган ҳолатда ўтказилиши лозим.

501. Ёнувчан моддалар билан ишларни бир жода тўплаш, шунингдек ишларни амалга оширишни лабораториянинг тажрибасиз ходимига топшириш қатъиян тақиқланади.

502. Паст қайновчи ёнувчи моддаларни (ацетон, бензол, эфирлар, спирт ва хоказо) хайдаш ва қиздириш қийин эрувчи шишадан қилинган айлана тубли колблар, мазкур модданинг қайнаш ҳароратига боғлик (сув, мой) тегишли иссиқлик ташувчилар билан тўлдирилган идишларда амалга оширилиши керак.

503. Ичиди паст қайновчи маҳсулотли ва ёнувчан идишларни очик оловда, шунингдек барча электр қиздирув жиҳозларида қиздириш қатъяян тақиқланади.

Юқорироқ қизиш ҳароратига эга бўлган суюқликлар ёпиқ турдаги электр колба қиздиргичларда қиздирилиши лозим.

504. Тез ёнувчан моддаларни қиздириш учун қўлланиладиган барча аппаратурулар тўла тузатилган бўлиши, контактлар учқун чиқишининг олдини олиш лозим.

505. Бензол, нитробензол, хлороформ, диэтил эфири, спирт, органик кислоталар эфирлари, олтингугурт углероди ва шу каби кучли ҳидланувчи захарли моддаларнинг лаборатория ҳавосига ҳатто озроқ буғланиши билан боғлиқ барча ишлар фақатгина ҳаво тортувчи шкафда амалга оширилиши лозим.

506. Портлашнинг олдини олиш учун диэтил эфирини қуригунча буғлантириш тақиқланади. Буғлантириш пайтида озгина қисми колбада қолиши керак.

507. 0,5 л дан кўп микдордаги тез ёнувчан моддаларни қиздиришда асбоб остига авария холатида суюқликнинг тўкилишининг олдини олиш мақсадида етарлича хажмли кювет (ваннача) қўйилиши керак.

508. Ёқилғи суюқликлари билан ишлар амалга оширилган идишлар ишлар тутагандан сўнг дарҳол ювиб ташланиши керак.

509. Ишлатиб бўлинган ёқилғи суюқликларини кун якунида лабораториядан генерация ёки бу суюқликларни йўқотиши учун олиб кетилиши лозим бўлган маҳсус герметик беркитилувчи идишга йиғиш лозим. Ёқилғи суюқликларини канализацияга тўкиш тақиқланади.

510. Ёнгин ва портлашида ҳавфли суюқликлар тасодифан тўкилганда газ горелкалари, қиздириш асбоблари дарҳол ўчирилиши, ташқаридаги умумий электр ўчирувчи билан хона узиб қўйилиши, тўкилган моддалар кўп микдорда бўлганда қўшни хоналардаги барча қиздириш асбоблари ҳам ўчирилиши, тўкилган жойга кум сепилиши лозим.

511. Ёқилғи моддаларининг аланг олган холатида (ёнгин пайдо бўлганда) маҳсус йўриқномага мувофик ёнгинни ўчиришга чоралар кўрилиши зарур.

14 §. Юқлаш-тушириш ишлари

512. Юқлаш-тушириш ишлари коидага кўра механизацияланган бўлиши лозим.

513. Юқлаш-тушириш ишларининг механик усули вазни 50 кг дан ошиқ ва шунингдек кам вазни юкларни 3 метрдан юкорига кўтаргандан шарт хисобланади. Фақатгина ягона юклар ташилганда бу талаблардан чекинишга йўл қўйилади.

514. Оғир ва улкан ягона юкларни ташиш, юклаш ва туширишнинг ҳавфсиз усуллари устидан кузатиш лозим бўлган маъмурий-техник ходимлардан маҳсус ажратилган шахс раҳбарлиги остида амалга оширилиши лозим.

515. Виноли бочкаларни юқлаш-тушириш ишлари механик усулда (тельферлар, юклагичлар ва хоказо) ва фақатгина истисно ҳолларида ходачалар ва бошқа усул билан амалга оширилиши лозим. Бу каби ишларни бажаришда ишчилар кўтарилаётган ёки тушрилаётган юқ остида турмасликлари керак.

516. Юқлаш-тушириш ишларини амалга оширишда мазкур Коидалардан ташқари юқлаш-тушириш ишлари ва турли юкларни автомобиль транспортида ташишда ҳавфсизлик техникасининг амалдаги коидалари дастуриламал бўлиши лозим, юқ кўтарувчи кранлар ва лифтларни сақлаш ва ишлатиш Ўзбекистон Республикасида Саноатда, кончиликда ва коммунал-маиший секторда ишларнинг бехатар олиб борилишини назорат қилиш Давлат инспекцияси коидаларига мувофик амалга оширилиши лозим.

517. Корхоналар қўйидаги талабларга жавоб берадиган юклаш-тушириш майдончалари билан жиҳозланиши керак:

- а) майдонча атмосфера ёғинларини қайтариш учун 5% дан ошмаган қияликли ускуна билан текисланиши, каттиқ қопламага эга бўлиши (асфальт, бетон ва бошқалар) ва тоза сақланиши керак. Қиш пайтида у қор, муздан тозаланиши ва кум ётқизилиши керак ва ҳоказо;
- б) майдонча юклаш-тушириш ишларининг меъёрдаги фронтини таъминлайдиган ҳудудда жойлашиши керак;
- в) транспорт-ташиб воситалари орасидаги масофа улар майдонча атрофида бирбири ортидан қўйилганда (тубга) 1 метрдан кам бўлмаслиги, улар қатор қилиб қўйилганда эса (фронт бўйлаб) 1,5 метрдан кам бўлмаслиги лозим;
- г) майдончада зарурий соз инвентар ва ёритгич бўлиши керак.

518. Барча турдаги пол усти қўл тележкалари улар ўтказиш жойларида, устунлар, колонналар ёнларида ва эшиклар орасидан ҳаракат қилинганда сакловчи ускуналар билан жиҳозланиши керак.

519. Автоэлектрюклагич қўлланишига фақат каттиқ қопламага (асфальт, бетон ва ҳоказо) эга бўлган текис майдончаларда рухсат берилади. Чуқурлар пайдо бўлганда уни тўлдирадиган шошилинч таъмир ўтказилиши керак.

520. Цех ички транспорти сифатида электроюклагичлар, электрокарлар ва ҳоказолар қўлланилиши мумкин. Ички ёнув двигателли автоюклагичлар ва автокарларнинг ишлаб чиқариш бинолари ва омборларга кириши тақиқланади.

521. Электрюклагичларнинг вилкали ушлагичлари битта текисликда туриши лозим.

— 522. Юклагичга йўл қўйиладиган юк оғирлиги ва оғирлик маркази билан юклагичнинг паспорт маълумотлари мувофиқлигига белгиланади.

+

523. Электрюклагич билан 0,5 метрдан ортиқ юкорига кўтарилиган юкни ташиб тақиқланади.

Одамларни электрюклагичлар ва электрокараларда ташиб, шунингдек кўтарилаётган ва ташилаётган юк (контейнерлар ва ҳоказолар) устида туриш тақиқланади.

524. Темир йўл тармоғининг изчил юк операцияларида корхона ҳудудида керакли механизм ва инвентарлар билан (тахта зина, кўприкчалар, ходаҷалар, ричагтиргачилар) ускуналаниши лозим.

525. Корхонанинг ёки станциянинг темир йўл тармоғида юклаш-тушириш ишларини олиб боришда бу ишларга раҳбарлик қилиш мазкур Коидаларни биладиган ва темир йўл транспортида юклаш-тушириш ишлари пайтида хавфсизлик техникасининг амалдаги қоидалари билан ҳаракат қиладиган шахсга юклатилиши лозим.

15 §. Биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш

526. Электр токи урганда, кислоталар ва ишқорлар ҳамда иссиқлик билан кўйганда биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш бўйича йўл-йўриқлар мазкур Коидаларнинг 10, 11, 12-иловаларида келтирилган.

IV-боб. Ускуналарга талаблар

1 §. Ускуналарга қўйиладиган асосий талаблар

527. Конъяк, вино ишлаб чиқарадиган ташкилотлар ишлаб чиқариш ускуналар

рининг ҳар бир алоҳида тури уларни тайёрлаш ва фойдаланишнинг тасдиқланган техникавий шартлари талабларига жавоб бериши, хом ашё, ярим тайёр маҳсулот ва тайёр маҳсулотга тегадиган технологик ускуналар эса, гигиена сертификати ва мувофиқлик сертификатига эга бўлиши лозим.

528. Асбоб-ускуна ва унинг узеллари тузилиши, қувурӯтказгичлар ва арматура «Технологик асбоб-ускуналар ва технологик қувурӯтказгичлар» ҚМҚ 3.05.05.-98, «Ишлаб чиқариш асбоб-ускуналари. Хавфсизликнинг умумий талаблари» ГОСТ 12.2.003-91, шунингдек мазкур Коидаларнинг II боби 15-параграфи «Шовқин ва вибрацияга кўйиладиган талаблар»да баён этилган курилиш меъёrlари ва коидаларига жавоб бериши, шунингдек хизмат кўрсатишда, таъмирлашда ва санитария ишловини беришда хавфсизлик ва қулайликни таъминлаши лозим.

529. Асбоб-ускуналар тузилишининг хавфсизлиги қўйидагилар билан таъминланиши керак:

ишловчиларнинг муҳофазасини таъминловчи конструкцияга ички қурилган воситаларнинг, шунингдек хавфли вазиятлар юзага келиши тўғрисида огохлантирувчи воситаларнинг мавжудлиги;

иш жараёни параметрларини автоматик ростлаш, масофадан туриб бошқариш ва назорат қилиш воситаларининг кўлланилиши;

эргономик талабларнинг бажарилиши, ишловчиларга жисмоний ва руҳий-асаб таъсирининг чекланиши.

530. Асбоб-ускуналар тузилиши унинг таркибига кирувчи буғутказгичлар, электр-утказгичларнинг тасодифан шикастланиш эҳтимолини истисно қилиши керак.

531. Асбоб-ускуналар конструкцияси элементлари ишловчиларни жароҳатлаши мумкин бўлган учли қисмлар, зихлар, фудур ва нотекис юзаларга эга бўлмаслиги лозим.

532. Барча ҳаракатланувчи узеллар, юритмалар, асбоб-ускуналарнинг узатма механизmlари, уларнинг қисмлари (шкивлар, қайишлар, занжирлар, айланувчи валлар) ускуна корпусининг ичидаги жойлашиши зарур.

Конструкция ичига жойлашнинг имкони бўлмагандан, яхлит ёки тўрли тўсиқлар назарда тутилиши керак. Ўлчами ва жойлашган баландлигидан қатъи назар, қайишли, тишли ва занжирли узатмалар яхлит тўсиққа эга бўлиши лозим.

533. Муҳофаза тўсиғининг тузилиши қўшимча шовқин, вибрация, хавфли вазиятларни келтириб чиқармаслиги, ускуналарга хизмат кўрсатишни қийинлаштирмаслиги керак.

534. 2 м гача баландликда жойлашган асбоб-ускуналарнинг барча айланадиган ва ҳаракатланадиган, тегиб кетиш эҳтимоли бор қисмлари, ҳаракат тезлигидан қатъи назар, яхлит ёки тўрли тўсиқлар билан ёпилган бўлиши керак. Тўр ячейкаларининг томонлари 10 мм дан катта бўлмаслиги керак.

535. Тўсиқлар енгил, мустаҳкам, ҳаракатчан бирикмали (ошиқ-мошиқ, шарнир ва шу кабилар), электр юритмаси блокировкали бўлиши керак. Асбоб-ускуналарнинг тез-тез хизмат кўрсатиладиган қисмларига етиш учун тўсиқда ҳаракатчан қопқоқ (эшикча)га мавжуд бўлганда зичлаб (болт, шпилька ва шу каби) маҳкамлашга йўл кўйилади.

536. Тишли ва занжирли узатмалар тахталанган тунукадан тўсиққа эга бўлиши керак.

537. Ҳаракатчан қисмларининг тўсиқлари носоз ёки ечишган машина ва механизmlарда ишлаш тақиқланади.

Фақат ускуна тўлиқ тўхтатилгандан сўнггина асбоб-ускунани таъмирлаш ёки тозалаш учун тўсиқни ечишга ёки унинг ҳаракатчан эшигини очишга йўл кўйилади.

538. Вертикал технологик сифимлар камида иккита люкка эга бўлиши, улардан бири ён деворининг қўйи қисмида, иккинчиси эса қарама-карши ён томоннинг юқори тубида жойлашиши керак.

Думалоқ шаклдаги қўйи люкнинг диаметри камида 450 мм, эллипс шаклидаги нинг ўлчами эса, ўқлар бўйича камида 300 x 450 мм бўлиши керак.

539. Қабул қилувчи бункер ва таъминловчи шнекнинг тузилмаси узумни бункердан тўлиқ чиқариб ташланишини таъминлаши лозим.

540. Механизациялашган оқим линиялари таркибида ёки алоҳида ишлайдиган автомат, пресс ва машиналарнинг барча харакатчан қисмлари автоматик мойловчи асбоблар ёки асбоб-ускуналарни ишга туширгунча тўлдириладиган етарлича сифимга эга сифимли ёғдонлар билан таъминлаш зарур.

541. Машина, аппаратлар, қувурўтказгичларнинг (трубопровод) барча иссиқлик чиқарадиган юзалари ишончли тарзда термоизоляция килиниши лозим. Термоизоляциянинг ташқи катлами харорати 35°C дан юқори бўлмаслиги лозим.

542. Портлашдан хавфли бинолар (спирт омборлари, аппарат бўлими) ишқаланиш ёки зарба натижасида учқун чиқиши имкониятига қарши қўйидаги чоралар билан таъминланиши лозим:

а) ўрнатилаётган ускунанинг панжаралари ва узатма камарлари орасидаги масофа 100 мм дан кам бўлмаслиги ва узатма камарлари ишқаланиш пайтида пайдо бўладиган статик электрни оладиган ускуналар билан жихозланиши керак;

б) тишли узатмалар турли металлардан тайёрланган бўлиши ёки мойли муҳитда туриши керак, люклардаги болтлар, кўчириладиган насослар шлангларининг бирлаштирадиган муфталари, кўл жихозлари ва асбоблар зарба пайтида учқун пайдо бўлишига йўл бермайдиган бронза, жез ва бошқа материаллардан тайёрланиши керак.

543. Қия транспортёrlар, конвейерлар ва юкларни силжитишнинг бошқа воситалари узатмалари лента, занжир ёки бошқа тортувчи органнинг ўз-ўзича тескари харакатига йўл кўймайдиган ускуна (храп, тормоз ва ҳоказо) билан таъминланиши керак.

544. 0,8 м масофадан юкорида жойлашган транспортёrlар ташилаётган нарсанинг охирги ўлчамларининг энг камида ярмигача келадиган баландликдаги бортлар билан таъминланиши лозим.

545. Электр узатмаларнинг ишга тушириш ускуналари занжирда кучланиш тиклангандан сўнг, электр узатмасининг ўз-ўзича ишлаб кетишига йўл кўймайдиган нолли блокировка билан таъминланиши лозим.

546. Автоматик оқимли линиялар созлаш ва автоматик тартибларда ишлаши учун марказий бошқарув пультларига эга бўлишлари лозим. Бундан ташқари, оқимли автоматик линия таркибига кирувчи ҳар бир машина бевосита машинанинг ўзида жойлашган бошқарувнинг индивидуал воситалари билан жихозланиши керак.

Бу линиянинг автоматик бошқарув линияси линиянинг созлаш тартибидан автоматик тартибга ўз-ўзича алмашувига ёки созлаш пайтида уни марказий пультдан ишга тушириши имкониятига йўл кўймаслик керак.

547. Автоматик ёки созлаш тартиблари автоматик линияларда турган машиналар, автоматлар ва агрегатлар технологик кетма-кетликда ишлашини таъминлайдиган блокировкага ва линияни созлаш ва автоматик тартибда ишга тушгани ҳақида огохлантирадиган, шунингдек машиналарнинг деталлари синиб қолганлиги ва технологик жараённинг бузилганлигидан хабар берадиган сигнал ускуналарига эга бўлиши керак.

548. Масофадан ёки автоматик ишга тушириладиган машиналар атрофида «Эҳтиёт бўлинг, автоматик ёқилади» плакатлари осилган бўлиши лозим. Тўла автоматлашган завода бундай плакатлар талаб қилинмайди.

549. Ускунани ишга тушириш ва тўхтатиш жиҳозларда хизмат кўрсатаётган ходимлар улар билан иш жойидан фойдаланишлари қулай бўлган тарзда жойлашиши лозим. Механизациялашган оқим линиялар, алоҳида аппаратлар, машиналар ва механизмларнинг иш жойидан 1,5 м дан ортиқ масофада жойлашгандага иш жойининг бевосита ўзида ўчирадиган ускуна кўзда тутилади.

550. 10 м дан узун транспортёрлар ва конвейерлар уларга хизмат кўрсатишнинг исталган жойидан электр узатмани тўхтатиш учун ускуналар билан, шунингдек икки томонлама сигнализация билан жиҳозланиши лозим.

2 §. Ускуналарни жойлаштириш

551. Ишлаб чиқариш ускуналарининг жойлаштирилиши хавфсизликни, хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш қулийлигини таъминлаши, технологик жараён кетма-кетлиги талабларига ва технологик лойиҳалашнинг тасдиқланган меъёrlарига жавоб бериши лозим.

552. Цех йўлаклари бўш, хом ашё ва тайёр маҳсулот билан банд бўлмаслиги, цех ички транспорти харакатланиш худудидан холи жойда бўлиб, ишлаб чиқариш жараёни устидан кузатишнинг қулийлигини таъминлаши лозим.

553. Йўлак ораликлари учун минимал масофалар пойдевор, изоляция, тўсиқ ва шу каби қўшимча қурилмаларни хисобга олган ҳолда, ускуналарнинг энг туртиб чиқкан қисмлари оралиғида белгиланади.

554. Ишлаб чиқариш ускуналари, қувурўтказгичларни кўрикдан ўтказиш ва текшириш ташкилотнинг техникавий раҳбари тасдиқлаган жадвалга мувофиқ амалга оширилиши лозим.

555. Ускуналарга техник хизмат кўрсатиш ишлаб чиқариш корхоналарнинг фойдаланиш бўйича йўриқномаси (техник хизмат кўрсатиш бўйича йўриқномаси)га мувофиқ бажарилиши лозим.

556. Монтаж ёки таъмирлаш ишлари барча операцияларни амалга ошириш кетма-кетлиги, ускуналарнинг ечиладиган қисмларининг жойлаштирилиши назарда тутилган ишларни бажариш режаси (ИБР)га мувофиқ бажарилиши лозим. Бу ишлар ташкилот бўйича буйруқ билан тайинланган мухандис-техник ходимлар таркибидан масъул шахс раҳбарлигида амалга оширилиши керак.

557. Ускуналарни жойлаштиришда қўйидаги масофалар назарда тутилиши керак:

- одамлар доимий ўтадиган йўлакда — камида 1,5 м;
- девор ва ускуна оралиғидаги йўлакда — камида 0,8 м;
- ускуналарнинг туртиб чиқкан қисмлари ўртасида — камида 0,8 м;
- сигимлар оралиғида (қувурўтказгич арматура бўлмагандага) — камида 0,3 м;
- электр лавҳалардан ускуналарнинг туртиб чиқкан қисмларигача — камида 1,25 м.

558. Сигимлар оралиғидаги йўлакнинг кенглиги йўлакдан кўчириладиган ускуналар кенглигининг 1 м га ортирилганидан кам бўлмаслиги керак.

3 §. Майдончалар ва зиналар

559. 1,5 м дан юқори сатхда хизмат кўрсатилишини талаб этувчи ускуналар стационар майдончалар ва зинапоялар билан жиҳозланиши лозим.

560. Пол сатхидан 0,5 м ва ундан юқори баландликда жойлашган майдончалар, шунингдек уларга келувчи зинапоялар ва ўтиш кўпричалари атрофи тўлиқ ҳолда камида 1,2 м баландликдаги панжара билан, пастдан улар камида 0,15 м баландликкача ёппасига девор билан ёпилиши керак.

561. Ускуналарга хизмат кўрсатиш майдончаларининг кенглиги камида 0,8 м, уларга келувчи зинапояларнинг кенглиги эса камида 0,6 м бўлиши лозим.

562. Зинапоялар зиналарининг эни камида 0,12 м, уларнинг баландлик фарқи эса кўпи билан 0,2 м бўлиши лозим.

563. 1,5 м гача баландликда жойлашган майдончаларнинг зинапоялари кўпи билан 45° гача қиялиқда, 1,5 м дан ортиқ баландликда эса кўпи билан 50° қиялиқда бўлиши лозим. Ертўлаларга келувчи зинапояларнинг қиялиги кўпи билан 45° бўлиши лозим.

564. Майдончалар полларининг қопламаси ғадур-будур бўлиб, ишлаётган ходимлар сирғаниб кетишининг олдини олиши лозим.

Майдончалар ва зинапояларнинг зиналари қўйидагилардан тайёрланиши мумкин: киррали ёйилган пўлат ёки металл қоплаш ўёли билан ёхуд бошқа йўл билан хосил килинган ғадир-будур сиртли пўлат;

уяли ёки йўл-йўл (киррали) пўлат, бунда уяларнинг ўлчами кўпи билан 30×30 , йўллар ўлчами кўпи билан 25 мм бўлиши лозим.

565. Силлиқ сиртли металл майдончалар ва зинапояларнинг қўлланилиши, шунингдек зинапояларнинг думалоқ таёқчали пўлатдан тайёрланиши тақиқланади.

566. Босим остида бўлган аппаратларга, шунингдек осон ёнувчан суюкликларни сақлаш сифимларига хизмат кўрсатиш учун мўлжалланган узунлиги 3 м дан ортиқ майдончалар қарама-қарши томондан камида иккита зинапояга эга бўлиши лозим. Узунлиги уч метрдан ортиқ боши берк майдончалар ишлатилиши тақиқланади.

567. Доимий хизмат кўрсатишни талаб этмайдиган ускуналар учун баландлиги 3 м дан ошмаган тираб қўйиладиган ёғоч нарвонлар ёки баландлиги 6 м дан ошмаган очиб-ёпиладиган нарвонлардан фойдаланиш рухсат этилади.

568. Тираб қўйиладиган ёғоч нарвонлар қўйидаги талабларга жавоб бериши лозим:

зинапоялар ичига киритилган бўлиши лозим;
нарвон ўқлари хар 2 м оралиқда тортувчи болтлар билан маҳкамланиши лозим;

пастки учларида таянч сиртининг материали ва ҳолатига боғлик ҳолда ўткири металл тиканлар, резина учликлар ва бошқа мосламалар шаклида тиргаклар, юқори учларида эса ускуналарнинг мустахкам деталларига, кувурларга ва хоказоларга маҳкамланиши учун илмоқлари бўлиши лозим;

тираб қўйиладиган нарвоннинг умумий узунлиги (баландлиги) ходимларга нарвоннинг юқори учидан камида 1 м масофадаги зинапояда туриб ишлаш имконини бериши лозим.

569. Очиб-ёпиладиган нарвонлар уларнинг ўз-ўзидан очилиб кетишининг олдини оловучи мосламалар билан жиҳозланиши лозим.

570. Кишилар ёки транспорт харакатланадиган жойларда тираб қўйиладиган

нарвонлар ва очиб-ёпиладиган нарвонлар кўйиладиган жойлар атрофи ўралиши ёки муҳофаза қилиниши лозим.

571. Айни вақтда деталлар тутиб туриладиган ишлар бажарилганда, атрофи тўлиқ холда камида 1,2 м баландликдаги панжара билан пастдан камида 0,15 м баландликкача ёппасига девор билан ёпилган юқори майдончалари бўлган очиб-ёпиладиган нарвонлар кўлланилиши лозим.

4 §. Ускуналарни монтаж қилиш ва таъмирлаш

572. Ускуналарни монтаж қилишда ушбу ускуналардан фойдаланишда, ишлаб чиқаришда шовқинни чеклаш юзасидан амалдаги нормалар билан белгиланган қийматлардан юқори бўлган шовқинлар ва тебранишлар юзага келишининг олдини олувчи чоралар кўрилиши лозим.

573. Йирик ўлчамли ва оғир ускуналарни монтаж қилиш, таъмирлаш, тозалаш, уларни алоҳида эҳтиёткорлик талаб этиладиган жойларда кўтариш ва силжитиш фақат механизация воситалари кўлланган холда, механик ёки ишларни олиб борувчининг бевосита назорати остида амалга оширилади.

574. Монтаж қилинувчи ускуналарни кўтариш жойида ўтиш йўллари ёпиқ бўлиши керак.

575. Портлашдан хавфли хоналарда монтаж, демонтаж ва таъмирлаш ишларини ўтказиш фақат давлат ёнгин назорати мавжудлигига ҳамда цех бошлигининг ёзма кўрсатмасига асосан рухсат этилади, ушбу кўрсатма у ёнгин хавфсизлиги бошлиги билан келишилган, корхонанинг бош мухандиси (бош виночиси) тасдиқлаган бўлиши керак.

576. Портлашдан ва ёнгиндан хавфли хоналарни монтаж, демонтаж ва таъмирлаш ишларини ўтказишга тайёрлаш учун қуидаги ишларни бажариш керак:

технологик жараённи тўхтатиш;

аппаратлар, ўйнувчи мосламалар ва бошқа сифимларни портлашдан хавфли суюқликлардан тозалаш, яхшилаб ювиш ва сув билан тўлдириб қолдириш;

хонани шамоллатиш;

ишлар ўтказиладиган хонада, шунингдек қўшни хоналарда ҳаво таҳлилини ўтказиш;

ҳавода этил спиртининг буғлари миқдори 1000 mg/m^3 дан ошмаслигини таъминлаш.

577. Ускуналарни монтаж ва таъмирлашдан кейин қабул қилиш ва синаш белгиланган тартибда ўтказилиши лозим.

578. Ускуналарни ишда синаш ва текширишдан аввал қуидагилар зарур:

синашда иштирок этувчи шахсларни ишлар ўтказилишининг тартиби ва хавфсизлик чоралари билан танишириш;

асосий болтларнинг мустаҳкамланиши, ускуналар электр қисмининг изоляцияси ҳамда ерга туташувининг ҳолатини, атрофини ўровчи мосламалар, ишга тушириш, тормоз ва блоклаш мосламаларининг, муҳофаза ва назорат-ўлчов асбобларининг мавжудлиги ва созлигини текшириш;

ушбу ишларни бажариш учун тайинланмаган шахсларни синалаётган ускуна олдига ёки синов жойига қўймаслик;

иш жойининг ёритилганлигини, ёнгинга қарши чораларга риоя қилиниши ва хавфсизлик техникаси йўл-йўриқларининг мавжудлигини текшириш;

ускуна ичida ёки тагида одамларнинг, чет буюмларнинг йўқлигини текшириш ва ундан кейин люкларни ёпиш;

кувурлар технологик сифимларининг (жумладан шиша сифимлари) мустахкамлиги ва герметиклигини фақат гидравлик усулда текшириш.

Синов пайтида аниқланган нуқсонларни йўқ қилиш ушбу бўлимнинг 487 ва 490-бандларида кўрсатилган талабларга риоя қилган ҳолда ўтказилиши лозим.

579. Машиналар, электр уланган механизмлар, транспорт мосламалари ва ҳоказоларни ишлаш пайтида тозалаш, мойлаш ва таъмирлаш қатъий ман этилиб улар тўлиқ тўхтатилганидан кейингина рухсат этилади.

580. Машиналар, электр уланган механизмлар, транспорт мосламалари ва ҳоказоларни кўриб чиқиш, тозалаш ва таъмирлашда кўрилаётган ёки таъмирланаётган машина (механизм) электр двигателига бехосдан кучланиш берилишининг олдини олиш чоралари кўрилиши керак.

Ишга тушириш мосламаларида (магнит ўчиригич тугмалари, рубильниклар ва хоказолар) «Ёқилмасин — одамлар ишляпти!» деган ёзувлар осилиши лозим, бунда электр уланиши занжиридан сақлагичларнинг эрувчан қисмлари олиниши керак.

581. Вино ишлаб чиқариш корхоналарида ускуналар ва техник қурилмаларни таъмирлашда бажариладиган алангали ишлар, электр-газ пайвандлаш, учқунли металларга ишлов бериш:

а) истеъмолчилар электр қурилмаларида техник фойдаланишнинг амалдаги қоидалари, истеъмолчилар электр қурилмаларида фойдаланишдаги хавфсизлик техникасининг қоидалари ва саноат корхоналари учун ёнгин хавфсизлигининг умумий қоидаларига риоя қилган ҳолда амалга оширилиши;

б) умумалмашув ҳаво келиш-тортишли шамоллатиш билан жиҳозланган хоналарда амалга оширилиши, бунда келувчи ҳаво пайванд қилинмаган жойларга берилиши лозим;

в) сифимлар, цистерналар, баклар, сифимларда ишлаганда алангали ишлар юритиш жойларида маҳаллий ҳаво тортиши шамоллатиш билан жиҳозланиши ва ишловчининг бевосита нафас олиш жойига ҳаво етказилиши лозим.

Ишларни амалга ошириш учун бош муҳандис томонидан тасдиқланадиган «Алангали ишларни ўтказиш режаси» хамда мазкур Қоидаларнинг 2-иловасида кўрсатилган шаклдаги корхонанинг ёнгин муҳофазаси билан келишилган наряд-қўйиш вараси тузилади.

5 §. Аппаратлар ва сифимлар ичидағи ишлар

582. Аппаратлар ва технологик сифимлар ичида турли хил ишларни амалга ошириш муҳандис-техник ходимлар бўлган, ишларни ўтказиш учун масъул бўлган шахсга берилган цех бошлигининг ёзма рухсати билан ўтказилиди. Ишлар фақат наряд-қўйиш варақаси мавжуд бўлганда, кундузги вақтда ўтказилиши керак, тунги ишларга факат авария ҳолларида йўл қўйилади.

583. Аппаратлар ва сифимлар ичидағи ишларга 18 ёшдан кичик бўлмаган, жисмоний соғлом, тиббий кўриқдан ўтган шахслар кўйилади.

584. Сифимлар ичидағи ишлар икки ва ундан ортиқ кишидан иборат бўлган бригада томонидан ўтказилиши керак (биттаси ишлайди, иккинчиси уни кузатади). Кузатувчисиз (дублёрсиз) ишлаш рухсат этилмайди. Портлашдан хавфли мухит бўлган ёки газдан хавфли сирасига киритилган аппаратлар ва сифимларда ишлашда кузатувчилар иккита бўлиши керак.

585. Аппарат ёки сифим ичида ишлашдан аввал цех ёки смена бошлиғи кўйидагиларни таъминлаши лозим:

а) аппарат ёки сифимни маҳсулотдан яхшилаб тозалashi ва кейин уни сув билан

обдон ювиши, суюқликнинг қолдиги ишчини аппаратда ёки сифимда бўлмаган ҳолда кетказилиши керак;

б) аппарат ёки сифимни сув, буғ, маҳсулот ва бошқа хил қувурларидан жўмраклар, тиқин жўмракларини ёпиш ҳамда қувурларда зич тикинларни ўрнатиш йўли билан ишончли ўчириш;

в) аввалдан шамоллатиш учун, шунингдек бутун иш давомида юқори ва қуий туйнукларни очиш (зарур бўлганда мажбурий шамоллатишни амалга ошириш);

г) «Таъмирлаш — одамлар ишлайти» огохлантириш ёзувини осиб қўйиш;

д) аппарат ёки сифимнинг ичидаги ҳаво муҳитининг таҳлилини амалга ошириш, синамалар юқори зонада люкдан камидаги 1 м масофада ва қуий зонада — тубидан кўпич билан 0,2 м масофада олинади;

е) зарурий ашёлар ва асбобларнинг мавжудлиги ва созлиги; портлашдан хавфли муҳит ҳосил бўлиши мумкин бўлган сифимларда ишлаш пайтида ашёлар ва асбоблар зарба туфайли учқун юзага келишининг олдини олиши лозим (асбобга мис қопланиши лозим);

ё) портлашдан хавфли муҳити бўлган (спирт, конъяк, спирт қўшилган винолар ва ҳоказолардан тозаланган) сифимларда ишлаш учун портлашдан химояланган турдаги чироғи бўлган 12 В кучланишли кўчма электр чироқлари (аккумуляторли чироқлар) ёхуд бошқа жойларда ишлаш учун сув ўтмайдиган турдаги чироқлар мавжуд бўлиши керак. Очиқ аллангдан фойдаланиш қатъий тақиқланади;

ж) химоя муҳофаза воситаларининг мавжудлиги ва созлиги, синов рақами ва санаси кўрсатилган ёрлиги бўлган шлангли ёки кислородли тўлиқ ажратувчи противогаз, куткариш арқони бўлган муҳофаза белбоғи. Муҳофаза белбоғи ва арқонинг паспорти бўлиши ва у ҳар 6 ойда 5 дақика давомида статик юқ билан (300 кг) синовдан ўтиши керак;

з) сифим ёки аппарат ичидаги ишлashingга ишлashingни хавфсиз усусларига маҳсус ўргатилган ишчиларнинг қўйилиши, шунингдек улар билан қўшимча хавфсизлик техникаси кўрсатмалари ўтказилиб, бўлғуси ишнинг тури ҳамда унинг хавфсизлигини таъминлайдиган чора-тадбирлар таҳлил этилади.

586. Ишчини сифим ёки аппаратга туширишдан аввал унинг пойабзалини маҳсус тоза пойабзалга алмаштириш лозим. Цех ёки смена бошлиғи шахсан ишчидаги мазкур Қоидаларнинг аввалги бандида кўрсатилган асбоблар, химоя ва муҳофаза мосламаларининг мавжудлигини ва созлигини текшириши лозим ва шундан кейин гина унга аппаратга тушишга руҳсат беради.

587. Ишчиларнинг юқори ва қуий туйнукларга эга бўлган аппаратлар ва сифимларга кириши қуий туйнук орқали, қуий туйнуклари бўлмаган сифимларга (амфоралар ва ҳоказо) тушиш эса, юқори туйнуги орқали туйнукка илиш учун илмоклари бўлган нарвон орқали амалга оширилади.

Сифимлар ичидаги ишларни бажариш учун пастидан резина учликлари бўлган кўчма (тираб қўйиладиган) нарвонлардан фойдаланиш лозим.

588. Аппарат ёки сифимнинг ичидаги шлангли противогазда тўхтовсиз ишлashing кўпич билан 15 дақиқага руҳсат этилади, ундан кейин ишчига очиқ ҳавога чиқкан ҳолда 15 дақиқага танаффус берилиши керак.

Шлангнинг бўш учига (ҳаво олиш учига) тоза ҳаво келишини таъминлайдиган жойда мустаҳкамланиши лозим.

Олиб чиқувчи шлангнинг узунлиги 20 м дан ортиқ бўлганда унга пуркагич ёрдамида ҳаво киритилиши керак.

589. Аппарат ёки сифим ичидаги ишлар тугаганидан кейин цех (смена) бошлиғи қуийдагиларни бажариши лозим:

аппарат ёки сифим ичиди одамлар, шунингдек ашёлар ва асбобларнинг йўқлигини шахсан текшириш;

аппаратлар ёки сифимлар уланган кувур-симлардан ёпқичларнинг олиниши ҳамда туйнукларнинг бекитилиши учун ёзма рухсат бериш.

6 §. Сифимларга ҳимоя қопламларини қоплаш

590. Технологик сифимларни қопламлар қоплашга тайёрлаш ишларидан аввал мазкур Коидаларнинг ушбу бобидаги 5-параграфда кўрсатилган чора-тадбирларнинг бажарилиши таъминланиши лозим.

591. Ҳимоя қопламларини тайёрлаш хоналарида, ҳимоя қопламларини қоплаш ишлари ўтказиладиган хона ва сифимда қопламлар таркибига кирувчи эритувчилар, спирт ва бошқа учувчан моддалар буғлари учун умумалмашув ҳаво тортиш вентиляциясининг ишлаши, ҳимоя қопламларини тайёрлаш жойларида маҳаллий ҳаво тортиш вентиляциянинг ишлатилиши лозим.

592. Қопламларни қоплаш ишлари бажариладиган, шунингдек лаклар, эмаллар ва эритувчилар сақланадиган хоналарда чекиш, гугурт ёқиши, пайвандлаш чирокларидан фойдаланиш, электр пайвандлаш ишларини бажариш, зарбадан учкун чикарадиган асбобдан фойдаланиш, синтетик толали маҳсус кийимда (устки ва ич кийимда) ҳамда тагчарми металл билан маҳкамланган пойабзалда юриш тақиқланади.

593. Ишларни бажариш жойларида ўт ўчиришнинг бирламчи воситалари: кўпикли ўт ўчиригичлар, қумли яшиклар, намат ёки асбест кўрпалар ва ҳоказолар бўлиши лозим.

— 594. Ҳимоя қопламларини қоплаш ишлари ўтказиладиган хонада одатий турдаги умумий ёритиш чироклари ва уларнинг ўчиригичлари ишлар ўтказиш пайтида токдан ўчирилиши керак. Сифимларнинг ичи портлашдан ҳавфсиз турдаги кучланиши 12 В дан ошмаган чироқлар билан ёки аккумуляторли чироқлар билан ёритилиши лозим.

+

Кўчма чироқни улаш сифимдан ташқарида амалга оширилиши лозим.

595. Ичи кўрсатилган ёрликлари бўлмаган идишлардаги бўёқлар ва эритувчилардан (банкалар, бидонлар, бочкалар ва ҳоказо) фойдаланиш мумкин эмас. Ушбу бўёқларни ишлар ўтказиладиган хонада сақлаш тақиқланади.

596. Ишларни ўтказиш жойи атрофи ўралиб, ўраш воситаларида огохлантириш ёзувлари осилиши лозим.

597. Сифим сиртини куйиклардан, занг, ифлослар ва ҳоказолардан тозалаш учун куруқ қум қуиши усулини кўллаш мумкин эмас.

598. Кислоталар, эритувчилар ва бошқа заарли моддалар қўлланганда, мазкур Коидаларнинг III бобида кўрсатилган талабларга риоя қилиб, виночилик ва мева-сабзавот ишлаб чиқариш ходимлари учун маҳсус кийим, маҳсус пойабзал ҳамда бошқа шахсий ҳимоя воситаларини бепул беришнинг намунавий меъёрларида кўзда тутилган ҳимоя воситаларида бажарилиши лозим.

7 §. Ускуналарга хизмат кўрсатиш

599. Ускуналарга хизмат кўрсатиш учун «Ўзвиносаноат-холдинг» компанияси тизимидағи корхоналар ва ташкилотларда ишловчиларнинг ҳавфсизлик техникиаси ва ишлаб чиқариш санитарияси бўйича йўриқномалари ва ўқитилишини ўтказиш тартиби тўғрисида низомга мувофиқ ўқиган ва йўриқномалардан ўтган шахслар кўйилади.

600. Ўзбекистон Республикасида Саноатда, кончилиқда ва коммунал-маиший секторда ишларнинг бехатар олиб борилишини назорат қилиш давлат инспекциясига ҳамда Электр энергетикаси Давлат назорат инспекциясининг коммунал-маиший бўлимига карашли ускуналарга хизмат кўрсатиш учун инспекцияларнинг Қоидаларига мувофиқ маҳсус курс ўқишидан ҳамда билимлар синовидан ўтган, шунингдек кириш йўриқномалари ва иш жойидаги йўриқномалардан ўтган шахслар қўйилади.

601. Автоматик оқим линияларга хизмат кўрсатиш учун линияга кирувчи айрим агрегатларга ҳам умуман линияга хизмат кўрсатиш юзасидан билимлари бўлган шахслар қўйилади.

602. Раҳбарият корхонанинг бутун ускуналарини хавфсиз фойдаланишини таъминлашга мажбур.

603. Корхонада намунавий йўриқномаларга мувофиқ хавфсизлик техникиси бўйича ишлаб чиқариш йўриқномалари ишлаб чиқилиши лозим, улар ишловчиларга имзо чектириб тарқатилиши ҳамда иш жойларида осиб қўйилиши лозим.

604. Нам бўлган иш жойларида оёқ остига ёғоч тўшамалар ёки панжаралар солиниши лозим.

V боб. Мехнатни муҳофаза қилиш қоидаларини бузганлик учун жавобгарлик

605. Вино ишлаб чиқарувчи корхоналарни (цехларни) лойихалаштиришда, куришда (монтаж қилишда) мазкур Қоидаларга амал қилиш учун жавобгарлик тегишли ишларни бажарувчи ташкилотлар зиммасига юклатилади.

606. Корхоналарни (цехларни) эксплуатация қилишда меҳнатнинг хавфсиз шароитларини таъминлаш ва мазкур Қоидаларга амал қилиш учун жавобгарлик корхона раҳбари (директорига, бош мухандисига) юклатилади.

607. Жавобгарликка инструктаж бўйича тегишли ўқитиш ва уни рўйхатга олиш амалга оширилганидан сўнг меҳнатни муҳофаза қилиш қоидаларини бузган ҳамда ишларни хавфсиз олиб боришига доир йўриқномани бажарувчи (предписывающие) ишчилар ва хизматчилар ҳам тортилишлари мумкин.

608. Корхона ишлаб чиқаришда жабрланган ходимларга етказилган заарлар учун Ўзбекистон Республикасининг қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда жавобгарликка тортилади.

Якуний қоидалар

Мазкур Қоидалар «Ўзвиносаноат-холдинг» компанияси, Ўзбекистон касаба уюшмалари Федерацияси Кенгashi, Ўзбекистон Республикаси Бош Давлат Санитария-эпидемиология назорати Бош Бошқармаси, Архитектура ва қурилиш Давлат қўмитаси, Ўзбекистон Республикасида Саноатда, кончилиқда ва коммунал-маиший секторда ишларнинг бехатар олиб борилишини назорат қилиш давлат инспекцияси ва Электр энергетикада назорат бўйича давлат инспекцияси билан келишилган:

**«Ўзвиносаноат-холдинг»
холдинг компаниясининг раиси**

C. САИДЖАЛОЛОВ

Тошкент ш.,
2007 йил 2 ноябрь

*Ўзбекистон касаба уюшмалари
Федерацияси Кенгаши раиси*

Д. ЖАҲОНГИРОВА

*Тошкент ш.,
2007 йил 2 ноябрь*

Бош Давлат Санитария врачи

Б. НИЁЗМАТОВ

*Тошкент ш.,
2007 йил 2 ноябрь*

*Архитектура ва қурилиш
Давлат қўймитаси раиси*

А. ТЎХТАЕВ

*Тошкент ш.,
2007 йил 2 ноябрь*

*Саноатда, кончиликда ва коммунал-
майший секторда ишларнинг бехатар
олиб борилишини назорат қилиш
давлат инспекцияси бошлиги*

Х. ХОЛМАТОВ

*Тошкент ш.,
2007 йил 2 ноябрь*

*Электр энергетикада назорат
бўйича давлат инспекцияси
бошлиги*

Б. ГУЛОМОВ

*Тошкент ш.,
2007 йил 2 ноябрь*

Вино ишлаб чиқариш ходимлари учун
мехнат муҳофазаси қоидаларига
1-ИЛОВА

**Виночилик саноатида ишлаш ҳудуди ҳавосида заарарли
моддаларнинг рухсат этиладиган энг юқори концентрацияси**

Моддалар	Рухсат этиладиган энг юқори концентрациялар миқдори, мг/м ³
1	2
Аммиак	20
Ацетон	200
Анилин	0,1
Бензин (эритувчи, ёқилғи)	300
Дибутилфталат	0,5
Дихлорэтан	10

Моддалар	Рұксат этиладиган энг үқори концентрациялар миқдори, мг/м ³
1	2
Йод	1
Керосин (С га қайта ҳисобланғанда)	300
Ксиол	50
Лигроин (С га қайта ҳисобланғанда)	300
Чумоли кислотаси	1
Мишъяқ, неорганик бирикмалар (мишъяқ бүйича)	0,04/0,01*
Углерод оксиди	20
Пиридин	5
Металл симоб	0,01
Сульфат кислотаси, сульфат ангидрид	1
Сульфид ангидрид	10
Сероводород, водород сульфит	10
Водород хлорид	5
Скипидар (С га қайта ҳисобланғанда)	300
Спиртлар: метил	5
Этил	1000
Трикрезилфосфат 3 %дан ортиқ	0,1
3 %дан кам	0,5
Ортоизомерлар	
Уайт-спирт (С га қайта ҳисобланғанда)	300
Карбонат ангидрид	0,5 ҳажмга нисбатан
Сирка кислота CH ₃ COOH	5
Формальдегид	0,5
Фосфор ангидрид	1
Хлорли водород	5
Хлор	1
Түрт хлорли углерод	20
Заһарлы ишқорли (эритмалар, NaOH га қайта ҳисобланғанда)	0,5
Асосан фиброген таъсир күрсатувчи аэрозоллар	
Двуокись кремний қоришимали органик чанг, 2 %дан кам (ун, какао кукуни, крахмал, шакар пудра)	6
Тальк	4

* Суратда — энг күп бир марталик ПДК, махражда — ўртача сменали ПДК.

Вино ишлаб чиқариш ходимлари учун
мехнат муҳофазаси қоидаларига
2-ИЛОВА

Намуна

**Ишлаб чиқариш мұхитининг хавфли ёки
зарарлы омилларининг таъсир этиш жойларыда
ишларни амалға ошириш учун
Наряд-рухсатнома**

20___ й. «___» _____ да берилди
20___ й. «___» _____ гача ҳақиқий

1. Ишлар раҳбари _____ га
(Ф.И.О., лавозим)
2. _____
(ишлар номи, уларни бажариш жойи, шартлари)

ишлиарни бажариш учун _____

3. Бажариладиган ишдан қатъи назар, уни амалға ошириш жойида амал құлувчи
ёки пайдо бўлиши мумкин бўлган ишлаб чиқариш омиллари:

— 4. Ишлиарни амалға ошириш бошлангунга қадар қуидаги тадбирларни бажариш лозим:

Ишлиарнинг бошланиши 20___ й. «___» _____ соат _____ дан _____ дақиқа
ўтганда.

Т/р	Тадбир номи	Бажарилиши муддати	Масъул ижрочи
1	2	3	4

Ишлиарнинг тугаши 20___ й. «___» _____ соат _____ дан _____ дақиқа
ўтганда.

5. Ишлиарни бажариш жараённанда қуидаги тадбирларни бажариш лозим:

Т/р	Тадбир номи	Бажарилиши муддати	Масъул ижрочи
1	2	3	4

6. Ишлиар ижрочиларининг таркиби:

Фамилияси, исми, отасининг исми	Малака, ХТ бўйича гурӯҳ	Ишлиш шароитлари билан таништириди, инструктаж ўтказди	Ишлиар шартлари билан танишиб чиқдим
1.			
2.			
3.			
4.			

7. Наряд-рухсатномани _____

(ташкилот раҳбарининг бўйруги билан)

берди.

вакил этилган, Ф.И.О., лавозим, имзо)

Наряд-рухсатномани _____ қабул қилди.

(лавозим, Ф.И.О., имзо)

8. Эксплуатация килувчи ташкилотнинг ишларни амалга ошириш учун ёзма руҳсатномаси мавжуд.

Ишлаб чиқариш (шу жумладан, қурилиш) хавфсизлигига доир тадбирлар келишилди.

(эксплуатация килувчи ташкилот вакилининг

лавозими, Ф.И.О., имзо)

9. Иш жойи ва меҳнат шароитлари текширилди. Наряд-рухсатномада кўрсатилган ишлаб чиқариш хавфсизлигига доир тадбирлар бажарилди.

Ишларни бажаришга киришишга руҳсат бераман.

(лавозим, Ф.И.О., имзо, сана)

10. Наряд-рухсатнома _____ гача чўзилди.

(сана, наряд-рухсатномани берган шахснинг имзо)

11. Иш тўлиқ ҳажмда бажарилди. Материаллар, асбоблар, мосламалар олиб ташланди. Одамлар чиқарилди. Наряд-рухсатнома ёпилди.

+

Ишлар раҳбари _____

(сана, имзо)

Наряд-рухсатнома берган шахс _____

Вино ишлаб чиқариш ходимлари учун
меҳнат муҳофазаси қоидаларига
3-ИЛОВА

Корхона ичидаги транспорт ҳаракатининг тезлиги

Транспорт тури ва ҳаракатланиш шартлари	Корхона ҳудуди бўйлаб максимал тезлик, км/с
Темир йўл транспорти	
Олд тепловозли таркиб	15
Итарувчи тепловозли таркиб	10
Қийин шароитда ҳаракатланишда, шунингдек кесиб ўтишда, худудга кириш ёки чиқишда, вагонларни тиркашда ва ҳоказо	5
Вагонларни қўлда ҳаракатлантиришда	2
Автомобиль транспорти	
Корхона ҳудуди бўйлаб ўтишда	10
Корхонанинг кесишган ўтиш йўлларида, киришда ва чиқишда	5
Автомобилни орқага ҳайдашда	3
Автоюклагичлар, электрокарлар	3

Вино ишлаб чиқариш ходимлари учун
мехнат муҳофазаси қоидаларига
4-ИЛОВА

Ишлаб чиқариш жараёнларининг гуруҳлари

Виночилик саноати

Ректификация бўлими, спирт омбори, купажний,		IVa.
тозалаш, ликер қўйиш цехлари, денатурата ва углекислоталар		IIв
Шишаларни ювиш бўлими		
Шиша идишларни қабул қилиш бўлими, ғалла омбори,		IIе
идишлар омбори, тушириш-юклаш майдончалари		Iб
Механик ва дуродгорлик устахоналари		Iв
Транспорт ва хўжалик бўлимлари		IIв
Қозонхона, қайнатиш цехи, газ-электрпайвандлаш цехи		IIа
Озуқа ачитқиларини қутиш цехи		
Фаллани тортиш ва майдалаш бўлими, кўмир ва		IIг
чангувчи материаллар омборлари		
Солодларни ундириш, ферментлар, озуқа ачитқилари ва		
антибиотиклар ишлаб чиқариш цехи, ачитиш цехи		III

— Вино ишлаб чиқариш ходимлари учун
мехнат муҳофазаси қоидаларига
5-ИЛОВА +

Вино ишлаб чиқарувчи корхоналарда ишлаб чиқариш, маъмурий-хўжалик, санитария-маиший бинолар ва алоҳида ишлаб чиқариш участкаларининг ёруғлик нормалари

Иморатлар	Энг паст ёритилганлик, Лк		Ёруғлик мебўрлари, уларга тааллуқли бўлган юзалар
	люминесцент чироқларда	қиздириш чироқларида	
1	2	3	4
Асосий ишлаб чиқариш хоналари	150-200	75-100	Пол
Ёрдамчи ишлаб чиқариш хоналари	100-150	50-75	Пол
Спирт омборхонаси	75	20	Пол
Таъмирилаш-механик устахоналари, яшик устахоналари, дуродгорлик устахоналари	150-200	75-100	Пол
Лабораториялар	300	150	Горизонтал текислиқда полдан 0,8 м
Дегустацион бўлим	300	150	Горизонтал текислиқда полдан 1 м
Омборхоналар	75	30	Горизонтал текислиқда полдан 0,8 м
Маъмурий-идора хоналари, қизил бурчаклар, кироатхоналар	200	75	
Лойиха заллари, чизиш, машинкада ёзиш бюроси	300	150	Горизонтал текислиқда полдан 0,8 м
Душхона, ювениш хонаси, кийимхона, ҳожатхона	75	30	Пол
Ишлаб чиқариш хоналаридаги асосий йўлаклар, цех ичидаги транспортёrlар учун ўтиш йўллари, цех ичидаги зинапояллар, агрегатларга хизмат кўрсатиш майдончалари, асосий коридорлар ва зинапояллар	75	20	Майдончалар ва зинапояллари
Маиший хоналар			

Иморатлар	Энг паст ёритилганлик, Лк		Ёргулук мебърлари уларга таалуқли бўлган юзалар
	Люминесцент чироқларда	Киздириш чироқларида	
1	2	3	4
Овқатланиш хонаси	100	50	Пол
Аёлларниң дам олиш, шахсий гигиена хоналари	75	30	Пол
Кир ювиш хонаси:			
А) механик	100	50	Пол
Б) кўлда	150	75	Пол

Вино ишлаб чиқариш ходимлари учун
мехнат муҳофазаси қоидаларига
6-ИЛОВА

Ишлаб чиқариш биноларининг ишлаш ҳудудида ҳавонинг меъёрий технологик параметрлари

T/p	Иморат номи	Технологик шароитлар билан мебърлаштириладиган ҳаво ҳарорати, °C		Технологик шароитлар билан мебърлаштириладиган нишибий намлик	Ажратила-диган буглар ва газлар
		ёзда	кишда		
1. Спирт ва ликёр-ароқ заводлари					
1	2	3	4	5	6
1.	Меласс тайёрлаш бўлими, ачиткиларни тайёрлаш ва ачтиши бўлимлари, новвойхона хамиртурушларини қадоқлаш, ёрдамчи моддаларни тайёрлаш бўлимлари, сепаратор хонаси, фильтр-пресслаш бўлими ва карбонат кислота цехи, брагоректификацион бўлим	20-23	17-19	Мебърланмаган	Карбонат ангидрид
2.	Қабул қилиш бўлими, спирт омбори	Мебърланмаган	Мебърланмаган	- « -	Спирт парлари
3.	Спиртни бериш бўлими	- « -	5	- « -	- « -
4.	Озука ачиткиларини қуритиш бўлими, қадоқлаш бўлими	- « -	5	- « -	Карбонат ангидрид
5.	Барданни буғлантириш цехи	20-23	17-19	- « -	Спирт парлари
6.	Ароқ тайёрлаш, тозалаш бўлими, шарбат-морс бўлими, шарбатлар ва хушбўй спиртлар бўлими, куйиш цехи, тайёр маҳсулот омбори, экспедиция, денатурацион бўлим	20-23	17-19	- « -	-
7.	Ликёрларни идишларга куйиш бўлими	20-23	17-19	- « -	-
8.	Сувни тозалаш бўлими	20-23	17-19	- « -	-
9.	Идиш цехи	20-23	17-19	- « -	

Эслатма:

1. Қиши вактида аппарат ва нейтрализациялаш бўлимларида хисоб-китоб ҳарорати 16°C ва ҳаво алмаштириш фақат чиққандиларни қайта ишлашда сақланади, қолган вақтларда эса — 5°C .
2. Хоналарда ҳавони алмаштириш тортиш-сўриш вентиляцияси хисобидан амалга оширилади.

Вино ишлаб чиқариш ходимлари учун
мехнат муҳофазаси коидаларига
7-ИЛОВА

**Ишлаб чиқариш биноларида оптималь ва рухсат этилган ҳарорат,
ҳавонинг нисбий намлиги ва тезлиги меъёрлари**

Йил даврлари	Иш категорияси	Ҳарорат, °С да			Нисбий намлик, % да		Харакат тезлиги, м/сек.	
		оптималь	рухсат этилган		оптималь	иш жойларида рухсат этилган, ортиқ эмас (минимал)	оптималь, кўп эмас (минимал)	иш жойларида рухсат этилган,
			юқори чегара	куйи чегара				
Совуқ	Енгил Ia	22-24	25	21	40-60	75	0,1	0,2 дан кам
	Енгил Iб	21-23	24	20	40-60	75	0,1	0,3 дан кам
	Ўртача оғирлик IIa	18-20	23	17	40-60	75	0,2	0,4 дан кам
	Ўртача оғирлик IIб	17-19	21	15	40-60	75	0,2	0,5 дан кам
	Оғир III	16-18	19	13	40-60	75	0,3	0,6 дан кам
Илиқ	Енгил Ia	25-27	31	24	40-60	55 (28°С да) 60 (27°С да)	0,1 0,2	0,1-0,2 0,1-0,3
	Енгил Iб	24-26	31	23	40-60	60 (27°С да)	0,2	0,1-0,3
	Ўртача оғирлик IIa	23-25	30	22	40-60	65 (26°С да)	0,3	0,2-0,4
	Ўртача оғирлик IIб	22-24	29	21	40-60	70 (25°С да)	0,3	0,2-0,5
	Оғир III	21-23	27	20	40-60	75 (24°С да)	0,4	0,2-0,6

Йилнинг илиқ даврида ҳаво харакатининг юқори тезлиги ҳавони максимал ҳароратга, кам тезлиги – минимал ҳароратга мос бўлади. Ҳаво ҳароратининг оралиқ қийматларини, тезлигини интерполяция йўли билан аниқланади. Ҳаво ҳароратининг минимал қийматида унинг тезлиги 0,1 м/сек олиниши мумкин.

Вино ишлаб чиқарыш ходимлари учун
мехнат муҳофазаси қоидаларига
8-ИЛОВА

**Вино ишлаб чиқарувчи корхоналар биноларининг хусусияти,
тоифаси ва таснифига қараб электр жиҳозларини қўллаш**

Т/р	Иморат хили	Рұксат этилган нисбий намлиқ	СанжМга мувофиқ ёнгин хавфсизлиги бўйича корхона тоифаси	ПУЭ бўйича электр жиҳозларини қўллашда хоналарни портлаш хавфи нуқтаи назаридан таснифлаш	Электр жиҳозларини ижро этиш	
					кучли	ёритиш учун
1	2	3	4	5	6	7
	Шиша идишларга ишлов бериш					
1.	Идишларни саралаш бўлими	60	Д	Меъёри мухитли хона	Сачрашдан химояланган	Исталган ижро
2.	Идишларни ювиш бўлими	80	Д	- « -	Ёпиқ пулфлатидиган	Нам ўтказмайдиган арматурали
	Спирт омборлари					
1.	Қабул қилиш-бериш бўлими		A	B-1	Портлашни ўтказмайдиган	Портлашни ўтказмайдиган
2.	Бинодаги спирт омбори		A	B-1	- « -	- « -
3.	Озиқ спирт омбори		A	B-1-а	- « -	- « -
	Тайёр маҳсулот омборлари					
a)	бутилкаларда	50-55	Д	Меъёри мухитли хона	Сачрашдан химояланган	Сачрашдан химояланган

Вино ишлаб чиқарыш ходимлари учун
мехнат муҳофазаси қоидаларига
9-ИЛОВА

Ишлаб чиқариш биноларида (хоналарида) ва корхона ҳудудида овоз босимининг, овознинг рұхсат этилган даражалари ва овознинг эквивалент даражалари

Т/р	Иш ўрии. Мехнат фаолиятининг тури	дБ ва Гц ўртача метрик частоталар билан оқтав полосаларда овоз босимининг даражалари										дравор овоуз
		31,5	63	125	250	500	1000	2000	4000	8000		
1.	Ижодий фаолият, талаблар оширилган раҳбарлик иши, илмий фаолият, конструкиялаш ва лойиҳалаштириш, дастурлаш, ўқитиш ва ўқиш, врачлик фаолияти: хоналардаги иш ўринилари — дирекция, лойиха-конструкторлик бюроси; ҳисобчилар, ҳисоблаш машиналарининг дастурчилари, ижодий ишлар ва маълумотларга ишлов бериш учун лабораторияларда, согломлаштириш масканларидаги касалларни қабул қилиш учун	86	71	61	54	49	45	42	40	38	50	

Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2007 й.

Т/п	Иш ўрни. Мехнат фаолиятининг тури	дБ ва Гц ўртача метрик частоталар билан оқтав полосаларда овоз босимининг даражалари									овозлар
		31,5	63	125	250	500	1000	2000	4000	8000	
2.	Дикқатни талаб қилувчи юқори мала- кали иш, маъмурӣ-бошқарув фо- лияти, лабораторияларда ўлчаш ва таҳдилий ишлар цех бошқарувидаги иш ўринлари, идоравий иш хоналари- да, лабораторияларда	93	79	70	63	58	55	52	50	49	60
3.	Кўпинча кўрсатмалар олинадиган ва акустик сингалли бажариладиган иш, доимий энгизиш низоратини талаб қилувчи иш, йўриқнома билан аниқ жадвал бўйича операторлик иши, диспетчерлик хизмати хоналаридаги иш ўринлари, усталар хоналаридаги, хисоблаш маши- наларидаги ахбортга ишлов бериш залларда	96	83	74	68	63	60	58	56	54	65
4.	Дикқатни талаб қилувчи иш, ишлаб чиқариш циклларини кузатиш ва масофадан турб бошқарни жараён- ларига ортирилган талабли иш: телефонда сўзлашувсиз кузатишлар ва масофадан бошқарни хоналаридаги пульт устидаги иш ўринлари; шовқинли жиҳозлар лабораторияли хоналарда, хисоблаш машиналарини шовқинли агрегатларини жой- лаштириш учун хоналарда	103	91	83	77	73	70	68	66	64	75
5.	Ишлаб чиқариш хоналари ва корхона худудларидаги доимий иш ўрин- ларидаги барча турдаги ишларни бажа- риш (1—4-бандларда санаб ўтилган- лар ва шунга ўхшаш ишлар бундан мустасно)	107	95	87	82	78	75	73	71	69	80

Вино ишлаб чиқариш ходимлари учун
мехнат муҳофазаси қоидаларига
10-ИЛОВА

Электр токи урганда биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш

Электр токи урганда нафас олиш ва юрак фаолияти тўхташи мумкин, бу эса (бир неча дақиқа ичидаги) организмнинг ҳаётий муҳим функцияларини бошқарувчи бош мия нерв хужайраларида қайтариб бўлмайдиган холатларнинг бошланишига олиб келади. Шунинг учун зудлик билан воеа содир бўлган жойда ёрдам кўрсатиш ўта муҳим.

Биринчи ёрдам кўрсатишдаги муваффакиятнинг асосий шарти — топқирлик ва зарар кўрган шахсни токдан тезда ҳалос этиш.

Ҳеч қаҷон зарар кўрган шахсга ёрдам кўрсатишдан бош тортиш ва унда нафас олиш, юрак уриши, пульс сингари ҳаёт белгилари мавжудлиги асосида уни ўлган деб хисоблаш мумкин эмас. Электр токи урганда ўлим кўпинча шунчаки туюлади, факат врач зарар кўрган шахсни жонлантириш бўйича кейинги саъй-харакатларнинг фойдасизлиги ҳақидаги масалани ҳал этиши ва унинг ўлими ҳақида хулоса бериши мумкин.

Кучланиш остида бўлган ток ўтказувчи қисмларга тегиниш кўп холатларда мускулларнинг беихтиёр торайишини келтириб чиқаради. Бунинг оқибатида, агар

жабрланувчи симни қўлларида ушлаб турган бўлса, бармоқлар шунчалик қаттиқ сиқиладики, симни қўлдан тортиб олиш мумкин бўлмай қолади.

Агар жабрланувчи ток ўтказувчи қисмларга текканича қолса, у холда уни тезда электр токи таъсиридан халос этиш лозим. Бунда шуни эсда тутиш лозимки, эҳтиёткорлик чораларини кўрмасдан туриб ток остида бўлган инсонга тегиниш ҳаёт учун хавфли.

Биринчи харакат билан қурилманинг жабрланувчи тегиб турган қисмини тезда токдан ажратиш керак.

Агар қурилмани тезда ажратиш мумкин бўлмаса, у холда жабрланувчини у тегиб турган ток ўтказувчи қисмлардан ажратиш чораларини кўриш лозим.

1000 В гача кучланиш

Жабрланувчини ток ўтказувчи қисмлардан ёки симдан ажратишда қуруқ кийимдан, қуруқ тахтадан ёки қандайдир ток ўтказмайдиган буюмдан фойдаланиш лозим. Ушбу мақсадда металл ёки хўл буюмдан фойдаланиш мумкин эмас. Жабрланувчи симни қўли билан сикқанда ва ток унинг танаси орқали ерга ўтганда, жабрланувчини ердан ажратган холда, токни узиш осон.

Бунинг учун жабрланувчининг остига қуруқ тахтани, ёғоч стул суюнчиини ёки бошқа ток ўтказмайдиган буюмларни ташлаш керак. Жабрланувчини ток ўтказувчи қисмлардан ажратиб олиш учун жабрланувчидан ажралган кийимдан, агар у хўл бўлмаса, балки қуруқ бўлса (масалан, полдан) бир қўл билан тутиш зарур. Масалан, олдиндан ўз қўлини яхши изоляцияламасдан туриб жабрланувчининг оёқларидан тутмаслик керақ, чунки жабрланувчининг оёқ кийими нам бўлиши, демақ, ток ўтказувчи бўлиши мумкин, айниқса жабрланувчи танасининг кийим билан ёпилмаган жойларига қўл теккизиш зарур бўлса, ёрдам кўрсатувчининг қўлларини ва юзини изоляциялаш учун резина қўлқоп кийиш, жабрланувчининг устига қуруқ резиналанган материали (плашч, пешбанд) ташлаш, қўлни мовут бўйинбоғ билан ўраш ёки қўлга мовут бош кийимини кийгазиши, қўл учига камзул енгини тушириш лозим. Шунингдек қуруқ тахта, резина гиламча, кийим бухчаси ёки қандайдир қуруқ ток ўтказмайдиган тўшама ва хоказо устига чиқиши ҳам мумкин.

Жабрланувчининг оёқларини уқалаш учун кўтариш кўшимча фойдали чора хисобланади (бунинг учун оёқлар остига нимадир қўйиш керак), бу тананинг куйи қисми томирларидан қоннинг юракка оқиб келишига ёрдам беради.

Сунъий нафас олдириш ва юракни ташқаридан уқалашни жабрланувчининг мустақил нафас олиши ва юраги ишлай бошлашидан олдин ўтказиш керак. Ҳатто жабрланувчида пульс мавжуд бўлиб, кучсиз нафас ола бошлаши ҳам сунъий нафас олдиришни тўхтатиш учун асос бўлмайди. Ушбу ҳолатда фақат жабрланувчининг ўз нафас олиши бошланиши билан бир вақтнинг ўзида ҳавони пуллаш зарур.

Жабрланувчида ўзининг (уқалашсиз) мунтазам пульси пайдо бўлганлигига қараб унинг юрак фаолияти тикланганлиги ҳакида фикр юритилади. Бунинг учун уқалаш 2-3 сонияга узиб қўйилади ва агар пульс сақланиб қолса, у холда бу юракнинг мустақил ишлай бошлаганлигини билдиради. Танаффус вақтида пульс мавжуд бўлмаган тақдирда зудлик билан уқалашни давом эттириш лозим.

Организм жонланнишининг бошқа белгилари (мустақил нафас олиш, тор кўз корачифи, баъзан жабрланувчининг қўл ва оёқларини қимирлатишга уринишлари) пульснинг узоқ вақт бўлмаслиги юрак фибрилляцияси мавжудлигининг белгиси бўлиб хизмат қилади. Ушбу ҳолатда жонлантириш тадбирларини анча узоқ вақт враҷ

келгунга қадар ёки машинада жонлантириш тадбирларини узлуксиз давом эттирган ҳолда, жабрланувчи даволаш муассасига етказилгунга қадар ўтказиш зарур.

Тадбирларни врачанинг ёрдамига қадар фақат биологик (қайтарилимайдиган) ўлим белгилари мавжуд бўлган ҳолларда тўхтатиш мумкин.

Кўйидагилар ана шундай белгилар хисобланади:

1) 1 соатдан ортиқ вақт мобайнида жабрланувчидаги ўзининг нафас олиш харатларининг бўлмаслиги;

2) узоқ вақт (1 соатдан ортиқ) мобайнида жонлантириш тадбирлари ўтказилганига қарамай, кенгайган кўз қорачиқларининг ўзгармай қолиши.

Вино ишлаб чиқариш ходимлари учун
мехнат муҳофазаси қоидаларига
11-ИЛОВА

Кислоталар ва ишқорлар билан куйганда биринчи ёрдам кўрсатиш

Кислоталар (сульфат, азот, фосфор) билан куйганда куйган жой катта микдордаги сув билан, сўнгра 5-фоизли натрий бикарбонат эритмаси ёки 10-фоизли амоний карбонат ангидрид эритмаси билан, сўнгра яна сув билан ювиб ташланади.

Ишқорлар билан куйганда куйган жой катта микдордаги сув билан, сўнгра 3 — 6-фоизли сирка кислотаси эритмаси ёки 1-2-фоизли туз кислотаси эритмаси билан, сўнгра яна сув билан ювиб ташланади.

Кўзлар ишқор билан куйганда кўзларни катта микдорда сув оқизиб ювиб ташлаш керак. Бунда кўзлар (ёки кўз) мумкин қадар очиқ бўлиши лозим. Сўнгра кўзларни 2 фоизли бор кислотаси эритмаси билан ёки 3 фоизли сирка кислотаси эритмаси билан ювиш зарур. Кўзлар кислоталар билан зааралланганда 3 — 6 фоизли натрий бикарбонат эритмаси билан ювиб ташланади.

Оғиз бўшлиғи ишқор билан куйганда 3 фоизли сирка кислотаси эритмаси билан ёки 2 фоизли бор кислотаси эритмаси билан чайиб ташлаш лозим. Оғиз бўшлиғи кислота билан куйганда 50 фоизли натрий бикарбонат эритмаси билан чайиб ташланади.

Кислота нафас ўйларига тушганида пульверизатор ёрдамида чангитилган 10 фоизли натрий бикарбонат эритмасидан, ишқорлар тушганида эса пуркалган 3 фоизли сирка кислотаси эритмасидан нафас олиш зарур.

Вино ишлаб чиқариш ходимлари учун
мехнат муҳофазаси қоидаларига
12-ИЛОВА

Иссиқлик билан куйганда биринчи ёрдам кўрсатиш

Олов, буғ, иссиқ буюмлар билан куйганда куйган жойни сув билан намлаш мумкин эмас, ҳосил бўлган пуфакчаларни ҳеч қачон ёриб юбормаслик ва куйган жойни бинт билан боғламаслик керак.

Куйган жойни ун сепиш ёки ўсимлик ёфи билан мойлаш лозим. Куйган жойни янги тайёрланган 5 фоизли танин эритмаси билан яхшилаб намлаш керак, бунинг учун бир неча қават қилиб тахланган бинт, дока ёки рўмол қўлланилади. Танин

эритмаси билан бундай ишлов беришни терининг зааралланган участкаси жигарранг тусга киргунга қадар давом эттириш зарур.

Куйиш учта даражага ажратилади:

1 даража — қизариш. Куйган жойга этил спирти билан хўлланган момик билан (ҳеч бўлмаганда — денатурат билан) ишлов берилади.

2 даража — пуфаклар. Куйган жойга биринчи даражали куйишдаги каби спирт билан ишлов берилади. Шунингдек, З фоизли КМпО₄ эритмаси ёки 5 фоизли танин эритмаси билан ҳам ишлов бериш мумкин.

3 даража — тери тўқималарининг бузилиши. Жароҳатни стерилизация қилинган буюм билан боғлаб, врач чақирилади.

Кучсиз куйиш холларида куйишга қарши маҳсус малҳам қўлланилади.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МЕҲНАТ ВА АҲОЛИНИ
ИЖТИМОЙ МУХОФАЗА ҚИЛИШ ВАЗИРИНИНГ
БҮЙРУФИ

546 Спирт ва ликёр-ароқ ишлаб чиқариш ходимлари учун мехнат муҳофазаси қоидаларини тасдиқлаш ҳақида

+

*Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан 2007 йил
27 декабрда 1755-сон билан давлат рўйхатидан ўтказилди*

(2008 йил 6 январдан кучга киради)

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2000 йил «Мехнатни муҳофаза қилишга доир меъёрий ҳужжатларни қайта кўриб чиқиш ва ишлаб чиқиш тўғрисида»ги 267-сонли қарори билан тасдиқланган «Мехнатни муҳофаза қилиш қоидалари ва нормаларини қайта кўриб чиқиш ва жорий этиш дастури» ижроси ва Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигининг 2007 йил 6 июндаги 20-15-142/22-сонли хати ижросини тъминлаш мақсадида **буюраман**:

1. «Спирт ва ликёр-ароқ ишлаб чиқариш ходимлари учун мөхнат муҳофазаси қоидалари» иловага мувофиқ тасдиқлансан.
2. Ушбу бўйрук Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигига давлат рўйхатидан ўтказилган кундан бошлаб ўн кун ўтгандан кейин кучга киритилсан.
3. Мөхнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирининг 2007 йил 28 майдаги «Спирт ва ликёр-ароқ ишлаб чиқариш ходимлари учун мөхнат муҳофазаси қоидалари»ни тасдиқлаш ҳақидаги 14-28-сонли бўйруғи бекор қилинсан.

**Мөхнат ва аҳолини ижтимоий
муҳофаза қилиш вазири в.б.**

А. ХАИТОВ

Тошкент ш.,
2007 йил 5 ноябрь,
M-45-сон

Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2007 й.

Мехнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза
қилиш вазирининг 2007 йил 5 ноябрдаги
М-45-сонли бўйруғи билан
ТАСДИҚЛАНГАН

**Спирт ва ликёр-ароқ ишлаб чиқариш ходимлари
учун меҳнат муҳофазаси
КОИДАЛАРИ**

I боб. Умумий қоидалар

1. Мазкур спирт ва ликёр-ароқ соҳаси ходимлари учун меҳнатни муҳофаза қилиш қоидалари (кейинги ўринларда — Қоидалар) спирт ва ликёр-ароқ маҳсулотларини ишлаб чиқаришга доир барча ишларда меҳнатни муҳофаза қилиш, хавфсизлик техникаси, ходимларнинг саломатлигини сақлаш ва ишлаб чиқариш санитарияси бўйича асосий талаблар ва меъёrlарни ўз ичига олади.

2. Қоидалар вазирликлар, идоралар, ташкилотлар ва барча ишлаб чиқариш усулларидағи корхоналар (ёки иш берувчилар), шунингдек ишлаб чиқаришда меҳнатни муҳофаза қилиш аҳволини назорат қилувчи шахслар томонидан қўлланилиши шарт.

3. Қоидалар амалдаги қонунчилик, давлат стандартлари, қурилиш ва санитария меъёrlари ҳамда бошқа меъёрий хужжатларга мувофиқ ишлаб чиқилган.

4. Қоидалар Қурилиш меъёrlари ва қоидалари, Санитария қоидалари ва меъёrlари, Давлат стандартларининг тегишли бўлимлари ва боблари, шунингдек аниқ ишлаб чиқаришда белгиланган тартибда тасдиқланган бошқа тармоқ норматив хужжатлари талаблари бажарилиши шарт эканлигини истисно этмайди.

5. Қоидалар қонун хужжатлари, давлат стандартлари ва давлат органлари томонидан тасдиқланган бошқа меъёрий хужжатлар ўзгарганда ва янги техника ҳамда технологиялар жорий қилинганда, амал қилиш муддати тугашидан олдин қайта кўриб чиқилиши мумкин. Қоидаларга киритиладиган ўзгартириш ва қўшимчалар мазкур Қоидалар келишилган вазирликлар ҳамда идоралар билан мажбурий тартибда келишилиши шарт.

6. Мазкур Қоидалар жорий қилиниши билан аввалги Қоидалар ўз кучини йўқотади.

7. Мазкур Қоидаларнинг бажарилишини назорат қилиш корхона (ташкилот)-нинг хавфсизлик техникаси бўйича хизмати (муҳандиси) зиммасига юклатилади.

8. Ўзбекистон Республикаси Мехнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги томонидан тасдиқланган «Мехнат муҳофазаси бўйича ишларни ташкил қилиш тўғрисидаги Намунавий низом»га (1996 йил 14 август, рўйхат рақами 273 — Меъёрий хужжатлари ахборотномаси, 1996 йил) мувофиқ ички назоратнинг асосий турлари қўйидагилар хисобланади:

- а) ишларга раҳбарлик қилувчи ва бошқа мансабдор шахсларнинг тезкор назорати;
- б) маъмурий-жамоатчилик назорати (уч босқичли назорат);
- в) бош мутахассислар хизмати томонидан амалга ошириладиган назорат.

Кўйидагилар назорат қилиниши лозим:

- а) иш жойларининг аҳволи;
- б) меҳнат қонунчилигига риоя қилиниши;
- в) меҳнатни муҳофаза қилишни бошқариш вазифаларини амалга оширишга доир ишларни бажариш;

- г) ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодисаларнинг ўз вақтида ва тўғри ўрганиб чиқилиши;
- д) меҳнатни муҳофаза қилиш чора-тадбирларининг бажарилиши;
- е) меҳнатни муҳофаза қилишга ажратилган маблағларнинг тўғри сарфланиши.

II боб. Умумий хавфсизлик талаблари

1 §. Меҳнатни муҳофаза қилиш хизматини ташкил қилиш, ўқитиш ва билимларини синовдан ўтказиш

9. Корхоналарда меҳнатни муҳофаза қилиш борасидаги ишларни ташкил қилиш «Меҳнат муҳофазаси бўйича ишларни ташкил қилиш тўғрисидаги Намунавий низом»га мувофиқ амалга оширилиши лозим (1996 йил 14 август, рўйхат рақами 273 — Меъёрий хужжатлари ахборотномаси, 1996 йил).

10. Ўзбекистон Республикаси «Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисида»ги Қонунинг (Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1993 йил, 5-сон, 223-модда) 14-моддасига мувофиқ ишловчилар сони 50 ва ундан ортикни ташкил қилувчи корхоналарда маҳсус тайёргарликдан ўтган шахслар орасида меҳнатни муҳофаза қилиш хизмати ташкил қилинади (лавозимлари очилади). Ишловчилар сони 50 дан кам бўлган корхоналарда меҳнатни муҳофаза қилиш функцияларини бажариш раҳбарлардан бирининг зиммасига юклатилади.

11. Корхоналарда қўйидаги асосий хужжатлар ишлаб чиқилади (тузилади) ва юритилади:

- + а) меҳнат шароитлари ва меҳнатни муҳофаза қилишни яхшилаш, санитария-соғломлаштириш чора-тадбирлари бўйича бўйлимни ўз ичига олган жамоавий шартнома;
- б) тасдиқланган меҳнат шароитларини баҳолаш ва иш ўринларини аттестация қилиш услубига мувофиқ иш ўринларини аттестация қилиш карталари;
- в) меҳнатни муҳофаза қилиш хизматининг чораклик иш режалари;
- г) ишчилар ва мухандис-техник ходимларни ўқитиш, йўл-йўрик бериш ва билимларини синовдан ўтказиш дастурлари;
- д) меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича маъмурий-жамоатчилик назоратини юритиш журнали (уч босқичли назорат);
- е) ишчи ва хизматчилар билан ёнфинга қарши йўл-йўрик бериш ва ёнфин-техникавий минимум машгулотларини ўтказиш дастури.

12. Корхоналарнинг барча ходимлари, шу жумладан раҳбарлари ўз касблари ва иш турлари бўйича давлат назорат идоралари белгилаган тартиб ва муддатларда ўқишлари, йўл-йўриклар олишлари, билимларини текширувдан ўтказишлари ҳамда қайта аттестациядан ўтишлари лозим.

13. Бевосита ишлаб чиқаришда ишларни ташкиллаштириш ва бажариш билан боғлиқ ишчилар, раҳбарлар, мухандис-техник ходимларнинг меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича билимларини синовдан ўтказиш «Меҳнат муҳофазаси бўйича ўқишларни ташкил қилиш ва билимларни синаш тўғрисидаги Намунавий низом»га мувофиқ амалга оширилиши лозим (1996 йил 14 август, рўйхат рақами 272 — Меъёрий хужжатлари ахборотномаси, 1996 йил).

14. Ишларни технологик регламент бўйича хавфсиз юритиш йўриқномалари «Меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича йўрқномаларни ишлаб чиқиш тўғрисидаги низом» (2000 йил 7 январь, рўйхат рақами 870 — Меъёрий хужжатлари ахборотномаси, 2000 йил)га мувофиқ ишлаб чиқилади ва ишловчилар ҳамда иш жойларини

шу йўриқномалар билан таъминлаш тузилмавий бўлинмалар раҳбарлари зиммасига юклатилади.

15. Корхоналар, муассасалар, ташкилотларда меҳнат фаолияти билан боғлиқ равишда содир бўлган баҳтсиз ходисалар ва бошқа жароҳатланишларни ўрганиш ва хисобини юритиш Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Махкамасининг 1997 йил 6 июндаги 286-сонли қарори билан тасдиқланган «Ишлаб чиқаришда содир бўлган баҳтсиз ходисалар ва бошқа жароҳатланишларни ўрганиш ва хисобини юритиш тўғрисидаги низом»га мувофиқ амалга оширилиши лозим.

16. Корхоналарда ходимларнинг саломатлигини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Соғликни сақлаш вазирлигининг «Ўзбекистон Республикасида ходимларни ишга қабул қилишда дастлабки ва даврий тиббий кўриқдан ўтказиш тизими-ни такомиллаштириш тўғрисида» 2000 йил 6 июндаги 300-сонли буйруғи асосида амалга ошириш мақсадга мувофиқ.

2 §. Хавфли ва заарали ишлаб чиқариш омиллари. Иш худудидаги ҳавонинг заарали моддалари

17. Спирт ва ликёр-ароқ маҳсулотларини ишлаб чиқарувчи ҳар битта корхона ГОСТ 17.2.3.02-78 бўйича ҳавфли ва заарали ишлаб чиқариш ҳамда технологик жараёнлар, ишлаб чиқариш омиллари, уларнинг тавсифи, юзага келиш манбалари, ишчиларга таъсир қилиш хусусиятлари ва саломатлик учун ҳавфлилар даражаси ва келгусидаги оқибатлари тўғрисида тўлиқ ва холисона маълумотга эга бўлиши лозим.

— +
18. Иш жойларидаги ишлаб чиқариш мухити ва меҳнат жараёнининг ҳавфли ҳамда заарали омиллари тўғрисидаги маълумотлар ишлаб чиқариш мухитининг физик, кимёвий, радиологик, микробиологик ва микроиқлим ўлчовлари натижалари ва иш жойларини аттестация қилиш, жумладан меҳнатнинг оғирлигини аттестация қилиш натижалари билан тасдиқланиши лозим.

19. Ҳар битта корхона ёки алоҳида ишлаб чиқариш ҳавфли ва заарали меҳнат шароитларга эга бўлган касблар, иш ўринлари ва худудларининг Санитария коидалари ва меъёрларига мувофиқ зааралилар ва ҳавфлилар синфи кўрсатилган рўйхатига, ишлаб чиқариш омилларининг зааралилар ва ҳавфлилар кўрсаткичлари, меҳнат жараёнининг оғирлик кўрсаткичлари бўйича меҳнат шароитларининг амалдаги гигиеник таснифига эга бўлиши лозим.

20. Иш худудига ёки атроф мухитга заарали моддаларни буғ, газ, чанг кўринишида ажратиши мумкин бўлган технологиялардан фойдаланишда уларнинг кимёвий ва микробиологик таркиби ва ГОСТ 12.1.005-88 «Иш худудининг ҳавоси. Умумий санитария-гигиеник талаблар» (мазкур Коидаларнинг 1-иловасида келтирилган) бўйича руҳсат этилган энг кўп микдори кўрсатилган тўлиқ рўйхати тузилиши лозим.

21. Янги заарали моддалар пайдо бўлишига ёки ҳавфли ва заарали омиллар йўқолишига олиб келадиган технологик жараёнлар ўзгаришларида ёки янги ишлаб чиқариш ускуналарни жорий қилишда рўйхатларга тегишли ўзгартиришлар киритилиши лозим.

3 §. Ишловчиларни ҳимоя қилиш воситаларини қўллаш

22. Ишловчиларни заарали ва ҳавфли ишлаб чиқариш мухити омилларидан ҳимоя қилиш ишловчиларни ҳимоя қилиш бўйича тегишли стандартлар талаблари-

га, аниқ воситалар бўйича таснифлар ва стандартларга мос жамоавий ва шахсий химоя воситаларидан фойдаланиш орқали таъминланиши лозим.

23. Жамоавий химоя воситалари (вентиляция, аспирация, ерга улаш, тунукадан қилинган филофлар билан бекитиш, маҳаллий сўрғичлар ва бошкалар) заарали ва хавфли ишлаб чиқариш муҳити омиллари хонадаги барча ишловчиларга таъсир килганда қўлланиши шарт ва корхонани қуриш ёки реконструкция қилиш лойихаларига киритилиши лозим.

24. Янги ишлаб чиқариш ускуналари ва технологияларини жорий қилиш янги жамоавий химоя воситаларини жорий қилиш ёки мавжуд бўлганларини реконструкциялаш билан бирга амалга оширилиши лозим.

25. Жамоавий химоя воситалари заарали ва хавфли омилларни рухсат этилган миқдоргача камайтириш имконини бермаган ҳолларда шахсий химоя воситалари қўлланилиши лозим. Бундай ҳолларда шахсий химоя воситаларисиз кишиларнинг иштироки ва ишлар амалга оширилиши тақиқланади.

26. Ишчи ва хизматчилар шахсий химоя воситалари билан корхона томонидан таъминланади.

27. Шахсий химоя воситаларидан фойдаланган ҳолда ишловчилар уларнинг қўлланиши, химоя хусусиятлари, амал қилиш муддати тўғрисида маълумотларга эга бўлиши ҳамда улардан фойдаланишга ўргатилиши лозим.

28. Корхона маъмурияти ёки иш берувчи қўйидагиларни таъминлаши шарт:

а) амалдаги меъёrlар бўйича мазкур ишлаб чиқариш учун талаб қилинадиган барча шахсий химоя воситаларининг зарур миқдори ва номенклатурасини;

б) химоя воситаларини қўллаш ва тўғри фойдаланиш устидан доимий назоратни амалга ошириш;

в) қўлланилаётган химоя воситаларининг самарадорлиги ва созлигини текшириш;

г) шахсий химоя воситаларидан хавфли ва заҳарли моддалар муҳитида фойдаланилганда уларни дегазация ва дезинфекция қилиш (бир марта қўлланиладиган химоя воситалари бундан мустасно).

4 §. Ўта хавфли касблар ва ишлар

29. Ҳар битта корхона ўта хавфли шароитда бажариладиган ишлар рўйхатига эга бўлиши лозим. Рўйхатда аниқ технологик жараён, ишлаб чиқариш ускунаси, ишлатиладиган хом ашё ва ишларни амалга ошириш хусусиятлари билан боғлик хавфлар хисобга олиниши лозим. Рўйхатга хавфли моддалар билан бажариладиган ишлар, баландликда, сифимларда, ифлосланган хаво ва сув муҳитида, юқори ҳарорат ва намлик шароитида бажариладиган ишлар, қозонназорат объектларига, юк қўтариш кранлари, электр ускуналарга хизмат кўрсатиш билан боғлик ишлар ва амалдаги тармоқ рўйхатларига мувофиқ бошқа ишлар киритилиши шарт.

30. Ўта хавфли ишларга, буғ ва сув иситиш қозонлари, юк қўтариш механизми, босим остида ишлайдиган сифимлар, электр қурилмалари, маҳсус машиналар ва механизмларга хизмат кўрсатиш ишлари билан шуғулланишга фақат белгилangan тартибда тасдиқланган маҳсус ўқитилганлиги тўғрисидаги хужжатларга эга бўлган шахсларга рухсат этилиши лозим.

31. Ўта хавфли ишларни уларни бажаришнинг хавфсиз усуллари бўйича йўл-йўрик бермасдан ва масъул шахс томонидан тасдиқланган маҳсус расмийлаштирилган «наряд-руҳсатнома»сиз амалга ошириш ман этилади (мазкур Қоидаларнинг 2-илювасида кўрсатилган). Электр ускуналарда бажариладиган ишлар хавфсизлигини таъ-

минловчи ташкилий чора-тадбирлар Истеъмолчиларнинг электр қурилмаларидан фойдаланишда хавфсизлик техникини қоидаларининг (2004 йил 20 август, рўйхат рақами 1400 — Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2004 йил, 33-сон, 379-модда) 2-параграфига мувофиқ бажарилади.

32. Корхона маъмурияти ёки иш берувчи хавфлилик даражаси юқори бўлган ишларни режалаштириш, ташкиллаштириш ва уларга нисбатан белгиланган талабларга қатъий мувофиқликда амалга ошириш учун тўлиқ жавобгар ҳисобланади.

5 §. Касбий танлов

33. Хар битта спирт ва ликёр-арок ишлаб чиқариш корхонасида ишга қабул қилишда касбий танлов талаб қилинадиган касблар ва мутахассисликлар рўйхати бўлиши лозим.

34. Корхона маъмурияти ёки иш берувчи касблар ва мутахассисликлар бўйича касбий танловни ташкиллаштириши ҳамда амалга ошириши шарт.

35. Касбий танлов ваколатли органлар томонидан касбий мувофиқлиги тўғрисида расмий хulosа берилган ҳолда амалга оширилиши лозим.

36. Маъмурият ёки иш берувчи касбий танловдан ўтган ва ишга қабул қилинган шахсларни танлов тўғри бўлганини амалий тасдиқлаш ва зарур ҳолларда тузатишлар киритиш мақсадида назорат қилишлари лозим.

6 §. Ходимларнинг ишлаб чиқариш жараёнида иштирок этишига рухсат бериш

—

37. Корхона ходимлари ишни бажаришнинг касбий усулларига, ишларни хавфсиз юритишиб, олинган билимлари «Мехнат муҳофазаси бўйича ўқишиларни ташкил қилиш ва билимларни синаш тўғрисидаги Намунавий Низом»га мувофиқ ҳужжатли расмийлаштирилган ҳолда синовдан ўтказилгандан сўнг ишлаб чиқариш жараёнида иштирок этишига рухсат этилиши мумкин.

38. Ўта хавфли ишларга, буг ва сув иситиш қозонлари, юк кўтариш механизми, босим остида ишлайдиган сифимлар, электр қурилмалари, маҳсус технологик ускуналар ва машиналарга, механизмларга хизмат кўрсатиш ишларига тегишли касбий маълумотга эга бўлмаган шахсларни қабул қилиш ман этилади.

39. Ўзбекистон Республикаси Мехнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги томонидан тасдиқланган «18 ёшга тўлмаган шахсларнинг меҳнатидан фойдаланиш тақиқланган ноқулай меҳнат шароитига эга ишлар рўйхати» (2001 йил 9 июнь, рўйхат рақами 1040 — Меъёрий ҳужжатлар ахборотномаси, 2001 йил) га мувофиқ 18 ёшга тўлмаган шахслар зарарли ва ноқулай меҳнат шароитига эга ишларга қабул қилинмаслиги лозим.

40. Ўзбекистон Республикаси Мехнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги томонидан тасдиқланган «Аёллар меҳнатидан фойдаланиш қисман ёки тўлиқ тақиқланган ноқулай меҳнат шароитига эга ишлар рўйхатига мувофиқ аёллар зарарли ва ноқулай меҳнат шароитига эга ишларга қабул қилинмаслиги лозим (2000 йил 5 январь, рўйхат рақами 865 — Меъёрий ҳужжатлар ахборотномаси, 2000 йил).

7 §. Ходимларнинг саломатлигини назорат қилиш

41. Корхона маъмурияти (ёки иш берувчи) касаба уюшмаси ва вако-

латли соғлиқни сақлаш органлари билан биргаликда хар ѹили даврий тиббий кўрикдан ўтиши лозим бўлган ходимларнинг рўйхатини тузиши ҳамда ходимларнинг кўрика келишини таъминлаши лозим.

42. Тиббий кўриклар корхонанинг тиббий-санитария қисмлари ва поликлиникалари, улар мавжуд бўлмаган ҳолда даволаш-профилактика муассасаси томонидан ўтказилиши лозим. Тиббий кўриклар даволаш-соғломлаштириш тадбирлари белгиланган текшириш далолатномаси билан якунланиши лозим.

Корхона маъмурияти (ёки иш берувчи) ва касаба уюшмаси қўмитаси тиббий кўрик далолатномаси билан танишиб чиқиши, иш берувчи эса далолатномада кўзда тутилган барча тадбирлар ва кўрсатмаларни бажариши лозим.

43. Маъмурият даволаш-соғломлаштириш тадбирларини касаба уюшмаси билан келишишда тегишли ҳужжатларга (жамоавий шартнома, меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича битим, ишларни амалга ошириш бўйича шартнома ва ҳоказо) эга бўлиши лозим.

44. Ходимнинг меҳнат фаолияти билан боғлиқ равишда юзага келган ва тиббий кўрик пайтида аниқланган касалликларга ташхис қўйиш мураккаб бўлган ҳолларда, маъмурият беморни маҳсус даволаш муассасаларига юбориши шарт.

45. Хар битта ишлаб чиқаришда ишловчиларга биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш мақсадида зарур доривор препаратлар ва боғлаш воситалари билан таъминланган тиббиёт пункти ташкил этилиши лозим.

8 §. Корхона ҳудудининг тузилиши ва сақланишига доир талаблар

+

-

46. Саноат корхоналари ҳудудини режалаштириш ва куриш, озиқ-овқат саноати корхоналарини лойихалаштиришга доир талаблар хисобга олинган ҳолда амалдаги қурилиш меъёрлари ва қоидалари талабларига қатъий мувофиқ равиша амалга оширилиши лозим.

47. Корхона ҳудудида қўйидагилар жойлаштирилиши лозим:

атмосфера ёғинларини бинолар ва иншоотлардан оқова сувлар чиқиб кетувчи қувурларга йўналтиргичлар;

юзаси қаттиқ қоплама билан қопланган, тегишли ўлчамга, рухсат этилган қиялик ва доира радиусларига, йўл белгиларига эга ўтиш жойлари;

қаттиқ қоплама билан қопланган омборхона, юқ ортиш-юқ тушириш майдончалири;

қурилиш меъёрларига мувофиқ ташкил қилинган ёнгин ва хўжалик сув ўтказгичлари, канализация ва ёнгин сув ҳавзалари;

ташқи ёритиш тармоғи;

ҳудуднинг бўш жойларида кўкакамзор барпо қилиш.

48. Корхона ҳудудини кўкакамзорлаштириш:

а) санитария-химоялаш ҳудудида;

б) ички завод, магистраль ва бошка йўллар бўйлаб;

в) қурилишдан ҳоли майдончалар ва майший хизмат кўрсатиш, ошхона, соғломлаштириш пунктлари, маъмурий бинолар ва дам олиш жойлари жойлашган ҳудудларда амалга оширилиши лозим.

49. Корхона ҳудуди баландлиги 2,4 м гача бўлган девор билан ўралиши ва умумий фойдаланиш йўлларига чиқиш учун ўтиш жойининг эни ва баландлиги 4,5 м дан кам бўлмаган камида иккита дарвозага эга бўлиши лозим.

50. Кириш ва чиқиш дарвозалари уларни исталган киши очиб-ёпишига йўл

кўймайдиган мосламага, транспорт харакатидан огоҳлантирувчи ёруғлик ёки товуш сигнализациясига эга бўлиши лозим.

Кириш дарвозалари ва автомобиль тарозилари майдончалари олдида йўналтирувчи устунчалар ўрнатилиши лозим.

Транспорт воситалари ўтиши учун мўлжалланган дарвозалардан корхона ёки цех ходимларининг доимий кириб-чиқиши учун фойдаланиш ман этилади.

51. Корхона ичидаги темир йўллар кесиб ўтиш жойларида ёнгин автомобиллари учун йўл ҳар доим бўш бўлиши лозим, ўтиш жойларида вагонларни локомотивиз тўхташи тақиқланади:

портлаш ва ёнгин хавфи бўлган обьектлар (агарда бу ишлаб чиқариш технолоғик жараёни билан боғлик бўлмаса) худудлари, шу каби ёқилғи материалларини сақлаш ва қайта ишлаш жойларида аланга ёндириш тақиқланади;

корхона ҳудудида портловчи парлар ва газлар йиғилиш хавфи бўлганда, у ерда транспорт воситалари автомашина, трактор, мотоцикл ва бошқа транспорт воситалари харакати тақиқланади. Бу тўғрисида тегишли плакатлар осилган бўлиши лозим.

52. Ишлаб чиқариш корпузларига борадиган йўлларнинг эни камида 6 м, автомобиллар бир томонлама ҳаракатланадиган бошқа йўлларнинг эни эса камида 3,5 м бўлиши лозим.

53. Автомобиль йўлларининг темир йўл билан кесишган жойидаги ўтиш қисми рельсларнинг баландлигига тенг даражада ҳар томонга камида 10 м узунликда такомиллашган қопламага эга бўлиши лозим.

54. Корхона маъмурияти автотранспорт воситаларини сақлаш жойларини ва йўлнинг тўхташ ман этилган жойларини белгилashi ва уларни тегишли белгилар билан кўрсатиши лозим.

55. Ҳар битта корхонада рухсат этилган йўналишлар, бурилишлар, тўхташ, кириш ва чиқиш жойлари кўрсатилган корхона ички транспортининг ҳаракатланиш схемаси тузилиши лозим. Ушбу режа билан барча ходимларни таништириш, уни ички транспортнинг тўхташ жойлари, йўллар кесишган жойлари, темир йўл рампалари, юк ортиш-юк тушириш майдончаларида осиб қўйиш зарур (транспортнинг ҳаракатланиш тезлиги мазкур Қоидаларнинг З-иловасида кўрсатилган).

56. Темир йўлларни кесиб ўтиш жойлари автомобиль йўлларининг горизонтал қисмida жойлаштирилиши, рельслар ораси ёғоч қопламага эга бўлиши ва келиш йўллари устунлар ёки тўсиқлар билан тўсилган бўлиши зарур.

57. Темир йўлнинг корхона дарвазасига кириш жойларида локомотив яқинлашиб келишига 50 м қолганда ишга тушадиган автоматик сигнализацияли йўл тўсиқлари приборлари ўрнатилиши лозим.

58. Корхона ичидаги темир йўлни кесиб ўтиш жойларида «Поезддан сақланинг» огоҳлантирувчи белгилари, шунингдек ҳаракатланувчи таркиб тўғри йўлнинг кесиб ўтилган жойига яқинлашишига 50 м қолганда ва бурилиш жойларидағи йўлнинг кесиб ўтилган жойига яқинлашишига 75 м қолганда сигнал берувчи автоматик ёруғлик — товуш сигнализацияси ўрнатилиши лозим.

59. Йўловчилар учун йўлаклар максимал даражада қисқа, юк оқимлари билан кесишиш жойлари энг кам даражада: эни камида 1.6 м бўлиши лозим. Йўлаклар асфальт, бетон, плитка ёки бошқа қаттиқ материаллардан иборат қопламага эга бўлиши зарур.

60. Йўлларни кесиб ўтган, баланд ўтиш йўллари ва эстакадалар, уларнинг зинапояллари, каналлар ва траншеялар орқали ўтувчи кўприклар камида 1 м баланд-

ликдаги пастки қисми камида 0.2 м баландликдаги яхлит қисмдан иборат бўлган тўсиққа эга бўлиши лозим. Уларга туташувчи йўллар бўш бўлиши лозим.

61. Ер остига жойлаштирилган сифимлар, сув ҳавзалари, қудуқлар, люклар, чукурлар, каналлар туташ ҳудуд билан бир хил юзадаги мустаҳкам қопқоқлар билан ёпилиши ёки таъмирлаш ишларини бажаришда атрофи ўралган бўлиши лозим. Усти ёпилмайдиган чукурлар пастки қисми камида 0.2 м баландликдаги яхлит қисмдан иборат бўлган 1.2 м баландликдаги тўсиқларга эга бўлиши лозим.

Ер ости муҳандислик тармоқлари қудуқлари мавжуд бўлмаган ҳолда тармоқнинг жойлашишини аниқлаш имконини берувчи таниш белгиларига эга бўлиши лозим.

62. Тез аллангаланувчи ва ёнилғи суюқликлар маҳсус идишларда ва ажратилган жойларда сақланиши зарур.

63. Корхона ҳудудининг юк ортиш-юк тушириш ишлари бажариладиган ва транспорт механизмлари мунтазам ҳаракатланадиган участкалари «Юк ортиш-юк тушириш ишлари. Умумий хавфсизлик талаблари» (ГОСТ 12.4.026-76) га мос бўлиши лозим.

64. Барча доимий юк ортиш-юк тушириш майдончалари юкларни қўлда ташиш заруратини имкон қадар бартараф этувчи тегишли механизацияга (транспортёrlар, самоподавателлар, штабелукладчиклар, автоюклагичлар, бункерлар, узоколейкалар, лебедкалар, механик лопаталар, тушириш лотоклари ва ҳоказо) эга бўлиши лозим.

65. Доимий юк ортиш-юк тушириш ишларини амалга ошириш учун корхонада ёпик майдончалар-платформалар курилиши, уларнинг узунлиги бўйлаб қўриқлаш бортлари ўрнатилиши лозим.

+ Платформанинг юқори даражаси рельс йўли томондан рельс бошидан 1.2 м ва автотранспорт келадиган томондан ер сатҳидан 0,9-1 м юқори бўлиши лозим. **-**

66. Темир йўл вагонларидаги юкларни фақат маҳсус ажратилган жойларда завод йўллари бўйлаб туширишга рухсат этилади, бунда тушириладиган материалларни вагондан камида 1,5 м узоклиқда жойлаштириш лозим.

Ўтиш жойлари ва йўлларини, шунингдек уларга туташ йўлларни юклар билан ёпиб қўйиш ман этилади.

67. Юк штабелларини авто ва электр юк ортгичлар ёрдамида тахлашда ёки ажратишда уларнинг иш ҳудудини юкларни қўлда ташиш йўллари кесиб ўтмаслиги лозим.

Корхонада турли юкларни авто ва электр юк ортгичларда ташишда тахлаш схемалари ишлаб чиқилиши лозим.

68. Юк ортгичда юкларни ташиш учун йўлнинг рухсат этилган максимал қиялиги ҚМҚ 2.09.12-98 «Омборхона бинолари» бўйича омбор ичидан 16 фоиздан ва унга келиш йўлларида 10 фоиздан ошмаслиги лозим.

69. Хом ашёни контейнерларда ва сочилган ҳолда етказиб бериш ва сақлашда барча юк ортиш-юк тушириш ишлари механизацияланishi лозим. Контейнерларда тахлаш баландлиги 1,5 м (3 қатор)дан ошмаслиги лозим.

70. Хом ашёни қопларга солинган ҳолда автомашиналар (прицеплар)да келтиришда улар хом ашё майдончасида тагликдаги пакетларга жойланиши ва сақлаш ёки тушириш жойига авто ва электр юк ортгичлар билан ташилиши лозим. Ёпик хом ашё майдончаларида авто юк ортгичлардан фойдаланиш ман этилади. Тагликдаги қоплар бири-бирига перпендикуляр тахланиши лозим. Тахлаш баландлиги 2 м дан ошмаслиги лозим.

71. Корхонанинг барча ҳудуди тозаликда сақланиши лозим. Атмосфера ёғинларини чиқариб юбориш учун мўлжалланган оқова сув тарновлари тасдиқланган

жадвалга мувофиқ мунтазам равища тозаланиши ва таъмирланиши лозим. Йўллар, ўтиш йўллари ва бинолар, курилмалар ҳамда иншоотлар орасидаги ҳудудлардан материалларни сақлаш учун фойдаланиш, уларга ускуналар ёки ишлаб чиқариш чиқиндиларини тахлаб қўйиш ман этилади.

72. Ўтиш жойлари ва тор йўлларни мунтазам равища ахлатдан тозалаб туриш, ёзги пайтда сув сепиш, қишки пайтда эса қордан тозалаш ва музлаб қолган тақдирда — кум ёки туз сепиш зарур.

73. Корхона худудида ишлаб чиқариш чиқиндилари ва ахлат ташлаш учун тўплагичлар ўрнатилиши лозим. Тўплагичлар бинолардан 25 метр узоклиқда бўлиши керак. Улар сув ўтмайдиган, қопқоқлари мустаҳкам ёпиладиган бўлиши лозим.

Тўплагичлар ҳар куни тозаланиши лозим. Улар тозалангандан сўнг 10 фоизли хлорли оҳак эритмаси ёки 20 фоизли янги сўндирилган оҳак эритмаси билан де-зинфекция килиниши лозим.

Тўплагичнинг сифими икки кунлик тўпланадиган ахлат ва чиқиндилар миқдоридан ортиқ бўлмаслиги керак. Тўплагичлар бетонланган ёки асфальтланган майдончаларга жойлаштирилиши, майдончалар тўплагич асосидан ҳар томонга 1 м катта бўлиши лозим. Майдончалар ювиш учун сув билан таъминланиши ва канализация тизимига уланган бўлиши лозим.

74. Корхона худудини ёритиш мазкур Қоидаларнинг II боби 13-параграфи талабларига мувофиқ амалга оширилиши лозим.

75. Градирня бассейнлари ва бошқа сув ҳавзаларидан чўмилиш учун фойдаланиш ман этилади. Уларнинг деворларига тақиқловчи ёзувлар осиб қўйилиши лозим.

76. Корхона худудида чекишга фақат маҳсус ажратилган, «Саноат корхоналарида ёнғин ҳавфсизлиги бўйича намунавий қоидалар» ШМК 2.01.02-04 га мувофиқ жиҳозланган жойларда рухсат этилади.

77. Йўлларнинг алоҳида участкалари ва ўтиш жойларини фақат ёнғиндан қўриклиш хизмати билан олдиндан келишилган ҳолда ёпишга рухсат этилади.

Ёнғин ускуналари, ёнғин гидрантлари ва сув ҳавзаларига келиш йўллари доимо очик бўлиши лозим. Ёнғин гидрантлари олдида тунги пайтда хам ёритиладиган кўрсаткич-ёзувлар осиб қўйилиши лозим.

78. Қудуклар ва магистралларни кўздан кечиришнинг барча турлари сув ўтиш-канализация магистраллари аҳволи учун масъул шахсни хабардор қилган ҳолда амалга оширилади.

9 §. Ишлаб чиқариш хоналари ва уларнинг сақланишини назорат қилишга доир умумий талаблар

79. Ишлаб чиқариш, майший хоналар ва иншоотларни режалаштириш, жиҳозлаш ва сақлаш амалдаги қурилиш меъёрлари ҳамда қоидалари ва мазкур Қоидалар талабларига мувофиқ бўлиши лозим.

80. Ҳар битта ходим учун ишлаб чиқариш хонаси ҳажми камида 15 m^3 , майдони эса камида $4,5 \text{ m}^2$ бўлиши лозим. Асосий ишлаб чиқариш хоналарининг полдан ёпиш конструкцияларигача бўлган баландлиги камида 2,6 м бўлиши кераклигини кўзда тутиш лозим.

Омборхоналарнинг баландлиги маҳсулотлар ва материалларни тахлаш усулига боғлик равища белгиланиши зарур.

Энергетик хўжалик хоналарининг баландлиги ўрнатиладиган энергетик ускунанинг ўлчамидан келиб чиқсан ҳолда белгиланади.

Ишлаб чиқариш хоналарида майдончалар ўрнатилганда, майдончанинг баландлиги полдан жойлаширилган конструкциялар ёки коммуникация линияларидан юқорида жойлашган чиқиб турувчи конструктив элементларнинг пастки қисмига ишловчилар мунтазам ўтиб турган жойда камида 2 м ва ишловчилар ўтадиган жойда камида 1,9 м бўлиши лозим. Майдончалар ва зиналарга доир талаблар мазкур Коидаларнинг IV боби 3-параграфида кўрсатилган.

81. Галереялар ва эстакадалар ўлчами куйидаги талаблардан келиб чиқсан холда белгиланиши зарур:

а) полдан галеренга томининг чиқувчи конструкцияларигача бўлган баландлик камида 2 м бўлиши лозим;

б) эвакуация галереяларидан ташқари, йўловчилар юрадиган галереяларнинг эни бир сменада битта йўналишда ўтувчилар сони кўпи билан 400 кишини ташкил қилганда камида 1,5 м бўлиши лозим, ўтувчилар сони кўрсатилган миқдордан юқори бўлганда галереянинг эни ортиқча 200 кишига 0,5 м дан кенгайтириб борилади;

в) транспорт ва коммуникация галереялари ва эстакадаларининг эни ускуналар ва қувурлардан холи камида 0,7 м йўлак қолдириш имконини бериши лозим.

82. Кириш, чиқиш, йўлаклар, тамбурлар, зинапоялар ҳар хил жисм ва ускуналар билан банд қилинмаслиги, хамма чиқиш эшиклари бинодан чиқиш йўналиши бўйича бўш очилиши лозим. Тасодифан ёнғин юзага келганда ишлаб чиқариш биносида мавжуд бўлган одамларни хавфсиз эвакуация қилиш имконини таъминлаши лозим.

83. Иситиладиган биноларнинг деразалари ва ёритиш чироқлари ойналарининг қатламлари сони ташки ва ички ҳаво ҳарорати ҳисоб ўзгаришларига боғлиқ равишда амалдаги лойиҳалаш меъёрларига мувофиқ белгиланиши лозим.

Ишлаб чиқариш хоналарида вентиляция қурилмалари ўрнатилган бўлишидан қатиғ назар, шамоллатиш мосламалари кўзда тутилиши зарур. Ҳар битта дераза камида битта очиладиган фрамугага эга бўлиши лозим.

Хоналарни шамоллатиш учун ишлатиладиган ёргулук тешиклари механик ва кўлда очиладиган ускуналар ва мосламалар билан жихозланган бўлиши лозим.

Кўрсатилган талаблар ҳаво кондиционерланадиган хоналарга тегишли эмас.

84. Ҳаво алмашуви аэрация ёрдамида амалга ошириладиган хоналардаги тавақали дераза панжаралари ёки бошқа очиладиган мосламалар шундай жойлаширилиши лозимки, бунда полдан йилнинг иссик пайтида ҳаво кириши учун мўлжалланган дераза ўрни (тавақали панжара)гача бўлган масофа 1,8 м дан ортиқ бўлмаслиги лозим.

85. Деразалар ва чироқларни таъмирлаш ва уларга ойна қўйиш, ойналарни икки томондан тозалаш, шунингдек аэрацион тешиклар ва ёритиш арматурасига хизмат кўрсатиш учун ушбу ишларни қулай ва хавфсиз бажаришни таъминловчи маҳсус қурилмалар ҳамда мосламалар кўзда тутилиши лозим. Қурилмалар ва мосламалар хавфсиз ишлатилиши учун синовдан ўтказилиши лозим.

86. Ишлаб чиқариш хоналаридаги поллар конструкцияси амалдаги қурилиш меъёрлари ва коидаларига ҳамда зарур холларда технологик талабларга мувофиқ қабул қилиниши лозим.

87. Ишлаб чиқариш хоналаридаги поллар тешикларсиз, нотекис, нишабликсиз бўлиши ва куйидаги материаллардан тайёрланиши лозим:

асфальт пол — хом ашё цехларида ва ёғоч тара ишлаб чиқариш цехларида, навбатчи слесарлар ва электр монтёрлар хоналарида, таъмирлаш-механика устахоналарида, тайёр маҳсулот, ёғоч тара омборларида, автомашиналар, авто юклагичлар, электр машиналар гаражларида;

бетон пол — спирт олиш, сақлаш ва бериш хоналарида;
цемент пол (ёки металл плиталардан иборат пол) — ювиш, калибровка хоналари, цех омборлари, чиқиндиларни утилизация қилиш, кир ювиш хоналарида, ёнилғи-мойлаш материаллари омборларида, насос, сув қувурлари ва канализация, қозонхона, электр станциялари ва бошқаларда. Озиқ-овқат маҳсулотлари сақланадиган хоналарда полларни бўяш учун қорамой ва улар асосидаги мастикалардан фойдаланишга йўл қўйилмайди.

88. Ёндош хоналардаги поллар турли горизонтал даражада жойлашган ҳолда ўтиш жойлари ёки йўлларидаги энг юкори нишаблик ёки кўтарилиш 0,02 м дан юкори бўлмаслиги лозим.

89. Полларнинг металл қопламалари тарам-тарам новга эга бўлиши, майдончалар, эстакадалар, ўтиш йўллари, зинапоялар чўзиб тортилган пўлатдан тайёрланиши лозим.

90. Ишлаб чиқариш хоналарида одамлар ва юк оқимлари ўтадиган эшиклар ёки дарвозалар алоҳида бўлиши лозим.

91. Ишлаб чиқариш хоналарининг эшик ўринлари ва технологик тешикларида совук пайтда туман, девор ва ускуналар юзасида конденсат ҳосил бўлишининг олдини олиш, шунингдек ишчиларни ҳарорат ўзгаришлари ва шамолдан химоя қилиш учун тамбурлар ёки ҳаво-иссиқлик пардаси яратилиши лозим.

92. Ишлаб чиқариш хоналарининг деворлари силлиқ, осон ва тез тозаланадиган, юкори санитария-гигиеник талаблар кўйилган хоналарнинг (ювиш-куйиш, аралаштириш ва бошқалар) деворлари керамик плиталар билан қопланиши ёки камида 2 м баландликка намликка чидамли бўёқ билан бўялиши лозим.

93. Барча ишлаб чиқариш биноларининг томларида амалдаги қурилиш меъёrlари ва қоидаларига мувофиқ оқова сувлар тарновлари ўрнатилиши лозим.

94. Ишлаб чиқариш хоналари ва ускуналарини бўяш саноат корхоналари ишлаб чиқариш биноларининг интеръерларига рангли безак беришни лойихалашга доир кўрсатмаларга, «Технологик ускуналар ва технологик қувурлар» ГОСТ 12.2003-76, ГОСТ 12.2002-69 ва «Сигнал ранглари ва хавфсизлик белгилари» ГОСТ 12.4.026-76 талабларига мувофиқ бажарилиши лозим.

95. Канализацион траплар технологик цехлар ва бўлинмаларнинг барча хоналарида ўрнатилиши лозим. Поллар канализацион траплар томонга 0,02 нишабликка эга бўлиши лозим; траплар панжаралар ва гидравлик тамбага эга бўлиши лозим. Траплар ускунадан оқова чиқиш жойлари олдида, бироқ полнинг ҳар 100 м² га биттадан трап жойлаштирилади.

Оқова сувларни ускунадан канализацияга қўйиш ёпиқ усулда амалга оширилиши лозим.

Оқова сувларни ишлаб чиқариш хонаси полига ташлаш, шунингдек оқова сувни канализацияга ташлаш учун очик тарнов ўрнатилишига йўл қўйилмайди.

96. Корхона маъмурияти бинолар ва иншоотларни сақлаш, уларни эксплуатация қилиш ва таъмирлаш устидан назоратни амалга ошириши шарт.

Умумий текширишда барча бинолар ва иншоотлар, жумладан бино ёки ускунанинг барча конструкциялари, шу жумладан мухандислик ускуналари, турли пардоз ва ташқи безак элементлари ёки барча бинолар ва иншоотлар комплекси кўздан кечирилади. Қисман текширишда эса комплекснинг алоҳида бинолари ёки иншоотлари, ускуналар турлари кўздан кечирилади.

Қоидага кўра навбатдаги умумий техник текширишлар бир йилда икки марта — баҳорда ва кузда ўтказилади.

97. Баҳорги текширишдан кўзланган мақсад қиши қор-ёмғирлардан сўнг би-

+

нонинг аҳволини аниқлашдан иборат бўлиши керак. Қор ёғмайдиган худудларда баҳорги текширишлар муддатлари корхона дирекцияси томонидан белгиланади.

Баҳорги текширишда ёз пайтида бажариладиган бинолар ва иншоотларни жорий таъмирлаш ишлари ҳажми аниқланади ва кейинги йил режасига киритиш учун капитал таъмирлаш ишлари ҳажми белгиланади.

Кузги техник таъмирлаш пайтида қўйидагиларни бажариш зарур:

а) тутиб турувчи ва тўсувчи конструкцияларнинг ҳолатини текшириш ва уларда атмосфера ёғинлари ва бошқа таъсирлар натижасида юзага келган шикастланишларни аниқлаш;

б) деразалар, фонарлар, дарвозалар, эшиклар ва бошқа қурилмаларнинг механизмлари ва очилувчи элементларини текшириш;

в) тарновлар, қувурлар ва сел қабул қилгичларнинг ҳолатини текшириш ҳамда тартибига келтириш.

98. Кузги текшириш бинолар ва иншоотларни қишига тайёрлаш мақсадида амалга оширилади. Ушбу даврга келиб барча ёзги жорий таъмирлаш ишлари якунланиши лозим. Кузги текширишда қўйидагиларни бажариш зарур:

а) бинолар ва иншоотларнинг тутиб турувчи ва тўсувчи конструкциялари ҳолатини синчилаб кўздан кечириш ҳамда турли тешиклар ва ёриқларни бартараф этиш чораларини кўриш;

б) бинолар қопламалари, иш инвентарлари, шунингдек тарновлар ва қувурлар ҳолатини текшириш;

в) деразалар, фонарлар, дарвозалар, эшиклар ва бошқа қурилмаларнинг очилувчи элементларининг созлиги ҳамда қишиш шароитида ишлашга тайёрлигини текшириш.

99. Бинолар ва иншоотлар навбатли текширишлардан ташқари навбатдан ташқари кўздан кечирилиши ҳам мумкин (табиий оғатлар, бўронли шамоллар, кучли дўл ёки қор ёғишилар, сейсмик фаол худудларда содир бўлган зилзилалар ва ҳоказо ёки авария ва ёнгинлардан сўнг).

100. Техник текширишлар натижалари бўйича юкорида қайд этилган вазифалардан ташқари биноларни техник эксплуатация қилишни яхшилаш, шунингдек барча турдаги таъмирлаш ишлари сифатини ошириш бўйича таклифлар ишлаб чиқилиши лозим.

101. Бинолар ва иншоотларни умумий кўздан кечириш комиссияси таркиби корхона раҳбари томонидан тайинланади ва унинг ўзи комиссияга раҳбарлик қилади.

10 §. Омборхоналар, ярим фабрикатлар, тайёр маҳсулотлар ва хом ашёни сақлашга доир талаблар

102. Янги корхоналарни лойиҳалаш ва қуришда ҳамда эскиларини реконструкция қилишда омборхоналар КМҚ 2.09.12-98 «Омбор бинолари» талабларига жавоб бериши лозим.

103. Омборлар, айвонлар, эстакадалар ва очиқ омбор майдончалари қурилиш меъёрлари ва қоидалари ҳамда хом ашё ва материалларни очиқ сақлаш омборлари учун ёнгин хавфсизлиги қоидалари талабларига жавоб бериши лозим. Спирт, маузут, бензин ва бошқа портловчи ёнилғи моддалар сақлаш учун хоналар ва майдончалар эса қурилиш меъёрлари ва қоидалари талабларига жавоб бериши лозим.

104. Газ билан тўлдирилган баллонларни сақлаш омбори Ўзбекистон Республикасининг Саноатда, кончилийда ва коммунал-маиший секторда ишларнинг бехатар олиб борилишини назорат қилиш давлат инспекцияси бошлиғи томонидан тас-

дикланган «Босим остида ишлайдиган идишларнинг жиҳозланиши ва улардан хавфсиз фойдаланиш қоидалари» талабларига амал қилиниши мумкин.

105. Омборлардаги одамлар ўтиши учун мўлжалланган эшикларнинг эни ва бўйи 2 м дан кам бўлмаслиги лозим. Тайёр маҳсулот омборлари камида иккита эшикка эга бўлиши лозим.

Цех транспорти (телејка, штабел тахлагичлар, электр юк ортгичлар, электр машиналар ва бошқалар) харакатланадиган омборлардаги ўтиш йўлларининг эни юк ортилган транспорт воситаларининг ўлчами хисобга олинган ҳолда қўшимча бир томонлама харакатланишда яна 0,8 м, икки томонлама харакатланишда девордан колоннагача ҳар икки томондан 1,0 м масофа бўлиши лозим.

106. Иккинчи ва ундан юкори қаватларда жойлашган омборларда полнинг 1 м² га рухсат этилган юк оғирлиги кўрсатилган ёзувлар осиб қўйилиши лозим.

107. Бутилкаларга қадоқланган маҳсулотлар жойланган қутилар штабеллари баландлиги 2 м дан ортиқ бўлмаслиги лозим ва штабеллар орасидаги масофа 2 м дан ортиқ бўлмаслиги лозим.

Бўш қутилар тўғри бурчакли штабелларга икки метрдан ортиқ бўлмаган баландликда тахланиши лозим, сўнгра қутилар ушбу штабелга пирамида кўринишида тахланади. Пирамиданинг горизонтга нисбатан қиялиги 45° дан ошмаслиги лозим. Штабелнинг умумий узунлиги 6 м дан ортиқ бўлмаслиги лозим. Қутилар «бояниш» усулида тахланиши зарур.

108. Омборхона бинолари ва иншоотларини жойлаштиришда участкаларда уларга автомобиль транспортининг келиши кўзда тутилиши лозим. Темир йўл транспорти эса тегишли иқтисодий асос мавжуд бўлганда кўзда тутилади.

109. Омбор бинолари асосан биноларнинг биринчи қаватида жойлаштирилиши лозим.

Турли мақсадларга мўлжалланган омборхоналарни битта бинода ёки ишлаб чиқариш бинолари ёки бошқа бинолар билан блокировка қилиш, бу технологик жараён шартларига, санитария ва ёнгин хавфсизлиги талабларга зид бўлмаган ва техник-иқтисодий мулоҳазаларга кўра мақсадга мувофиқ бўлган барча холатларда амалга оширилиши мумкин.

110. Умумий мақсадларга мўлжалланган омборхоналарни ертўла ва ярим ертўла қаватларда жойлаштиришга факат тегишли асос мавжуд бўлган тақдирда йўл қўйилади.

111. Захарли газ (сульфидли ангирид ва бошқалар) солинган баллонлар тегишли меъёrlар ва қоидалар билан тартибга солинадиган маҳсус ёпик хоналарда сакланиши лозим.

Бошқа газлар солинган баллонлар маҳсус хоналарда, шунингдек ёғингарчилик ва қуёш нури таъсиридан ҳимоя қилинган ҳолда очик ҳавода сақланиши мумкин.

112. Газ солинган баллонлар сакланадиган ёпик омборхоналардаги ҳарорат +35° С дан ошмаслиги лозим. Ҳарорат ушбу даражадан ошиб кетган ҳолда омборхоналарни совутиш чоралари кўрилиши лозим.

11 §. Санитария-маиший ва қўшимча хоналарга доир талаблар

113. Ҳар битта спирт ва ликёр-ароқ корхонасида қурилиш меъёrlари (КМҚ 2.09.12-98 «Корхоналарнинг маъмурий ва майший хоналари») талаблари, озиқ-овқат саноати корхоналари, бино ва иншоотларини лойихалаш қоидалари ва мазкур Қоидаларга мувофиқ санитария-маиший ва қўшимча хоналар қурилиши лозим. Майший ва қўшимча биноларни лойихалаш ҳамда қуриш уларни ишлаб чиқариш

объектлари билан бир пайтда ишга тушириш зарурлигини хисобга олган ҳолда амалга оширилиши лозим.

Махсус майший хоналар ва қурилмалар таркиби ишлаб чиқариш жараёни гурхларига боелиқ равишда белгиланади (мазкур Коидаларнинг 4-иловасида кўрсатилган).

114. Майший хоналарни режалаштириш ишловчиларнинг қарши оқимини истисно этиши лозим. Майший хоналар имкон қадар иш жойларига яқин жойлаштирилиши зарур.

115. Ишлаб чиқариш бинолари ва уларнинг қўшимча биноларида жойлашган майший хоналар ишлаб чиқариш хоналаридан шлюзлар, йўлаклар ва зина хоналари билан ажратилиши лозим.

116. Уй ва иш кийимлари сақланадиган гардероблар, хожатхоналар, юваниш ва чўмилиш хоналари эркаклар ва аёллар учун алоҳида бўлиши лозим.

117. Гардероблар, хожатхоналар, юваниш ва чўмилиш хоналари, аёлларнинг шахсий гигиена хоналари полларида намликка чидамли, сирпанчик бўлмаган юзали, оч рангда, нишабликка эга траплари бўлиши лозим. Деворлар ва тўсиқлар юзалири осон тозалаш ва иссиқ сувда ювиш имконини берадиган оч рангдаги намликка чидамли материаллар билан тўлиқ копланган бўлиши лозим.

Юваниш хоналарининг шиплари билан оч ранглардаги намликка чидамли бўёклар, бошқа майший хоналарнинг шиплари эса сувли, ювилмайдиган бўёклар билан бўялган бўлиши лозим.

118. Майший хоналарни хўллаб тозалаш учун иссиқ ва совук келадиган сув кранлари кўзда тутилиши лозим. Гардероблар, душхоналар ва бошқа майший хоналар даврий равишда дезинфекция қилиб турилиши лозим.

119. Душхоналар ва хожатхоналардаги тарновлар, каналлар, траплар, писсуарлар ва унитазлар мунтазам равишда тозаланиши, ювилиши ва дезинфекция қилиниши лозим. Ҳожатхоналарнинг поллари куруқ ҳолда сақланиши лозим.

120. Овқатланиш пунктлари умумий овқатланиш корхоналари учун белгилangan санитария коидалари талабларига жавоб бериши лозим.

121. Гардеробхоналар кўча, уй ва иш кийимларини сақлаш учун мўлжалланган бўлиши лозим.

122. Иш кийимлари учун мўлжалланган гардероблар кўча ва уй кийимлари гардеробларидан алоҳида жойлаштирилиши лозим. Майший хоналар ҚМҚ 2.09.12-98 «Корхонанинг майший ва маъмурий бинолари» талабларига мувофиқ оқиб келувчи ва сўрувчи вентиляция билан жиҳозланиши лозим.

123. Тоза ва кир иш кийимларини сақлаш омборчалари алоҳида ва хар бирининг майдони камида 3 m^2 бўлиши лозим.

124. Гардеробларда кийим сақлаш учун ўринлар сони қўйидагича бўлиши лозим:

а) кийимлар илгакда сақланган ҳолда — иккита энг кўп киши ишлайдиган ёндош сменаларда ишловчилар сонига teng микдорда;

б) кийимлар шкафларда сақланган ҳолда — барча ишловчиларнинг рўйхатдаги сонига teng микдорда.

125. Гардероб ускуналари ва уларнинг жойлаштирилиши қурилиш меъёрлари ва коидалари талабларига жавоб бериши лозим.

126. Ҳафтада камида бир марта шкафлар хўл усулда тозаланиши ва бир ойда камида бир марта дезинфекция қилиниши лозим.

127. Гардероблар иссиқ ва совук сув келтирилган ва электр сочиқ ўрнатилган юваниш жойига эга бўлиши лозим.

+

-

128. Ҳожатхоналар энг чекка иш жойидан кўпи билан 75 м узоқлиқда жойлаштирилиши лозим. Ҳожатхонадан бино ташқарисидаги иш жойларигача бўлган масофа 150 м дан ошмаслиги лозим.

129. Кўп қаватли ишлаб чиқариш биноларида ҳожатхоналар ҳар бир қаватда бўлиши лозим.

Иккита ёндош қаватда ишловчилар сони 30 нафаргача бўлган ҳолда иккита қаватга битта ҳожатхона ўрнатишга йўл қўйилади, бунда ҳожатхона ишловчилар сони кўп бўлган қаватда жойлаштирилиши лозим.

Қаватларнинг бирида ишловчилар бўлмаган ҳолда, шунингдек уч қаватда ишловчилар сони 10 нафардан ошмаган ҳолларда учта қаватга битта ҳожатхона ўрнатишга йўл қўйилади.

130. Ҳожатхоналардаги шлюзларда 4 кабинага битта юваниш жиҳози, кабиналар сони кам бўлганда ҳар битта ҳожатхонага битта юваниш жиҳози ўрнатилиши лозим.

131. Канализация йўқ участкаларда жойлаштирилган стационар турдаги ташқи ҳожатхоналар тупроқ, қудуклар, ичимлик ва технологик сув таъминоти хавзалини ифлослантираслиги лозим. Ушбу ҳожатхоналар иситиш, ҳаво тортиш ва сунъий ёритиш тизими билан жиҳозланган бўлиши лозим. Тозаланадиган ҳожатхоналар қопқоғи зич ёпиладиган, сув ўтказмайдиган бўлиши лозим.

132. Юваниш жойлари гардеробларга ёндош хоналарда ёки гардероб хоналарида жойлаштирилиши лозим. Бунда юваниш жойидан шкафгача бўлган масофа камидан 2 м бўлиши лозим.

133. Мъямурий-бошқарув ходимлари учун юваниш жойлари ҳожатхоналарда шлюзларда жойлаштирилиши лозим.

134. Ҳар битта юваниш жиҳози иссиқ ва совуқ сув келадиган қувурларга уланган бўлиши лозим.

Юваниш хоналарида электр сочиқлар, кўзгу, кийим илгичлар, суюқ совун учун идишлар ва қаттиқ совун солгичлар, шунингдек энг кўп сонли сменада 40 кишига битта қурилма хисобидан келиб чиқсан ҳолда кўлни хлорли юритмада ювиш мослами кўзда тутилиши лозим.

135. Юваниш жойларида кранлар сони ишлаб чиқариш жараёнлари гурухига боғлиқ равища энг кўп сонли сменада ишловчиларнинг хисоб сони бўйича белгиланади. Юваниш жойларида кранлар сонини белгилашда ошхоналар ва ҳожатхоналарда ўрнатилган кранлар хисобга олинмайди.

136. Душхоналар гардеробларга ёндош хоналарда жойлаштирилади. Душхоналарда артиниш ва кийим алмаштириш учун мўлжалланган даҳлизчалар кўзда тутилиши лозим.

137. Душхоналар бир қатор ёки икки қатор жойлаштирилган очиқ кабиналар билан жиҳозланиши лозим.

138. Душхона кабиналари кабинага кириш жойига ўрнатилган бошқарув арматурасига эга иссиқ ва совуқ сув мосламалари, шунингдек юваниш жиҳозлари учун полкалар ва резина гиламчалар билан жиҳозланган бўлиши лозим. Душхоналарда совуқ сувни иситиш учун буғдан фойдаланиш ман этилади.

139. Душхона сеткалари сони энг кўп сонли сменада ишлайдиган битта душсеткасига тўғри келадиган кишилар сонига ва ишлаб чиқариш жараёнлари гурухига боғлиқ равища белгиланади.

140. Энг кўп сонли сменада 15 ва ундан ортиқ аёллар ишлайдиган корхоналарда Санитария меъёрлари ва қоидаларига мувофиқ аёллар учун шахсий гигиена хоналари кўзда тутилиши лозим.

141. Аёллар учун шахсий гигиена хоналарида ечиниш жойи, шунингдек педалли бошқариладиган алоҳида иссиқ ва совуқ сув мосламаларига уланган гигиеник душлар билан жиҳозланган индивидуал кабиналар ўрнатилиши лозим.

Кабиналар сони энг кўп сонли сменада ишлайдиган 100 нафар аёлга битта кабина хисобида белгиланади.

142. Чекиш хоналари хожатхоналар ёки ишловчиларни иситиш хоналари билан ёндош жойлаштирилади. Ишловчилар сони энг кўп сонли сменада 100 нафардан ошмаган ҳолда чекиш жойларини тозалаш учун шлюзлар билан бирлаштиришга йўл қўйилади.

143. Чекиш жойининг майдони сони энг кўп сонли сменада ишловчи эркаклар учун бир кишига $0,03\text{ m}^2$ ва аёллар учун $0,01\text{ m}^2$ хисобида белгиланади, бирок 9 m^2 дан кам бўлиши мумкин эмас.

Чекиш хоналарида сигерет қолдиқлари учун сув солинган ахлат идишлари ва скамейкалар ўрнатилиши зарур.

144. Кир ювиш хоналари механизациялаштирилган ва ишлаб чиқариш хоналарига уланмаган бўлиши лозим.

145. Кир ювиш ва куритиш майдонлари амалдаги қурилиш меъёрлари ва қоидаларига мувофиқ белгиланиши лозим. Кир ювиш хоналарида иш кийимларини таъмирлаш устахонаси ташкил қилиниши лозим.

146. Ишловчиларни иситиш хоналари очик ҳавода, советкичларда ва харорат $+5^\circ\text{C}$ дан паст бўлган бошқа иш жойларида ишловчилар учун кўзда тутилиши лозим.

Иситиш хоналари ичкарида ишловчилар учун алоҳида ва очик ҳавода ишловчилар учун алоҳида бўлиши лозим.

Иситиш хонасининг майдони энг кўп сонли сменада ишловчи бир нафар ишчига $0,1\text{ m}^2$ хисобида белгиланади ва 12 m^2 дан кам бўлмаслиги лозим.

147. Ҳар бир корхонада ишловчилар танаффус пайтларида ва тушлиқдан сўнг дам олишлари учун дам олиш хоналари кўзда тутилиши лозим.

12 §. Умумий овқатланиш хоналари ва ичимлик суви таъминотига доир талаблар

148. Энг кўп сонли сменада 200 нафар ва ундан ортиқ киши ишловчи корхоналарда ошхоналар бўлиши лозим.

Бир сменада ишловчилар сони 200 нафардан кам бўлган ҳолда ошхонадан келтириладиган иссиқ овқатлар тарқатиладиган буфетлар, бир сменада ишловчилар сони 30 кишидан кам бўлган шароитда эса — овқатланиш хоналари ташкил қилиниши лозим.

Узлуксиз технологик жараёнда иш жойларида овқатланиш ташкил қилиниши лозим.

149. Ошхона ва буфетларда ўтириш жойлари энг кўп сонли сменада 4 кишига битта ўрин хисобида белгиланиши лозим.

Ошхоналар, буфетлар ва ёрдамчи хизматлар умумий овқатланиш корхоналари санитария қоидалари талабларига жавоб бериши ва маҳсус ажратилган хоналарда жойлаштирилиши лозим.

150. Овқатланиш пунктларини портлаш ва ёнгин ҳавфи бўлган биноларда жойлаштиришга йўл қўйилмайди.

151. Сув таъминоти мосламалари сони энг кўп сонли сменада ишловчи 200 кишига битта мослама хисобида белгиланади.

152. Ишчиларни газли сув билан таъминлаш корхона маъмуриятини ишчиларни умумий асосда бир кишига сменада 4-5 л ҳисобида қайнатилган ичимлик суви билан таъминлаш мажбуриятидан озод қўлмайди. Ичимлик сувини тарқатиш оти-либ чиқувчи учлик ва бошқа мосламаларга эга ёпиқ баклардан амалга оширилиши лозим.

153. Санитария қоидалари ва меъёрларига мувофиқ иш жойларидан сув ичиш мосламаларигача бўлган масофа 75 м дан ошмаслиги лозим. Сув ҳарорати Санита-рия қоидалари ва меъёрларига мувофиқ 20°C дан юқори ва 8°C дан паст бўлмасли-ги лозим.

154. Ишчиларни сув билан таъминловчи ходимлар тоза ҳалатларда ишлаши, белгиланган муддатларда тиббий кўриклар ва текширувлардан ўтиши ҳамда шахсий гигиена воситалари билан таъминланиши лозим.

Газли сув тарқатиш пунктлари стаканларни ювиш мосламасига, сувни оқизиб юбориш чаноқлари ёки маҳсус сув оқизиб юбориш қурилмаларига эга бўлиши ҳамда тоза сақланиши лозим.

13 §. Ишлаб чиқаришни ёритиш ва ёритиш арматураларини эксплуатация қилишга доир талаблар

155. Корхонанинг ишлаб чиқариш ва майший хоналаридаги табиий ва сунъий ёритиш амалдаги қурилиш меъёрлари ва «Табиий ва сунъий ёритиш» қоидаларига мувофиқ (мазкур Коидаларнинг 5-иловасида кўрсатилган) бўлиши лозим.

156. Кишилар узок вақт давомида бўладиган барча ишлаб чиқариш ва қўшим-ча хоналар табиий ёритилиши лозим. Цех омборлари, моддий омборлар, термостат, бойлер, вентиляцион камералар табиий ёритилмайдиган хоналарда жойлаштирили-ши мумкин.

157. Ёруғ эмас ёки ёруғлик етарлича бўлмаган пайтда бир маромдаги иш, иш-ловчилар ва транспортнинг ҳаракати шароитни таъминлаш учун сунъий ёритишдан худуднинг барча хоналарида, платформалар ва майдончаларида фойдаланилиши лозим.

158. Ишлаб чиқариш хоналарини табиий ёритиш табиий ёритилганлик коэф-фициенти ва кўриш иши разрядига мувофиқ бажарилиши лозим.

159. Ишлаб чиқариш хоналарида ишчи юзаларни сунъий ёритиш, газ зарядли лампалар ва чўғланувчи лампалар ёрдамида Санитария қоидалари ва меъёрларига мувофиқ ёритилганлик меъёрларига риоя қилинган ҳолда амалга оширилиши мум-кин.

160. Ишлаб чиқаришда «Истеъмолчилар томонидан электр қурилмаларини тех-ник эксплуатация қилиш қоидалари» (2004 йил 9 июль) талабларига амал қилини-ши лозим.

161. Ишлаб чиқариш хоналарининг ёруғлик тешиклари шиша юзаларини кир-дан тозалаш маҳаллий шароитларни ҳисобга олган ҳолда тасдиқланган жадвал бўйи-ча, бироқ бир ойда камида бир марта амалга оширилиши лозим.

162. Ёзги пайтда инсолициядан ҳимоя қилиш учун ҳимоя мосламалари (парда-лар, шишани оқлаш) қўлланилади.

163. Ёруғлик тешикларини бино ташқарисидан ва ичкарисидан ускуналар, тайёр маҳсулотлар, ярим фабрикатлар ва ҳоказолар билан тўсиб қўйиш ман этилади.

164. Битта хонадаги сунъий ёритиш люминесцентли лампалар ёки чўғланма лампалар билан амалга оширилади.

Ранглар фарқланиши (хом ашёни текшириш, саралаш) талаб қилинадиган хо-наларда чўғланма лампалар ўрнатилиши лозим.

Ишлаб чиқариш, қўшимча ва маъмурий-маиший хоналардаги ёритилганлик меъёри (мазкур Коидаларнинг 5-иловасида) кўрсатилган.

165. Умумий ёритиш чироғлари учун 220 В дан юқори бўлмаган кучланиш талаб қилинади.

166. Мажаллий ва қўчма ёритиш чироғлари учун тегишли радиашда 42 В ва 12 В кучланишдан фойдаланиш лозим.

167. Чироқларнинг полдан ва иш майдончаларидан баландлиги камида 2,5 м бўлиши лозим. Электр симлари металл кувурлар ёки қопламларда олиб келинган, конструкцияси маҳсус мосламаларсиз чироққа етиб бўлмаслиги кўзда тутилган ҳолда чироқларни 2,5 м дан паст баландликда ўрнатишга йўл қўйилади.

168. Чўғланма лампалар ва газ зарядли лампалар колба ёки у синганда шиша бўлаклари тушиб кетиш имконини бермайдиган ҳимоя ва ёруғликни сочувчи арматурага ўрнатилган бўлиши лозим.

169. Барча технологик цехлар ва очиқ ҳавода ўрнатилган чироқларнинг металл қисмлари атроф муҳит таъсиридан ҳимоя қилувчи (намдан сақловчи) қопламага эга бўлиши лозим.

170. Стеллажлар орасида ва юк платформаларида қўчма чироқларни улаш учун 42 В кучланишдаги штепсель розеткалар ўрнатилиши лозим.

171. Қўчма чироқлар чанг ўтказмайдиган бўлиши, шиша қалпок, металл тўр билан ҳимояланган бўлиши лозим.

Кўчма чироқларни озиқлантириш алоҳида бирламчи ва иккиламчи электр ўрамли пасайтирувчи трансформаторлардан амалга оширилиши лозим.

172. Кўчма чироқлар, қўчма пасайтирувчи трансформаторларни электр тармоғига улаш розекталари, умумий ўрама ёки шлангдаги эгилувчан симлар ёрдамида амалга оширилиши лозим.

173. Барча технологик цехлар ва бўлинмаларда мустақил қувват манбаидан фавқулодда ёритиш кўзда тутилиши лозим.

Ишларни давом эттириш учун фавқулодда ёритиш иш жойларини улар учун белгиланган меъёрнинг камидаги 10 фоизи даражасида ёритишни таъминлаши лозим.

174. Эвакуация қилиш учун фавқулодда ёритиш барча ишлаб чиқариш ва маиший хоналарда, зиналар ва галереяларда ўрнатилиши ҳамда полда ёки зиналарда 0,3 Лк ёруғлик даражасини таъминлаши лозим.

Эвакуация қилиш учун фавқулодда ёритиш чироқлари ишчи ёритиш тармоғидан мустақил тармоқка уланиши лозим.

175. Фавқулодда ёритиш учун иш чироқларидан тури ёки ўлчамига кўра фарқ қилувчи чироқлар ўрнатилиши лозим ёки уларга чиқишига ҳаракатланиш йўналиши кўрсатилган белгилар кўйилиши керак.

176. Ёритиш мосламаларини эксплуатация қилиш жараёнида қўйидагиларни амалга ошириш зарур:

даврий радиашда, бироқ бир йилда камидаги марта назорат нукталаридаги ёритилганлик даражасини ва хоналарнинг умумий ёритилганлик даражасини текшириш;

даврий радиашда электр хўжалиги учун масъул шахс томонидан белгиланган муддатларда ёритиш мосламаларининг ахволини (лойиҳага мувофиқлигини, чироқларда ойна, панжара, тўрлар мавжудлигини ва ҳоказо) текшириш;

чироқлар ва ёритиш арматурасини даврий радиашда тозалаб туриш.

+

-

14 §. Вентиляция ва вентиляция ускуналарига доир талаблар

177. Ишлаб чиқариш, қўшимча, шунингдек санитария-маиший хоналар ва овқатланиш пунктлари вентиляцияси «Иситиш, вентиляция ва кондиционерлаш» ҚМҚ 2.04.05-97, «Ишлаб чиқариш бинолари микроиклими санитария меъёрлари» СанҚМ 0058-96, «Умумий овқатланиш корхоналари санитария қоидалари» СанҚМ 0083-98 курилиш меъёрлари ва қоидалари талабларига мувофиқ бўлиши тавсия этилади.

178. Вентиляция қўйидагиларни таъминлаши лозим:

санитария меъёрларига мувофиқ микроиклимини;

иш худуди ҳавосидаги заарарли моддалар миқдори — рухсат этилган концентрациядан юкори бўлмаслигини.

Корхона хоналарининг вентиляцияси ва вентиляция тизимларининг жиҳозланиши амалдаги Курилиш меъёрлари ва қоидалари, иш худуди ҳавоси стандартлари ва мазкур Қоидалар талабларига мувофиқ бўлиши лозим.

Ишлаб чиқариш хоналари учун метрологик шароитлар меъёрлари (мазкур Қоидаларнинг 6-иловасида), оптималь ва рухсат этилган меъёрлар (мазкур Қоидаларнинг 7-иловасида) кўрсатилган.

179. Ёнгинга қарши ҳаво оқими тўсиқларини алангани автоматик равишда тўсиб қоладиган қурилмалар (заслонка, шибер, клапан) билан жиҳозланиши лозим:

а) автоматик аланга тўсиш қурилмасини ишлатишда;

б) ҳафтада бир марта умумий техник ҳолатини текшириш;

в) тўсиқларни сезгир бошқариш элементлари (енгил эрувчан қурилмалар, осон ёнувчи тўсиқлар, иссиқликни сезувчи элементлар ва бошқалар)дан исларни ўз вактида тозалаш.

180. Барча технологик цехларда механик ёқиладиган ва йилнинг совуқ фаслида узатиладиган ҳаво ҳароратини автоматик тартибга соладиган оқиб келувчи-сўрувчи вентиляция ўрнатилиши лозим, иссиқ фаслда табиий усулда ҳаво алмаштиришга йўл қўйилади.

181. Карбонат кислота ажralиб чиқадиган хоналарда тоза ҳаво юкоридан берилиши ва пастки худуддаги ҳаво сўриб олиниши лозим.

182. Спирт ишлаб чиқариш корхоналари дон омборлари, донга ишлов бериш, ачитки тайёrlаш ва бижфитиш бўлими, углекислота ва спирт цехи табиий оқим ёки механик вентиляцияга эга бўлиши лозим.

183. Бутилка ювиш бўлимлари оқиб келувчи-сўрувчи вентиляцияга эга бўлиши лозим.

184. Лаборатория хоналарида, шкафлардаги ҳавони механик сўриб олишдан ташқари, юкори ва пастки худудлардан ҳавони механик сўрувчи соатига 2-3 марта ҳаво алмасишини таъминловчи умумий вентиляция мосламалари ўрнатилиши лозим. Йўлаклар ва ёндош хоналардан ҳаво оқиб келишига йўл қўйилади.

185. Сўрувчи шкафлар юкори ва пастки сўрғичлар билан (енгил ва оғир газларни сўриб олиш учун) жиҳозланиши лозим.

186. Экспедиция ва бутилкаларни қабул қилиш бўлинмалари оқиб келувчи вентиляцияга ва тешикларда маҳсулотни қабул қилиш ва бериш учун ҳаво қатлагига эга бўлиши лозим.

187. Аммиакли ва фреонли совутиш мосламалари ўрнатилган хоналарни иккимарта ҳаво алмаштирувчи оқиб келувчи вентиляция ва уч марта ҳаво алмаштирувчи сўрувчи вентиляция билан жиҳозлаш лозим. Бундан ташқари, хонада ҳавони соатига етти марта алмаштирувчи авария вентиляцияси ўрнатилиши лозим.

188. Қозонхонада дераза ва шахта фрамугалари орқали аэрациялари табиий вентиляцияга рухсат этилади.

189. Барча ташқи дарвозалар, цех эшиклари, транспортёрлар учун кириш жойлари ён томондан иссиқ ҳаво урадиган бўлиши лозим.

190. Вентиляция мосламаларининг ҳаво ўтадиган қувурлари герметик ёпиладиган люклар ва тозалаш ҳамда ҳаво босимини аниқлаш учун тешикларга эга бўлиши лозим.

191. Вентиляция мосламаларининг ҳаво чиқадиган тешиклари томдан камида 1 м баланд бўлиши, оқиб келувчи вентиляция мосламаларининг сўрувчи тешиклари худуд юзасидан камида 2 м баландликда ва ифлос ҳавони сўриш имконияти бўлмаган жойларда ўрнатилиши лозим. Ҳавони сўриш жойидан чиқариш жойигача бўлган масофа ҚМҚ 2.04.05-97 «Иситиш, вентиляция, кондиционерлаш» талабларига муовфик бўлиши лозим.

192. Вентиляторлар орқали сув буғлари ўтадиган шароитда вентилятор кожухи конденсатни ушлаб қолиш учун сифонли дренаж билан жихозланиши лозим.

Вентиляторларнинг ҳаво қувурлари билан уланмаган сўрувчи тешиклари ячейкаларининг ўлчами 15 — 20 мм бўлган ҳимоя тўрлари билан ёпилиши лозим.

193. Ҳавога бирданига катта микдорда захарли ёки портловчи моддалар чиқиши эҳтимоли бўлган ишлаб чиқариш хоналарида фавқулодда сўрувчи вентиляция ўрнатилиши лозим.

Фавқулодда сўрувчи вентиляция махсус ҳаво оқимини келтириш билан компенсацияланмайди ва ундан фойдаланишда хоналарни вақтинча совутишга йўл қўйилади.

+

-

194. Вентиляция ускуналарига хизмат кўрсатиш билан корхона бўйича буйруқ билан ташкил қилинадиган комиссия томонидан билимлари синовдан ўтказилган шахслар шуғулланишига рухсат этилади. Текширишлар даврийлиги уч йилда бир марта ташкил қиласди.

195. Ёнгина ва портлаш ҳавфи бўлган барча ишлаб чиқариш хоналарида вентиляция тизимлари бузик бўлган технологик ускуналарни ишлатишга йўл қўйилмайди.

196. Вентиляция каналлари, кутилари ва шахталари орқали газ қувурлари ва тез аланга оладиган моддалар ҳайдаш қувурларини ўтказиш, шунингдек каналлар ва кутиларнинг ички ва ташқи деворларига электр симларини монтаж қилиш ман этилади.

197. Портловчи моддалар сакланадиган хоналарнинг вентиляция тизимлари электр двигателлари ва вентиляторлари қўйидагича: электр двигателлар портлашдан ҳимоя қилувчи, вентиляторлар эса портлаш ҳавфи бўлмаган турда тайёрланган бўлиши лозим.

198. Деразалар ва чироқлар фрамугалари уларнинг хонанинг иш худудидан механик очиш мосламалари билан жихозланган бўлиши лозим.

Фрамуганинг бошқарув пультида аэрация бўйича йўрикнома бўлиши лозим.

199. Ҳар битта янги монтаж қилинган ёки капитал таъмирланган вентиляция қурилмаси махсус ташкилот томонидан рухсат этилиши лозим. Ушбу ташкилот вентиляция ускунасининг паспортини тузади ва ундан фойдаланиш йўрикномасини тайёрлайди.

200. Ҳар битта вентиляция ускунаси монтаж қилинган ёки капитал таъмирлангандан сўнг корхона раҳбарияти тайинлаган комиссия томонидан синовдан ўтказилиши ҳам қабул қилиниши лозим. Синовлар пайтида иш жойидаги ҳарорат, намлик, ҳаракат тезлиги ва ҳавонинг ифлосланиш даражаси, шунингдек вентиляция ускуналарининг шовқин даражаси ўлчаниши лозим. Ушбу ўлчовлар натижалари

санитария меъёрларига мувофиқ бўлмаган ҳолда лойиҳалаш ва монтаж ташкилотла-ри вентиляция ҳавони меъёр даражасида таъминлаши, вентиляция ускуналари ишлашида шовқин рухсат этилган даражадан ошмаслиги учун зарур чораларни кўриши шарт.

201. Вентиляция ускуналарини сақлаш ва ишлатишни назорат қилиш корхона буйруғи билан муҳандис-техник ходимлардан бирига юклатилиши лозим. Ушбу шахснинг мажбуриятлари қўйидагилардан иборат:

вентиляция ускуналарини монтаж қилиш устидан техник назорат ўрнатиш;

вентиляция ускуналарини таъмирлаш жадвалини тузиш;

хоналар ва улардаги алоҳида участкалар вентиляцияларини реконструкция қилиш режасини тузиш;

цехларни реконструкциялаш ва уларга янги машиналар ҳамда аппаратларни ўрнатишда вентиляция тизимларини модернизация қилиш чора-тадбирларини ишлаб чиқиш;

бош муҳандисга вентиляцияни лойиҳалаш, монтаж қилиш ва ишга тушириш учун бошқа ташкилотларни жалб қилиш бўйича таклифлар бериш;

вентиляцияни қабул қилиш синовларини ташкиллаштириш ва уларда иштирок этиш;

вентиляцияни эксплуатация қилиш ва жиҳозлаш билан боғлик режалар, таклифлар ва бошқа масалалар бўйича бош муҳандисга хабар бериш;

вентиляция ускуналарининг паспортларини юритиш.

202. Вентиляция ускуналарини эксплуатация қилиш асосий хавфсизлик техники қоидаларига риоя қилинган ҳолда амалга оширилиши лозим. Ушбу қоидалар қўйидагилардан иборат:

вентиляция ускунаси фақат ҳаракатга келтирувчи ременлар, бирлаштирувчи муфталар ва бошқа айлантирувчи қисмлар, панжараалар ёки кожухлар билан ҳимояланган тақдирдагина ишга туширилиши мумкин;

вентиляция камералари, каналлари ва майдончаларини ортиқча бегона буюмлар билан тўсиб қўйиш мумкин эмас;

электр двигателлар, вентиляторлар ва бошқа ускуналарни фақат айланувчи қисмлар тўлиқ тўхтагандан сўнг тозалаш ва таъмирлаш мумкин;

шовқин, зарб ёки вибрация сезилиши билан ускуна ўчирилиши лозим.

15 §. Шовқин, вибрация хавфсизлигига доир талаблар

203. Корхонани қуриш ёки реконструкция қилишда лойиҳага амалдаги Қурилиш меъёрлари ва қоидаларининг шовқиндан, жумладан ҳам иш жойидаги, ҳам селитеб худуд муҳитидаги шовқиндан ҳимоялашга доир талаблари киритилиши лозим.

204. Технологик-ишчи лойиҳаларни ишлаб чиқишида уларга ишчиларга таъсир қилувчи умумий ва маҳаллий вибрация даражасини камайтиришга доир техник ечимлар киритилиши лозим.

205. Иш жойларидаги товуш даражаси «Шовқин. Умумий хавфсизлик талаблари» ва санитария меъёрлари ва қоидалари (мазкур Қоидаларнинг 9-иловасида кўрсатилган) стандартига доир рухсат этилган меъёрлар даражасидан ошиб кетмаслиги лозим.

206. Иш жойлари, жумладан транспорт воситалари хайдовчиларининг ўринларидаги умумий ва маҳаллий вибрация тезлиги даражаси амалдаги Вибрацион хавф

сизлиқ, Умумий талаблар стандарти бўйича рухсат этилган даражадан ошмаслиги лозим.

207. Барча технологик ускуналар, жумладан транспорт воситалари товуш қуввати даражалари ва ёки иш жойларидағи товуш даражалари кўринишидаги шовқин тавсифномаларига эга бўлиши лозим. Улар мавжуд бўлмаган ҳолда амалдаги стандартлар бўйича аниқланиши лозим.

208. Транспорт воситаларининг иш жойларидағи умумий ва маҳаллий вибрация даражалари (вибротезлик, вибротезланиш) уларнинг техник паспортларида кўрсастилиши лозим. Ушбу маълумотлар мавжуд бўлмаган ҳолда улар амалдаги стандартлар услублари бўйича бутунлай соз ускунада ўлчаниши лозим.

209. Иш жойларини меҳнат шароитлари бўйича аттестация қилишда шовқин даражасини, умумий ва маҳаллий вибрация даражаларини ўлчаш шарт.

210. Ишловчиларни ишлаб чиқаришнинг заарли шовқинидан химоя қилиш учун жамоавий ва индивидуал химоя воситалари қўлланиши лозим, улар қуйидагиларни қўллашни кўзда тутади:

шовқинга қарши техник воситалар (шовқин манбайнинг товуш қувватини камайтириш, кам шовқинли технологик жараёнлар ва товуш изоляцияси воситалари);

курилиш-акустика воситалари (шовқинли ва кам шовқинли технологик ускуналарни рационал жойлаштириш, хоналарнинг товуш изоляцияси ва товуш ютишини ошириш, акустик экранлаштириш);

товуш изоляцияланган бошқарув ва кузатув кабиналарини қўллаш;

ташкилий-профилактика чора-тадбирларини амалга ошириш (оқилона иш ва дам олиш режимини танлаш, шовқин даражаси юқори бўлган шароитда бўлиш вақтини кисқартириш, даволаш-профилактика чора-тадбирларини амалга ошириш);

товуш даражаси 80 дБа дан юқори бўлган иш жойларида индивидуал химоя воситаларидан фойдаланиш.

211. Вентиляция, иситиш курилмалари, кондиционерлаш тизимлари, ҳаво компрессор станциялари ва қувурларнинг шовқинини камайтириш учун қуйидагилар қўлланилиши лозим:

шовқин пасайтиргичлар ва ҳаво чиқиш жойларида товуш изоляциясини ўрнатиш;

вентиляторлар ва электр двигателларни вибрация ва шовқин ютувчи конструкцияларда ўрнатиш;

ускуна остидаги фундаментларнинг хона поли ва деворлари билан ажралишларини тузатиш;

вентиляторларнинг кириш ва чиқиш тешикларини эгилувчан мосламалар ёрдамида бирлаштириш;

вентиляторлар ва электр двигателлари, харакатлантириш шкивлари ва бирлаштирувчи муфталарнинг техник ҳолати, вентиляторлар фидирлаклари ва электр двигателлар роторлари балансировкасини назорат қилиш.

212. Товушли маълумотларни олиш билан боелик иш жойларида (ускуналар ишини назорат қилиш, товушли бўйруклар, огохлантирувчи сигналлар ва ҳоказо) шовқиндан индивидуал химоя воситаси сифатида факат шовқинга қарши кулоқчинлардан фойдаланиш лозим. Бундай иш жойларида бошқа турдаги воситалардан фойдаланиш мақсадга мувофиқ эмас.

213. Ишловчиларни умумий ва локал вибрациянинг заарли таъсиридан химоя қилиш учун жамоавий ва индивидуал химоя воситалари қўлланиши лозим, улар қуйидагиларни қўллашни кўзда тутади:

вибрацияяга қарши кураш техник воситалари (машина ва механизмларнинг виб-

+

-

рацион хусусиятларини яхшилаш, вибрацияланувчи ускуналарнинг тагидаги фундаментни хона поли ва бино деворларидан ажратиш, транспорт воситаларидағи иш жойларининг виброзоляция ва амортизацияси, ишлаб чиқариш ускунасининг техник ҳолатини назорат қилиш ва ҳоказо);

ташкiliй-профилактик тадбирлар (рационал иш ва дам олиш режимины танлаш, вибрациянинг таъсир вақтини қисқартириш, даволаш-профилактика тадбирлари);

индивидуал ҳимоя воситалари (вибрациядан ҳимояловчи пойабзal, кўлқоплар, вибрациядан ҳимояловчи гиламчалар ва иш жойларидаги майдончалар).

214. 12 дБа ва ундан юқори даражадаги, вибрация спектрининг оқтавали ва уч оқтавали чизигида рухсат этилган даражадан юқори бўлган вибрация ҳосил қилувчи машина ва механизmlар, кўл машиналаридан фойдаланиш таъкиқланади.

215. Қўл машиналари ва механизmlарининг вибрацион хусусиятларини ўрганиш бир йилда камида бир марта амалга оширилиши лозим.

216. Шовқин ва вибрациянинг таъсири билан боғлиқ қасбий хасталиклар аниқланган ҳолда уларнинг сабабларини аниқлаш ва бартараф этиш бўйича тезкор чоралар қабул қилиниши лозим.

16 §. Электр ҳавфсизлигига доир талаблар

217. Электр ускуналарини эксплуатация қилиш «Истеъмолчиларнинг электр қурилмалардан техник эксплуатация қилиш қоидалари» ва «Истеъмолчиларнинг электр қурилмаларида эксплуатация қилишда ҳавфсизлик техникаси қоидалари»га риоя қилинган ҳолда амалга оширилиши лозим.

Корхонада ва ҳар битта цех ёки мустақил иш участкаси бўйича қўйидагилар бўлиши лозим:

а) асосий электр ускуналари ва ҳимоя воситалари тавсифи берилган, хусусиятлари ва инвентарь рақамлари кўрсатилган карта паспортлари ёки журнал;

б) электр ускуналари, қурилмалар ва иншоотлар чертёжлари, эҳтиёт қисмлар чертёжлари тўпламлари, ҳаво ва кабель тармоқларининг ижро схемалари ва кабель журнallари;

в) ер ости кабель трассалари ва ерга уланиш қурилмалари чизмалари бино ва қурилмаларга боғланиши, унда бошқа коммуникациялар билан кесишиши, муфта билан уланган жойлари кўрсатилиши лозим;

г) корхона, цехлар ва бўлимлар умумий электр таъминоти схемаси;

д) цех, участка электр ускуналарига хизмат кўрсатиш бўйича эксплуатацион йўриқномалар тўплами ва ҳар битта иш жойи бўйича лавозим йўриқномалари ва меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича йўриқномалар тўплами.

Юқорида кўрсатилган «Электр ҳўжалиги ҳужжатлари» тўплами энергия обьектининг техник архивида сақланади.

218. Янги электр ускуналарини ўрнатиш ва мавжудларини реконструкция қилиш факат электр таъминоти ташкилоти билан келишилган лойиҳалар бўйича амалга оширилиши лозим.

Янги ишга туширилаётган обьектлар ёки реконструкция қилинган цехларни электр ускуналари тармоқларига улашга Электр энергетикасида назорат бўйича давлат инспекцияси вакили томонидан имзоланган эксплуатация қилишга рухсат бериш тўғрисидаги далолатнома, электр энергиясидан фойдаланиш учун тузилган шартнома тузилгандан сўнг, хисоблаш ускуналари ўрнатилгандан кейин рухсат этилади.

219. Барча электр қурилмалари ток қисқа тўқнашиш (замыкания) ва ёнфинга ҳамда аланга олишга олиб келадиган бошқа режимлардан ҳимоя аппаратлари билан ҳимояланниши лозим:

ёнувчи моддалар мавжуд омборхона ва ишлаб чиқариш цехларида ва электр ёритгичларнинг ёнувчан қобиқларида бўлганда ёпиқ ёки (шиша колпаклар) ҳимояланган бўлиши лозим;

ёритувчи электр тармоқлари биноларнинг ёнувчи кисмларига ва ёнувчи материалларига тегмаслиги лозим.

220. Хизмат кўрсатувчи ходимлар (навбатчи электр монтёрлар, электр қутиси олдидаги навбатчилар ва ҳоказо) учун корхона томонидан эксплуатацион йўриқномалар ишлаб чиқилиши ва уларда куйидагилар кўрсатилиши лозим:

а) хизмат кўрсатувчи ходимларнинг хукуқлари, мажбуриятлари, ўзаро муносабатлари ва масъулиятлари;

б) ускуналарни ишга тушириш ва тўхтатиш операцияларининг кетма-кетлиги;

в) нормал иш шароитида ускунани эксплуатация қилиш қоидалари ва авария ҳолати юзага келганда, таъмирлаш пайтида кўриладиган чоралар;

г) дизлектрик ҳимоя воситаларини кўллашдаги хавфсизлик чоралари ва кўллаш тартиби;

д) электр ускуналаридан портлаш хавфи бўлган хоналарда фойдаланишда ёнфинга қарши чоралар.

Эксплуатация йўриқномалари бош мухандис (бош технолог) томонидан тасдиқлангандан сўнг хизмат кўрсатувчи ходимлар томонидан ўрганилиши ҳамда уларнинг кўлига берилиши лозим.

+

-

221. Сменали хизмат кўрсатувчи ходимларнинг (электромонтёрлар, чилангарлар) хоналарида ва электр устахонада Электр энергетикасида назорат бўйича давлат инспекцияси ва Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигининг қўшма қарори билан тасдиқланган «Электр ускуналаридан фойдаланишдаги бахтсиз ходиса туфайли жабрланганларга биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш бўйича йўриқнома» осиб кўйилиши лозим.

222. Корхонанинг бош тақсимлаш қутиси ва цехлардаги тақсимлаш қутилари панелларида панелга ўрнатилган асблолар ва аппаратурга қайси линияга ёки қайси агрегатта тегишли эканлигини кўрсатувчи аниқ ёзувлар бўлиши лозим. Бундай ёзувлар ҳар бир панелнинг олд ва орқа томонларида бўлиши лозим.

223. Электр двигателларининг корпуслари ва улар ҳаракатга келтирадиган ускуналарда қизил стрелкалар билан айланиш йўналиши кўрсатилиши, ишга тушириш мосламасида эса у тегишли бўлган машина ёки механизм кўрсатилган ёзув бўлиши лозим.

224. Корхонанинг портлаш хавфи бўлган цехларида ва бўлинмаларида, жумладан спирт ҳайдаш, утилизация цехларида, спирт омборида, аммиакли совутиш қурилмалари ўрнатилган хоналарда, портлаш хавфи бўлган моддалар сақланадиган омборлар ва ҳоказоларда электр техник ускуналар портлашдан ҳимояланган тарзда тайёрланган бўлиши лозим.

Намлик микдори кўп бўлган бошқа ишлаб чиқариш хоналарида электр ускуналари нам ўтказмайдиган (ёпиқ) тарзда тайёрланган бўлиши лозим (мазкур Коидарнинг 8-иловасида кўрсатилган).

225. Истисносиз барча цехлар ва майший хоналарда электр двигателларни ишга тушириш учун ёпиқ кожухлар билан таъминланган бўлса ҳам очик турдаги рубильниклардан фойдаланиш ман этилади. Факат ёпиқ турдаги рубильниклардан фойдаланиш лозим.

Очиқ турдаги рубильниклардан фақат ёпік цех тақсимлаш қутиларига монтаж қилинганда, бош тақсимлаш қутисидан фойдаланиш мүмкін, уларни фақат маңсус хизмат күрсатувчи ходимлар ишлатиши лозим.

226. Электр мосламаларида одамлар хавфсизлигини таъминлаш, электр ускуналарини чақмоқ ва бошқа ортиқча кучланишлардан сақлаш учун ерга улаш мосламаси ўрнатилиши ва электр ускунасининг корпуси ерга уланиши лозим.

Электр ускуналарини ерга улаш ёки ноллаштириш қуйидаги ҳолларда амалга оширилиши лозим:

380 В ва ундан юқори кучланишли ўзгарувчан токда ва 440 В ва ундан юқори доимий токда — барча ҳолатларда;

номинал кучланиш 42 В дан юқори, бироқ 380 В дан паст ўзгарувчан токда ва 110 В дан юқори, бироқ 440 В дан паст доимий токда — хавфлилек даражаси жуда юқори бўлган хоналарда (спирт ҳайдовчи ва ректификация цехларида, спирт омборлари, шиша идишларни ювиш бўлинмалари ва подвал хоналарида ва ҳоказо) ва ташки ускуналарда.

Номинал кучланиш 42 В гача бўлган ўзгарувчан токда ва 110 В гача бўлган доимий токда электр ускуналарини ерга улаш ёки ноллаштириш талаб қилинмайди, портлаш хавфи бўлган худудлардаги электр ускуналари, электр пайвандлаш трансформаторининг иккиласи ўрами, металл конструкцияларга ётқизилган назорат ва кучланиш кабелларининг металл қобиқлари ҳамда зирхлари бундан мустасно.

227. Қуйидагилар ҳимоя мақсадида ерга уланиши лозим:

а) электр машиналар, трансформаторлар, аппаратлар, чироқлар ва ҳоказоларнинг корпуслари;

б) электр аппаратларининг приводлари;

в) ўлчаш трансформаторларининг иккиласи ўрамлари;

г) тақсимлаш қутилари, бошқарув қутилари, қутичалар ва шкафларнинг каркаслари;

д) тақсимлаш мосламаларининг металл конструкциялари, назорат ва кучланиш кабелларининг металл қобиқлари ҳамда зирхлари, симларнинг металл қобиқлари, электр токини ўтказиш пўлат қувурлари ва электр ускуналарини ўрнатиш билан боғлиқ бошқа металл конструкциялар;

е) спирт сифимларининг металл корпуслари;

ё) кўчмас ва кўчма электр қабул қилгичларнинг металл корпуслари;

ж) ҳаво линияларининг металл таянчлари;

з) дастгоҳлар, машина ва механизмларнинг ҳаракатланувчи қисмларига жойлаштирилган электр ускуналар.

Ҳимоя мақсадида ерга улаш қийин бўлган кўчма электр ускуналари (электр насослар, электр пайвандлаш трансформаторлари ва бошқалар) ҳимоя учун ўчириш мосламаси билан жиҳозланиши лозим. Технологик ускунанинг корпусидан қайтиш сими сифатида фойдаланиш мүмкін эмас.

228. Кучланиш 1000 В гача бўлган чуқур ерга уланган нейтралли электр ускуналарида авария участкасини автоматик ўчириши таъминлаш мақсадида фазали ва ноль ҳимоя ўтказгичларининг ўтказувчанлиги Электр ускуналарини жиҳозлаш қоидалари талабларига мувофиқ танланиши лозим (1.7-бўлим, «Ерга улаш ва ноль ҳимоя ўтказгичлари» кичик бўлими).

229. Кўчма электр ускуналар (электр насослар, электр пайвандлаш трансформаторлари ва бошқалар), шунингдек пайвандланадиган конструкциялар ва маҳсулотлар Электр ускуналарини жиҳозлаш қоидалари талабларига мувофиқ ерга уланиши лозим (1.7-бўлим, «Кўчма электр ускуналар» кичик бўлими).

230. Электр ускуналарини эксплуатация қилиш жараёнида ерга улашнинг яхлитлиги устидан назорат олиб бориш ва сақлагичларнинг эрувчан қисмлари қаршилик даражасидан ошиб кетишига йўл қўймаслик лозим. Худди шунингдек, химоя учун ерга улаш элементлари устидан эксплуатацион назорат амалга оширилиши лозим.

Ерга улаш бир йилда бир марта шиналар контактлари бутунлиги ва ерга улаш қаршилигини ўлчаш мақсадида махсус эксплуатацион синовлардан ўтказилиши лозим. Ушбу синовлар қўйидаги тартибда амалга оширилади: бир йилда бир марта тупроқ қуриган ёз пайтида, келгуси йили қишида, энг кам музлаш пайтида, яъни тупроқнинг ўтказувчанилиги энг кам даражада бўлган пайтда.

231. Кучланиш 1000 В гача бўлган тармоқларда ҳар битта ҳимоя учун ерга улаш контурининг қаршилиги 4 Ом дан ортиқ бўлмаслиги лозим. Ҳимоя учун ноллаштириш мақсадида фойдаланиладиган нолли симда сақлагичлар ёки бир қутбли ўчиргичлар бўлмаслиги лозим.

Очиқ ўрнатилган ялангоч ерга улаш симлари, шунингдек барча ерга улаш тармоғи конструкциялари симлари бинафша рангга бўялиши лозим.

232. Электр ускуналари, бинолар ва иншоотларни яшин уришидан ҳимоя қилиш учун хавфли электр потенциали мавжуд хоналарга стерженли ва тросли яшин қайтаргичлар ўрнатилиши лозим.

233. Яшин уришидан корхона худудида жойлашган қўйидаги обьектлар ҳимояланиши лозим:

- а) очик тақсимлаш мосламалари, жумладан подстанциялар ва алоҳида жойлашган трансформатор подстанциялари бинолари;
- б) спирт омборлари, ёнилги (бензин омборлари) ва мойлаш материаллари омборлари.

234. Электр асбоби Электр энергетикада назорат бўйича давлат инспекциясинг буйруғи билан тасдиқланган Электр қурилмаларининг тузилиш қоидалари 1.7.94-1.7.97 кичик бандлари талабларига жавоб бериши мақсадга мувофик.

235. Хавфлилек даражаси юқори бўлган хоналарда кучланиши 220 В дан юқори бўлмаган электр асбоби, ўта хавфли хоналарда ва хоналардан ташкарида кучланиши 42 В дан юқори бўлмаган электр асбоби қўлланиши лозим.

Спирт ва ликёр-арок корхоналарида қўйидаги шартлардан бири мавжуд бўлган хоналар хавфлилек даражаси юқори бўлган хоналар тоифасига киради:

- а) нисбий намлик узоқ вақт давомида 75 фоиздан юқори;
- б) ток ўтказувчи поллар (темир бетон, тупроқ, фишт ва бошқалар);
- в) кишининг бир томондан биноларнинг ерга уланган металл конструкцияларига, технологик аппаратларга, иккинчи томондан электр ускуналарнинг металл корпушларига тегиши имконияти мавжуд бўлган ҳолатларда.

Ўта хавфли хоналарга нисбий намлик 100 фоизга яқин ва кимёвий фаол муҳити, спирт, амиак ва сульфидли ангидрид буғлари мавжуд бўлган, шунингдек айни пайтда бир ёки иккита юқори хавфлилек шартига жавоб берган хоналардир. Қолган барча хоналар хавфлилек даражаси юқори бўлмаган хоналарга киради. Хоналар муҳитининг тавсифи мазкур Қоидаларнинг 4-иловасида келтирилган.

Электр ускунасидан фойдаланиладиган «ўта нокулай иш шароитларига» металл конструкциялар, сифимлар, тоннеллар, шунингдек баландликда амалга ошириладиган ишлар киради.

236. Электр асбобининг 42 В кучланишда ишлаш имкониятини таъминлаш мумкин бўлмаган холда 220 В да ишлайдиган электр асбобидан фойдаланишга рухсат этилади. Бироқ бунда ҳимоя воситалари (қўлқоплар, калиш ва гиламчалар)дан фойдаланиш ва электр асбобининг корпусини ерга ишончли улаш шарт.

+

-

237. 42 В дан юқори кучланишда ишлайдиган электр асбобининг корпуси ерга улаш симига улаш учун «Ер» белгиси бўлган маҳсус қисқичга эга бўлиши лозим.

238. Электр асбоби, қўл чироқларини улаш учун мўлжалланган штепселли уланишларнинг ток ўтувчи қисмлари яширилган ва зарур холларда ерга улаш контактига эга бўлиши лозим.

239. 12 ва 42 В кучланишларда қўлланиладиган штепселли уловчилар (розеткалар, вилкалар) ўзининг конструктив бажарилишига кўра 110 ва 220 В кучланишлар учун мўлжалланган штепселли уловчилардан фарқ қилиши, ва 12 ва 42 В кучланишлар учун мўлжалланган вилкаларнинг 110 ва 220 В кучланишли штепселли розеткаларига улаш имкониятига эга бўлмаслиги лозим.

12/42 В кучланишлар учун штепселли уловчилар 110/220 В кучланишлар учун штепселли уловчилардан рангига кўра кескин фарқ қилиши лозим.

240. Кабеллар ва симларнинг қобиқлари электр асбобга киритилган бўлиши ва синмаслиги хамда сийқаланиб кетмаслиги учун мустахкам ўрнатилиши лозим.

241. Хавфлилик даражаси юқори бўлган хоналарда кўчма қўл электр чироқларидан фойдаланишга 42 В дан юқори бўлмаган кучланишда йўл қўйилади. Ўта хавфли хоналарда, сифимлар ва аппаратларнинг ичидаги, хоналардан ташқарида 12 В дан юқори бўлмаган кучланишда кўчма қўл электр чироқларидан фойдаланиш мумкин.

242. Портлаш ва ёнғин хавфи юқори бўлган шароитда ишлаш учун кучланиши 12 В дан юқори бўлмаган портлашдан ҳимояланган кўчма электр чироқлар ёки шахтёрларникега ўхшаш аккумуляторли фонарлар зарур. Кўлда ишлатиладиган электр асбобидан портлаш ва ёнғин хавфи бўлган хоналарда фойдаланишга руҳсат этилмайди.

— 243. Кўчма электрлаштирилган асбоб ва қўл электр чироқларидан фойдаланиш мақсадида кучланишни пасайтириш учун стационар камайтирувчи трансформаторлар қўлланилиши лозим.

+

244. Электр асбоби ва қўл электр чироқларининг сақланиши ва созлигини назорат қилиш корхона бўйича фармойиш билан ваколатли этиб тайинланган шахс амалга ошириши лозим. Электр асбоби навбат рақамига эга бўлиши ва қуруқ жойда сақланиши лозим.

245. Корпусда тулашувлар ва симлар изоляциясининг аҳволи:

а) ерга уланган сим, электр асбоби, қўл электр чироқлари, пасайтирувчи трансформаторлар изоляцияси ва частота ўзгартиргичлар изоляцияси мегомметр ёрдамида 3 ойда 1 марта малакаси III гурухдан паст бўлмаган шахс томонидан текширилиши лозим;

б) маҳсус журналда қайд этилиши керак.

246. Ишчининг қўлига электр асбобини беришдан олдин стендда ёки асбоб ёрдамида (масалан, «Нормометр») ерга уланадиган симнинг бутунлиги ва электр асбоби корпусида тулашув йўқлиги текширилади.

Текшириш натижалари ва электр асбобининг берилиши маҳсус журналда қайд этилиши лозим.

247. Қўл электр асбоби ёки электр чироқларидан фойдаланишда уларнинг симлари ёки кабеллари иложи борича осиб қўйилган бўлиши лозим.

248. Электр асбобидан фойдаланувчи шахсларга қўйидагилар тақиқланади:

а) электр асбобини қисқа вақтга бўлсада бошқа кишига бериш;

б) электр асбобини қисмларга ажратиш ва мустакил таъмирлаш (электр асбобининг ўзини, симларини, штепселли уланишларини ва ҳоказо);

в) нарвонлар ёрдамида 2,5 м дан юқори баландликда ишлаш;

г) металл сифимлар, аппаратлар ичига бошқа күчма трансформаторлар ва частота ўзгартиргичларни олиб кириш.

249. Электр ускуналарининг ахволи учун жавобгар шахсларнинг мажбуриятлари:

кабеллар, электр симлари, двигателлар, чироқлар ва бошқа электр ускуналарининг хоналарнинг ёнғин ва портлаш хавфи даражаси ва атроф муҳит шароитларига боғлик равишда танлаш ҳамда қўлланишини назорат қилиш;

қисқа туашувлар, ортиқча зўриқишилар, ички ва атмосфера қизишлари, шунингдек бошқа носоз иш режимларидан химоя аппаратларининг ахволини мунтазам равишида назорат қилиш.

250. Электр ускуналаридан фойдаланишда қўлланиладиган химоя воситалари Электр энергетикада назорат бўйича давлат инспекциясининг буйруги билан тасдиқланган «Электр ускуналарида ишлатиладиган химоя воситаларини қўллаш ва синовдан ўтказиш кодалари» талабларига тўлиқ жавоб бериши мақсадга мувофиқ.

Ушбу талабларга жавоб бермайдиган химоя воситалари зудлик билан фойдаланишдан чиқарилиши тавсия этилади.

251. Химоя воситаларига куйидагилар киради: изоляцияловчи штангалар, қисқичлар, изоляцияловчи дастакларга эга асбоб, диэлектрик қўлқоплар, диэлектрик этик ва калишлар, изоляцияловчи тагликлар, резина гиламчалар ва йўлак гиламчалари, кўчма кучланиш кўрсаткичлари ва ток ўлчаш қисқичлари, кўчма вақтинчалик ерга улаш химоя мосламалари, кўчма деворлар, химоя кўзойнаклари, брезент қўлқоплар ва противогазлар.

252. Фойдаланиш учун қабул қилинган барча химоя воситалари амалдаги «Электр ускуналарида фойдаланиладиган химоя воситаларини қўллаш ва синовдан ўтказиш кодалари»га мувофиқ ахволда эканлигини текшириш мақсадида мунтазам равишида назорат қилиниши тавсия этилади.

Синовдан ўтмаган ёки синов муддати тугаган химоя воситаларини қўллаш тақиқланади.

253. Фойдаланишда бўлган ва захирада турган барча химоя воситалари рақамланиши лозим. Рақамлаш корхона бўйича умумий ва химоя воситаларининг ҳар бир тuri бўйича алоҳида белгиланади.

254. Химоя воситаларини тўғри сақлашни ташкиллаштириш, уларнинг захирадарини тўлдириш, даврий текширишлар ва синовларнинг ўз вақтида амалга оширилиши, носоз воситаларни ўз вақтида фойдаланишдан чиқариш ва химоя воситалари хисобини юритишни ташкиллаштириш учун жавобгарлик корхонанинг бош энергетиги (механиги) зиммасига юклатилади.

255. Барча химоя воситаларининг мавжудлиги ва ахволини ҳар З ойда текшириш, уларни белгиланган муддатда навбатдаги синовга топшириш ёки бузилган ҳолатда ўз вақтида алмаштириш учун жавобгарлик корхона бош энергетиги (механиги)нинг фармойиши билан ваколатли шахс зиммасига, у бўлмаган пайтда бош энергетик (механик) зиммасига юклатилади.

Даврий текширишлар натижалари сана ва текширишни амалга оширган шахснинг фамилияси кўрсатилган ҳолда текширишлар журналига киритилиши лозим. Носозлик аниқланган ҳолда химоя воситаси зудлик билан фойдаланишдан олиниши лозим.

256. Химоя воситаларидан индивидуал фойдаланишда уларнинг бут сақланиши ва ишлатилиши, лозим даражада хизмат кўрсатилиши, белгиланган муддатда навбатдаги синовга топширилиши ва яроқсиз ҳолга келганда ўз вақтида алмаштирилиши учун жавобгарлик химоя воситаси берилган шахснинг зиммасига юклатилади.

**17 §. Корхонанинг санитария-технологик жиҳозланишига
доир талаблар**

257. Корхонанинг барча ишлаб чиқариш ва ёрдамчи бинолари хўжалик-ичимлик ички сув қувурлари тизими билан жиҳозланган бўлиши лозим. Ички сув қувурлари тизимини жиҳозлаш ва эксплуатация қилиш санитария меъёрлари коидалари, «Биноларнинг ички сув қувурлари ва канализацияси» курилиш меъёрлари ва мазкур Коидаларга мувофиқ бўлиши лозим.

258. Технологик, хўжалик-ичимлик эҳтиёjlари, хом ашё ва ускуналарни ювиш учун зарур сувнинг сифати амалдаги стандартлар талабларига мувофиқ бўлиши лозим.

259. Хўжалик-ичимлик сув таъминоти манбанин танлаш маҳаллий давлат ҳокимият органлари ва тегишли давлат санитария назорати марказлари билан келишилиши лозим.

260. Сув ҳавзалари (сув тиндириш иншоотлари, насос станциялар, сув ҳавзалари) атрофида санитария-химоя зоналари бўлиши лозим. Очик сув ҳавзалари атрофи баландлиги 1,2 м дан кам бўлмаган тўсиқлар билан ўралган бўлиши лозим.

261. Сув қувурлари тармоғи ҳалқалangan бўлиши лозим.

262. Хўжалик-ишлаб чиқариш сув қувурларини ичимлик суви қувурларига улаш мумкин эмас. Шахар сув қувурлари тармоғига уланган ичимлик суви қувурлари маҳаллий манбалардан олинадиган бошқа ичимлик суви қувурларига доимий улашишга эга бўлмаслиги лозим.

263. Ичимлик сувини узатиш ва саклашда Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни саклаш вазирлиги томонидан хўжалик-ичимлик сув таъминоти амалиётида фойдаланиш учун тавсия қилинган қувурлар, материаллар ва коррозияга қарши қопламалардан фойдаланиш тавсия этилади.

264. Хўжалик-ичимлик эҳтиёjlари учун сув сарфи меъёри куйидаги хисобдан келиб чиқиб белгиланади:

хўжалик-ичимлик эҳтиёjlари учун — иссиқлик таъсири соатига 20 ккал/ m^3 ва ундан ориқ бўлганда бир сменада 1 кишига 45 л ва қолган ҳолатларда 25 л;

душхонали ишлаб чиқариш цехлари учун — бир душ сеткасига 37°C ҳароратли 500 л/с;

ярим душхона, гурӯхли ва якка юваниш мосламалари учун — битта кранга 37°C ҳароратли 180 — 200 л/с.

265. Ишловчиларни ичимлик суви билан таъминлаш мосламалари қурилиш меъёрлари ва қоидалари талабларига мувофиқ бўлиши лозим.

266. Корхона ходимларини қайнаган ичимлик суви билан таъминлаш бир сменада 1 кишига 4-5 л хисобида амалга оширилади.

267. Ичимлик сувининг ҳарорати 20°C дан юқори ва 8°C дан паст бўлмаслиги лозим.

268. Ичимлик сувини тарқатиш мосламаси стаканларни ювиш қурилмаси, сувни оқизиб юбориш чаноқлари ёки маҳсус сув оқизиб юбориш қурилмаларига эга бўлиши ҳамда тоза сақланиши лозим.

269. Газ суви ишлаб чиқариш учун сатуратор мосламарининг жиҳозланиши ва эксплуатация қилиниши Ўзбекистон Республикасида Саноатда, кончиликда ва коммунал-маиший секторда ишларнинг бехатар олиб борилишини назорат қилиш давлат инспекцияси томонидан тасдиқланган «Босим остида ишлайдиган идишларнинг жиҳозланиши ва улардан ҳавфсиз фойдаланиш қоидалари» талабларига амал қилиш тавсия этилади.

270. Ичимлик сувининг сифати стандарт талабларга жавоб бермаган ҳолда маъмурият ёки иш берувчи ичимлик сувини тозалаш ускуналарини сотиб олиши ва ишга тушириши лозим.

271. Барча сув қувурлари мосламаларининг (кудуқлар, гидрантлар, насослар ва бошқалар) созлигини текшириш Ўзбекистон Республикасида Саноатда, кончиклика ва коммунал-маишӣ секторда ишларнинг бехатар олиб борилишини назорат килиш давлат инспекцияси хизмат кўрсатувчи ходимлари томонидан корхона бош мухандиси тасдиқлаган жадвал бўйича бир ойда камидан 1 марта амалга оширилиши тавсия этилади.

272. Корхоналарда ишлатилган ишлаб чиқариш ва хўжалик-чиқинди сувларини чиқариб юбориш учун ёпик канализация тармоқлари ўрнатилиши лозим. Хўжалик-чиқинди сувлари ва ифлосланган ишлаб чиқариш оқова сувларини шимувчи кудуқлар ва ўраларга ташлашга йўл қўйилмайди.

273. Оқова сувларни сув ҳавзаларига оқизиш шарт-шароитлари «Ер усти сувларининг оқова сувлардан ифлосланишидан ҳимоялаш қоидалари»га мувофиқ бўлиши тавсия этилади.

274. Оқова сувларни сув ҳавзаларига оқизиш шарт-шароитлари қонун хужжатларига кўра ер усти сувларининг оқова сувлардан ифлосланишидан ҳимоялаш қоидаларига мувофиқ тегишли органлар билан келишилади.

275. Оқова сувлар сув ҳавзаларига оқизилишидан олдин тегишли органлар билан келишилган ҳолда биологик ёки механик тозалаш иншоотларида тозаланиши лозим. Оқова сувларни канализация тозалаш иншоотларида тозалашни назорат қилиш амалдаги Ер усти сувларининг оқова сувлардан ифлосланишидан ҳимоялаш қоидаларига мувофиқ амалга оширилиши мақсадга мувофиқ.

276. Барча сув таъминоти ва канализация тақсимлаш тармоғи корхонанинг бош режасида кўрсатилиши лозим.

277. Текшириш кудуқлари чўян ёки бетон копкоқлар билан ёпилган бўлиши лозим. Текшириш ва ёнғин кудуқларини бирон-бир материаллар, хом ашё, тара ёки тасодифий буюмлар билан ёпиб қўйиш ман этилади.

278. Шахта кудуқларига насослар ўрнатишда уларга эркин тусиши имконияти бўлиши, шахтага тусиши панжарали зиналар ёрдамида амалга оширилиши лозим. Зиналар ёритилган бўлиши лозим.

279. Барча насосларнинг умумий иссиқ суюқликларни узатувчи қувурлари магистралга қайтариш клапанлари ва тартибга солувчи мосламалар билан жихозлашиши лозим.

280. Насосхоналардаги оқова сувлар чиқиб кетишининг олдини олувчи канализация затворга эга бўлиши лозим.

281. Тозалашни талаб қилувчи ва талаб қилмайдиган ишлаб чиқариш оқова сувлари учун алоҳида канализация тармоқлари кўзда тутилиши лозим.

282. Технологик ускуналарни канализация тармоғига тўғридан тўғри улашга йўл қўйилмайди.

Оқова сувлар учун воронкалар, тарновлар, олинадиган металл панжаралар билан ёпиладиган темир бетон лотоклар ўрнатилиши лозим.

283. Сувнинг сифати ва оқова сувларни тозалаш устидан лаборатория назоратини ўрнатиш, ахоли пунктларини сув билан таъминлаш ва оқова сувларни чиқариш тизимларини техник эксплуатация қилиш қоидаларига мувофиқ амалга оширилиши лозим.

Тозалаш иншоотларининг техник ва санитария ҳолати устидан назорат қилиш маҳсус тайинланган шахс зиммасига юклатилиши лозим.

284. Канализация насос станцияларига хизмат кўрсатиши махсус тайёргарликка эга ходимлар томонидан амалга оширилади. Улар доимий фаолият юритувчи З марта ҳаво алмашувини таъминловчи сўрувчи вентиляцияга ва 7 марта ҳаво алмашувини таъминловчи фавқулодда вентиляцияга эга бўлиши лозим.

Вентиляция тизими ўчирилган ҳолатда ишларни амалга ошириш ман этилади.

285. Кузатиш, канализация, сув қувурлари, газ қудукларидаги барча ишлар масъул шахс томонидан берилган наряд-рухсатнома асосида амалга оширилиши лозим (мазкур Коидаларнинг 2-иловасида кўрсатилган). Наряд-рухсатнома қудук билан технологик боғлик бўлган ишлаб чиқариш бўлинмалари раҳбарлари билан келишилган бўлиши лозим.

286. Қудукларда ишлаш учун 18 ёшдан кичик бўлмаган, жисмонан соғлом ва тиббий кўриқдан ўтган эркаклар қабул қилинади. Қудуклардаги ишлар камида 3 кишидан иборат махсус ўқитилган ишчилар бригадаси томонидан амалга оширилади.

287. Ишчи қудукларда ишлаш пайтида қўйидагиларга эга бўлиши лозим:

қудук чукурлигидан 3 м узун бўлган ва 300 кг дан ортиқ юкни кўтара олувчи арқонга эга эҳтиёт камари;

қудук чукурлигидан 2 м узун бўлган ташқарига чиқариладиган шлангли противогаз;

кучланиш 12 В дан ортиқ бўлмаган портлашдан ҳимояланган тарзда ясалган кўчма ёки шахтёрлик чироғи;

кучланиш 42 В дан ортиқ бўлмаган кўчма вентилятор.

288. Қудуқда ишларни амалга оширишдан олдин газ анализатори ёки индикатор ёрдамида қудуқда газ йўқлигини аниқлаш, тўсиқ ва тақиқловчи йўл белгисини ўрнатиш лозим. Қудуқда газ борлиги аниқланган тақдирда уни талаб даражасида шамоллатиш лозим.

Қудуқда ишловчини эҳтиёт камари, шлангли противогаз ва қутқарув арқонига эга бир киши (дублёр) доим кузатиб туриши лозим.

289. Канализация-насос станциялари сўрувчи умумий алмашув ва фавқулодда (етти марта ҳаво алмашувини таъминловчи) вентиляция тизимлари билан жиҳозлашиши лозим. Вентиляция ишламаган ҳолда станция хонасига кириш ман этилади.

290. Корхонанинг барча биноларида иситиш тизимлари қурилиш меъёрлари ва қоидалари, санитария меъёрлари ва «Иш худуди ҳавоси» стандарти талабларига мос харорат ва намликни таъминлаши лозим.

291. Иситиш асбоблари юзаси қизишининг рухсат этилган максимал ҳарорати қуйидаги даражалардан ошмаслиги лозим:

чанг ажралмайдиган ишлаб чиқариш хоналарида доимий кўрсаткичга эга иситиш тизимида 130°C ва ўзгарувчан кўрсаткичга эга иситиш тизимида 150°C ;

чанг ажраладиган ишлаб чиқариш хоналарида — 110°C .

292. Иситиш асбоблари куйишдан сақловчи тўсиқларга эга бўлиши лозим.

18 §. Сигнализация ва алоқа тизимларига доир талаблар

293. Йирик корхоналар ўз телефон алоқаси коммутаторига эга бўлиши лозим. Кичик корхоналарда ишлаб чиқариш участкаси билан телефон алоқаси бўлиши лозим.

294. Ўзаро доимий ишлаб чиқариш алоқаси мавжуд бўлган асосий ва қўшимча ишлаб чиқариш хоналари, таъмирлаш устахоналари, совутиш қурилмаси, буф қозонхонаси ва бошқа ишлаб чиқариш участкалари ишлаб чиқариш шароитлари, бино-

лар ва ишлаб чиқариш участкаларининг корхона худудида жойлашувига боғлиқ равишда телефон, диспетчерлик ёки селектор алоқаси билан жиҳозланиши лозим.

295. Корхона ўзининг трансляция тармоғига эга бўлиши керак. Репродукторлар барча хоналарда (омборхона ва гардероблардан ташқари) ва худудда ўрнатилиши лозим. Бунда алоҳида участкаларни трансляция тармоғидан узиб қўйиш имконияти кўзда тутилиши лозим.

296. Бошқарув пультидан кўринмайдиган машиналар, агрегатлар, иккитадан ортиқ хоналарни бирлаштирувчи, шунингдек 20 м дан узунроқ транспортёрлар энергия берилишидан 20 секунд аввал автоматик ишлаб кетувчи овоз сигнализацияси билан жиҳозланиши лозим.

297. Корхоналарнинг хоналари ва худудидаги омборлар амалдаги «Бинолар ва иншоотларнинг ёнгин хавфсизлиги» қурилиш меъёрлари ва қоидаларининг талабларига мувофиқ ёнгин сигнализациясининг воситалари билан жиҳозланиши лозим.

298. Газларнинг ажралиб чиқиши туфайли (спирт хайдаш ва углекислота цехлари, бижғиши бўлими, спирт омбори, совутиш қурилмаси ва ҳоказо) ёки аппаратларда, қурилмаларда босимнинг йўл қўйиладиган даражасидан ортиши туфайли (пиширгич ва илкпиширгичлар, аппарат бўлими, буг қозонхонаси, совутиш қурилмаси) одамлар учун хавф туғдириши мумкин бўлган цехлар, бўлимлар, ишлаб чиқариш участкалари хоналарнинг портлашдан, ёнгиндан хавфлилиги бўйича тоифаланишини ҳисобга олган ҳолда аварияли овоз ва ёруғлик сигнализацияси билан жиҳозланиши лозим.

Аварияли сигнализация хоналарда, иш участкаларида барча кириш ва чиқиш жойларида ўрнатилиб, соз ҳолда тутиб турилиши лозим.

+

III боб. Ишлаб чиқариш жараёнларига қўйиладиган хавфсизлик талаблари

1 §. Бражка (бижғитилган сусло)дан спирт ва спирт хом ашёсини олиш

299. Аппарат бўлими алоҳида хонада жойлаштирилиши ва тамбур шлюз билан мазкур Қоидаларнинг 102-бандига мувофиқ жиҳозлантирилиши лозим. Аппарат бўлими хонаси усти ва остида ишлаб чиқариш хоналари бўлмаслиги шарт. Поллар мазкур Қоидаларнинг 90 — 92-бандларига мувофиқ амалга оширилиши лозим.

300. Аппарат бўлими хонасига кириш олдида «Бегоналарга кириш тақиқланиди. Портлаш хавфи бор!» сўзлари ёзилган плакатлари бўлиши лозим (хона В-1 классли, мухит 2-Б).

301. Аппарат бўлими хонаси мазкур Қоидаларнинг 7-иловасида баён қилинган талабларга жавоб берувчи ҳаво алмаштиргич билан жиҳозланган бўлиши шарт.

302. Электртускуналар, электрмоторлар, умумий ва авария холатидаги ёритгичлар мазкур Қоидаларнинг II боби 13-параграфига мувофик, шу каби аппарат бўлими хонасидаги ишга туширувчи приборлар учкун чиқишдан химояланган бўлиши лозим.

Электртехника корпуслари, спирт қабул қилиш идишлари, спирт харакатланувчи коммуникациялар электр ўтказгичлар орқали ерга уланиши лозим. Электр ўтказгичлар қаршилиги 4 Ом дан ошмаслиги лозим.

303. Аппарат бўлими хонасида гугурт ёндириш ёки алангера берувчи бошқа манбалардан фойдаланиш, ёқилғи материалларини сақлаш тақиқланади.

Хонада ишлатганда учкун чиқармайдиган асбоблардан фойдаланиш лозим.

304. Статистик электр хосил бўлишининг олдини олиш мақсадида технологик ускуна ва идишлар, кувур ўтказгичлар электр ўтказгич симлар билан ерга уланиши, ерга улаш қурилмалари электртускуналар билан бирга уланиши лозим. Статистик химояни ерга улаш қурилмалари қаршилиги 100 Ом га қадар рухсат этилади.

Металл ёки нометалл электр ўтказгичлар, кувур ўтказгичлар, ҳаво ўтказгичлар, аппаратларнинг устки қопламалари узлуксиз электр тармоғини ташкил этиб, цех доирасида камидаги 2 жойидан ерга улаш контурига уланиши лозим.

Барча кувур ўтказгичлар, металл конструкциялар, металл нарвонлар оралиғи 10 см дан ортиқ бўлганда ҳар 20 — 25 м оралиқда ўзаро боғланиши лозим.

Статистик электр тўпловчи синтетик кийимларда, михли оёқ кийимларда аппарат бўлимига кириш ва ишлар бажариши тақиқланади.

305. Спирт ҳайдаш аппаратлари жойлашган хонада:

водопровод суви тўхтаб қолганда ишлатишга 30 минутлик захира суви сақлайдиган, юқорида ўрнатилган идиш;

авария холатидаги ёритгичлар;

қозонхона билан алоқа қилиш учун телефонлар билан жиҳозланган бўлиши лозим.

306. Ҳайдаш аппаратлари қисмлари ва ёрдамчи ускуналарга хизмат кўрсатиш учун йўлаклар бўлиши шарт.

307. Ҳайдаш кубида ҳар йили текширувдан ўтказиладиган, босимнинг юқори киймати белгиланган манометр ўрнатилган химояловчи қурилма бўлиши лозим.

308. Спирт узатиш трубасида спирт фонари олдида конденсацияланмаган спирт парларини ва корбонат ангидрид газини ташқарига чиқариш учун ҳаво йўли бўлиши лозим.

309. Иситгич, куб, колонна ва трубопроводлар иссиқлик ўтказмайдиган материаллар қопланганда кузатиш ойналари, қопқоқлари, регардлар ва бошқа арматура лар очик қолдирилиши керак.

310. Ускуналарга хизмат кўрсатиш майдонлари, уларга чиқиш нарвонлари металдан ясалган бўлиб ушбу Қоидаларнинг IV боб 3-параграфида кўрсатилган талабларига, поллар бетондан бўлиб мазкур Қоидаларнинг 87-бандига мувофиқ бўлиши лозим.

311. Ҳайдаш аппарати кубини бражка ёки ҳайдалиши лозим суюқлик билан 2/3 қисмигача тўлдирилишига рухсат берилади.

312. Спирт, эфир, сивуш мойини оралиқ ва ўйнувчи бакларининг герметик ёпиш люклари бўлиб, атмосфера билан спиртни ушлагичларга эга бўлган ҳаво йўллари билан таъминланган бўлиши керак.

313. Ускуналарнинг ва идишларнинг ойнали қисмлари механик шикастланишдан сақланган бўлиши лозим.

314. Ҳайдаш аппаратини бошқаришни, ишни созлашни, кузатишнинг қулай бўлиши учун спирт, сув фонарлари, фильтрлар, ўлчов приборлар аппаратининг иш жойи якин бўлиши керак.

315. Ҳайдаш аппаратини тозалаш, созлаш ушбу Қоидаларнинг IV боб 4 ва 5-параграфлари талабларига амал қилган ҳолда бажарилиши лозим.

316. Дефлегматор, конденсатор, музлаткичларни иссиқлик алмашиниш юзаларини тозалаш белгиланган муддатларда амалга оширилиши лозим.

Таъмирланган ёки янги аппаратни, уни ишга туширишдан аввал дефлегматорнинг юқори нуктасигача сув тўлдириш йўли билан синалади.

317. Барча иссиқлик қурилмалари йилда бир марта конструкциялардаги ўзгаришларни ва ишлар параметрларини аниқлаш мақсадида ишчи синовдан ўтказилади.

318. Аппарат бўлими биносида минимал спирт (1 суткали ишлаб чиқариш қуввати доирасидан ошмаган) микдорда бўлиши лозим. Ортиқча спирт спирт омборига берилиши керак.

319. Аппарат бўлимида устида сақланадиган индивидуал химоя воситалари (шлангаси ташқарига чиқариладиган противогаз, 12 вольтли портлашдан химояли ёритгич ёки аккумуляторли фонарь, куткариш арқонли химоя камари, керакли дорилар билан аптечка) бўлиши лозим.

2 §. Спиртни қабул қилиш, сақлаш ва бериш

320. Спирт омборларининг бинолари ва иншоотлари қўйидаги талабларга мос келиши лозим:

- а) амалдаги қурилиш ва ёнғинга қарши меъёрлар ва қоидалар;
- б) амалдаги «Осон ёнувчан ва ёнувчан суюқликларни сақлаш учун омбор хоналарини лойиҳалаштиришнинг меъёрлари ва техник шартлари»;
- в) амалдаги «Электр қурилмаларининг тузилиши қоидалари».

321. Спирт қабул қилиш бўлими спиртни сақлаш хоналаридан брандмауэр (ёнмайдиган) девор билан ажратилиши лозим.

322. Спирт қабул қилиш бўлими асосий киришдан ташқари бевосита ташқарига чиқадиган кўшимча чиқиш йўли бўлиши ҳамда 105-бандда келтирилган талабларга риоя этилиши лозим.

323. Спирт омбори ва спирт қабул қилиш бўлими хоналарида пол темир кўшилиб цементланиши, эшикка қарама-қарши томонга қиялиги бўлиши лозим.

324. Спирт омборининг ўраси чуқурлиги спирт омборида мавжуд бўлган барча сифимларнинг ҳажмига тенг бўлган ҳажмда бўлиши лозим.

325. Бинодан ташқаридаги очик спирт омборида барча сифимларнинг пойдеворлари атрофида спирт омборида мавжуд бўлган барча сифимларнинг ҳажмига тенг бўлган ҳажмни ҳосил қилувчи деворлари бўлган темир кўшилиб цементланган майдончаси бўлиши лозим.

326. Спирт омборларининг хоналарида майдончалар, ўтиш кўпприкалари, панжали зиналар металдан бўлиши лозим (мазкур Коидаларнинг IV боб, 3-параграфи).

327. Спирт омборида деразалар ер сатҳидан камида 2 м баландликда, шимолга қаратилган, панжаралар ва темир тўсиллар билан жихозланган бўлиши лозим.

328. Ёпик спирт омборида хонанинг ҳавосида этил спирти буғларининг микдори 1000 мг/м³ дан ошмайдиган равишда ҳаво алмашуви тутиб турилиши керак.

329. Спирт омборида яшин қайтаргич билан жихозланган сифимларнинг металлкорпуслари эса ерга туташтирилган бўлиши керак.

330. Спирт омборларининг хоналарида факат буғли насослар ўрнатилишига рухсат этилади. Электр таъминотли насосларни қўллаш портлашдан химояланган туррида электр двигатели таъминоти ўрнатилган ҳолдагина рухсат этилади.

331. Спирт омборида сифимлар ўртасида ҳамда сифим корпусидан деворгача 1,5 м дан камроқ масофа бўлишига рухсат этилмайди.

332. Спирт омборида спиртни бериш ва қабул қилиш учун мўлжалланмаган ускуналарни ўрнатиш тақиқланади.

333. Цистерналар ва ўлчагичларда спирт сатҳи кўрсаткичларининг шиша қисмлари механик заарланишдан химояланishi лозим.

334. Спирт омборида ва спирт қабул қилиш бўлимида ёнувчан материаллар ва чет буюмларни сақлашга йўл кўйилмайди.

335. Спирт омбори ва спирт қабул қилиш бўлимини ўт ўчиргичлар, буғ билан

ўт ўчиришнинг ёнгин жўмраклари ҳамда бошқа ёнфинга қарши воситалар билан таъминлаш ёнгин назорати идораларининг талабларига мувофиқ амалга оширилиши лозим.

336. Спирт омборининг кириш эшигига «Бегоналарнинг кириши тақиқланган!» ёзуви билан, бинонинг ичидаги эса «Аланга ёндирилмасин!», «Чекиш тақиқланади!» ёзувлари осилиши керак.

337. Спирт омборининг хонаси ҳаво келувчи-сўриб тортишли ва аварияли шамоллатиш билан ва ёритиш билан жиҳозланиши керак (мазкур Қоидаларнинг II боб, 14-параграфи).

338. Спирт омборида ҳаво мухитининг ҳолати устидан доимий назорат юритилиши керак.

339. Спирт омборлари хоналарида пайвандлаш ишларини, шунингдек цистерналар ва ўлчагичларни улаш ва кесиш ишларини бажариш тақиқланади. Ушбу ишлар барча цистерналарни спиртдан бўшатиб, уларни тоза сув билан тўлдириб, ёнма-ён хоналарга борувчи спирт қувурларда барча жўмракларни ёпишдан кейин руҳсат этилади (жўмраклар бўлмаган қувурларда тиқинлар ўрнатилади). Кесиш, улаш, пайвандлаш ва ҳоказолар керак бўлган цистерна сув билан ювилиши ва шамоллатилиши керак.

340. Цистерна ичига ювиш ёки таъмирлаш учун кириш лозим бўлганда уни аввал спиртдан тўлиқ бўшатиб, ички деворларини сув билан ювиш лозим.

341. Ишчилар цистернанинг ичига киришидан аввал масъул мұхандис-техник ходим жойида шахсан тайёрлаш ишларининг тўғри ўтказилганига ишонч ҳосил қилиши, цистернага кириш учун тайинланган ишчи эса кислородли изоляцияловчи асбони ҳамда арқон боғланган мұхофаза белбоғини тақиши лозим.

342. Ишлар заҳарли ва портлашдан ҳавфли газлар бўлган сифимлар ичидаги ишларнинг умумий Қоидаларига мувофиқ ўтказилади. (мазкур Қоидаларнинг IV боб, 5-параграфи).

343. Таъмирлаш ҳамда ёритиш этишмаган ҳолларида факат аккумуляторли чироқлардан фойдаланиш руҳсат этилади.

344. Транспортдан спиртни қабул қилиш тугаганда унинг насос билан олинманган қолдиклари факат узатиш идишида қолиши мумкин. Ўлчагичларда ва босиб киритиш қувурида спирт қолишига руҳсат этилмайди.

345. Спиртни очик усулда қуйишга руҳсат этилмайди.

346. Ёзги пайтда жўнатиш учун бочкаларга қуйилган спиртни кўпи билан икки суткагача сақлаш руҳсат этилади.

347. Ёзги пайтда спиртни ташишда бочкалар ўз сифимининг 5 фоиз ҳажмига бўш қолдирилади.

348. Спирт омборида спирт солинган бўш бочкаларнинг сақланиши руҳсат этилмайди. Шунингдек, спирт қуйилган бочкаларни бир-бирининг устига қўйиш ва уларни бўйига иккитадан ортиқ бочкини ёни билан қўйиш руҳсат этилмайди.

349. Спиртни ташиш факат автомобиль, темир йўл цистерналарида ёки металл бакларда (бочкаларда) руҳсат этилади.

350. Спиртдан бўшаган идишларни ювишдан кейин тиқинлар билан беркитиб, хоналарда ёки махсус майдончаларда бостирма остида омбор ва ишлаб чиқариш хоналаридан камида 20 м масофада сақлаш лозим.

3 §. Шиша идишларни қабул қилиш ва уларга ишлов бериш (идишлар цехи)

351. Идишлар цехи қуруқ, кенг ва иситиладиган хонада жойлашиши, идишлар-

га ишлов бериш ва уларни арок, ликёр-ароқ маҳсулотларини ҳамда виночилик маҳсулотларини қўйиш цехларига ташиш учун маҳсус механизмлар ва мосламаларга эга бўлиши керак.

352. Идиш қабул қилиш ва ишлов бериш бўйимларининг хоналарини бўшаган яшиклар ва ўраш материаллари билан тўлдириш тақиқланади. Хонада ишлатилган ўраш материалларини саралаш руҳсат этилмайди.

353. Шиша идишларни саралаш-танлаш конвейерида амалга оширилиши лозим.

354. Идишлар цехи ва қўйиш цехининг ёнида шиша синикларини марказлаштирилган йигиш учун металл бункер жойлашиши лозим. Бункернинг қопқори маҳсус ёпқич билан жиҳозланиши лозим.

355. Бункер шиша синикларидан улар ўзи бевосита ағдарма автомобилнинг кузовига тушиб бориши йўли билан бўшатилиб бориши лозим.

356. Цехда юзага келган шиша синиклари дархол металл ҳокандозлар ва чўтка-лар (супургилар) ёрдамида маҳсус яшикларга йигилиб, бункерга олиб борилиши керак.

357. Идишли яшиклар кўпи билан 2 м баландликда ғарамга тахланиши лозим. Ғарам ўртасидаги асосий ўтиш кенглиги камида 2 м, қолганлари камида 1 м бўлиши лозим. Идишли яшикларнинг ғарамлари тушиб кетмаслиги учун мустаҳкам ўрнатилиши лозим.

358. Шиша идишларни яшикларсиз ғарамларга терилиши уларнинг сифимига қараб, кўпи билан қўйидаги баландликда руҳсат этилади: 0,25, 0,5 ва 0,75 л сифимдаги бутилкалар учун 2,0 м, 1 л учун 1,5 м.

Ғарамлар ўртасида камида 1 м лик ўтиш йўллари қолдирилиши керак.

+ Идишлар бўлган қоплар кўпи билан 2,0 м баландликдаги ғарамларга қўйилиб, ғарамни мустаҳкамлаш учун қаторлар ўртасида маҳсус зичлагичлар қўйилади.

359. Шиша ва идишларни ташиш механизацияли усулда бажарилиши керак (электр карлар, транспортёrlар ва ҳоказолар).

360. Транспортёrlарнинг ишга тушиши хақида огоҳлантириш учун хонада 10 — 15 сониялик оралиғи бўлган сигнализация ўрнатилиши лозим.

361. Транспортёrlар орқали ўтиш учун панжарали металл кўприкчалар бўлиши лозим.

362. Заарарланган ва тўлдирилган бутилкаларни ёритиб текшириш экранларининг чироқлари 42 В дан ошмаган кучланишда бўлиши керак, бунда ёруғлик бевосита шиша идишга қаратилиши лозим.

Операторнинг узлуксиз ишлаш вақти кўпи билан 2 соатни ташкил этиши, ундан кейин 15 дакиқалик танаффус бўлиши лозим.

363. Йилнинг совуқ фаслида ювиш-қўйиш цехига узатиладиган шиша идишлар камида 8° С ҳароратгача иситилиши лозим.

364. Шиша идишлар цехининг ёнида идишларни қабул қилиш ташқи майдончалар бўлган ҳолда цех хонасининг ташқи эшикларида ҳаво иссиқлик тўсиқлари ёки тамбурлар бўлиши лозим.

365. Шиша идишларни тиқинлар қолдиқларидан тозалаш тиқинларни тортиб олиш мосламалари орқали амалга оширилиши лозим.

4 §. Тайёр маҳсулотнинг ўралиши ва экспедицияси

366. Маҳсулотни ўраш ва экспедиция хоналари мазкур Қоидаларнинг 7-иловасида кўрсатилган талабларга жавоб берадиган шамоллатиш билан, экспедициядаги

шиша маҳсулотини бериш учун мўлжалланган девор туйнуклари — ҳаво иссиқлик тўсиқлари билан жиҳозланган бўлиши керак.

367. Маҳсулот ўраш ва экспедиция хоналарини ўраш материаллари ва идишлар билан тўлдириш тақиқланади, улар сарфланган сари иш жойига етказиб бориш лозим. Иш вакти тугаганда ишчилар хоналарни ахлат, ўраш материаллари ва идишларни тозалашлари лозим.

Ўраш материалларини тайёрлаш заводнинг ёнгин муҳофазаси билан келишилган, шу мақсадда маҳсус ажратилган жойларда бажарилиши керак.

368. Шиша маҳсулоти билан яшиклар ғарамлари кўпи билан 2 м баландликда, улар ўртасида камидা 1 м ўтиш жойи сақланган ҳолда ўрнатилиши керак.

369. Тайёр маҳсулотни экспедициядан автомашина кузовига етказиб бориш транспортёrlар ёрдамида ёки бошқача механизациялашган усулда бажарилиши керак.

370. Автомашина орқага кетишини чеклаш учун эстакада олдида чеклагичлар (чорқирра тахталар, түнкалар ва хоказолар) кўйилади.

371. Эстакадада ўрнатилган транспортёрдан ўтиш учун зарур ҳолларда панжалари ўтиш кўпrikчалари ўрнатилиши керак.

5 §. Лаборатория. Ўювчи, заҳарли, ёнгин ва портлаш жиҳатидан хавфли моддаларнинг қўлланилиши

1. Лабораторияда ишлашга қўйиладиган умумий талаблар

— 372. Лаборатория хоналари амалдаги курилиш ва санитария меъёрлари ва қоидалари талабларига жавоб бериши лозим.

+

Умумий оқма-тортма вентиляциядан ташқари, лаборатория хоналари ҳаво тортувчи мосламалар (шкафлар) ёки ҳавони сўриб олиш учун вентиляция қурилмалири билан жиҳозланган бўлиши керак.

373. Лаборатория ходимлари қўлланилаётган кимёвий моддалар, материалларнинг ёнгин жиҳатидан хавфлилик даражасини билишлари ва улар билан ишлаганда хавфсизлик чораларига риоя килишлари шарт. Моддалар ва материаллар лабораторияда қатъий навлари бўйича сақланиши керак. Ўзаро кимёвий таъсири ёнгин ёки портлашни юзага келтириши мумкин бўлган моддаларни биргаликда сақлашга йўл қўйилмайди.

Лабораториядаги мебель ва ускуналар одамларни чиқишига тўсқинлик қилмайдиган тарзда ўрнатилиши керак. Ускуналар оралиғидаги энг кам йўл қўйиладиган масофа 1 м дан кам бўлмаслиги лозим.

374. Заҳарли моддалар билан ишлашга мўлжалланган хоналар лабораториянинг бошқа хоналаридан ажратилган, тегишли тарзда жиҳозланган ва бошқа хоналарнинг вентиляциясига боғлиқ бўлмаган ҳаво тортувчи мосламаларга эга бўлиши лозим.

375. Заарарли ва ёнувчи буғ ва газлар ажralиши билан кечадиган ишлар олиб борилаётган тортувчи шкафлар юкори ва қўйи сўрмалар, шунингдек, суюқликнинг полга оқиб тушишини олдини олувчи ён деворлар билан жиҳозланиши керак.

Шкафнинг 15 — 20 см га очиб қўйилган табақалари қўндаланг кесимида ҳавонинг тезлиги 0.5 дан 0.7 м/сек атрофида бўлиши лозим.

Ўта заарарли моддалар (сарик қонсимон туз) билан ишлаганда ҳавонинг тезлиги 1 дан 1,2 м/сек оралиғида бўлиши керак.

376. Тортувчи шкафлар герметик газ ўтказмайдиган арматура ичига жойлаштирилган электр лампочкалар билан жиҳозланиши, уларнинг включателлари тор-

тұвчи шкафдан ташқарыда, штепсел розеткалари эса иш столининг қисқа ён томо-ни бўйлаб тортувчи шкафдан ташқарыда жойлашиши керак.

377. Олов ҳамда ёниш ва портлаш хавфи бор моддалар билан ишлашга мўлжалланган иш столлари ва шкафлар ёнмайдиган материал билан тўлиқ қопланган бўлиши, кислота ва ишқорлар билан ишлашга мўлжаллангани эса зангламайдиган материал билан қопланиб, ёнмайдиган материалдан ён девори бўлиши керак.

378. Иш столлари ва шкафлардаги газ ва сув кранлари уларнинг олд деворлари томонида жойлаштирилиши ва кранни тасодифан очиб юборишнинг имкони бўлмайдиган тарзда ўрнатилиши керак. Катта миқдордаги кимёвий лаборатория идишларини ювиш учун алоҳида ажратилган ювиш хонаси мавжуд бўлиб, имкон қадар лабораториянинг марказида жойлашиши керак.

379. Ювиш хонаси ювиш столлари билан жихозланиши керак: улардан бири зарарли ва хиди кучли моддаларни йўқотиш ҳамда хромли аралашма билан ювиш учун тортувчи шкафли, иккитаси эса содали ва тоза сув билан ювиш учун.

380. Лабораториядаги ҳаво алмашинуви шундай ҳисоб-китоб қилиниши лозими, ишчи хоналарнинг ҳавосидаги захарли портловчи газлар, бувлар ва чангнинг амалдаги концентрацияси амалдаги СанҚМ да белгиланган энг кўп йўл қўйиладиган концентрациядан ортиб кетмаслиги керак.

2. Кислоталар ва ишқорлар

+

-

381. Кислота ва ишқорлар кимёвий моддалар омборида жойлаштирилиши керак. Кислота ва ишқорларни майдончаларда сақлаганда уларга ҳаво ёғинлари ва қўёш нурлари тушишининг олдини олиш учун соябон қилиниши керак.

382. Кислота ва ишқорларни подвал хоналарда сақлаш тақиқланади.

383. Кислота ва ишқорлар тўлдирилган шиша идишлар қўйиладиган поллар кислотага чидамли материалдан ишланиб, тўкилган кислотани маҳсус идишга йўналтирадиган тарновлар томон қиялиги бўлиши лозим.

384. Кимёвий моддалар омборлари тўкилган ишқор ёки кислотани нейтраллаш учун етарли даражада воситалар билан таъминланган бўлиши лозим.

385. Кислота ва ишқорлар тўлдирилган шиша идишлар дастали мустаҳкам тўкилган саватларга ёки маҳсус яшикларга жойланиши лозим, уларсиз мазкур суюқликларни ташиш тақиқланади.

386. Кислота ва ишқорлар тўлдирилган шиша идишларни қўлда икки киши узоги билан 25 м масофага текис юза бўйлаб ташишга йўл қўйилади, бунда суюқлик сачрашига қарши зарур эҳтиёт чоралари кўрилиши лозим.

Кислота ва ишқорлар тўлдирилган шиша идишларни факат ичига асбест тўшалган маҳсус (тахтадан ёки металлдан ясалган) яшикларда ташишга рухсат этилади.

387. Кислота ва ишқорлар билан ишлайдиган барча ходимлар сақлагич қўзой-наклар (гардиши теридан ёки резинадан ишланган) ва резина қўлқоплардан, айrim пайтларда эса резинали (ёки резина қопланган) фартук ва резина этиклардан фойдаланишлари лозим.

Кислота ва ишқорлар билан сақлагич қўзойнакларсиз ишлаш тақиқланади.

388. Кислота ва ишқорларни шиша идишлардан кичик идишларга сифон ёхуд қўл насослари воситасида кўйиш зарур.

389. Олтингугурт кислотасини тайёрлаш учун уни сувга тизиллаган оқим билан куйиб, тинмай аралаштириб туриш керак. Олтингугурт кислотасига сув куйиш тақиқланади.

390. Қаттиқ ҳолатдаги ўювчи натрийли барабанлар (бочкалар) маҳсус кескич-

лар ёрдамида, йўриқ олган тажрибали ишчилар томонидан очилиши керак. Шу мақсадда темир исказа ва болға ишлатиш тақиқланади.

391. Бўшаган барабан кристалли қаттиқ натрийнинг қолдиқларидан, сохта алоҳида бакка очилган қопқоқли томони пастга қаратиб жойлаштирилиб, эритиш йўли билан тозаланиши лозим.

Барабанни бакка жойлаш ва уни сохта тубга ўрнатиш кўттарма механизмлар (тельфер, тал ва шу каби) ёрдамида бажарилиши лозим.

Бўшаган барабанларни бакдан, уларни фақат сув билан ювгандан кейин чиқаришга рухсат этилади.

392. Ишқор эритишида тинмай аралаштирилаётган сувга модданинг кичик бўлакларини секин-аста кўшиб бориш зарур, бунда ишқор бўлакларини фақат қисқич билан ушлаш даркор. Ўювчи ишқорларнинг катта бўлакларини махсус ажратилган жойда, устини зич мато (бельтинг) бўллаги билан ёпиб, майда бўлакларга майдалаш зарур.

393. Тўкилган кислота ва ишқорлар устига дарҳол кум тўкилиши, нейтраллиниши ва шундан сўнггина йиғиштирилиши лозим. Шиша синиқларини чўтка ва хокандоз ёрдамида йигиб олиш зарур.

394. Ишлатилган кислота ва ишқорлар махсус идишларга алоҳида тўпланиши ва нейтралланганидан сўнг канализацияга, лойли ўрага ёки маҳаллий шароитдан келиб чиқиб, шу мақсадга мўлжалланган бошқа жойга тўкилиши керак.

395. Кислота ва ишқорлардан бўшаган идишлар заарсизлантирилиб, пухта ювилиши лозим.

3. Ёнгин ва портлаш хавфи бор суюқликлар

— 396. Тез ўт оладиган ва ёнувчи суюқликлар (паст ҳароратда қайнайдиган моддаларни истисно қилганда) лаборатория хоналарида тиқини жипс ёпиладиган девори қалин банкалар (шиша идишлар)да сақланиши лозим. Банкалар қопқоғи жипс ёпиладиган, девори ва тубига асбест қопланган махсус металл яшикларда сақланиши лозим.

397. Яшик етиб бориш учун кулай, йўлаклар ва қизитадиган асбоблардан узокда полда жойлаштирилиши керак. Яшик қопқоғининг ички томонида мазкур хона учун ёнувчи ва тез ўт оладиган суюқликларнинг номлари ва сақлашнинг умумий меъёлари кўрсатилган аниқ ёзув туширилган бўлиши керак.

Тез ўт оладиган суюқликлар учун шиша идишнинг сифими 1 л дан ошмаслиги, сифими каттароқ бўлганда эса герметик ёпиладиган металл филофга эга бўлиши керак.

398. Лаборатория хоналарида паст кислотали моддаларни (диэтил эфири, ацетон ва бошқалар) сақлаш қатъян ман қилинади.

Ишлар якунлангандан сўнг ушбу моддалар сақлаш учун махсус хона (омбор)га чиқарилиши лозим.

399. Диэтил (олтингугурт) эфири бошқа моддалардан ажратилиб совук ва корони хонада сақланиши лозим, чунки уни ёрууда сақлагандан портловчи модда — этил перекиси ҳосил бўлади.

400. Тез ўт оладиган ва ёнувчи моддаларни омбордан лабораторияга ёпик, синмайдиган идишда ёки филофга солинган шиша идишда ташиб келтириш зарур.

401. Лабораториянинг ҳар бир ишли хонасида бир пайтда сақланадиган ёнгиндан хавфли суюқликларнинг умумий микдори бир суткалик эҳтиёждан ортмаслиги лозим.

402. Тез ўт олевучи моддалар ва ёнувчи суюқликлар билан барча ишлар венти-

ляция ишлаб турган тортувчи шкафларда ва газ ёндиригичлар ва электр асбоблари қатъян ўчирилган ҳолатда ўтказилиши лозим.

403. Ёнувчан моддалар билан ишларни бир жойда тўплаш, шунингдек ишларни амалга оширишни лабораториянинг тажрибасиз ходимиға топшириш қатъян таъкиқланади.

404. Паст қайновчи ёнувчи моддаларни (ацетон, бензол, эфирлар, спирт ва хоказо) ҳайдаш ва қиздириш қийин эрувчи шишадан қилинган айлана тубли колбалар, мазкур модданинг қайнаш ҳароратига боғлиқ (сув, мой) тегишли иссиқлик ташувчилар билан тўлдирилган идишларда амалга оширилиши керак.

405. Ичиди паст қайновчи маҳсулотли ва ёнувчан идишларни очик оловда, шунингдек барча электр қиздирув жихозларида қиздириш қатъян таъкиқланади.

Юкорироқ қизиш ҳароратига эга бўлган суюқликлар ёпиқ турдаги электр колба қиздиргичларда қиздирилиши лозим.

406. Тез ёнувчан моддаларни қиздириш учун қўлланиладиган барча аппаратура тўла тузатилган бўлиши, контактлар учкун чиқишининг олдини олиш лозим.

407. Бензол, нитробензол, хлороформ, диэтил эфири, спирт, органик кислоталар эфирлари, олтингугурт углероди ва шу каби кучли ҳидланувчи заҳарли моддаларнинг лаборатория ҳавосига ҳатто озрок буғланиши билан боғлиқ барча ишлар фақатгина ҳаво тортувчи шкафда амалга оширилиши лозим.

408. Портлашнинг олдини олиш учун диэтил эфирини қуригунча буғлантириш таъкиқланади. Буғлантириш пайтида бир мунча қисми колбада колиши керак.

409. 0,5 л дан кўп микдордаги тез ёнувчан моддаларни қиздиришда асобб остига авария ҳолатида суюқликнинг тўкилишини олдини олиш мақсадида етарлича ҳажми кювет (ваннача) қўйилиши керак.

410. Ёқилғи суюқликлари билан ишлар амалга оширилган идишлар ишлар тугагандан сўнг дархол ювиб ташланиши керак.

411. Ишлатиб бўлинган ёқилғи суюқликларини кун якунида лабораториядан генерация ёки бу суюқликларни ўйқотиш учун олиб кетилиши лозим бўлган маҳсус герметик беркитилувчи идишга йиғиш лозим. Ёқилғи суюқликларини канализацияга тўкиш таъкиқланади.

412. Ёнгин ва портлашда ҳавфли суюқликлар тасодифан тўкилганда газ горелкалари, қиздириш асбоблари дархол ўчирилиши, ташқаридаги умумий электр ўчирувчи билан хона узиб қўйилиши, тўкилган моддалар кўп микдорда бўлганда қўшни хоналардаги барча қиздириш асбоблари ҳам ўчирилиши, тўкилган жойга қум сепилиши лозим.

413. Ёқилғи моддаларининг алган ҳолатида (ёнгин пайдо бўлганда) маҳсус ўйриқномага мувофиқ ёнгинни ўчириш чоралари кўрилиши зарур.

6 §. Юклаш-тушириш ишлари

414. Юклаш-тушириш ишлари қоидага қўра механизацияланган бўлиши лозим.

415. Юклаш-тушириш ишларининг механик усули вазни 50 кг дан очик ва шунингдек кам вазнли юкларни 3 метрдан юқорига кўтартганда шарт хисобланади. Фақатгина ягона юклар ташилганда бу талаблардан чекинишга йўл қўйилади.

416. Оғир ва улкан ягона юкларни юклаш ва тушириш, ташиш ва туширишнинг ҳавфсиз усуллари устидан кузатиши лозим бўлган маъмурий-техник ходимлардан маҳсус ажратилган шахс раҳбарлиги остида амалга оширилиши лозим.

417. Виноли бочкаларни юклаш-тушириш ишлари механик усулда (тельферлар, юклагичлар ва ҳоказо) ва фақатгина истисно ҳолларида ходачалар ва бошқа усул

билин амалга оширилиши лозим. Бу каби ишларни бажаришда ишчилар күтарила-ётган ёки туширилаётган юк остида турмасликлари керак.

418. Юклаш-тушириш ишларини амалга оширишда мазкур Қоидалардан ташкари юклаш-тушириш ишлари ва турли юкларни автомобиль транспортида ташишда хавфсизлик техникасининг амалдаги қоидалари дастурига амал қилиши лозим, юк күтартувчи кранлар ва лифтларни сақлаш ва ишлатиш Ўзбекистон Республикасида Саноатда, кончиликда ва коммунал-маиший секторда ишларнинг бехатар олиб борилишини назорат қилиш Давлат инспекцияси қоидаларига мувофиқ амалга оширилиши тавсия этилади.

419. Корхоналар қўйидаги талабларга жавоб берадиган юклаш-тушириш майдончалари билан жиҳозланиши керак:

а) майдонча атмосфера ёғинларини қайтариш учун 5⁰ дан ошмаган қияликли ускуна билан текисланиши, қаттиқ қопламага эга бўлиши (асфальт, бетон ва бошқалар) ва тоза сақланиши керак. Киш пайтида у кор, муздан тозаланиши ва кум ётқизилиши керак ва ҳоказо;

б) майдонча юклаш-тушириш ишларининг меъёрдаги фронтини таъминлайдиган ҳудудда жойлашиши керак;

в) транспорт-ташиш воситалари орасидаги масофа улар майдонча атрофида бирбири ортидан кўйилгандан (тубга) 1 метрдан кам бўлмаслиги, улар қатор қилиб кўйилгандан (фронт бўйлаб) 1,5 метрдан кам бўлмаслиги лозим;

г) майдончада зарурий соз инвентарь (чарочли ва бошқа мосламалар) ва ёритгич бўлиши керак.

420. Барча турдаги пол усти қўл тележкалари улар ўтказиш жойларида, устунлар, колонналар ёнларида ва эшиклар орасидан харакат қилгандан сақловчи ускуналар билан жиҳозланиши керак.

421. Автоэлектрюклагич қўлланишига фақат қаттиқ қопламага (асфальт, бетон ва ҳоказо) эга бўлган текис майдончаларда рухсат берилади. Чуқурлар пайдо бўлгандан чуқурликларни тўлдирадиган шошилинч таъмир ўтказилиши керак.

422. Цех ички транспорти сифатида электрюклагичлар, электркарлар ва ҳоказолар қўлланиши мумкин. Ички ёнув двигателли автюклагичлар ва автокарларнинг ишлаб чиқариш бинолари ва омборларга кириши таъкиқланади.

423. Электрюклагичларнинг вилкали ушлагичлари битта текисликда туриши лозим.

424. Юклагичга йўл кўйиладиган юк оғирлиги ва оғирлик маркази билан юклагичнинг паспорт маълумотлари мувофиқлигига белгиланади.

425. Электрюклагич билан 0,5 метрдан ортиқ юкорига кўтарилиган юкни ташиш таъкиқланади.

Одамларни электрюклагичлар ва электрокараларда ташиш, шунингдек кўтарила-ётган ва ташилаётган юк (контейнерлар ва ҳоказолар) устида туриш таъкиқланади.

426. Темир йўл тармоғининг изчил юк операцияларида корхона ҳудудида керакли механизм ва инвентарлар билан (тахта зина, кўприкчалар, ходачалар, ричагтиргачилар) ускуналаниши лозим.

427. Корхонанинг ёки станциянинг темир йўл тармоғида юклаш-тушириш ишларини олиб боришда бу ишларга раҳбарлик қилиш мазкур Қоидаларни биладиган ва темир йўл транспортида юклаш-тушириш ишлари пайтида хавфсизлик техникасининг амалдаги қоидалари билан харакат қиладиган шахсга юклатилиши лозим.

7 §. Биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш

428. Электр токи урганда, кислоталар ва ишқорлар билан қўйганда, иссиқлик билан қўйганда биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш бўйича йўл-йўриқлар мазкур Қоидаларнинг 10, 11, 12-иловаларида келтирилган.

IV-боб. Ускуналарга талаблар

1 §. Ускуналарга қўйиладиган асосий талаблар

429. Спирт ва ликёр-ароқ ишлаб чиқарадиган ташкилотлар ишлаб чиқариш ускуналарининг хар бир алоҳида тури уларни тайёрлаш ва фойдаланишнинг тасдиқланган техникавий шартлари талабларига жавоб бериши, хом ашё, ярим тайёр маҳсулот ва тайёр маҳсулотга тегадиган технологик ускуналар эса, гигиена сертификати ва мувофиқлик сертификатига эга бўлиши лозим.

430. Асбоб-ускуна ва унинг узеллари тузилиши, қувурӯтказгичлар ва арматура «Технологик асбоб-ускуналар ва технологик қувурӯтказгичлар» КМК 3.05.05-98, «Ишлаб чиқариш асбоб-ускуналари. Хавфсизликнинг умумий талаблари» ГОСТ 12.2.003-91, шунингдек мазкур Қоидаларнинг II боби 15-параграфи «Шовқин ва вибрацияга қўйиладиган талаблар»да баён этилган курилиш меъёрлари ва қоидаларига жавоб бериши, шунингдек хизмат кўрсатишда, таъмиглашда ва санитария ишловини беришда хавфсизлик ва кулайликни таъминлаши лозим.

431. Асбоб-ускуналар тузилишининг хавфсизлиги кўйидагилар билан таъминланиши керак:

ишловчиларнинг муҳофазасини таъминловчи конструкцияга ички қурилган воситаларнинг, шунингдек хавфли вазиятлар юзага келиши тўғрисида огохлантирувчи воситаларнинг мавжудлиги;

иш жарайёни параметрларини автоматик ростлаш, масофадан туриб бошқариш ва назорат қилиш воситаларнинг кўлланилиши;

эргономик талабларнинг бажарилиши, ишловчиларга жисмоний ва руҳий-асаб таъсирининг чекланиши.

432. Асбоб-ускуналар тузилиши унинг таркибига кирувчи буғӯтказгичлар, электр-үтказгичларнинг тасодифан шикастланиш эҳтимолини истисно қилиши керак.

433. Асбоб-ускуналар конструкцияси элементлари ишловчиларни жароҳатлаши мумкин бўлган учли қисмлар ва нотекис юзаларга эга бўлмаслиги лозим.

434. Барча ҳаракатланувчи узеллар, юритмалар, асбоб-ускуналарнинг узатма механизmlари, уларнинг қисмлари (шкивлар, қайишлар, занжирлар, айланувчи валлар) ускuna корпусининг ичida жойлашиши керак.

Конструкция ичiga жойлашнинг имкони бўлмаганда, яхлит ёки тўрли тўсиқлар назарда тутилиши керак. Ўлчами ва жойлашган баландлигидан қатъи назар, қайишли, тишли ва занжирли узатмалар яхлит тўсиққа эга бўлиши лозим.

435. Мухофаза тўсиғининг тузилиши қўшимча шовқин, вибрация, хавфли вазиятларни келтириб чиқармаслиги, ускуналарга хизмат кўрсатишни қийинлаштирумаслиги керак.

436. 2 м гача баландликда жойлашган асбоб-ускуналарнинг барча айланадиган ва ҳаракатланадиган, тегиб кетиш эҳтимоли бор қисмлари, ҳаракат тезлигидан қатъи назар, яхлит ёки тўрли тўсиқлар билан ёпилган бўлиши керак. Тўр ячейкаларининг томонлари 10 мм дан катта бўлмаслиги керак.

437. Тўсиқлар енгил, мустаҳкам, ҳаракатчан бирикмали (ошиқ-мошиқ, шарнир

ва шу кабилар), электр юритмаси блокировкали бўлиши керак. Асбоб-ускуналарнинг тез-тез хизмат кўрсатиладиган қисмларига етиш учун тўсиқда характчан қопқоқ (эшикча)га мавжуд бўлганда зичлаб (болт, шпилька ва шу каби) маҳкамлашга йўл қўйилади.

438. Тишли ва занжирли узатмалар тахталанган тунукадан тўсиқقا эга бўлиши керак.

439. Харакатчан қисмларининг тўсиқлари носоз ёки ечишган машина ва механизmlарда ишлаш тақиқланади.

Фақат ускуна тўлиқ тўхтатилгандан сўнггина асбоб-ускунани таъмирлаш ёки тозалаш учун тўсиқни ечишга ёки унинг ҳаракатчан эшигини очишга йўл қўйилади.

440. Вертикал технологик сифимлар камидаги люкка эга бўлиши, улардан бири ён деворининг қўйи қисмидаги, иккинчиси эса қарама-қарши ён томоннинг юқори тубида жойлашиши керак.

Думалоқ шаклдаги қўйи люкнинг диаметри камидаги 450 мм, эллипс шаклидаги нинг ўлчами эса, ўқлар бўйича камидаги 300 x 450 мм бўлиши керак.

441. Қабул қилувчи бункер ва таъминловчи шнекнинг тузилмаси узумни бункердан тўлиқ чиқариб ташланишини таъминлаши лозим.

442. Механизациялашган оқим линиялари таркибида ёки алохида ишлайдиган автомат, пресс ва машиналарнинг барча ҳаракатчан қисмлари автоматик мойловчи асбоблар ёки асбоб-ускуналарни ишга туширгунча тўлдириладиган етарлича сифимга эга сифими ёғдонлар билан таъминлаш зарур.

443. Машина, аппаратлар, трубопроводларнинг барча иссиқлик чиқарадиган юзалари ишончли тарзда термоизоляция қилиниши лозим. Термоизоляциянинг юқори қатлами ҳарорати 35° С дан юқори бўлмаслиги лозим.

444. Портлашдан хавфли бинолар (спирт омборлари, аппарат бўйими) ишқаланиши ёки зарба натижасида учкун чиқиши имкониятига қарши қўйидаги чоралар билан таъминланиши лозим:

а) ўрнатилаётган ускунанинг панжаралари ва узатма камарлари орасидаги масофа 100 мм дан кам бўлмаслиги ва узатма камарлари ишқаланиши пайтида пайдо бўладиган статик электрни оладиган ускуналар билан жихозланиши керак;

б) тишли узатмалар турли металлардан тайёрланган бўлиши ёки мойли муҳитда туриши керак, люклардаги болтлар, кўчириладиган насослар шлангларининг бирлашиб тирадиган муфталари, кўл жихозлари ва асбоблар зарба пайтида учкун пайдо бўлишига йўл бермайдиган бронза, жез ва бошқа материаллардан тайёрланиши керак.

445. Қия транспортёrlар, конвейерлар ва юкларни силжитишнинг бошқа воситалари узатмалари лента, занжир ёки бошқа тортувчи органнинг ўз-ўзича тескари ҳаракатга йўл қўймайдиган ускуна (храп, тормоз ва ҳоказо) билан таъминланиши керак.

446. 0,8 м масофадан юқорида жойлашган транспортёrlар ташилаётган нарсанинг охирги ўлчамларининг энг камидаги ярмигача келадиган баландликдаги бортлар билан таъминланиши лозим.

447. Электр узатмаларнинг ишга тушириш ускуналари занжирда кучланиш тиклангандан сўнг, электр узатмасининг ўз-ўзича ишлаб кетишига йўл қўймайдиган нолли блокировка билан таъминланиши лозим.

448. Автоматик оқимли линиялар созлаш ва автоматик тартибларда ишлаш учун марказий бошқарув пультларига эга бўлишлари лозим.

Бундан ташқари, оқимли автоматик линия таркибига кирувчи ҳар бир машина бевосита машинанинг ўзида жойлашган бошқарувнинг индивидул воситалари билан жихозланиши керак.

Бу линиянинг автоматик бошқарув линияси линиянинг созлаш тартибидан автоматик тартибга ўз-ўзича алмашувига ёки созлаш пайтида уни марказий пультдан ишга тушириши имкониятига йўл қўймаслик керак.

449. Автоматик ёки созлаш тартиблари автоматик линияларда турган машиналар, автоматлар ва агрегатлар технологик кетма-кетлика ишлашини таъминлайдиган блокировкага ва линияни созлаш ва автоматик тартибда ишга тушгани ҳақида огохлантирадиган, шунингдек машиналарнинг деталлари синиб қолганлиги ва технологик жараённинг бузилганлигидан хабар берадиган сигнал ускуналарига эга бўлиши керак.

450. Масофадан ёки автоматик ишга тушириладиган машиналар атрофида «Эҳтиёт бўлинг, автоматик ёқилади» плакатлари осилган бўлиши лозим. Тўла автоматлашган заводда бундай плакатлар талаб қилинмайди.

451. Ускунани ишга тушириш ва тўхтатиш жиҳозларида хизмат кўрсатаётган ходимлар улар билан иш жойидан фойдаланишлари кулай бўлган тарзда жойлашиши лозим. Механизациялашган оқим линиялар, алоҳида аппаратлар, машиналар ва механизмларнинг иш жойидан 1,5 м дан ортиқ масофада жойлашганда, иш жойининг бевосита ўзида ўчирадиган ускуна кўзда тутилади.

452. 10 м дан узун транспортёрлар ва конвейерлар уларга хизмат кўрсатишнинг исталган жойидан электр узатмани тўхтатиш учун ускуналар билан, шунингдек икки томонлама сигнализация билан жиҳозланиши лозим.

2 §. Ускуналарни жойлаштириш

+

453. Ишлаб чиқариш ускуналарининг жойлаштирилиши хавфсизликни, хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш қулайлигини таъминлаши, технологик жараён кетма-кетлиги талабларига ва технологик лойиҳалашнинг тасдиқланган меъёrlарига жавоб бериши лозим.

454. Цех йўлаклари бўш, хом ашё ва тайёр маҳсулот билан банд бўлмаслиги, цех ички транспорти ҳаракатланиш ҳудудидан холи жойда бўлиб, ишлаб чиқариш жараёни устидан кузатишнинг қулайлигини таъминлаши лозим.

455. Йўлак ораликлари учун минимал масофалар пойдевор, изоляция, тўсиқ ва шу каби қўшимча қурилмаларни хисобга олган ҳолда, ускуналарнинг энг туртиб чиқкан кисмлари оралиғида белгиланади.

456. Ишлаб чиқариш ускуналари, қувурўтказгичларни кўрикдан ўтказиш ва текшириш ташкилотнинг техникавий раҳбари тасдиқлаган жадвалга мувофиқ амалга оширилиши лозим.

457. Ускуналарга техник хизмат кўрсатиш ишлаб чиқариш корхоналарининг фойдаланиш бўйича йўриқномаси (техник хизмат кўрсатиш бўйича йўриқномаси)га мувофиқ бажарилиши лозим.

458. Монтаж ёки таъмирлаш ишлари барча операцияларни амалга ошириш кетма-кетлиги, ускуналарнинг ечиладиган қисмларининг жойлаштирилиши назарда тутилган ишларни бажариш режаси (ИБР)га мувофиқ бажарилиши лозим. Ишлар ташкилот бўйича буйруқ билан тайинланган мұхандис-техник ходимлар таркибидан масъул шахс раҳбарлигига амалга оширилиши керак.

459. Ускуналарни жойлаштиришда қўйидаги масофалар назарда тутилиши керак:

- одамлар доимий ўтадиган йўлакда — камида 1,5 м;
- девор ва ускуна оралиғидаги йўлакда — камида 0,8 м;
- ускуналарнинг туртиб чиқкан қисмлари ўртасида — камида 0,8 м;

г) сифимлар оралиғида (қувурўтказгич арматура бўлмаганда) камида 0,3 м;
д) электр лавҳалардан ускуналарнинг тутиб чиққан қисмларигача — камида 1,25 м.

460. Сифимлар оралиғидаги йўлакнинг кенглиги йўлакдан кўчириладиган ускуналар кенглигининг 1 м га ортирилганидан кам бўлмаслиги керак.

3 §. Майдончалар ва зиналар

461. 1,5 м дан юқори сатҳда хизмат кўрсатилишини талаб этувчи ускуналар стационар майдончалар ва зинапоялар билан жиҳозланиши лозим.

462. Пол сатҳидан 0,5 м ва ундан юқори баландликда жойлашган майдончалар, шунингдек уларга келувчи зинапоялар ва ўтиш кўпrikchalari атрофи тўлиқ ҳолда камида 1,2 м баландликдаги панжара билан, пастдан улар камида 0,15 м баландликкача ёппасига девор билан ёпилиши керак.

463. Ускуналарга хизмат кўрсатиш майдончаларининг кенглиги камида 0,8 м, уларга келувчи зинапояларнинг кенглиги эса камида 0,6 м бўлиши лозим.

464. Зинапоялар зиналарининг эни камида 0,12 м, уларнинг баландлик фарқи эса кўпи билан 0,2 м бўлиши лозим.

465. 1,5 м гача баландликда жойлашган майдончаларнинг зинапоялари кўпи билан 45° гача қияликда, 1,5 м дан ортиқ баландликда эса кўпи билан 50° қияликда бўлиши лозим. Ертўлаларга келувчи зинапояларнинг қиялиги кўпи билан 45° бўлиши лозим.

466. Майдончалар полларининг қопламаси ғадир-будур бўлиб, ишлаётган ходимлар тийғаниб кетишининг олдини олиши лозим.

Майдончалар ва зинапояларнинг зиналари қўйидагилардан тайёрланиши мумкин:

киррали ёйилган пўлат ёки металл қоплаш йўли билан ёхуд бошқа йўл билан хосил килинган ғадир-будур сиртли пўлат;

уяли ёки йўл-йўл (киррали) пўлат, бунда уяларнинг ўлчами кўпи билан 30 x 30, йўллар ўлчами кўпи билан 25 мм бўлиши лозим.

467. Силлик сиртли металл майдончалар ва зинапояларнинг қўлланиши, шунингдек зинапояларни думалоқ таёқчали пўлатдан тайёрлаш тақиқланади.

468. Босим остида бўлган аппаратларга, шунингдек осон ёнувчан суюкликларни сақлаш сифимларига хизмат кўрсатиш учун мўлжалланган узунлиги 3 м дан ортиқ майдончалар қарама-қарши томондан камида иккита зинапояга эга бўлиши лозим.

Узунлиги уч метрдан ортиқ боши берк майдончаларда ишлаш тақиқланади.

469. Доимий хизмат кўрсатишни талаб этмайдиган ускуналар учун баландлиги 3 м дан ошмаган тираб қўйиладиган ёғоч нарвонлар ёки баландлиги 6 м дан ошмаган очиб-ёпиладиган нарвонлардан фойдаланиш рухсат этилади.

470. Тираб қўйиладиган ёғоч нарвонлар қўйидаги талабларга жавоб бериши лозим:

зинапоялар ичига киритилган бўлиши лозим;

нарвон ўқлари хар 2 м оралиқда тортувчи болтлар билан маҳкамланиши лозим;

пастки учларида таянч сиртининг материали ва ҳолатига боғлик ҳолда ўткир металл тиканлар, резина учликлар ва бошқа мосламалар шаклида тиргаклар, юқори учларида эса ускуналарнинг мустаҳкам деталларига, қувурларга ва хоказоларга маҳкамланиши учун илмоклари бўлиши лозим;

тираб қўйиладиган нарвоннинг умумий узунлиги (баландлиги) ходимларга нар-

воннинг юқори учидан камида 1 м масофадаги зинапояда туриб ишлаш имконини бериши лозим.

471. Очиб-ёпиладиган нарвонлар уларнинг ўз-ўзидан очилиб кетишининг олдини оловчи мосламалар билан жихозланиши лозим.

472. Кишилар ёки транспорт харакатланадиган жойларда тираб қўйиладиган нарвонлар ва очиб-ёпиладиган нарвонлар қўйиладиган жойлар атрофи ўралиши ёки муҳофаза килиниши лозим.

473. Айни вақтда деталлар тутиб туриладиган ишлар бажарилганда атрофи тўлиқ ҳолда камида 1,2 м баландликдаги панжара билан пастдан камида 0,15 м баландликкача ёппасига девор билан ёпилган юқори майдончалари бўлган очиб-ёпиладиган нарвонлар кўлланиши лозим.

4 §. Ускуналарни монтаж қилиш ва таъмирлаш

474. Ускуналарни монтаж қилишда ушбу ускуналардан фойдаланишда, ишлаб чиқаришда шовқинни чеклаш юзасидан амалдаги нормалар билан белгиланган қийматлардан юқори бўлган шовқинлар ва тебранишлар юзага келишининг олдини оловчи чоралар кўрилиши лозим.

475. Йирик ўлчамли ва оғир ускуналарни монтаж қилиш, таъмирлаш, тозалаш, уларни алоҳида эҳтиёткорлик талаб этиладиган жойларда кўтариш ва силжитиша факат механизация воситалари қўлланган ҳолда, механик ёки ишларни олиб борувчининг бевосита назорати остида амалга оширилади.

476. Монтаж қилинувчи ускуналарни кўтариш жойида ўтиш йўллари ёпиқ бўлиши керак.

477. Портлашдан хавфли хоналарда монтаж, демонтаж ва таъмирлаш ишларини ўтказиш факат давлат ёнгин назорати мавжудлигига ҳамда цех бошлигининг ёзма кўрсатмасига асосан рухсат этилади, ушбу кўрсатма у ёнгин хавфсизлиги бошлиги билан келишилган, корхонанинг бош муҳандиси (бош виночиси) тасдиқлаган бўлиши керак.

478. Портлашдан ва ёнгиндан хавфли хоналарни монтаж, демонтаж ва таъмирлаш ишларини ўтказишга тайёрлаш учун қўйидаги ишларни бажариш керак:

технологик жараённи тўхтатиш;

аппаратлар, йиғувчи мосламалар ва бошқа сифимларни портлашдан хавфли суюқликлардан тозалаш, яхшилаб ювиш ва сув билан тўлдириб қолдириш;

хонани шамоллатиш;

ишлар ўтказиладиган хонада, шунингдек қўшни хоналарда ҳаво тахлини ўтказиш;

ҳавода этил спиртининг буғлари миқдори $1000 \text{ мг}/\text{м}^3$ дан ошмаслигини таъминлаш.

479. Ускуналарни монтаж ва таъмирлашдан кейин қабул қилиш ва синаш белгиланган тартибда ўтказилиши лозим.

480. Ускуналарни ишда синаш ва текширишдан аввал қуйидагилар зарур:

синашда иштирок этувчи шахсларни ишлар ўтказилишининг тартиби ва хавфсизлик чоралари билан танишириш;

асосий болтларнинг мустаҳкамланиши, ускуналар электр қисмининг изоляцияси ҳамда ерга туташувининг ҳолатини, атрофини ўровчи мосламалар, ишга тушириш, тормоз ва блоклаш мосламаларининг, муҳофаза ва назорат-ўлчов асбобларининг мавжудлиги ва созлигини текшириш;

ушбу ишларни бажариш учун тайинланмаган шахсларни синалаётган ускуна олдига ёки синов жойига қўймаслик;

иш жойининг ёритилганлигини, ёнфинга қарши чораларга риоя қилиниши ва хавфсизлик техникаси йўл-йўриқларининг мавжудлигини текшириш;

ускуна ичидаги тагида одамларнинг, чет буюмларнинг йўқлигини текшириш ва ундан кейин люкларни ёпиш;

кувурлар технологик сифимларининг (жумладан шиша сифимлари) мустахкамлиги ва герметиклигини фақат гидравлик усулда текшириш.

Синов пайтида аниқланган нуқсонларни йўқ қилиш ушбу бўлимнинг 487-ва 490-бандларида кўрсатилган талабларга риоя қилган ҳолда ўтказилиши лозим.

481. Машиналар, электр уланган механизмлар, транспорт мосламалари ва хоказоларни ишлаш пайтида тозалаш, мойлаш ва таъмирлаш қатъий ман этилиб, улар тўлиқ тўхтатилганидан кейингина рухсат этилади.

482. Машиналар, электр уланган механизмлар, транспорт мосламалари ва хоказоларни кўриб чиқиш, тозалаш ва таъмирлашда кўрилаётган ёки таъмирланаётган машина (механизм) электр двигателига бехосдан кучланиш берилишининг олдини олиш чоралари кўрилиши керак.

Ишга тушириш мосламаларида (магнит ўчиригич тугмалари, рубильниклар ва ҳоказолар) «Ёқилмасин — одамлар ишлайти!» деган ёзувлар осилиши лозим, бунда электр уланиши занжиридан сақлагачларнинг эрувчан қисмлари олиниши керак.

483. Спирт ва ликёр-ароқ ишлаб чиқариш корхоналарида ускуналар ва техник қурилмаларни таъмирлашда бажариладиган алангали ишлар, электр-газ пайвандлаш, учкунли металларга ишлов бериш:

а) истеъмолчилар электр қурилмаларидан техник фойдаланишнинг амалдаги қоидалари, истеъмолчилар электр қурилмаларидан фойдаланишдаги хавфсизлик техникасининг қоидалари ва саноат корхоналари учун ёнгин хавфсизлигининг умумий қоидаларига риоя қилган ҳолда амалга оширилиши;

б) умумалмашув ҳаво келиш-тортишли шамоллатиш билан жиҳозланган хоналарда амалга оширилиши, бунда келувчи ҳаво пайванд қилинмаган жойларга берилиши лозим;

в) сифимлар, цистерналар, баклар, сифимларда ишлаганда алангали ишлар юритиш жойларида маҳаллий ҳаво тортиш шамоллатиш билан жиҳозланиш ва ишловчининг бевосита нафас олиш жойига ҳаво етказилиши лозим.

Ишларни амалга ошириш учун бош муҳандис томонидан тасдиқланадиган «Алангали ишларни ўтказиш режаси» ҳамда мазкур Қоидаларнинг 2-иловасида кўрсатилган шаклдаги корхонанинг ёнгин муҳофазаси билан келишилган наряд-қўйиш вараси тузилади.

5 §. Аппаратлар ва сифимлар ичидаги ишлар

484. Аппаратлар ва технологик сифимлар ичидаги турли хил ишларни амалга ошириш муҳандис-техник ходимлардан бўлган, ишларни ўтказиш учун масъул бўлган шахсга берилган цех бошлигининг ёзма рухсати билан ўтказилади. Ишлар фақат наряд-қўйиш ва рақаси мавжуд бўлганда, кундузги вактда ўтказилиши керақ, тунги ишларга фақат авария ҳолларда йўл қўйилади.

485. Аппаратлар ва сифимлар ичидаги ишларга 18 ёшдан кичик бўлмаган, жисмоний соғлом, тиббий кўриқдан ўтган шахслар кўйилади.

486. Сифимлар ичидаги ишлар икки ва ундан ортиқ кишидан иборат бўлган

бригада томонидан ўтказилиши керак (биттаси ишлайди, иккинчиси уни кузатади). Кузатувчисиз (дублёрсиз) ишлаш рухсат этилмайди. Портлашдан хавфли мухит бўлган ёки газдан хавфли сирасига киритилган аппаратлар ва сифимларда ишлашда кузатувчилар иккита бўлиши керак.

487. Аппарат ёки сифим ичида ишлашдан аввал цех ёки смена бошлиги кўйидагиларни таъминлаши лозим:

а) аппарат ёки сифимни маҳсулотдан яхшилаб тозалаши ва кейин уни сув билан обдон ювиши, суюқликнинг қолдиги ишчини аппаратда ёки сифимда бўлмаган вақтда кетказилиши керак;

б) аппарат ёки сифимни сув, буғ, маҳсулот ва бошқа хил қувурларидан жўмраклар, тиқин жўмракларини ёпиш ҳамда қувурларда зич тикинларни ўрнатиш йўли билан ишончли ўчириш;

в) аввалдан шамоллатиш учун, шунингдек бутун иш давомида юқори ва қуий туйнукларни очиш (зарур бўлганда мажбурий шамоллатишни амалга ошириш);

г) «Таъмирлаш — одамлар ишлайти» огохлантириш ёзувини осиб қўйиш;

д) аппарат ёки сифимнинг ичида ҳаво мухитининг таҳлилини амалга ошириш, синамалар юқори зонада люқдан камида 1 м масофада ва қуий зонада — тубидан кўпи билан 0,2 м масофада олиниади;

е) зарурий ашёлар ва асбобларнинг мавжудлиги ва созлиги, портлашдан хавфли мухит ҳосил бўлиши мумкин бўлган сифимларда ишлаш пайтида ашёлар ва асбоблар зарба туфайли учқун юзага келишининг олдини олиши лозим (асбобга мис қопланиши лозим);

ё) портлашдан хавфли мухити бўлган (спирт, конъяк, спирт қўшилган винолар ва ҳоказолардан тозаланган) сифимларда ишлаш учун портлашдан химояланган турдаги чироғи бўлган 12 В кучланиши кўчма электр чироқлари (аккумуляторли чироқлар) ёхуд бошқа жойларда ишлаш учун сув ўтмайдиган турдаги чироқлар мавжуд бўлиши керак. Очиқ аллангдан фойдаланиш қатъий тақиқланади;

ж) химоя муҳофаза воситаларининг мавжудлиги ва созлиги, синов рақами ва санаси кўрсатилган ёрлиги бўлган шлангли ёки кислородли тўлиқ ажратувчи противогаз, куткариш арқони бўлган муҳофаза белбоғи. Муҳофаза белбоғи ва арқонинг паспорти бўлиши ва у ҳар 6 ойда 5 дақика давомида статик юқ билан (300 кг) синовдан ўтиши керак;

з) сифим ёки аппарат ичида ишлашга ишлашнинг хавфсиз усуллари махсус ўргатилган ишчиларнинг қўйилиши, шунингдек улар билан қўшимча хавфсизлик техникаси кўрсатмалари ўтказилиб, бўлғуси ишнинг тури ҳамда унинг хавфсизлигини таъминлайдиган чора-тадбирлар таҳлил этилади.

488. Ишчини сифим ёки аппаратга туширишдан аввал унинг пойабзалини махсус тоза пойабзалга алмаштириш лозим. Цех ёки смена бошлиги шахсан ишчиди мазкур Коидаларнинг аввалги бандида кўрсатилган асбоблар, химоя ва муҳофаза мосламаларининг мавжудлигини ва созлигини текшириши лозим ва шундан кейингина унга аппаратга тушишга рухсат беради.

489. Ишчиларнинг юқори ва қуий туйнукларга эга бўлган аппаратлар ва сифимларга кириши куий туйнук орқали, куий туйнуклари бўлмаган сифимларга (амфоралар ва ҳоказо) тушиш эса, юқори туйнуғи орқали туйнукка илиш учун илмоқлари бўлган нарвон орқали амалга оширилади.

Сифимлар ичидаги ишларни бажариш учун пастидан резина учликлари бўлган кўчма (тираб қўйиладиган) нарвонлардан фойдаланиш лозим.

490. Аппарат ёки сифимнинг ичида шлангли противогазда тўхтовсиз ишлаш кўпи

билин 15 дақиқага рухсат этилади, ундан кейин ишчига очиқ ҳавога чиққан ҳолда 15 дақиқага танаффус берилishi керак.

Шлангнинг бўш уни (ҳаво олиш уни) тоза ҳаво келишини таъминлайдиган жойда мустаҳкамланиши лозим.

Олиб чиқувчи шлангнинг узунлиги 20 м дан ортиқ бўлганда унга пуркагич ёрдамида ҳаво киритилиши керак.

491. Аппарат ёки сифим ичидан ишлар тугаганидан кейин цех (смена) бошлиғи қуидагиларни бажариши лозим:

аппарат ёки сифим ичидан одамлар, шунингдек ашёлар ва асбобларнинг йўклигини шахсан текшириш;

аппаратлар ёки сифимлар уланган қувур-симлардан ёпқичларнинг олиниши ҳамда туйнукларнинг бекитилиши учун ёзма рухсат бериш.

6 §. Сифимларга ҳимоя қопламларини қоплаш

492. Технологик сифимларни қопламлар қоплашга тайёрлаш ишларидан аввал мазкур Коидаларнинг ушбу бобидаги 5-параграфда кўрсатилган чора-тадбирларнинг бажарилиши таъминланиши лозим.

493. Ҳимоя қопламларини тайёрлаш хоналарида, ҳимоя қопламларини қоплаш ишлари ўтказиладиган хона ва сифимда қопламлар таркибига кирувчи эритувчилар, спирт ва бошқа учувчан моддалар буғлари учун умумалмашув ҳаво тортиш вентиляциянинг ишлаши, ҳимоя қопламларини тайёрлаш жойларидаги маҳаллий ҳаво тортиш вентиляциянинг ишлатилиши лозим.

494. Қопламларни қоплаш ишлари бажариладиган, шунингдек лаклар, эмаллар ва эритувчилар сақланадиган хоналарда чекиш, гугурт ёкиш, пайвандлаш чирокларидан фойдаланиш, электр пайвандлаш ишларини бажариш, зарбадан учқун чиқарадиган асбобдан фойдаланиш, синтетик толали маҳсус кийимда (устки ва ич кийимда) ҳамда тагчарми металл билан маҳкамланган пойабзалда юриш тақиқланади.

495. Ишларни бажариш жойларида ўт ўчиришнинг бирламчи воситалари: кўпикли ўт ўчиригичлар, кумли яшиклар, намат ёки асбест кўрпалар ва ҳоказолар бўлиши лозим.

496. Ҳимоя қопламларини қоплаш ишлари ўтказиладиган хонада одатий турдаги умумий ёритиши чироклари ва уларнинг ўчиригичлари ишлар ўтказиш пайтида токдан ўчирилиши керак. Сифимларнинг ичи портлашдан ҳавфсиз турдаги кучланиши 12 В дан ошмаган чироклар билан ёки аккумуляторли чироклар билан ёритилиши лозим.

Кўчма чирокни улаш сифимдан ташқарида амалга оширилиши лозим.

497. Ичи кўрсатилган ёрликлари бўлмаган идишлардаги бўёқлар ва эритувчилар (банкалар, бидонлар, бочкалар ва ҳоказо) бўлмаслиги лозим. Ушбу буёқларни ишлар ўтказиладиган хонада сақлаш тақиқланади.

498. Ишларни ўтказиш жойи атрофи ўралиб, ўраш воситаларида огохлантириш ёзувлари осилиши лозим.

499. Сифим сиртини куйиклардан, занг, ифлослар ва ҳоказолардан тозалаш учун куруқ кум кийиш усулинини кўллаш мумкин эмас.

500. Кислоталар, эритувчилар ва бошқа заарли моддалар қўлланганда, мазкур Коидаларнинг III бобида кўрсатилган талабларга риоя қилиб, виночилик ва мева-сабзавот ишлаб чиқариш ходимлари учун маҳсус кийим, маҳсус пойабзал ҳамда бошқа шахсий ҳимоя воситаларини бепул беришнинг намунавий меъёрларида кўзда тутилган ҳимоя воситаларида бажарилishi лозим.

7 §. Ускуналарга хизмат кўрсатиш

501. Ускуналарга хизмат кўрсатиш учун «Ўзвиносаноат-холдинг» компанияси тизимидағи корхоналар ва ташкилотларда ишловчиларнинг хавфсизлик техникаси ва ишлаб чиқариш санитарияси бўйича йўриқномалари ва ўқитилишини ўтказиш тартиби тўғрисида низомга мувофиқ ўқиган ва йўриқномалардан ўтган шахслар қўйилади.

502. Ўзбекистон Республикасида Саноатда, кончилика ва коммунал-маиший секторда ишларнинг бехатар олиб борилишини назорат қилиш давлат инспекциясига ҳамда Электр энергетикаси Давлат назорат инспекциясининг коммунал-маиший бўлимига қарашли ускуналарга хизмат кўрсатиш учун инспекцияларнинг Қоидаларига мувофиқ маҳсус курс ўқишидан ҳамда билимлар синовидан ўтган, шунингдек кириш йўриқномалари ва иш жойидаги йўриқномалардан ўтган шахслар қўйилади.

503. Автоматик оқим линияларга хизмат кўрсатиш учун линияга кирувчи айрим агрегатларга ҳам умуман линияга хизмат кўрсатиш юзасидан билимлари бўлган шахслар қўйилади.

504. Раҳбарият корхонанинг бутун ускуналарининг хавфсиз фойдаланишини таъминлашга мажбур.

505. Корхонада намунавий йўриқномаларга мувофиқ хавфсизлик техникаси бўйича ишлаб чиқариш йўриқномалари ишлаб чиқилиши лозим, улар ишловчиларга имзо чектириб тарқатилиши ҳамда иш жойларида осиб қўйилиши лозим.

506. Нам бўлган иш жойларида оёқ остига ёғоч тўшамалар ёки панжаралар солиниши лозим.

V боб. Мехнатни муҳофаза қилиш қоидаларини бузганлик учун жавобгарлик

507. Спирт ва ликёр-ароқ ишлаб чиқарувчи корхоналарни (цехларни) лойиҳалаштиришда, қуришда (монтаж қилишда) мазкур Қоидаларга амал қилиш учун жавобгарлик тегишли ишларни бажарувчи ташкилотлар зиммасига юклатилади.

508. Корхоналарни (цехларни) эксплуатация қилишда меҳнатнинг хавфсиз шароитларини таъминлаш ва мазкур Қоидаларга амал қилиш учун жавобгарлик корхона раҳбарига (директорига, бош муҳандисига) юклатилади.

509. Жавобгарликка инструктаж бўйича тегишли ўқитиш ва уни рўйхатга олиш амалга оширилганидан сўнг меҳнатни муҳофаза қилиш қоидаларини бузган ҳамда ишларни хавфсиз олиб боришига доир йўриқномани бажарувчи (предписывающие) ишчилар ва хизматчилар ҳам тортилишлари мумкин.

510. Корхона ишлаб чиқаришда жабрланган ходимларга етказилган заарлар учун Ўзбекистон Республикасининг қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда жавобгарликка тортилади.

Якуний қоидалар

Мазкур Қоидалар «Ўзвиносаноат-холдинг» компанияси, Ўзбекистон касаба уюшмалари Федерацияси Кенгаши, Ўзбекистон Республикаси Бош Давлат Санитария-эпидемиология назорати Бош Бошқармаси, Архитектура ва курилиш Давлат қўмитаси, Ўзбекистон Республикасида Саноатда, кончилика ва коммунал-маиший сек-

торда ишларнинг бехатар олиб борилишини назорат қилиш давлат инспекцияси ва Электр энергетикада назорат бўйича давлат инспекцияси билан келишилган:

**«Ўзбекиносаноат-холдинг»
холдинг компаниясининг раиси**

C. САИДЖАЛОЛОВ

Тошкент ш.,
2007 йил 2 ноябрь

**Ўзбекистон касаба уюшмалари
Федерацияси Кенгаши раиси**

Д. ЖАҲОНГИРОВА

Тошкент ш.,
2007 йил 2 ноябрь

Бош Давлат Санитария врачи

Б. НИЁЗМАТОВ

Тошкент ш.,
2007 йил 2 ноябрь

**Архитектура ва қурилиш
Давлат қўмитаси раиси**

A. ТЎХТАЕВ

Тошкент ш.,
2007 йил 2 ноябрь

**Саноатда, конциликда ва коммунал-
майший секторда ишларнинг бехатар
олиб борилишини назорат қилиш
давлат инспекцияси бошлиги**

X. ХОЛМАТОВ

Тошкент ш.,
2007 йил 2 ноябрь

**Электр энергетикада назорат
бўйича давлат инспекцияси
бошлиги**

Б. ФУЛОМОВ

Тошкент ш.,
2007 йил 2 ноябрь

+

Спирт ва ликёр-ароқ ишлаб чиқариш
ходимлари учун меҳнат муҳофазаси
коидаларига
1-ИЛОВА

**Спирт ва ликёр-ароқ саноатида ишлаш худуди ҳавосида
зарарли моддаларнинг рухсат этиладиган энг юқори
концентрацияси**

Моддалар	Рухсат этиладиган энг юқори концентрациялар миқдори, мг/м ³
1	2
Аммиак	20
Ацетон	200
Анилин	0,1
Бензин (эритувчи, ёқилғи)	300
Дибутилфталат	0,5
Дихлорэтан	10
Йод	1
Керосин (С га қайта ҳисобланганда)	300
Ксилол	50
Лигроин (С га қайта ҳисобланганда)	300
Чумоли кислотаси	1
Мишъяқ, неорганик бирикмалар (мишъяқ бўйича)	0,04/0,01*
Углерод оксида	20
Пиридин	5
Металл симоб	0,01
Сульфат кислотаси, сульфат ангидрид	1
Сульфид ангидрид	10
Сероводород, водород сульфит	10
Водород хлорид	5
Скипидар (С га қайта ҳисобланганда)	300
Спиртлар: метил	5
Этил	1000
Трикрезилфосфат 3 %дан ортиқ	0,1
3 %дан кам	0,5
Ортоизомерлар	
Уайт-спирт (С га қайта ҳисобланганда)	300
Карбонат ангидрид	0,5 ҳажмга нисбатан
Сирка кислота CH ₃ COOH	5
Формальдегид	0,5
Фосфор ангидрид	1
Хлорли водород	5
Хлор	1
Тўрт хлорли углерод	20
Захарли ишқорли (эритмалар, NaOH га қайта ҳисобланганда)	0,5

Асосан фиброген таъсир кўрсатувчи аэрозоллар	
Двуокись кремний қоришимали органик чанг, 2 %дан кам (ун, какао кукуни, крахмал, шакар пудра)	6
Тальк	4

* Суратда — энг кўп бир марталик ПДК, маҳражда — ўртacha сменали ПДК.

Спирт ва ликёр-ароқ ишлаб чиқариш
ходимлари учун меҳнат муҳофазаси
коидаларига
2-ИЛОВА

Намуна

**Ишлаб чиқариш муҳитининг хавфли ёки
зарарли омилларининг таъсир этиш жойларида
ишларни амалга ошириш учун
Наряд-рухсатнома**

20___ й. «___»_____ да берилди
20___ й. «___»_____ гача ҳақиқий

1. Ишлар раҳбари _____ га
(Ф.И.О., лавозим)

2. _____
(ишлар номи, уларни бажариш жойи, шартлари)

ишлиарни бажариш учун _____

3. Бажариладиган ишдан катъи назар, уни амалга ошириш жойида амал қилувчи
ёки пайдо бўлиши мумкин бўлган ишлаб чиқариш омиллари:

4. Ишларни амалга ошириш бошлангунга қадар қўйидаги тадбирларни бажариш лозим:

Ишларнинг бошланиши 20___ й. «___»_____ соат _____ дан _____ дақиқа
ўтганда.

T/p	Тадбир номи	Бажарилиш муддати	Масъул ижрочи
1	2	3	4

Ишларнинг тугаши 20___ й. «___»_____ соат _____ дан _____ дақиқа
ўтганда.

5. Ишларни бажариш жараённида қўйидаги тадбирларни бажариш лозим:

T/p	Тадбир номи	Бажарилиш муддати	Масъул ижрочи
1	2	3	4

6. Ишлар ижрочиларининг таркиби:

Фамилияси, исми, отасининг исми	Малака, ХТ бўйича гурӯҳ	Ишлаш шароитлари билан танишириди, инструктаж ўтказди	Ишлар шартлари билиш танишиб чиқдим
1.			
2.			
3.			
4.			

7. Наряд-рухсатномани _____
(ташкilot раҳбарининг бўйруги билан
берди.
вакил этилган, Ф.И.О., лавозим, имзо)

Наряд-рухсатномани _____ қабул қилди.
(лавозим, Ф.И.О., имзо)

8. Эксплуатация қилувчи ташкilotнинг ишларни амалга ошириш учун ёзма рухсатномаси мавжуд.

Ишлаб чиқариш (шу жумладан, қурилиш) хавфсизлигига доир тадбирлар келишилди.

(эксплуатация қилувчи ташкilot вакилининг

лавозими, Ф.И.О., имзои)

9. Иш жойи ва меҳнат шароитлари текширилди. Наряд-рухсатномада кўрсатилган ишлаб чиқариш хавфсизлигига доир тадбирлар бажарилди.

Ишларни бажаришга киришишга рухсат бераман.

(лавозим, Ф.И.О., имзо, сана)

10. Наряд-рухсатнома _____ гача чўзилди.
(сана, наряд-рухсатномани берган шахснинг имзои)

11. Иш тўлиқ ҳажмда бажарилди. Материаллар, асбоблар, мосламалар олиб ташланди. Одамлар чиқарилди. Наряд-рухсатнома ёпилди.

Ишлар раҳбари _____
(сана, имзо)

Наряд-рухсатнома берган шахс _____

Спирт ва ликёр-ароқ ишлаб чиқариш
ходимлари учун меҳнат муҳофазаси
коидаларига
3-ИЛОВА

Корхона ичидаги транспорт ҳаракатининг тезлиги

Транспорт тури ва ҳаракатланиш шартлари	Корхона ҳудуди бўйлаб максимал тезлик, км/с
Темир йўл транспорти	
Олд тепловозли таркиб	15
Итарувчи тепловозли таркиб	10
Қийин шароитда ҳаракатланишда, шунингдек кесиб ўтишда, ҳудудга кириш ёки чиқишда, вагонларни тиркашда ва ҳоказо	5

Транспорт тури ва ҳаракатланиш шартлари	Корхона ҳудуди бўйлаб максимал тезлик, км/с
Вагонларни қўлда ҳаракатлантириша	2
Автомобиль транспорти	
Корхона ҳудуди бўйлаб ўтища	10
Корхонанинг кесишган ўтиш йўлларида, киришда ва чиқишида	5
Автомобилни орқага ҳайдашда	3
Автоюқлагичлар, электрокарлар	3

Спирт ва ликёр-ароқ ишлаб чиқариш
ходимлари учун меҳнат муҳофазаси
коидаларига
4-ИЛОВА

Ишлаб чиқариш жараёнларининг гуруҳлари

Спирт ва ликёр-ароқ саноати

Ректификация бўлими, спирт омбори, купажний,		IVa.
тозалаш, ликёр куйиш цехлари, денатурата ва углекислоталар		IIв
Шиshalарни ювиш бўлими		
Шиша идишларни қабул қилиш бўлими, ғалла омбори,		IIе
идишлар омбори, тушириш-юқлаш майдончалари		Iб
Механик ва дурадгорлик устахоналари		Iв
Транспорт ва хўжалик бўлимлари		IIв
Қозонхона, қайнатиш цехи, газ-электрпайвандлаш цехи		IIа
Озуқа ачитқиларини куритиш цехи		
Фаллани тортиш ва майдалаш бўлими, кўмир ва		IIг
чангувчи материаллар омборлари		
Солодларни ундириш, ферментлар, озуқа ачитқилари ва		III
антибиотиклар ишлаб чиқариш цехи		

Спирт ва ликёр-ароқ ишлаб чиқариш
ходимлари учун меҳнат муҳофазаси
коидаларига
5-ИЛОВА

Спирт ва ликёр-ароқ ишлаб чиқарувчи корхоналарда ишлаб чиқариш, маъмурий-хўжалик, санитария-маиший бинолар ва алоҳида ишлаб чиқариш участкаларининг ёруғлик нормалари

Иморатлар	Энг наст ёритилганилик, Лк			Ёруғлик месъёрлари уларга тааллуқли бўлган юзалар
	люминесцент чироқларда	қиздириш чироқларда	4	
1	2	3	4	
Асосий ишлаб чиқариш хоналари	150-200	75-100		Пол
Ёрдамчи ишлаб чиқариш хоналари	100-150	50-75		Пол
Спирт омборхонаси	75	20		Пол
Тавъимрлаш-механик устахоналари, яшик устахоналари, дурадгорлик устахоналари	150-200	75-100		Пол

Иморатлар	Энг паст ёритилганик, Лк		Ёргөлж мөйөрлари уларга тааллуқли бўлган юзалар
	Люминесцент чирокларда	Қиздириш чирокларда	
1	2	3	4
Лабораториялар	300	150	Горизонтал текислиқда полдан 0,8 м
Дегустацион бўлим	300	150	Горизонтал текислиқда полдан 1 м
Омборхоналар	75	30	Горизонтал текислиқда полдан 0,8 м
Маъмурӣ-идора хоналари, қизил бурчаклар, кироатхоналар	200	75	
Лойиха заллари, чизиши, машинкада ёзиши биороси	300	150	Горизонтал текислиқда полдан 0,8 м
Душхона, ювениш хонаси, кийимхона, ҳожатхона	75	30	Пол
Ишлаб чиқариш хоналаридаги асосий йўлаклар, цех ичидаги транспортлер учун ўтиш йўллари, цех ичидаги зинапоялар, агрегатларга хизмат кўрсатиш майдончалари, асосий коридорлар ва зинапоялар	75	20	Майдончалар ва зинапоялари
Манший хоналар			
Овқатланиш хонаси	100	50	Пол
Аёлларнинг дам олиш, шахсий гигиена хоналари	75	30	Пол
Кир ювиш хонаси:			
А) механик	100	50	Пол
Б) кўлда	150	75	Пол

Спирт ва ликёр-ароқ ишлаб чиқариш ходимлари учун меҳнат муҳофазаси
коидаларига
6-ИЛОВА

Ишлаб чиқариш биноларининг ишлаш ҳудудида ҳавонинг мөъёрий технологик параметрлари

Т/р	Иморат номи	Технологик шароитлар билан мөъёлаштириладиган ҳаво ҳарорати, °C		Технологик шароитлар билан мөъёлаштириладиган ниисбий намлик	Ажратиладиган буглар ва газлар
		ёзда	кишда		
1. Спирт ва ликёр-ароқ заводлари					
1	2	3	4	5	6
1.	Меласс тайёрлаш бўлими, ачитқиларни тайёрлаш ва ачитиш бўлиmlари, нонвойхона хамиртурушларини қадоқлаш, ёрдамчи моддаларни тайёрлаш бўлиmlари, сепаратор хонаси, фильтр-пресслаш бўлими ва карбонат кислота цехи, брагоректификацион бўлим	20-23	17-19	Меъёрланмаган	Карбонат ангиридид
2.	Қабул қилиш бўлими, спирт омбори	Меъёрланмаган	Меъёрланмаган	- « -	Спирт парлари
3.	Спиртни бериш бўлими	- « -	5	- « -	- « -
4.	Озуқа ачитқиларини қуритиш бўлими, қадоқлаш бўлими	- « -	5	- « -	Карбонат ангиридид
5.	Барданни буғлантириш цехи	20-23	17-19	- « -	Спирт парлари
6.	Ароқ тайёрлаш, тозалаш бўлими, шарбатмурс бўлими, шарбатлар ва хушбўй спиртлар бўлими, қўйиш цехи, тайёр маҳсулот омбори, экспедиция, денатурацион бўлим	20-23	17-19	- « -	-
7.	Ликёрларни идишларга қўйиш бўлими	20-23	17-19	- « -	-

Т/п	Иморат номи	Технологик шароитлар билан мөърлаштириладиган ҳаво ҳарорати, °C		Технологик шароитлар билан мөърлаштириладиган нисбий намлик	Ажратила-диган буғлар ва газлар
		ёзда	қишида		
1	2	3	4	5	6
8.	Сувни тозалаш бўлими	20-23	17-19	- « -	-
9.	Идиш цехи	20-23	17-19	- « -	-

Эслатма:

1. Қиши вактида аппарат ва нейтрализациялаш бўлимларида ҳисоб-китоб ҳарорати 16^0 С ва ҳаво алмаштириш фақат чиқиндилиарни қайта ишлашда сакланади, қолган вақтларда эса — 5^0 С.
2. Хоналарда ҳавони алмаштириш тортиш-сўриш вентиляцияси ҳисобидан амалга оширилади.

—

+

+

Спирт ва ликёр-арок ишлаб чиқариш ходимлари
учун меҳнат муҳофазаси қоидаларига
7-ИЛОВА

**Ишлаб чиқариш биноларида оптималь ва рухсат этилган ҳарорат,
ҳавонинг нисбий намлиги ва тезлиги меъёрлари**

Йил даврлари	Иш категорияси	Ҳарорат, °С да			Нисбий намлик, % да		Ҳаракат тезлиги, м/сек.	
		оптималь	рухсат этилган		оптималь	иш жойларида рухсат этилган, ортиқ эмас (минимал)	оптималь, кўп эмас (минимал)	иш жойларида рухсат этилган,
			юқори чегара	куйи чегара				
Совуқ	Енгил Ia	22-24	25	21	40-60	75	0,1	0,2 дан кам
	Енгил Iб	21-23	24	20	40-60	75	0,1	0,3 дан кам
	Ўртача оғирлик IIa	18-20	23	17	40-60	75	0,2	0,4 дан кам
	Ўртача оғирлик IIб	17-19	21	15	40-60	75	0,2	0,5 дан кам
	Оғир III	16-18	19	13	40-60	75	0,3	0,6 дан кам
Илиқ	Енгил Ia	25-27	31	24	40-60	55 (28°С да)	0,1	0,1-0,2
	Енгил Iб	24-26	31	23	40-60	60 (27°С да)	0,2	0,1-0,3
	Ўртача оғирлик IIa	23-25	30	22	40-60	65 (26°С да)	0,3	0,2-0,4
	Ўртача оғирлик IIб	22-24	29	21	40-60	70 (25°С да)	0,3	0,2-0,5
	Оғир III	21-23	27	20	40-60	75 (24°С да)	0,4	0,2-0,6

Йилнинг илиқ даврида ҳаво ҳаракатининг юқори тезлиги ҳавони максимал ҳароратга, кам тезлиги — минимал ҳароратга мос бўлади. Ҳаво ҳароратининг оралиқ қийматларини, тезлигини интерполяция йўли билан аниқланади. Ҳаво ҳароратининг минимал қийматида унинг тезлиги 0,1 м/сек олиниши мумкин.

Спирт ва ликёр-ароқ ишлаб чиқариш ходимлари учун меҳнат муҳофазаси коидаларига
8-ИЛОВА

Спирт ва ликёр-ароқ ишлаб чиқарувчи корхоналар биноларининг хусусияти, тоифаси ва таснифига қараб электр жиҳозларини қўллаш

Т/р	Иморат хили	Рұксат этилган нисбий намлиқ	СанҚМга мувофиқ ёнгин хафғизлиги бўйича корхона тоифаси	ПУЭ бўйича электр жиҳозларини қўллашда хоналарни портлаш хавфи нуқтаги назаридан таснифлаш	Электр жиҳозларини ижро этиш	
					кучли	ёритиш учун
1	2	3	4	5	6	7
	Шиша идишларга ишлов бериш					
1.	Идишларни саралаш бўлими	60	Д	Меъёри мухитли хона	Сачрашдан химояланган	Исталган ижро
2.	Идишларни ювиш бўлими	80	Д	- « -	Ёпиқ пулфлатиладиган	Нам ўтказмайдиган арматурали
	Спирт омборлари					
1.	Қабул қилиш-бериш бўлими		A	B-1	Портлашни ўтказмайдиган	Портлашни ўтказмайдиган
2.	Бинодаги спирт омбори		A	B-1	- « -	- « -
3.	Озиқ спирт омбори		A	B-1-a	- « -	- « -
	Тайёр маҳсулот омборлари					
a) бутилкаларда	50-55	Д	Меъёри мухитли хона	Сачрашдан химояланган	Сачрашдан химояланган	

Спирт ва ликёр-ароқ ишлаб чиқариш ходимлари учун меҳнат муҳофазаси коидаларига
9-ИЛОВА

Ишлаб чиқариш биноларида (хоналарида) ва корхона ҳудудида овоз босимининг, овознинг рұксат этилган даражалари ва овознинг эквивалент даражалари

Т/р	Иш ўрни. Меҳнат фаолиятининг тури	дБ ва Гц ўргатча метрик частоталар билан оқтав полосаларда овоз босимининг даражалари									овозлар
		31,5	63	125	250	500	1000	2000	4000	8000	
1.	Ижодий фаолият, талаблар оширилган раҳбарлик иши, илмий фаолият, конструкиялашва лойиҳалаштириш, дастурлаш, ўқитиш ва ўқиш, врачлик фаолияти, хоналардаги иш ўринлари — дирекция, лойиҳа-конструкторлик бюроси; ҳисобчилар, хисоблаш машинналарининг дастурчилари, ижодий ишлар ва маълумотларга ишлов бериш учун лабораторияларда, согломлаштириш масканларида касалларни қабул қилиш учун	86	71	61	54	49	45	42	40	38	50

Т/р	Иш ўрни. Мехнат фаолиятнинг тури	dB ва Гц ўртача метрик частоталар билан оқтав полосаларда овоз босимининг даражалари									овозлар
		31,5	63	125	250	500	1000	2000	4000	8000	
2.	Дикқатни талаб қилувчи юқори мала- кали иш, маъмурӣ-бошқарув фо- лияти, лабораторияларда ўлчаш ва таҳдилий ишлар цех бошқарувидаги иш ўринлари, идоравий иш хоналари- да, лабораторияларда	93	79	70	63	58	55	52	50	49	60
3.	Кўпинча кўрсатмалар олинадиган ва акустик сигналли бажариладиган иш, доимий эшитиш назоратини талаб қилувчи иш, йўриқнома билан аниқ жадвал бўйича операторлик иши, диспетчерлик хизмати хоналаридаги иш ўринлари, усталар хоналаридаги, ҳисоблаш маши- наларида ахборотга ишлов бериш залларида	96	83	74	68	63	60	58	56	54	65
4.	Дикқатни талаб қилувчи иш, ишлаб чиқариш циклларини кузатиш ва масофадан турли бошқарни жараён- ларига ортирилган талабли иш: телефонда сўзлашувсиз кузатишлар ва масофадан бошқарни хоналаридаги пульт устидаги иш ўринлари; шовқинли жиҳозли лабораториялар хоналарда, ҳисоблаш машиналарини шовқинли агрегатларини жой- лаштириш учун хоналарда	103	91	83	77	73	70	68	66	64	75
5.	Ишлаб чиқариш хоналари ва корхона худудларидаги доимий иш ўрин- ларидаги барча турдаги ишларни бажа- риш (1—4-бандларда санаб ўтилган- лар ва шунгага ўхшаш ишлар бундан мустасно)	107	95	87	82	78	75	73	71	69	80

+

-

Спирт ва ликёр-ароқ ишлаб чиқариш
ходимлари учун меҳнат муҳофазаси
коидаларига
10-ИЛОВА

Электр токи урганида биринчи тиббий ёрдамни кўрсатиш

Электр токи урганида зарар кўрган шахсда нафас олиш ва юрак фаолияти тўхтаниши мумкин, бу эса (бир неча дақиқа ичидан) организмнинг ҳаётий муҳим функцияларини бошқарувчи бош мия нерв ҳужайраларида қайтариб бўлмайдиган ҳолатларнинг бошланишига олиб келади. Шунинг учун, воеа содир бўлган жойда зудлик билан ёрдам кўрсатиш ўта муҳим.

Биринчи ёрдам кўрсатишдаги муваффақиятнинг асосий шарти — топқирлик ва зарар кўрган шахсни токдан тезда ҳалос этиш.

Хеч қачон зарар кўрган шахсга ёрдам кўрсатишдан бош тортиш ва унда нафас олиш, юрак уриши, пульс сингари ҳаёт белгилари мавжудлиги асосида уни ўлган деб ҳисоблаш мумкин эмас. Электр токи урганда ўлим кўпинча шунчаки туюлади, фақат врач зарар кўрган шахсни жонлантириш бўйича кейинги саъй-харакатларнинг фойдасизлиги хақидаги масалани ҳал этиши ва унинг ўлими хақида хулоса бериши мумкин.

Кучланиш остида бўлган ток ўтказувчи қисмларга тегиниш кўп ҳолатларда

мускулларнинг беихтиёр торайишини келтириб чиқаради. Бунинг оқибатида, агар жабрланувчи симни қўлларида ушлаб турган бўлса, бармоқлар шунчалик қаттиқ сиқиладики, симни қўлдан тортиб олиш мумкин бўлмай қолади.

Агар жабрланувчи ток ўтказувчи қисмларга текканича колса, у холда уни тезда электр токи таъсиридан халос этиш лозим. Бунда шуни эсда тутиш лозимки, эҳтиёткорлик чораларини кўрмасдан туриб ток остида бўлган инсонга тегиниш ҳаёт учун хавфли.

Биринчи ҳаракат билан курилманинг жабрланувчи тегиб турган қисмини тезда токдан ажратиш керак.

Агар қурилмани тезда ажратиш мумкин бўлмаса, у холда жабрланувчини у тегиб турган ток ўтказувчи қисмлардан ажратиш чораларини кўриш лозим.

1000 В гача кучланиш

Жабрланувчини ток ўтказувчи қисмлардан ёки симдан ажратишда қуруқ киймдан, қуруқ тахтадан ёки қандайдир ток ўтказмайдиган буюмдан фойдаланиш лозим. Ушбу мақсадда металл ёки ҳўл буюмдан фойдаланиш мумкин эмас. Жабрланувчи симни қўли билан сикканда ва ток унинг танаси орқали ерга ўтганда, жабрланувчини ердан ажратган ҳолда, токни узиш осон.

Бунинг учун жабрланувчининг остига қуруқ тахтани, ёроҷ стул суянчигини ёки бошқа ток ўтказмайдиган буюмларни ташлаш керак. Жабрланувчини ток ўтказувчи қисмлардан ажратиб олиш учун жабрланувчидан ажралган киймдан, агар у ҳўл бўлмаса, балки қуруқ бўлса (масалан, полдан) тутиш (бир қўл билан) зарур. Масалан, олдиндан ўз қўлини яхши изоляцияламасдан туриб жабрланувчини оёқларидан тутмаслик керак, чунки жабрланувчининг оёқ кийими нам бўлиши, демак, ток ўтказувчи бўлиши мумкин, айниқса жабрланувчи танасининг кийим билан ёпилмаган жойларига қўл теккизиш зарур бўлса, ёрдам кўрсатувчининг қўлларини ва юзини изоляциялаш учун резина қўлқоп кийиш, жабрланувчининг устига қуруқ резиналанган материални (плашч, пешбанд) ташлаш, қўлни мовут бўйинбоғ билан ўраш ёки қўлга мовут бош кийимини кийгазиши, қўл учига камзул енгини тушириш лозим. Шунингдек, қуруқ тахта, резина гиламча, кийим бухчаси ёки қандайдир қуруқ ток ўтказмайдиган тўшама ва хоказо устига чиқиш ҳам мумкин.

Жабрланувчининг оёқларини уқалаш учун кўтариш қўшимча фойдали чора ҳисобланади (бунинг учун оёқлар остига нимадир қўйиш керак), бу тананинг қуий қисми томирларидан қоннинг юракка оқиб келишига ёрдам беради.

Сунъий нафас олдириш ва юракни ташқаридан уқалашни жабрланувчининг мустакил нафас олиши ва юраги ишлай бошлишидан олдин ўтказиш керак. Ҳатто жабрланувчida пульс мавжуд бўлиб, кучсиз нафас ола бошлиши ҳам сунъий нафас олдиришни тўхтатиш учун асос бўлмайди. Ушбу ҳолатда фақат жабрланувчининг ўз нафас олиши бошланиши билан бир вактнинг ўзида хавони пуллаш зарур.

Жабрланувчida ўзининг (уқалашсиз) мунтазам пульси пайдо бўлганлигига қараб унинг юрак фаолияти тикланганлиги ҳақида фикр юритилади. Бунинг учун уқалаш 2-3 сонияга узиб қўйилади ва агар пульс сакланиб колса, у холда бу юракнинг мустакил ишлай бошлаганлигини билдиради. Танаффус вактида пульс мавжуд бўлмаган тақдирда зудлик билан уқалашни давом эттириш лозим.

Организм жонланишининг бошқа белгилари (мустакил нафас олиш, тор кўз қорачиғи, баъзан жабрланувчининг қўл ва оёқларини қимирлатишга уринишлари) пульснинг узоқ вақт бўлмаслиги юрак фибрилляцияси мавжудлигининг белгиси бўлиб хизмат қилади. Ушбу ҳолатда жонлантириш тадбирларини анча узоқ вақт врач

келгунга қадар ёки машинада жонлантириш тадбирларини узлуксиз давом эттирган ҳолда, жабрланувчи даволаш муассасига етказилгунга қадар ўтказиш зарур.

Тадбирларни врачанинг ёрдамига қадар фақат биологик (қайтарилимайдиган) ўлим белгилари мавжуд бўлган ҳолларда тўхтатиш мумкин.

Кўйидагилар ана шундай белгилар хисобланади:

1) 1 соатдан ортиқ вақт мобайнида жабрланувчидаги ўзининг нафас олиш харатларининг бўлмаслиги;

2) узоқ вақт (1 соатдан ортиқ) мобайнида жонлантириш тадбирлари ўтказилганига қарамай, кенгайган кўз қорачиқларининг ўзгармай қолиши.

Спирт ва ликёр-ароқ ишлаб чиқариш
ходимлари учун меҳнат муҳофазаси
коидаларига
11-ИЛОВА

Кислоталар ва ишқорлар билан куйганда биринчи ёрдам кўрсатиш

Кислоталар (сульфат, азот, фосфор) билан куйганда куйган жой катта микдордаги сув билан, сўнгра 5-фоизли натрий бикарбонат эритмаси ёки 10-фоизли амоний карбонат ангидрид эритмаси билан, сўнгра яна сув билан ювиб ташланади.

Ишқорлар билан куйганда куйган жой катта микдордаги сув билан, сўнгра 3 — 6-фоизли сирка кислотаси эритмаси ёки 1-2-фоизли туз кислотаси эритмаси билан, сўнгра яна сув билан ювиб ташланади.

Кўзлар ишқор билан куйганда кўзларни катта микдорда сув оқизиб ювиб ташлаш керак. Бунда кўзлар (ёки кўз) мумкин қадар очиқ бўлиши лозим. Сўнгра кўзларни 2 фоизли бор кислотаси эритмаси билан ёки 3 фоизли сирка кислотаси эритмаси билан ювиш зарур. Кўзлар кислоталар билан заарланганда 3 — 6 фоизли натрий бикарбонат эритмаси билан ювиб ташланади.

Оғиз бўшлиғи ишқор билан куйганда 3 фоизли сирка кислотаси эритмаси билан ёки 2 фоизли бор кислотаси эритмаси билан чайиб ташлаш лозим. Оғиз бўшлиғи кислота билан куйганда 50 фоизли натрий бикарбонат эритмаси билан чайиб ташланади.

Кислота нафас ўйларига тушганида пульверизатор ёрдамида чангитилган 10 фоизли натрий бикарбонат эритмасидан, ишқорлар тушганида эса пуркалган 3 фоизли сирка кислотаси эритмасидан нафас олиш зарур.

Спирт ва ликёр-ароқ ишлаб чиқариш
ходимлари учун меҳнат муҳофазаси
коидаларига
12-ИЛОВА

Иссиқлик билан куйганда биринчи ёрдам кўрсатиш

Олов, буғ, иссиқ буюмлар билан куйганда куйган жойни сув билан намлаш мумкин эмас, ҳосил бўлган пуфакчаларни ҳеч қачон ёриб юбормаслик ва куйган жойни бинт билан боғламаслик керак.

Куйган жойни ун сепиши ёки ўсимлик ёғи билан мойлаш лозим. Куйган жойни янги тайёрланган 5 фоизли танин эритмаси билан яхшилаб намлаш керак, бунинг

учун бир неча қават қилиб тахланган бинт, дока ёки рўмол қўлланилади. Танин эритмаси билан бундай ишлов беришни терининг зааралланган участкаси жигаранг тусга киргунга қадар давом эттириш зарур.

Куйиш учта даражага ажратилади:

1 даража — қизариш. Куйган жойга этил спирти билан хўлланган момик билан (ҳеч бўлмаганда — денатурат билан) ишлов берилади.

2 даража — пуфаклар. Куйган жойга биринчи даражали куйишдаги каби спирт билан ишлов берилади. Шунингдек, 3 фоизли KMnO_4 эритмаси ёки 5 фоизли танин эритмаси билан ҳам ишлов бериш мумкин.

3 даража — тери тўқималарининг бузилиши. Жароҳатни стерилизация қилинган буюм билан боғлаб, врач чақирилади.

Кучсиз куйиш холларида куйишга қарши маҳсус малҳам қўлланилади.

—

+

**Ўзбекистон Республикаси
 Адлия вазирлиги маълум қилади:
 вазирликлар, давлат қўмиталари ва идораларининг
 умумий мажбурий тусдаги норматив ҳужжатларини давлат
 рўйхатидан ўтказиш ҳолати тўғрисида
 2007 йил 22 декабрдан 29 декабргача бўлган маълумот**

I. Давлат рўйхатидан ўтказилди:

1. «Божхона тўловларини тўлаш муддатини узайтириш ва кечиктириш бўйича йўриқномага ўзгартириш киритиш тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Давлат божхона қўмитасининг 2007 йил 5 декабрдаги 01-02/8-16-сонли қарори.

2007 йил 26 декабря 697-4-сон билан рўйхатдан ўтказилди (2008 йил 5 январдан кучга киради).

2. «Божхона юк декларациясини тўлдириш тартиби тўғрисидаги йўриқномага ўзгартишлар киритиш хақида» Ўзбекистон Республикаси Давлат божхона қўмитасининг 2007 йил 13 ноябрдаги 01-02/19-35-сонли қарори.

2007 йил 26 декабря 834-15-сон билан рўйхатдан ўтказилди (2008 йил 5 январдан кучга киради).

+ 3. «Юқори частотали қурилмаларнинг рухсат берувчи ҳужжатларини расмийлаштириш, қурилмаларни рўйхатга олиш ва уларнинг техник параметрларини ўлчашни ўтказиш тартиби тўғрисида йўриқномани тасдиқлаш хақида» Ўзбекистон алоқа ва ахборотлаштириши агентлиги бош директорининг 2007 йил 18 ноябрдаги 176-сонли буйруғи.

2007 йил 26 декабря 1751-сон билан рўйхатдан ўтказилди (2008 йил 5 январдан кучга киради).

- 4. «Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлигининг тергов хибсоналари ва жазони ижро этиш муассасаларида сақланётган ОИВ инфекциясини юктирганлар ва ОИТСга чалинган bemорларга антиретровирус даволаш тақдим этиш тартиби тўғрисидаги йўриқномани тасдиқлаш хақида» Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги, Соғлиқни сақлаши вазирлигининг 2007 йил 27 ноябрдаги 19, 16-сонли қарори.

2007 йил 26 декабря 1752-сон билан рўйхатдан ўтказилди (2008 йил 5 январдан кучга киради).

5. «Давлат мактабгача таълим муассасаларига болаларни қабул қилиш бўйича қабул комиссиясининг фаолият кўрсатиш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш хақида» Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирининг 2007 йил 28 ноябрдаги 297-сонли буйруғи.

2007 йил 26 декабря 1753-сон билан рўйхатдан ўтказилди (2008 йил 5 январдан кучга киради).

6. «Вино ишлаб чиқариш ходимлари учун меҳнат муҳофазаси қоидаларини тасдиқлаш хақида» Ўзбекистон Республикаси Мехнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиши вазирининг 2007 йил 5 ноябрдаги M-44-сонли буйруғи.

Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2007 й.

2007 йил 27 декабрда 1754-сон билан рўйхатдан ўтказилди (2008 йил 6 январдан кучга киради).

7. «Спирт ва ликёр-ароқ ишлаб чиқариш ходимлари учун меҳнат муҳофазаси коидалари»ни тасдиқлаш ҳақида» Ўзбекистон Республикаси Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиши вазирининг 2007 йил 5 ноябрдаги М-45-сонли буйруғи.

2007 йил 27 декабрда 1755-сон билан рўйхатдан ўтказилди (2008 йил 6 январдан кучга киради).

II. Давлат реестридан чиқарилди:

1. Барча турдаги юқори частотали қурилмаларнинг рухсат берувчи ҳужжатларини расмийлаштириш, қурилмаларни рўйхатга олиш ва уларнинг техник параметрларини ўлчашни ўтказиш тартиби тўғрисида йўриқнома. Ўзбекистон почта ва телекоммуникация агентлиги томонидан тасдиқланган (рўйхат рақами 802, 20.08.1999 й).

Адлия вазирининг 2007 йил 26 декабрдаги 245-мҳ-сон буйруғи билан реестридан чиқарилди.

Мазкур ҳужжат амалдаги қонунчиликка ўзгартиришлар киритилиши ва/ёки янги норматив-хуқуқий ҳужжат қабул қилиниши муносабати билан давлат реестридан чиқарилди.

—

+

Тузатиш

«Тадбиркорлик субъектларини ихтиёрий тугатиш тартибини такомиллаштириш мақсадида Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун хужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида» Ўзбекистон Республикасининг 2007 йил 14 декабрдаги ЎРҚ-127-сонли Конуни (Ўзбекистон Республикаси қонун хужжатлари тўплами, 2007 йил, 50-51-сон, 506-модда) 5-моддаси 1) бандидаги «ўн бешинчи хатбохисидаги» сўzlари «ўн тўртинчи хатбохисидаги» сўzlари билан алмаштирилсин.

+

-

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ҚОНУН ҲУЖЖАТЛАРИ
МАЪЛУМОТЛАРИ
МИЛЛИЙ БАЗАСИ

ХУҚУҚИЙ АХБОРОТ БИЛАН ТАЪМИНЛАШ МАРКАЗИ

Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базасининг ахборот излаш тизими (ҚҲММБ LexUz) аҳолининг хуқуқий маданияти даражасини кўтариш, норматив-хуқуқий ҳужжатлардан юридик ва жисмоний шахсларнинг кенг фойдаланиши имкониятини таъминлаш, жамиятни хуқуқий ахборотлаштириш тизимини такомиллаштириш массадидага яратилган.

LexUZ фойдаланувчиларга ҚҲММБда Интернет орқали фойдаланиши имкониятини таъминлайди ва бунда:

норматив-хуқуқий ҳужжатларни таркибий қисмлари ва реквизитлари, шунингдек, юридик маҳсил карточкаларидаги маълумотлари асосида, яъни:

— Ўзбекистон Республикаси қонунчилик тармоқлари умумхуқуқий классификатори бўйича;

— қонунчиликнинг мавзули маълумотномаси бўйича;

— тушунча ва терминлар маълумотномаси бўйича;

— алфавит-предметли кўрсаткич бўйича кўпmezонли, кенгкамровли қидириши имконини беради.

излаш натижалари жадвал қаторлари кўринишида акс эттирилади ва улар билан ишилшининг қўйидаги имкониятлари мавжуд:

— танланган ҳужжатларнинг реквизитлари бўйича саралаши;

— танланган ҳужжатларнинг реквизитлари бўйича гурухлаши;

— ҳужжатлар билан ишилаш учун натижавий жадвалда уларни танлаши;

— излаш натижасида танланган ҳужжатларга оид барча маълумотларни олиши;

— ҳужжатларга киритилган қўшимча ва ўзгартишиларнинг хронологик тарихини кўриши;

— ҳужжат матнини алоҳида ойнада очиши;

— ҳужжат матнининг фойдаланувчи танлаган санадаги ҳолатини кўрсатиш;

— «Ҳаволалар харитаси» — танланган ҳужжатга нисбатан корреспондент / респондент ҳужжатлар рўйхати;

— ҳужжат таркибida расмий матн қаторида норасмий ахборотларни (тушунтириши ва изоҳлар каби) акс эттириши;

— ҳужжат таркибida матн, жадвал, расмлар ва графикларни акс эттириши;

фойдаланувчи ишилган ҳужжатлар тарихини автоматик тарзда тизимда сақлаб қолиши ва бунда:

— танланган ҳужжатлар рўйхатини сақлаб қолиши;

— излаш шартларини сақлаб қолиши;

— фойдаланувчи ишилган ҳужжатлар тарихини тизимда сақлаши;

фойдаланувчи маълумотларини ва интерфейсини ўзбек ва рус тилларида олиб бориши;

базага киритилган ҳужжатлар ҳақида электрон почта орқали хабар йўллаши.

WWW.LEX.UZ
сайтига марҳамат қилинг